

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEDEF SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÇE
SÖZLÜĞÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bedrettin KOCA

TOKAT

Şubat, 2020

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TÜRKÇE VE SOSYAL BİLİMLER EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

TÜRKÇE EĞİTİMİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEDEF SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÇE
SÖZLÜĞÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Bedrettin KOCA

Danışman: Doç. Dr. Sami BASKIN

TOKAT

Şubat, 2020

ETİK SÖZLEŞME

Bu belge ile bu tezdeki bütün bilgi toplama ve raporlaştırma sürecinin Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğine, Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kılavuzuna, genel akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak gerçekleştirildiğini; bu tez çalışmasını “intihali engelleme” programı ile taradığımı, bana ait olmayan tüm bilgi, düşünce ve bulgulara atıf yaptığımı ve kaynağını gösterdiğimi beyan eder, sorumluluğun tarafıma ait olduğunu kabul ederim.

Tarih: . . .2020

Bedrettin KOCA

JÜRİ İMZA FORMU

Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bedrettin Koca'nın 7. Sınıf Öğrencilerinin Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü adlı çalışması 28.01.2020 tarihinde jürimiz tarafından Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Türkçe Eğitimi Bilim Dalında yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

Başkan: Dr. Öğretim Üyesi Hikmet Yılmaz

.....

Üye (Tez Danışmanı): Doç. Dr. Sami Baskın

.....

Üye : Prof. Dr. Adem İşcan

.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Kerem Kılıç
Enstitü Müdürü

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanmasında desteklerini esirgemeyen ve tezin her safhasında bana rehberlik eden kıymetli danışman hocam Doç. Dr. Sami Baskın'a;

Çalışmalarımızda bize yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Adem İşcan'a;

Nazımı çeken; gerçek bir dost ve kardeşim gibi sevdiğim değerli arkadaşım İlker Kocaoğlu'na ve yüksek lisans esnasında yardımlarını esirgemeyen kıymetli arkadaşım Hakan Köse'ye;

Beraber büyüdüğüm ve hayatı beraber öğrendiğim kardeşlerime; geniş ailemizin nur yüzlü bilge insanı babaanneme ve varlığıyla yüce dağ gibi gölgesini hiç eksik etmeyen dedeme;

Hayatımın her safhasında yanımda olan, ilk ve en tesirli öğretmenlerim; bugünlere gelmemde en büyük emeği olan rahmetli babam Ali Koca'ya ve başımın tacı annem Hatice Koca'ya;

Canını bu vatan için feda etmiş kahraman şehitlerimize, bu vatanın istikbali için ter döken bütün eğitim neferlerine şükranlarımı sunarım.

ÖNSÖZ

İnsanlar sözcüklerle düşünür. Sözcüklerle hayal kurar, sözcüklerle konuşur. Hayatı anlamlandırırken dilin olmazsa olmaz unsuru yine sözcüklerdir. Etrafındaki nesnelere ifade ederken ya da duygularını yansıtırken konuşmaya, dolayısıyla da konuşmanın temelindeki sözcüklere ihtiyaç duyar. Bu anlamlandırma sürecinin doğru yürütülebilmesi için kullanılan sözcüklerin ve cümlelerin doğru seçilmesi gerekir. Yanlış anlamda kullanılabilecek bir sözcük büyük ve olumsuz sonuçlar doğurabilir. Bu sebeple sözcüklerin kullanılırken kılı kırk yarar derecede dikkatli kullanılması gerekmektedir. Sözcüklerin sadece gerçek anlamını ya da sadece tek bir anlamını da bilmek yeterli gelmez çoğu zaman. Gerçek anlamın yanında; mecaz, eş, yakın veya karşıt anlamlarının da bilinmesi iletişimsel açıdan önemlidir.

Burada akla gelen soru ise sözcüklerin ifade ettiği bu anlamları, insan nereden ve nasıl öğrenecektir? Sözcüklerin öğrenilebileceği en kapsamlı kaynaklar sözlüklerdir ve sözlüklerin yoğun şekilde kullanıldığı Türkçe dersleridir. Sözlükler, eğitimde yaygın olarak kullanılması tavsiye edilen ve özendirilen kaynaklardır. Kelime anlamını öğrenmek için birincil, kolay ulaşılabilir ve her sınıf seviyesine kolaylıkla uyarlanabilen kaynaklardır.

Milli Eğitim Bakanlığının ilköğretim çağlarındaki çocuklarda dil bilincinin oluşumu, Türkçeyi güzel kullanma ve temel dil becerilerinin kazandırılması konusunda en fazla üzerinde durduğu konulardan biri yine sözcük çalışmalarınıdır. Bu çalışmalar da genellikle ders ve çalışma kitaplarındaki sözcüklerin bu metinlerdeki kullanımına yöneliktir. Bağlamdan hareketle anlamı bilinmeyen sözcüğü tahmin etme, sonra sözlüklerden yararlanarak anlamı bulma ve en nihayetinde anlama uygun cümle kurmaya yönelik bir çalışma sistemi kullanılmaktadır. Fakat burada bir sorun ortaya çıkmaktadır: Metinlerde geçen sözcüklerin bir kısmının ortaokul kademesi için hazırlanan sözlüklerde bulunmaması; bir kısmının anlamlarının metinlerdeki anlamları karşılayacak şekilde tanımlanmaması sözcüklerin öğrenilmesini de güçleştiriyor.

Sözlüklerin bir bölümünün ortaokul seviyesinde sınıf bazlı olmaktan daha çok kademe bazlı yani 5,6,7 ve 8. sınıfların hepsine hitap edecek şekilde bütüncül-genelleyici hazırlanması; hazırlanırken ders ve çalışma kitaplarındaki kelimelerin dikkate

alınmaması, sözcük türlerinin belirtilmeden veya sözcüklerin cümle içinde yüklendiği görevler tam olarak tetkik edilmeden hazırlanması gibi sebepler de sözcük öğretiminde sözlüklerden kaynaklı eksiklikler olarak göze çarpmaktadır.

Yapılan çalışmada ise sınıf seviyesi dikkate alınarak: “ 7. sınıf öğrencilerinin söz varlığı içerisinde neler bulunmaktadır, sınıf temelli bir sözlük oluşturulabilir mi; oluşturulursa nasıl bir yöntem uygulanmalıdır?” sorularının cevabı verilmeye çalışılmıştır. 8. sınıf öğrencilerinin son üç yılda okudukları ders ve çalışma kitaplarındaki sözcük dağarcığı dikkate alınarak çalışmada ihtiyaç odaklı, çabuk ulaşılabilir, öğrenci seviyesine uygun ve onlara hitap eden bir sözlük oluşturulması amaçlanmıştır. Öğrenci dostu bir sözlük hazırlarken öğrencilerin ellerinin altındaki Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan sözcüklerden yola çıkılarak kaynağa ve öğrenciye görelilik ilkesi gözetilmiştir.

Çalışmanın, okul sözlükçülüğü açısından 7. sınıf öğrencilerinin seviye ve ihtiyaçlarına uygun, sınıf temelli bir sözlük hazırlamak suretiyle Türkçe eğitiminde daha nitelikli bir sözcük öğretimi yapılması konusunda farkındalık oluşturması beklenmektedir.

ÖZET

7. SINIF ÖĞRENCİLERİNİN HEDEF SÖZ VARLIĞI VE TÜRKÇE SÖZLÜĞÜ

Koca, Bedrettin

Yüksek Lisans, Türkçe Eğitimi Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Sami Baskın

Şubat 2020, xiii + 390 sayfa

Sözlükler, dil öğretiminde herkesin başvurduğu; kelimelerin anlamlarını güvenilir, ayrıntılı ve doğru bir şekilde veren temel kaynaklardır. Dil öğretiminde, insanların gerek ana dillerini gerekse yabancı dilleri öğrenmelerinde sıklıkla kullandıkları eserlerdir. Sözlükler, sözcüklerin gerçek ve mecaz anlamlarından başka; kökeni, eş anlamlısı, sesteşi, yakın anlamlısı, karşıt anlamlısı, türü veya söz dizilimleri hakkında bilgiler barındırmaktadır. Babil ve Asurların kullandıkları kil tabletlerle başlayan sözlük serüveni günümüze kadar değişerek ve çağlara ayak uydurarak farklı şekillerde hayatın ve eğitimin içerisinde yer almıştır. Teknoloji ve dijitalleşme ile elimizin altında bulundurduğumuz kaynaklar olma özelliğini kazanmıştır. Yine küreselleşen dünyada yabancı dil öğrenmenin gerekliliğinden mütevellit sözlüklerin kullanım sıklığı da artmıştır. Dil öğretiminde okullarda ve özellikle Türkçe derslerinde sözlük kullanımı önemli bir gereklilik olarak karşımıza çıkmaktadır. Metinlerde anlamı bilinmeyen sözcükler için ilk müracaat edilen yer yine sözlüklerdir. Bu ihtiyaçtan dolayı ilkökul, ortaokul ve lise öğrencileri için çeşitli sözlükler hazırlanmıştır. Öğrenciler için hazırlanan sözlüklerin öğrencilerin ihtiyaç, beklenti ve seviyelerine uygun olması lüzumludur. Bu durum Türkçe derslerinde her sınıf seviyesine göre sözlükler hazırlanması ihtiyacını doğurmaktadır. Bu da ancak okutulan kitaplardaki söz varlıklarının listelenerek hedef söz varlıklarının çıkarılması ile mümkündür. Yapılan çalışmada sınıf seviyesi dikkate alınarak: “ 7. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı içerisinde neler bulunmaktadır, sınıf temelli bir sözlük oluşturulabilir mi; oluşturulursa nasıl bir yöntem uygulanmalıdır?” sorularının cevabı verilmeye çalışılmıştır. 7. sınıf öğrencilerinin son üç yılda okudukları ders ve çalışma kitapları incelenmiş ve bu kitaplardaki söz varlığı belirlenmiştir. Sözlük oluşturma metodları kullanılarak listelenen sözcükler, 5. ve 6. sınıf öğrenciler için hazırlanan

kitaplardaki söz varlıkları ile karşılaştırılmıştır. Bu iki sınıfta kullanılan söz varlığını oluşturulan kelimeler çıkarılmış; madde başı olacak şekilde sadece 7. sınıfta öğrencilerin öğrenmeleri gereken kelimeler sözlüğe alınmıştır. Çalışma sonucunda 4040 söz varlığı ortaya çıkmıştır. Söz varlıklarını tanımlayıcı örnekler büyük çoğunlukla yine ders kitaplarından alınmıştır. Ders kitaplarında yoksa TDK Güncel Türkçe Sözlükten yararlanılmıştır. Orada da uygun örnekleme yapılamamışsa edebi eserler, interaktif kaynaklar veya cümle türetme yoluna gidilmiştir. Madde başı olarak 3462 sözcük içeren sınıf temelli bir sözlük meydana getirilmiştir. Geriye kalan 578 söz varlığı ise ayrıca deyimler, atasözleri, edatlar, bağlaçlar ve kısaltmalar olarak sözlüğün son kısmına eklenmiştir. Sonuç olarak ortaokul ve öğrenci sözlüğü gibi genelleyici sözlüklerden daha çok sınıf temelli bir sözlük hazırlanmıştır. Böyle bir sözlüğün hazırlanması; veri odaklı olması, öğrencilerin kullandıkları kitaplarla bağlantılı olması; kolay ulaşılabilir, kullanışlı, seviyeye uygun ve ihtiyaç temelli olması açısından önemlidir. Çalışmanın 7. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığını belirlemesi, okul sözlükçülüğü ve sözcük öğretimi noktalarından Türkçe dil öğretimine yeni bir bakış açısı kazandırması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: 7. Sınıf, Söz Varlığı, Sözlük, Okul Sözlüğü, Türkçe Sözlük.

ABSTRACT

TARGET VOCABULARY AND TURKISH DICTIONARY OF SEVENTH GRADE STUDENTS

Koca, Bedrettin

Master's Thesis, Turkish Education Discipline

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Sami Baskin

February 2020, xiii + 390 page

Dictionaries are the basic sources that are used by everyone in language teaching and give the meaning of words in a reliable, detailed and accurate way. In language teaching, they are frequently used by people to learn their mother tongue and foreign languages. Dictionaries, other than the real and metaphorical meanings of words; it contains information about its origin, synonyms, sound, intimate meaning, counter-meaning, genre or syntax. Beginning with the clay tablets used by Babylonia and Assyrians, the dictionary adventure has taken place in life and education in different ways by changing and keeping up with the ages. It has become the resources we have at hand with technology and digitalization. The frequency of usage of dictionaries has also increased due to the necessity of learning foreign languages in the globalizing world. The use of dictionaries is an important requirement in language education in schools and especially in Turkish lessons. The first place of reference for words of unknown meaning in the texts is again dictionaries. Because of this need, various dictionaries have been prepared for primary, secondary and high school students. The dictionaries prepared for the students need to be appropriate to the needs, expectations and levels of the students. This situation necessitates the preparation of dictionaries according to each grade level in Turkish lessons. This is only possible by listing the word assets in the books taught in the curriculum and subtracting the target words. In the study, considering the class level; 'What is in the target vocabulary of 7th grade students, can a class-based dictionary be created, and if so, what method should be applied?' such questions were tried to be answered. The course and work books that 7th grade students studied in the last three years were examined and vocabulary was determined in these books. The words listed

using the dictionary creation methods were compared with the vocabulary in the books prepared for 5th and 6th grade students. The vocabulary created in these two classes was extracted from the vocabulary; The words that only 7th grade students should learn were taken into the dictionary. As a result of the study, 4040 vocabulary was revealed. Samples of verbal witnesses were mostly taken from textbooks. If not available in textbooks, TDK Current Turkish Dictionary is used. If there is no proper sampling, literary works, interactive sources or sentences are used. A class-based dictionary with 3462 words per item was created. The remaining 578 vocabulary is also added to the last part of the dictionary as idioms, proverbs, prepositions, conjunctions and abbreviations. As a result, a class based dictionary was prepared rather than generalizing dictionaries such as secondary school dictionary and student dictionary. Preparation of such a dictionary is important to be data-oriented, to be connected with the books that students use, to be easily accessible, convenient, level-appropriate and need-based. The study is expected to determine the target vocabulary of 7th grade students and to give a new perspective to Turkish language teaching from the points of school lexicography and vocabulary teaching.

Keywords: 7th Grade, Vocabulary, Dictionary, School Dictionary, Turkish Dictionary.

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ETİK SÖZLEŞME.....	i
JÜRİ İMZA FORMU.....	ii
TEŞEKKÜR.....	iii
ÖNSÖZ	iv
ÖZET	vi
ABSTRACT.....	viii
İÇİNDEKİLER	x
TABLO LİSTESİ.....	xii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiii
BÖLÜM I.....	1
GİRİŞ	1
Problem.....	1
Amaç	4
Önem.....	4
Sayıtlar.....	5
Sınırlılıklar	5
BÖLÜM II	6
KAVRAMSAL ÇERÇEVE	6
Sözlük	6
Okul Sözlükleri.....	7
Türkçe Dersine Yönelik Hazırlanmış Sözlükler	10
Dil Öğretiminde Sözlük Kullanımı.....	13
BÖLÜM III	15
YÖNTEM	15
Araştırma Modeli.....	15
Evren ve Örneklem	15
Veri Toplama Süreci.....	16
Verilerin Analizi	17
BÖLÜM IV.....	20
BULGULAR.....	20

7. Sınıf Türkçe Sözlük	20
Atasözleri	318
Deyimler	320
Ünlemler	357
Bağlaçlar	359
Edatlar	361
Yabancı Kelimeler	363
Kısaltmalar	368
BÖLÜM V	369
TARTIŞMA	369
BÖLÜM VI.....	379
SONUÇLAR VE ÖNERİLER.....	379
KAYNAKÇA.....	385
EKLER.....	389
Ek 1: Özgeçmiş.....	390

TABLO LİSTESİ

Sayfa

Tablo 1. 5. 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Hedef Söz Varlığı Listesi (2015-2018)	377
---	-----

KISALTMALAR LİSTESİ

- MEB : Milli Eğitim Bakanlığı
TDK : Türk Dil Kurumu
TTK : Talim Terbiye Kurulu
vb. : Ve benzeri
Prof. : Profesör
Dr. : Doktor
Ör : Örneğin
s. : Sayfa
S. : Sayı

BÖLÜM I

GİRİŞ

İnsanların hayatı anlamlandırma ihtiyaçları vardır. İnsanlar, bir ömür boyunca karşılaştığı durumları, kavramları veya nesneleri bilme ve tanıma gereksinimi duyarlar. Bunun için deneme yanılma yoluyla, en yakınındakilere sorarak, o konuda bilgi sahibi olanlara danışarak veya kitaplara bakarak öğrenme meraklarını giderirler. Eğitim öğretim hayatlarında veya gündelik hayatlarında kitap okurken, konuşurken veya herhangi bir konuda araştırma yaparken karşılarına anlamını bilmedikleri kelimeler çıkar. Bu kelimeleri öğrenmek içinse sıkça müracaat ettikleri kaynaklardan biri sözlüklerdir. Sözlükler, eğitim öğretim hayatında veya ondan sonraki süreçte de insanların yaşamları boyunca kullandıkları bilgi depolarıdır. Tarihin eski dönemlerinden itibaren Babil ve Asurların kil tabletler üzerine yazdığı sözlüklerden gele gele kağıtlara yazılmış sözcükler ve son yüzyılda elektronik sözlükler bilme arayışımızda bize arkadaş olmuş ve olmaya devam etmektedir. Küçük yaşlardan itibaren sözlüklerle tanışan çocukların dil edinimlerinin istenir düzeyde gerçekleşmesi açısından da sözlükler önemli bir yere sahiptir.

Problem

Sözlüklerin en çok kullanıldığı yer okul sınıflarıdır. Okullarda öğrenim gören öğrencilerin bütün insanlar için hazırlanmış ve çok hacimli sözlükler kullanması beklenmemelidir. Bu anlamda öğrenci için seviyelerine ve ihtiyaçlarına uygun, değişik tür ve biçimlerde okul sözlüklerinin hazırlanması gerekmektedir.

Okul sözlükleri genel sözlüklerin kısaltılmış ve öğrenci seviyesine indirgenmiş şeklidir ve sözlük yazarının öngörüsüne dayanır.(Karadağ, 2011) Bunun sonucunda okul sözlüğü hazırlayan kurum ve kişilerin hedef kitlenin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz olduğu görülmektedir. En önemli sorunlardan biri de gerçekçi ve verilere dayanmayan hedef söz varlığı belirlenmeden öğrencilere yönelik sözlüklerin hazırlanmasıdır. Kaya(2007)'ya göre okul sözlüklerinin özensiz, hedef söz varlığı netleştirilmeden, öğrenci düzeyinin çok üzerinde veya çok altında, gereksiz sözcüklerin fazlaca

kullanılarak hazırlandığını belirtmiştir. Bunda sözlük yazarlarının Sözlük Bilimi ve sözlük hazırlama konusundaki yetersizlikleriyle birlikte başka etkenler de vardır.

Çotuksöken(1999) ise hazırlanan sözlüklerin genelleyici bir yaklaşımla “okul sözlüğü, ilköğretim okul sözlüğü, ortaokul” sözlüğü gibi isimler de kullanılarak maddi ve ticari kaygılarla hazırlandığı; satılan bu sözlüklerin bir kısmının içerik olarak neredeyse hiç incelenmeden ve denetlenmeden piyasaya sunulduğu, genel Türkçe sözlükten yola çıkılarak sözlüklerin hazırlanmaya çalışıldığı ifade etmiş ve daha da önemlisi okul sözlüklerindeki söz varlığını belirlemede belirli bir kıstasın olmamasının ve hedef kitlenin tam olarak belirli olmamasının büyük bir sorun olduğunu belirtmiştir.

İşin bir başka boyutu öğrenciler dil öğreniminde ve Türkçe derslerinde ortaokulda sıklıkla sözlüklere başvurmaktadır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanım eğilimleri ile ilgili yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır:

- Öğrencilerden %81’i(330 öğrenci) kendine mahsus bir sözlüklerinin olduğunu,
- Anlamını bilmediği sözcükleri sözlükten bakan öğrencilerinin %56 (227 öğrenci),
- Araştırmaya katılan öğrencilerin %72’sinin (291 öğrenci) anlamı bilinmeyen bir sözcüğün anlamını öğrenmek için ilk olarak sözlüğe baktığı,
- Öğrencilerin %63’ünün sözlükte sözcük bulmakta zorluk çektiği, sözlük kullanmayı sevmediği ve %16’sının aradığı sözcüğün anlamını bulamadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Yaman, 2010).

Bu araştırmadan da anlaşılacağı gibi öğrencilerin kelime anlamlarını öğrenmedeki ilk kaynakları sözlüklerdir, hemen 10 öğrenciden 8 öğrencinin kendine özel bir sözlüğü vardır. Dolayısı ile sözlük kullanımının bu kadar yaygın olduğu bir eğitim kademesindeki sözlüklerin nitelikli olması gerekmektedir.

Nitelikli bir sözlük ortaya çıkarabilmek için de sözlükler hazırlanırken öncelikle ihtiyaç analizinin yapılması, hedef söz varlığının belirlenmesi ve öğrenci seviyesine uygun bir yaklaşım gereklidir ama Türkiye’de öğrenciler için hazırlanan okul sözlükleri yazarın öngörülerini, sezgileri ve kişisel sözlük hazırlama inisiyatifine göre hazırlanmaktadır (Baskın, 2017).

Yine Okur(2011) yaptığı araştırmada Türkiye’de ilköğretim öğrencileri için okula yardımcı olarak hazırlanan sözlüklerin madde başı ve hazırlanış biçimi bakımından birbirini tekrarlamaktan öteye gidemediğini ortaya koymuştur. Hedef kitleyi ve bu kitlenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmayan, işlevsel ve kullanışlı olmayan, tanımlamaları ve sözcük sayısı yetersiz, örneklerle öğrencilerin sözcükleri tam olarak anlamlandırma sürecini kolaylaştırmayan, ekonomik sebeplerle veya üstünkörü hazırlanmış sözlükler dil eğitimini de olumsuz etkilemektedir

Sözlüklerin hedeflerinin tam olarak gerçekleştirilmesi onların işlevsel olması ile ilgilidir. İşlevsellikse hedef kitlenin ihtiyaç ve beklentilerine karşılık vermesiyle ilgilidir. Bu anlamda okul sözlükleri dildeki bütün kelimelere yer vermek yerine yalnız sınıf ve öğrenci seviyesini dikkate alan, sınırlandırılmış özel sözlükler olmalıdır(Baskın 2017).

Sözlükler hazırlarken en önemli noktalardan biri öğrencilerin dil eğitiminde kullandıkları kaynaklardan yola çıkılmasıdır. Bir öğrencinin eğitim gördüğü düzeydeki söz varlığını ortaya çıkarmanın en kolay yolu derslerde okuduğu kitaplardaki metinleri incelemekten geçer. Sözlük hazırlarken hedef kitlenin okuduğu uygun kaynaklar- ders kitapları, dergiler, okuma kitapları vb.- iyice taranarak hedef söz varlığı ortaya çıkarılmalıdır(Çotuksöken, 1999).

Göçer (2001)’e göre sözlüklerin hazırlanmasında en önemli husus şudur: Öğrenciler için hazırlanmış ve Talim Terbiye Kurulu tarafından kullanım izni verilmiş ders kitapları taranmalı, hedef söz varlığı çıkarılmalı ve her sınıf düzeyine uygun birer sözlük hazırlanmalıdır.

Boz (2011, s.157)’a göre ise okul sözlüklerinin hazırlanmasında ya öğrenciler için okutulan kitaplardan yola çıkarak bir söz varlığı kullanılmalı veya Milli Eğitim Bakanlığı eğitim kademeleri için öğrencilere yönelik bir söz varlığı yayımladıktan sonra okul sözlükleri oluşturulmalıdır.

Hâlihazırda Milli Eğitim Bakanlığı öğrencilerin yaş ve sınıflarına göre bir söz varlığı listesi yayımlamamıştır. O halde sözlük oluşturma konusunda yapılması gereken uygulama şu şekilde olmalıdır: Her sınıf düzeyinde MEB tarafından okutulan Türkçe ders

kitapları taranmalı 5.6.7 ve 8. sınıf öğrencilerinin söz varlıkları belirlenmeli ve sınıf temelli sözlükler oluşturulmalıdır. Çünkü öğrencilerin kelimeleri öğrenmedeki sorunları genel olarak okulda MEB tarafından okutulan ders kitaplarındaki sözcüklerdir. Bu sebeple kitaplarda bulunan söz varlığı öğrencilerin ihtiyaçlarına çare olacak sözlüklerin oluşturulmasında ana kaynak olmalıdır. Sınıf temelli olarak oluşturulan bu sözlükler işlevsellik ve kullanılabilirlik bakımından da yararlı olacaktır (Baskın, 2018).

Neticede her sınıf düzeyinde ortaokul öğrencilerine yönelik MEB ders kitapları taranarak öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını gözetererek hedef söz varlıkları belirlenmeli ve devamında 5.6.7 ve 8. sınıflara müstakil olarak tanımlamaları ve örnekleri verilmiş sınıf temelli sözlükler oluşturulmalıdır.

Bu yaklaşımla daha önce Erdem Aksoy tarafından 2018 yılında 5. Sınıf Öğrencilerinin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe *Sözlüğü* ve Halit Çolak tarafından 2019 yılında hazırlanan 6. Sınıf Öğrencilerinin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü adlı yüksek lisans tezleri 5 ve 6. sınıflara yönelik sınıf temelli sözlük örnekleridir.

Bu çalışma ise :“7. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı içerisinde neler bulunmaktadır, sınıf temelli bir sözlük oluşturulabilir mi; oluşturulursa nasıl bir yöntem uygulanmalıdır.” sorularına cevap aramaktadır.

Amaç

Bu araştırmanın amacı 7. sınıf öğrencilerinin ders ve çalışma kitaplarından yola çıkarak hedef söz varlıklarını belirlemek ve sadece 7. sınıfların seviyesine hitap eden müstakil sınıf temelli bir sözlük oluşturmaktır.

Önem

Ders kitabıyla eşgüdüm içerisinde ve ilköğretimin her sınıf düzeyine ait sözlükler hazırlanmalıdır. Sözlükler hazırlanırken o sınıf seviyesi için hazırlanan ve okullarda okutulması amacıyla Talim Terbiye Kurulunca izin verilen kitaplar taranmalı, ondan sonra ilköğretimin her sınıfı için hazırlanacak sözlüğün söz varlığı oluşturulmalıdır (Göçer, 2001: 401). Bu noktadan hareketle son üç yılda MEB tarafından 7. sınıflarda

okutulan ders ve çalışma kitapları taranmış, elde edilen sözcükler 5. ve 6. sınıf ders ve çalışma kitaplarında yer alan sözcüklerle karşılaştırılmış ve sadece 7. sınıf kitaplarında yer alan sözcükler çalışmaya alınmıştır. Çalışmanın sınırları bu şekilde çizilmiş ve hedef kitle ortaokul 7. sınıf öğrencileri olarak belirlenmiştir. Bu çalışma, 7. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı haritasını belirlemesi ve ilk kez 7. sınıflara yönelik sınıf temelli bir sözlük oluşturulması açısından önemlidir. Bu bakımdan çalışmanın 7. sınıf öğrencilerinin öğrenme yaşantılarına ve dilsel gelişimine olumlu anlamda katkı yapması beklenmektedir.

Sayıtlar

Milli Eğitim Bakanlığınca veya herhangi bir kurumca müstakil olarak 7. sınıf öğrencilerinin öğrenmesi gereken kelimeler hakkında bir listeleme yapılmamıştır ve yayımlanmamıştır. Bu anlamda son üç eğitim öğretim döneminde gerek bakanlıkça gerekse özel kurumlarca hazırlanan ve Talim Terbiye Kurumu tarafından okutulan 7. sınıf Türkçe ders kitapları taranarak ortaya çıkan kelimeler bu sınıfa ait hedef söz varlığı olarak kabul edilmiştir. Ayrıca bu kelimeler aynı sınıfa ait sınıf temelli oluşturulan sözlüğün madde başı olarak kabul edilmiştir.

Sınırlılıklar

Çalışma ortaokul seviyesinde 7. sınıf öğrencilerin sınıf seviyesi dikkate alınarak yapılmıştır. Bu sınıf seviyesinde, 2015-2018 yılları arasındaki üç eğitim öğretim dönemine ait 7. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarının söz varlığı ile sınırlandırılmıştır. Diğer durumlar dikkate alınmamıştır.

BÖLÜM II

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sözlük

Sözlükler insanların dile yönelik zorluk çektikleri durumlarda başvurdukları kaynaklardır. Kullanım alanları, kullanıcı eğilimleri ve kullanım amaçlarına göre çok farklı sözlük çeşidi vardır.

Sözlük (Lat. Dictionarium) kelimesi terim olarak ilk kez John Garnland tarafından 1225 yılında dillendirilmiştir. Farklı dillerde farklı isimlerle isimlendirilen sözlük; İngilizcede dictionary glossary, lexicon, vocabulary gibi sözcüklerle, Farsçada ferheng, Arapçada kâmus, Alman dilinde wörterbuch olarak isimlendirilmiştir. TDK tarafından hazırlanan ve yayında olan Güncel Türkçe Sözlüğe göre: "Bir dilin bütün veya belli bir çağda kullanılmış kelime ve deyimlerini alfabe sırasına göre alarak tanımlarını yapan, açıklayan, başka dillerdeki karşılıklarını veren eser, lügat." olarak tanımlanmıştır.

Aksan'a(1996) göre sözlük: "Bir dilin (ya da birden çok dilin) söz varlığını, söyleyiş biçimleriyle, yazımlarıyla veren, bağımsız biçimbirimleri temel alarak bunların, başka öğelerle kurdukları söz öğeleriyle birlikte anlamlarını, değişik kullanımlarını gösteren bir sözvarlığı kitabıdır". Akal'ın(2010) sözlüğü tarif ederken dillerin belirli bir dönemi veya bütün dönemlerinde kullanılan kelimelerin anlamlarını, türlerini, söyleniş biçimlerini, kullanım özellikleri bakımından özetleyerek edebi eserlerdeki anlama uygun örneklerle destekleyen başvuru kaynağı olarak anlatır.

Vardar (2002) bir dilin sözlüksel parçalarının bir bölümü veya tamamını alfabetik bir sıraya göre sıraladıktan sonra kavram alanlarına ve konularına göre sözcüklerin köklerini, anlamlarını, tanım ve örnekleri, kullanım alanlarını bazen karşıtlıklarıyla ortaya koyan eserler, Korkmaz (2003) ise bir dilin sözcüklerini madde başı kabul ederek gerçek, mecaz, yan, terim anlamlarını ve farklı sözcüklerle anlamsal farklılıklarını ortaya koyan ; deyimlerini ve sözcük gruplarını da ortaya çıkaran eserler olarak tanımlamıştır. Kısacası sözlükler bir dilin söz varlıklarını tüm yönleriyle ele alan, derleyici, dilde önceden var

olan ve var olmaya devam eden sözcükleri barındıran dilsel eserlerdir. Sözlükler bir dilin sözcüklerini barındıran depo konumundadır(Jackson, 2002: 1).

Sözlüklerin tek dilli, çok dilli veya genel anlamda tanımı “Geleneksel olarak bir dilin sözcüklerini genelde alfabetik olarak aynı dilde anlam açıklamalarıyla veya başka bir dildeki çeviri karşılıklarıyla sunan kitap” (Nielsen ve Fuertes-Olivera, 2013: 325) şeklinde yapılabilir.

Sözlükle ilgili birçok tanıma ulaşılabilir. Bu kadar fazla ve farklı tanımın yapılmasındaki ana etken sözlüklerin oluşturulma amacı ve hitap ettiği kullanıcı kitlesidir. Bir ilkokul öğrencisi için yazılan bir sözlüğün amacı ve oluşturulma şekli ile bir tıp öğrencisi için hazırlanan sözlük elbette farklı olacaktır. Çünkü değişik türlerde oluşturulan sözlüklerin hazırlanmasını gerektiren farklı etkenler vardır. Bunlardan bazılarını Karadüz (2009) :

- Kültürel farklılıklar ve değişimler
- Dilin iç yapısından kaynaklı çeşitlilikler ve değişimler
- İnsanların öğrenme ihtiyaçlarının farklı olması olarak belirtmiştir

Hazırlanan sözlükler özde birbirlerine benzeseler de farklı hedef kitlelerine ve birbirinden ayrı amaçlara hizmet etmektedir. Dolayısıyla sözlüklerin hazırlanmasında kullanıcıların beklentileri ve ihtiyaçları göz önünde bulundurulmak zorundadır. Bir veri veya kaynak taranmadan, kullanıcıların ihtiyaçlarını karşılamak amacı gütmeyen, sezgisel olarak hazırlanan sözlüklerin kullanıcılara yarar sağlaması çok mümkün değildir. Hele ki eğitim öğretim faaliyetleri için hazırlanmış, öğrencilere dil edinimleri konusunda fayda sağlaması beklenen sözlüklerin; öğrencilerin yaş, düzey, ihtiyaç ve beklentilerine çok daha fazla dikkat etmesi beklenmelidir.

Okul Sözlükleri

Sözlükler tasnif edilirken araştırmacıların ayrıştırdıkları bazı noktalar olsa da genel çerçevede sınıflandırmalar birbirine yakınlık arz etmektedir. Bu tasnifler, sözlüğün diline(tek dilli, çok dilli), kapsamına, boyutuna, ortamına, sözlük düzenine, kullanım amacına, alfabetik sıralamaya, ele alınan söz varlığının niteliğine ve kullanıcının

durumuna(hedef kitleye göre) vb. göre yapılmıştır. Bu sınıflandırmalarda Atkins ve Rundell'ın (2008) sınıflandırmalarında kullanıcı becerisine göre sözlükleri:

- Profesyoneller(Dil Bilimciler) için hazırlanan sözlükler
- Yetişkin için hazırlanan sözlükler
- Okul sözlükleri(Öğrencilere yönelik hazırlanan sözlükler)
- Genç çocuklar için hazırlanan sözlükler
- Dil öğrenenler için hazırlanan sözlükler, olarak sınıflandırmıştır(Atkins ve Rundell, 2008; s.24).

Bu gibi çalışmalarda araştırmacılar, kullanıcılara yönelik sözlük sınıflaması yaparken öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamak için hazırlanan sözlükleri; okul sözlükleri veya öğrenci sözlükleri gibi adlar altında ayrı bir yere koymuşlardır. Okul sözlükleri adı üzerinde okulda öğrencilerin derslerde kullandıkları ve dil ile ilgili zorlandıkları yerlerde kendilerine yardımcı olan sözlüklerdir. Okul sözlüğü; anlaşılır bir sistemlikle oluşturulmuş, öğrenciler için okulda veya okulla ilgili konularda kullanılmak üzere hazırlanan örneklerle donatılmış sözlüklerdir(Hartmann ve James, 1998, s. 122). Okul sözlükleri, örgün eğitimde okuyan öğrencilerin bilişsel, duyuşsal, dilsel becerilerini geliştirmek amacıyla hazırlanan sözlük çeşitleridir. (Koçmar, 2011).

Öğrenciler ders içerisinde veya dersle ilgili kaynaklarda anlamını bilmedikleri, öğrenmek istedikleri kelimeler için okul sözlüklerini kullanırlar. Yani okulda kullanılan okul sözlükleri aslında dersle ve okulla sınırlı sözlüklerdir. Kısacası bir okul sözlüğü öğrenme ortamında öğrencilerin ihtiyaçlarını karşıladığı ölçüde başarılıdır denilebilir (Tarp ve Gouws, 2012).

Okul sözlükleri ülkemizde öğrenciler tarafından sıklıkla kullanılmaktadır. İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin sözlük kullanım eğilimleri ile ilgili Yaman (2010) tarafından yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğrencilerden %81'inin(330 öğrenci) kendine mahsus bir sözlüğü olduğu, anlamını bilmediği sözcükleri sözlükten bakan öğrencilerin oranının %56 (227 öğrenci) olduğu, araştırmaya katılan öğrencilerin %72'sinin (291 öğrenci) anlamı bilinmeyen bir sözcüğün anlamını öğrenmek için ilk olarak sözlüğe baktığı belirlenmiştir.

Okul sözlükleri, birçok amaca hizmet etmesi beklenen sözlüklerdir ama genel olarak kullanım amaçları şunlardır:

- Öğrencilerin dilsel becerilerini geliştirmek,
- Öğrencilerin okuldaki öğrenmelerine yardımcı olmak,
- Ders kaynaklarında yazılı ve sözlü metinlerin algılanmasına yardımcı olmak,
- Kelimelerin gerçek, mecaz, eş ve zıt anlamlarını öğrenmelerine katkıda bulunmak,
- Yabancı dildeki kelimelerin sesletim özelliklerini öğrenmede kolaylık sağlamak,
- Okunan edebi eserlerin daha kolay anlaşılmasına zemin hazırlamak,
- Kelimelerin türlerini öğrenmelerine yardımcı olmak,
- Anlamı yeni öğrenilen kelimeleri uygun örneklerle daha öğrenilebilir kılmak,
- Öğrencilerin kelime dağarcığını zenginleştirmek, diye sıralanabilir.

Okul sözlükleri hazırlanırken dikkat edilmesi gereken bazı özellikler vardır. Onlardan belki de en önemlisi öğrencilerin bilişsel düzeyine uygun bir yaklaşım sergilenmesidir. Farklı yaş gruplarındaki kullanıcıların algılama düzeyi farklı olduğundan küçük çocuklar; ileri seviye çocuklar ve yetişkinlerin sözlüklerinde yer alan sözcükler, açıklamalar ve seviyeye uygun olmayan tanıklayıcı örneklerle muhatap edilmemelidir. Baskın (2017) öğrenci seviyesi ve yeterliliklerinin önemini dile getirirken; sözlük hazırlama aşamasında öğrencilerin seviye farklılıklarının dikkate alınması hakkında şunları ifade etmiştir:

Kaldı ki tüm öğrencilerin ihtiyacı da aynı değildir. Onların sınıf bazında ihtiyaç duydukları sözlüklerin nitelikleri birbirinden farklıdır. 5. sınıfta okuyan bir öğrencinin sözlüğü ile 6. veya 7. sınıfta okuyan birinin sözlüğü aynı değildir. Zira her yaşın kendine göre bir gelişim özelliği vardır ve bu gelişime uygun öğrenme materyalleri kullanılmalıdır. Yine sözlüğü doğrudan etkileyecek bir husus vardır ki o da her sınıf düzeyinin kendine has bir hedef söz varlığının olmasıdır. Tüm sınıfları birleştirip okul sözlüğü hazırlamak veya ilkökul, ortaokul sözlüğü hazırlamak bu açıdan sakıncalıdır (Baskın, 2017).

Öğrenciler için hazırlanan sözlüklerin yaş gruplarına ve gelişim dönemine uygun olması gerekmektedir. Zira öğrencilerin bilişsel düzeyleri günden güne, seneden seneye değişiklik göstermektedir. Bu sebepten okul sözlüklerinin hazırlanmasında öğrencilere

uygun kavramların, tanımlamaların ve anlamları açıklayıcı örnek cümle ve ibarelerin kullanılması bir zorunluluktur. Madde başı olan kelimeler belirlenirken, tanımlanırken veya örneklendirilirken çocukların ilgileri, birikimleri ve içinde buldukları dönemler dikkate alınmalıdır (Karadüz, 2009).

Hedef kitleyi ve bu kitlenin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmeyen, işlevsel ve kullanışlı olmayan, tanımlamaları ve sözcük sayısı yetersiz olan; örneklerle öğrencilerin sözcükleri tam olarak anlamlandırma sürecini kolaylaştırmayan, ekonomik sebeplerle veya üstünkörü hazırlanmış sözlükler dil eğitimini de olumsuz etkileyecektir. Bu sebeple okul sözlükleri hazırlanırken çok hassas davranılmalı ve nitelikli sözlükler hazırlanmalıdır.

Türkçe Dersine Yönelik Hazırlanmış Sözlükler

Ülkemizde gerek 8 yıllık öğretim döneminde gerekse ilkököl ve ortaoköl şeklinde bölümlenme yapılan yıllarda çeşitli adlar altında sözlükler oluşturulmuştur. Bu sözlüklerin kaynakçasını Çolak (2019) şöyle derlemiştir:

- Ateş, T. (2008). Temel okul sözlüğü. Ankara: Esen Yayıncılık.
- Aydoğan, R. (2013). İlköğretim öğrencileri için Türkçe sözlük. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Aydoğan, R. (2017). Temel Türkçe sözlük-ortaoköl ve liseler için. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Ayyıldız, M. Çiçek, N. (2014). İlkoköl resimli Türkçe sözlük (kitap boy). İstanbul: Yuva Yayınları.
- Bayar, K. (Ed.) (2009). Okul sözlüğü - Kubbealtı Lügati. İstanbul: Kubbealtı Neşriyat.
- Bek, K. (Ed.) (2010). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Bordo-Siyah Yayınları.
- Benekçi, Ş. (2000). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Damla Yayınevi.
- Cengiz, M. Cengiz, M. (2000). İlköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Kare Yayınları.
- Doğan, A. (2009). Türkçe okul sözlüğü. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Ehliz, M.F. (2006). İlköğretim resimli Türkçe sözlük. Ankara: Yıldırım Dağıtım.

- Karaderili, D. (2019). Resimli Türkçe sözlük. Ankara: Panama Yayıncılık.
- Kolektif. (2007). İlköğretim okulları için Türkçe sözlük ve yazım kılavuzu etkileşimli yoğun diski. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Kolektif. (2010). Renkli resimli ilköğretim Türkçe sözlük. İstanbul: Tramvay Yayınları.
- Kolektif. (2013). Evrensel ilköğretim Türkçe sözlük. Ankara: Evrensel İletişim Yayınları.
- Kolektif. (2013). İlköğretim ve lise Türkçe sözlük plastik kapak. İstanbul: Buhan Yayıncılık.
- Kolektif. (2016). Büyük Türkçe sözlük a'dan z'ye TDK uyumlu (Lise ve Dengi Okullar İçin). İstanbul: Ema Kitap.
- Kolektif. (2016). İlk sözlüğüm - resimli örnek cümleli. İstanbul: Ema Kitap.
- Kolektif. (2016). Renkli resimli Türkçe sözlük. İstanbul: Ema Genç.
- Kolektif. (2017). Görsel Türkçe sözlük & resimli Türkçe sözlük. Ankara: Pogo Çocuk Yayınları.
- Kolektif. (2017). İlköğretimler için Türkçe sözlük-plastik kapak. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Kolektif. (2017). Türkçe sözlük ilköğretim okulları için. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Kolektif. (2019). İlköğretim Türkçe sözlük (Cep Boy, Renkli). İstanbul: Şenyıldız Yayınları.
- Kolektif (2019). Türkçe sözlük (ilköğretim için). İstanbul: Ema Kitap.
- Komisyon. (2006). Türkçe okul sözlüğü. Ankara: Engin Yayınları.
- Komisyon. (2007). İlköğretim Türkçe sözlük 1-2-3-4-5. İstanbul: Parıltı Yayınları.
- Komisyon. (2008). İlköğretimler için Türkçe sözlük. İstanbul: Yuva Yayınları.
- Komisyon. (2009). İlköğretim Türkçe sözlük & tdk uyumlu. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Komisyon. (2010). Türkçe okul sözlüğü (karton kapak). İstanbul: Parıltı Yayıncılık.
- Komisyon. (2014). A'dan z'ye resimli Türkçe sözlük. İstanbul: Çocuk Gezegeni.
- Komisyon. (2016). Renkli resimli ilk sözlüğüm TDK uyumlu. İstanbul: Ema Kitap.

- Komisyon. (2016). Renkli resimli Türkçe sözlüğüm TDK uyumlu (Örnek Cümleli). İstanbul: Ema Kitap.
- Komisyon. (2017). İlk sözlük. İstanbul: Ema Yayınları.
- Komisyon. (2018). İlköğretim resimli Türkçe sözlük. Ankara: Açı Yayınları.
- Korkmaz, A. Korkmaz, M. (1994). Ortaokullar için örnekli Türkçe sözlük (3.hm). Ankara: Diyanet Vakfı Yayınları.
- Köktürk, K. (2010). İlköğretim yeni Türkçe sözlük. İstanbul: İnkılâp Kitabevi.
- Kuşçu, H. (2018). İlköğretim Türkçe altın sözlük. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Miyasoğlu, E. (2014). Türkçe okul sözlüğü. Kocaeli: Konak Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). İlköğretim Türkçe sözlük (6.7.8. sınıflar için). Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). Öğrenciler için resimli Türkçe sözlük / dil hazinesi dizisi. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Püsküllüoğlu, A. (2012). Resimli Türkçe sözlük. Ankara: Arkadaş Yayıncılık.
- Püsküllüoğlu, A. (2014). İlkokul Türkçe sözlük. Ankara: Arkadaş Yayınları.
- Sivashoğlu, A. Türkmen, A. (2018). İlköğretim resimli Türkçe sözlük. İstanbul: Özyürek Yayınevi.
- Şenyıldız, A. (1998). İlköğretim okulları için renkli Türkçe sözlük. İstanbul: Şenyıldız Yayınevi.
- Yıldırım, A. (2009). Yeni Türkçe sözlük (ilköğretim için). İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Yıldırım, A. (2014). Yeni Türkçe sözlük - ilköğretim için. İstanbul: Bilge Kültür Sanat.
- Yıldız, C. (2008). İlköğretim okulları için resimli Türkçe sözlük. Ankara: Harf Eğitim Yayıncılığı.
- Yılmaz, E. (2018). Ortaokullar için güncel yeni Türkçe sözlük. Ankara: Pegem Akademi.

Bu sözlüklerin hazırlanma prensipleri genel olarak birbirine yakındır. Nasıl ki bazı sözlükler genel kullanıcıya hitap eder, öyle de bu sözlükler de 1. ve 2. kademe eğitim kurumlarında okuyan öğrencilerin geneli için hazırlanmış sözlüklerdir. Sözlükler

yaklaşım olarak ortaokul ve ilkokul öğrencileri için kademe temelli bir anlayışla hazırlanmıştır. Yazarlar veya yayınevleri sezgisel olarak belirledikleri sözcükleri madde başı olarak almışlardır. Bu sözlükler sınıf bazlı ve hedef söz varlığından yola çıkılarak hazırlanmış sözlükler değildir.

Dil Öğretiminde Sözlük Kullanımı

“Sözlükler, dilin temel kitaplarıdır. Sözlüklerde dilde geçen bütün söz varlığına yer verilir, onların tanımları yapılır, okunuşları, yazılışları, hangi dilden oldukları, dil bilgisindeki yerleri gösterilir. Uzak ve yakın, gerçek ve mecaz anlamları örnekleriyle ortaya konur. Bazen kökenleri hakkında bilgi verilir.”(Böler, 2006). Ancak sözlükler sadece bir dildeki temel söz varlıklarını içeren bunların anlamlarını ve söylenişleri hakkında bilgi veren eserler değildir. Bilinen en temel özelliği bu olsa da başka konularda da kullanıcılarına fayda sağlamak amacıyla yazılmışlardır.

Bir sözlüğün gerçek anlamda sözlük olarak kabul edilebilmesi için formal ve işlevsel nitelikleri barındırması gerekir. Formal nitelikler diye adlandırılan nitelikler sözlüklerdeki dil bilgisi ile ilgili bilgilerdir. Kullanıcılar sözlüklerde sadece kelime anlamlarını bulmazlar; bu eserler aslında dil bilgisi konuları ile iç içe olan kaynaklardır. Sözlüklerin her yerinde dil bilimsel malumatla karşılaşırız (Sterkenburg, 2003).

Özellikle son yıllarda yazılan sözlüklerde anlamsal niteliklerin yanında dil bilgisi ile ilgili kavram ve bilgilere yer verildiğini görürüz(Kocaman, 1998). Sözlüklerin başında, sonunda sözlük kullanımıyla ilgili bilgiler verilirken çeşitli ekler, yazım kuralları, noktalama işaretleri veya kelime türleri ile ilgili açıklamalar bulunmaktadır.

En basitinden madde başlarından sonra sözcüklerin cümle içinde isim, sıfat, zamir, zarf, edat, ünlem, bağlaç, fiil gibi görevlerde kullanılmasının belirtilmesi bile sözlüklerin dil bilgisi konuları ile ne kadar iç içe olduğunun bir göstergesidir. 2011 basımlı Türkçe Sözlükte 77.005 madde başı, 15.287 madde içi ile birlikte toplam 92.292 söz varlığı bulunmaktadır.. Bu madde başlarındaki dil bilgisi unsurları 53.451 isim, 9,9112 fiil, 3,3312 zarf, 12.666 sıfat, 40 edat, 299 ünlem, 88 zamir, 50 bağlaç olarak belirtilmiştir(Türkçe Sözlük, 2011: XXI). Dolayısı ile sözlükler dil bilgisi unsurları ile

kurgulanmış eserlerdir.

Öğrenciler sözlüklerde verilen bilgilerle dil bilgisine yönelik birçok konuya hakim olabilirler. Sözlüklerin baş kısmında ve son kısmında verilen bilgiler farklı dil bilimsel kuralların öğretiminde yardımcı olma özelliği gösterir. Yazımı karıştırılan sözcükler, kelimelerin üzerine gelen eklerin meydana getirdiği ses değişimleri, kısaltmaların yazımı, telaffuzla ilgili kullanılacak işaretler, fiillerin yapısal özellikler, sözcüklerin türleri ile ilgili bilgilendirmeler; hatta kullanıcıların dilbilgisi kitaplarında bulamadıkları yazım ve çekim eklerinin listesi sözlüklerde bulabilirler.

Sözlükler dolaylı olarak sözcüğün anlamını araştırırken dil bilimsel özellikleri hakkında bilgi olabildikleri gibi doğrudan dil bilgisine ait bir terimi araştırıp hakkında bilgi sahibi olabilirler. Örneğin kelimelerin sıfat, zamir veya isim olup olmadığına bakmaktan ziyade “sıfat nedir, isim nedir, zamir nedir” gibi doğrudan dil bilgisine ait terimleri bulma ve bilgi edinme imkanına sahiptirler. Dolayısı ile sözlüğe başvuran kişiler doğrudan veya dolaylı olarak dil bilimsel öğelerle karşılaşır.

Sterkenburg (2003)’ a göre öğrenciler sözlüklerde anlam bilgisinden, söz diziliminden, sözcük türlerinden yazım kurallarına varıncaya kadar çok geniş bir alanda dil bilgisi öğelerini barındırır.

Dilbilgisine dair teorik bilgilerin somutlaştırılması ve örneklendirilmesi için sözlüklerden daha zengin bir kaynak yoktur. Öğrencilerin ders kitaplarındaki sınırlı söz varlığı yerine dilin söz varlığının içinde barındıran ve dil bilgisine ait bu kadar geniş örnek yelpazesi olan sözlükleri sık bir şekilde kullanmaları bir gerekliliktir. Çünkü sözlüklerde öğrenci ders kitaplarında sınırlı sayıda olan dil bilgisi konularının çok daha fazlası sözlüklerde vardır. (Baskın 2018, s. 35).

Sonuç olarak öğrenciler sadece anlamını bilmediği bir sözcüğün anlam özelliklerinden başka dil bilgisine ait ayrıntılı ve çok fazla öğeyi sözlüklerde bulabilme imkanına sahip olduklarından dil bilgisi öğretimi için de sözlükler önemli kaynaklardır.

BÖLÜM III

YÖNTEM

Araştırma Modeli

Araştırma modeli, amaç odaklı ve sistematik bir yaklaşımla araştırma verilerini toplamak suretiyle bu verileri çözümlmek için şartların uygun olarak düzenlenmesi durumudur. (Karasar, 1984). Şartlar düzenlenirken iki model kullanılmaktadır. Bu modellerden biri tarama diğeri ise deneme modelidir. Çalışmamız tarama modeli kullanılmıştır. Bu modelde amaç konu ile ilgili bütün belge, bilgi, kayıt ve kaynakların süzgeçten geçirip iyice inceledikten sonra var olan konu ile ilgili bir netleştirme yapabilmek, konuyu ayrıntılı bir şekilde değerlendirmek ve konu içerisindeki verilerden yola çıkarak muhtemel bağlantıları ortaya çıkarmaktır. Bu biçimde yapılan bir araştırma konuyu detaylarına varıncaya kadar tanımlamaya yol açabilmektedir ve açıklanabilmektedir. Bu çalışma süresince sözlük bilimi metodolojisine ait en kapsamlı, geçerli ve güvenilir kaynaklar analiz edilerek var olan sözcükler sistematik bir anlayışla birleştirilmiştir. Öncelikle 7. sınıf öğrencilerinin seviyelerine uygun sözcüklerden oluşan bir söz varlığına ulaşılmış ve nihayetinde sözlük oluşturma kaideleri göz önünde bulundurularak tanımlama ve örneklemelerle bir 7. sınıf sözlüğü meydana getirilmiştir.

Evren ve Örneklem

Çalışma evreni olarak Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulunca 2015-2018 yılları arasında 3 eğitim öğretim yılı boyunca incelenerek Türkiye genelinde 7. sınıf öğrencilerine okutulmuş Türkçe ders ve çalışma kitapları belirlenmiş; ayrıca herhangi bir örneklem kullanılmamıştır. Çalışma evreni için kullanılan ders kitapları aşağıdaki gibidir:

- Sarbay, A. (2015). İlköğretim Türkçe 7. sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı, İstanbul: Meram Yayınları
- İbrahim Gültekin, Serdar Arhan, Sema Başar, Tuncay Demirel, Hilal Türker (2015). İlköğretim Türkçe 7. Ders Kitabı, Ankara: MEB Yayınları.
- İbrahim Gültekin, Serdar Arhan, Sema Başar, Tuncay Demirel, Hilal Türker

(2016). İlköğretim Türkçe 7. Sınıf Çalışma Kitabı, Ankara: MEB Yayınları.

- Recep Yıldırım (2017). Ortaokul Türkçe 7. sınıf Ders Kitabı ,Ankara: Ez-de Yayıncılık.
- Recep Yıldırım (2017). Ortaokul Türkçe 7. sınıf Çalışma Kitabı, Ankara: Ez-de Yayıncılık.

Veri Toplama Süreci

Araştırmanın hedef söz varlığının ortaya çıkarılması için örneklem olarak belirlenen 2015-2016, 2016-2017 ve 2017-2018 yılları eğitim öğretim dönemlerinde Türkiye çapında Talim Terbiye Kurulunun tetkikatından ve onayından geçmiş ders ve çalışma kitapları tespit edildi. Bu kitapların pdf formatları bakanlığın sitesinden ve EBA'dan indirilerek düzenlenebilir bir format olan Microsoft Word formatına Acrobat Dc Programı ile çevrildi. Bütün ders ve çalışma kitapları tek bir dosya içerisinde toplanarak bütünlük sağlandı. Müteakiben metinler tek tek okundu. Bu süreçte hedef söz varlığı için kullanılacak kelimelerde herhangi bir işlem yapılmazken sözcük gruplarından birleşik eylemler, ayrı yazılan birleşik kelimeler, ikilemeler, atasözleri ve deyimlerin kelimeleri birleştirildi.

Birleştirme işlemi tamamlandıktan sonra Ceval Kaya tarafından üretilen Cibakaya2.0a adlı programa yüklenerek alfabetik olarak sıralandı. Sıralama işleminin hemen ardından çekim ekleri atılarak fiillerin mastar halleri, isimlerinse gövde durumunda ise gövde durumu; kök durumunda ise kök olarak listeye alındı. Aynı sözcük farklı çekim ekleri almışsa ve birden fazla kullanılmışsa yalnız bir tanesi alındı. Birleştirilmiş olarak listelenen söz gruplarından birleşik isimler, birleşik fiiller ve ikilemeler hedef söz varlığı listesine alınırken; deyim ve atasözleri için ayrı birer liste yapıldı. Bu yolla 7. sınıf ta okutulan hedef söz varlığı listelenmiş oldu.

Sonuç olarak söz varlığını oluşturan ögeler isimler, fiiller, zamirler, zarflar, sıfatlar, ünlemler, bağlaçlar, edatlar, deyimler, atasözleri, yabancı kelimeler ve kısaltmalardan meydana gelmiş oldu.

Çalışmanın asıl verisini oluşturacak olan sadece 7. sınıf düzeyinde kullanılan sözcük ve sözcük gruplarının belirlenebilmesi için; Erdem Aksoy tarafından hazırlanan 5. Sınıf Öğrencilerinin Hedef Söz Varlığı listesi ve bu çalışma esnasında 4. sınıf Türkçe derslerine ait söz varlığı ile Halit Çolak tarafından hazırlanan 6. Sınıf Öğrencilerinin Hedef Söz Varlığı isimli çalışmadaki söz varlığı listesi 7. sınıfta kullanılan söz varlığı listesi ile karşılaştırılarak tekrar eden sözcükler ve sözcük grupları çıkarılmıştır. Bu çalışmada 21.875 sözcük ayrıntılı bir şekilde taranarak çalışmanın verilerini oluşturan ana listeye ulaşılmış, madde başı olacak sözcükler bu yolla belirlenmiştir.

Verilerin Analizi

7. sınıf Türkçe derslerinde kullanılan hedef söz varlığı listesi netleştirildikten sonra sözlük oluşturma işlemine geçilmiştir. Bu aşamada Sözlük Bilimi'nin metodolojisi kullanılmıştır. Listede bulunan kelimeler alfabetik sıraya göre dizilmiştir. Birleşik eylemler, ikilemeler, birleşik isimler, eylemler, isimler, zarflar, zamirler sözlüğün ana yapısını oluşturmuştur. Bu sözcükler haricinde kalan edatlar, ünlemler, bağlaçlar, kısaltmalar, deyimler ve atasözleri ayrıca sözlüğün sonuna eklenmiştir. Eylemsiler sözlüğe alınmazken kalıcı ad olan kelimeler isim türü olarak madde başı olarak sözlükte yerini aldı.

Sözlüğü oluştururken ana hedeflerden birisi öğrenci kitaplarından yola çıkılarak bir söz varlığı tespiti ve sözlük oluşturulması olduğu için sözcüklerin kitaplarda cümle içindeki kullanımları dikkate alındı. Bu cümleler kitaplardaki metinlerden örnek cümle olarak sözlüğe alındı. Eğer bir sözcük birden fazla anlama sahipse o halde kaç cümlede geçmişse o cümlelerin hapsi yine örnek cümle olarak sözlüğe eklendi.

Örnek cümlelerin olmadığı veya cümlelerin öğrencilere uygun olmadığı durumlarda kelimelerin anlamları dikkate alınarak öncelikle “TDK Güncel Türkçe Sözlük” ten, yoksa “Kubbealtı Lügati”nden, edebi eserlerden, internet sitelerinden cümleler alındı. Cümle bulunamadı ise cümle türetme yolu benimsendi. Çok uzun cümleler kısaltılırken, karışık ve ağır cümleler sadeleştirilerek öğrenci seviyesine uygun ve kolay anlaşılır bir duruma getirildi.

Örnek cümlelerin belirlenmesinden sonra sözcüklerin anlamlarını tanımlama aşamasına geçildi. Tanımlama yapılırken bilinmeyeni bilinmeyenle açıklama yolundan kaçınılarak sözcüklerin anlamları açık ve anlaşılır kılacak tanımlamalar yapılmaya çalışıldı. Aynı kökten oluşmuş bir kelimeyi anlatırken yine kelime kökünü kullanarak açıklama yolundan uzak duruldu. Açıklama yapılırken öğrencilerin seviyesine ve bilişsel düzeyine uygun cümleler kullanılmaya dikkat edildi. Nadiren de olsa aynı kökten olan sözcükler aynı kökten kelime ile tanımlandı.(Ör: Ankaralı sözcüğünün anlamı tanımlanırken ister istemez “Ankara şehrinde doğan, büyüyen veya orada yaşayan insanlara denir.” şeklinde bir açıklama yapıp madde başındaki sözcüğün kökünü-Ankara-kullanmak gibi...)

Madde başlarının kelimelerin anlamlarını tanımlamalarda şu sözlükler kullanılmıştır:

- TDK Güncel Türkçe Sözlük
- Kubbealtı Lügati,
- Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü (TDK),
- Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü (TDK),
- Kişi Adları Sözlüğü (TDK),
- Bilim Sanat Terimleri Sözlüğü (TDK),
- İlaç ve Eczacılık Terimleri Sözlüğü (TDK),
- Tarama Sözlüğü (TDK),
- Kısaltmalar Dizini (TDK),
- Google Sözlük

Cümlelerde geçen kelimelerin bu sözlüklerde bulunan anlamı karşılamaması durumunda anlam türetme yoluna gidilmiştir. Sözcükler cümlelerde hangi anlamda kullanıldı ise o anlama yönelik tanımlama yapıldı. Sadece gelecek ya da sadece mecaz anlamda kullanılmışsa o anlama yönelik tanımlamaya gidilerek diğer anlamlar sözlüğe alınmadı. Sözcük farklı anlamlarda kullanılmışsa numaralandırma yoluna gidildi. Anlamlar verilirken ilk olarak gerçek anlam daha sonra varsa yan, mecaz ve terim anlamlar verildi. Verilen anlamlar yine örneklendirildi. Madde anlamlarından sonra

TDK'de geçen ve örnek cümlelerdeki kullanım şekline göre sözcüğün türü belirlendi.

Birleşik fiillerin (isim+et/ol/kıl) sadece çekimsiz olanları madde başı olarak kullanıldı. Mutlu ol-, mutlu oluş-, mutlu olma-gibi aynı fiillerin farklı kullanım şekillerinden yalnızca birisi mastar biçiminde ele alındı. Fiillerin edilgen bilimleri değil etken biçimleri sözlüğe dahil edilirken kurallı birleşik eylemlerin mastar haline yer verilmiştir.(r: alabilmek/almak, gelivermek/gelmek gibi.) Yabancı sözcüklerden Türkçeye yerleşmiş ve sürekli kullanımda olanlar alınmış ama kullanım sıklığı düşük olanlar sözlüğe dhil edilmemiştir. İkilemeler ise kalıplaşmışsa alınmış, kalıplaşmamışsa dışarda bırakılmıştır. Yine yabancı sözcükler, nlemler, edatlar, bağlalar, kısaltmalar, deyimler ve atasözleri de ayrı bir bölüm oluşturularak ana sözlükten hemen sonraya eklenmiştir.

BÖLÜM IV

BULGULAR

7. Sınıf Türkçe Sözlük

abartı: *isim* Bir şeyi, bir olayı olduğundan büyük veya çok göstermeye denir. Mübalağa...

Abartı çoğu zaman yalanı da beraberinde getirdiğinden anlatımlarında daha basit bir tutum içinde olmuştur.

abartılı: *sıfat* Olduğundan fazla gösterilen, abartmalı, mübalağalı olma durumuna denir.

"Sinek, kurtçukların çevresinde abartılı bir vızıltıyla dönenip duruyor." - A. Ağaoğlu

abi: *isim* Bir kimsenin kendinden büyük erkek kardeşine denir. Ağabey...

Abimin karın içerisinde debelenişi, bir çocuk gibi aldığı lezzet ve yüzündeki çocuksu gülüş bir daha gözümün önünden gitmedi.

abide: *isim* Ünlü kişilerin, tarihe mal olmuş olayların veya mitolojik kahramanların anısına taştan, tunçtan, demirden camdan vb. maddelerden yapılmış görkemli yapılara denir. Anıt demektir.

Mehmetçik Abidesinin başında, dilinin bütün yeteneğiyle konuşacaksınız.

abla : *isim* Bir kimsenin kendisinden büyük olan kız kardeşine verilen addır.

Emine Abla, hayretini gizleyemedi.

abur cubur: *isim* Yararı gözetilmeksizin rastgele yenilen şeylere denir.

Pisboğaz Abdullah'ın hem her gittiği yerde verilenleri hem de evde sanki kendisi konukmuşçasına durmadan şeker ve abur cubur yediğinden bağırsakları bozuldu.

acaba : *zarf* Şüphe, kuşku anlamları katan bir sözcüktür. Acep...

Kültürümüzün ve varlığımızın devamı için bu kadar önem taşıyan dilimize acaba yeterince değer veriyor muyuz?

acele: *sıfat* Hızlı yapılan, çabuk durumlar için kullanılır. Tez, ivedi...

Ben o sevinçle koşa koşa eve gelirken fırıncının biri fırından ekmek çıkarıyormuş, aceleyle küreğin sapı bir gözüme dokunup gözümün birini çıkarmaz mı?

acemi : *sıfat* Bir işin yabancı olan, eli işe alışmamış, bir işi beceremeyene denir.

Denizde biraz acemi acemi çırpandıktan sonra müthiş bir dalga ikimizi de yere vurup sahile attı.

acı : 1. isim Bazı maddelerin dilde bıraktığı yakıcı duyuya denir. Tatlı kelimesinin karşıtı...

Eğer kırmızı biber oyası bağlamış ise ilişkinin ümitsiz ve biber gibi acı olduğunu ailesine sessizce belirtmektedir..

2. sıfat Kırıcı, üzücü, incitici, dokunaklı, kötü anlamlarını ifade eder.

Acı dilin zararı yalnız karşısındakine değildir.

acıbadem : isim, bitki bilimi Gülgillerden, dikenli veya dikensiz, meyvelerinin kabukları kalın, çekirdekleri küçük olan bir tür badem ağacına denir. (Amygdalus amara)

Acıbadem ağacının çiçekleri soğuğa ve dona karşı çok dayanıksızdır.

acıkmak :fiil Yemek yeme ihtiyacı hissetmeye denir.

Karnımız acıktığı zaman biraz yükselir, yiyecek bir şeyler ararız.

acımak : 1. fiil Yiyecek veya içecek bir şeyin tadının yenmeyecek duruma gelmesine denir.

Acıyan yoğurdu çıkının içine koyup bir taşın altında suyunu aldı.

2. fiil Üzölmek, merhamet etmek demektir.

Göle ağ atacaklarını ve ne kadar balık varsa, hepsini tutacaklarını söylediler. Zavallı balıklara yüreğim acıdı!

acımasız : sıfat Merhameti ve acıma duygusu olmayan anlamındadır.

Acımasızların, çevrelerini hor görenlerin kalpleri katıdır.

acınmak: fiil Başkasının adına üzölmek, onun adına hayıflanmak anlamındadır.

İyileşmek elinde olan bir hastaya acınmaz.

acil: sıfat Yapılmasının hemen gerekli olduğu şeye denir. İvedi, müstacel...

Acil Servis bölümünü su basınca hastalar üst katlara tahliye edildi.

aciz: isim Gücü bir işe yetmez olanın durumuna denir. Güçsüz...

Bilim insanları bile böyle bir meselenin çözüm yolunu bulmakta acizler.

aç : sıfat Acıkmış olan, besine ihtiyacı olan, yemeye gereksinim duyan kişiye denir. Tokun zıt anlamlısı...

Bir gezgin gibi şu ağaçsız ovayı aç, susuz, bitkin bir durumda zor geçmiş, sonunda denize kavuşmuş.

açgözlü: sıfat Dünya malına, yemeye, içmeye doymak bilmeyen kişilere denir. Gözü aç, gözü doymaz, haris...

Para vermeyi teklif ettiğinde garip garip yüzüne bakmışlar; bu küçük yardım için para alacak kadar açgözlü olmadık, demişler.

açı: isim Görüş, yön, anlayış biçimine verilen addır. Zaviye...

Dil bilgisi açısından dünyanın en mükemmel dili olan Türkçe, bu çabalarla gerçek yerini bulmuştur.

açık: 1. sıfat Kapalı olmayan anlamındadır.

Bu açık kubbenin altında eni boyu aynı büyüklükte bir havuz vardır ki içinde türlü balıklar yüzer.

2. sıfat Denizin kıyıdan epey uzak yerine, okyanuslarla iç içe olan kısmına denir..

Bir dalga ebedî seferine başlamış açık denizlerde.

3. İsim Anlaşılması kolay olana denir. Vazih...

Kubbealtı vezirlerinin tamamıyla kendi fikrinde olduğunu anladığı sadrazam, düşündüğünü daha açık söyledi

4. sıfat Koyu renge sahip olmayana denir. Koyunun karşıtı...

Serin, nemli bir loşluk içinde ağaçlara baka baka ilerliyorum. Koyu yeşiller köknar, açık yeşiller çam; biliyorum zaten.

5. sıfat Etkisinde bırakır ölçüde yansıtan, anlaşılır kılan anlamındadır.

Onun fikir hayatının en açık yansıması, ilkelerinde görülebilir.

6. sıfat Aralarında herhangi bir kapalılık olmayan., perdesiz olan ve uzaklık olmayana denir.

Sözü oraya getirmek istiyorum ki samimilik dediğimiz yakın ve açık ilişki, ancak huyu ve suyu birbirine az çok benzeyen insanlar arasında mümkün olabilir.

açık mavi: isim Mavinin koyu olmayan tonuna verilen isimdir. Gök mavisi...

Gözleri açık mavi, kaşları ise kömür karası bu genç ilk bakışta herkeste bir yakınlık ve hayranlık uyandırıyor.

açıkça: zarf Gizli bir yönü olmayan, anlaşılması kolay olan bir şekilde anlamındadır. Alenen, aşikâre, sarahaten...

İlhama inanmayan şairin kendi şiiri hakkında şu mısraları hayalperestliği reddettiğini, gördüklerini anlattığını ve gerçeğe ne kadar önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır:

açıklamak: fiil Bir konuyla ilgili ihtiyaç duyulan bütün bilgileri vermeye denir. İzahat, ifşa etmek...

Bu görüşümü açıklamak için kültür ne demektir tarif edeyim.

açıklık: isim Gerçeği olduğu gibi yansıtma durumuna denir.

Bir kedi ile, bir köpekle pekala samimi olabilmemize, kendimizi onlara, anlayabilecekleri bütün açıklığımızla teslim edebilmemize mukabil, bir kurtla aynı samimiyeti kuramayışımız ona güven duymadığımızdan kaynaklanıyor.

açılı: sıfat Açısı olan, farklı bakış alanlarından görülebilen.

Birkaç açılı görüntü kaydeden kameralarla korumaya çalıştığımız kapılar olduğu gibi bunların yanında bir de göremediğimiz kapılar da var.

açılış: isim Bir kurum ve kuruluşun ilk kez çalışmaya başlamasına ve düzenlenen açılma programına denir. Küşat...

Açılış günününün (9 Ocak 1936) akşamı, Fakültenin öğretim üyeleri Çankaya Köşkü'ne çağrılır.

açılmak: fiil Birbirine karşı iç dünyasındaki duygu ve düşünceleri aktarmaya denir.

Samimi olmak, açılmak demektir.

açıvermek: fiil Çabuk bir şekilde bir nesneyi veya herhangi bir konuyu açmaya denir.

Ansızın açmak...

Kutunun içindeki paketi hiç düşünmeden açıverdi.

açlık: isim Bir kimsenin veya varlığın besinsiz kalma, aç olma durumuna denir. Tok olmama...

Bu tasa yetmiyormuş gibi bir de açlık gelip kapısını çalmasın mı! Sülün Kız dal dal meyvelere bakmış.

açmak: fiil 1. Bir şeyi kapalı durumdan açık duruma getirmek

Gözlerini açtı, avucunda sıktığı kâğıdı yanına koydu.

2. Bir yerin alanını genişletmeye denir.

Harman gibi yananın etrafını iyice açtın mı tamam. Zor atlar. Söner kalır olduğu yerde.

3. Kesmek, kanatmak, yarmak anlamındadır.

Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; dil yarası, ruhun en gizli taraşlarına doğru boyuna işler, bir türlü kapanmak bilmez.

4. Sümbüllemek, çiçek açmak anlamındadır.

Çiğdemler, diğer ismiyle "var git çiçekleri", bembeyaz açtığında artık yaylıdan göçme zamanı gelirdi

5. Bir aygıtın veya bir düzeneği çalıştırmaya denir.

Ara sıra alt kattaki komşumuz müzik setinin sesini anormal bir şekilde açıyor

ad: *isim* Bir kimseyi, bir yeri veya bir şeyi anlatmaya, tanımlamaya yarayan söze denir. Nam, isim...

Paşa gibi buram buram Türklük kokan, Türk kimliği taşıyan bir sözü, disko gibi bir yer için ad olarak kullanmak uygunsuzluğunu da gördük sonunda.

ada: *isim* Dört tarafı denizlerle çevrili ada parçasına denir. Cezire...

Kış, adanın bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını seferber ettiği zaman; öteki yakada yaz daha pılısını pırtısını toplamamış, hüznü bir göçmen gibi oturmuştur.

adaletsizlik: *sıfat* Adaletle karşı olma, adaletli olmama durumuna denir.

Genel mutluluk büyük yığınların sosyal yapısını düzeltmekle adaletsizliği, haksızlığı ortadan kaldırmakla olur.

adalı: *sıfat* Ada halkından olana (kimse) denir.

Adalı dostumuzu getir şimdi de...

adam: *isim* Erkek kişilere verilen addır.

genç, güzel, gürbüz adam, sedyeyle taşıttırılmış kendini uzun yollarda.

adamak: *fiil* Kutsal kabul edilen bir değer için kendini feda etmeye söz verme durumuna denir.

Vatan, millet, bayrak ve dini için canını adayan bu küçük kahramanın tavırları orada bulunan ihtiyarların gözlerini yaşarttı.

adamcağız: *isim* Şefkat ve acıma duygularıyla kendisine bakılan erkeğe söylenen bir sözdür.

Adamcağız yabancılarla iş göre göre az buçuk dillerini öğrenmişti.

adaş: *isim* Aynı isme sahip olan kimseler hakkında söylenen sözdür.

İsmi sorduğu bu mini minnacık kızın, Elif'in, kendisinin adaşı olduğunu öğrendiği gündün beri gözleri ona ayrı bakıyordu.

adet: *isim* Bir toplumda çağın gelenek, görenek ve yaşayış şekillerine denir.

Baba da devrin adetine uyarak kızını bir kahine götürür ve onun geleceği hakkında bilgi edinmek ister.

adeta: *zarf* Hemen hemen, sanki anlamlarını ifade eden bir sözdür.

Kuzeydoğuya doğru seyahatinizi uzatacak mısınız?' der demez göz bebekleri adeta dondu...

adım: **1.** *isim* Yürümek için ayak atımlarının her birine verilen addır.

Sabahleyin içine kısa kısa adımlarla koşarken akşam filesini doldurmuş

2. *isim* Bir yere girmek, girmeye hamle yapmak anlamındadır.

Yeşile çalan ela gözlerinde payitahta ilk defa adım atacak olmanın heyecanı okunuyordu.

adres: *isim* Bir kimsenin oturduğu yere denir.

Oturduğu evin adresini ısrarla hiç kimseye vermiyor, sürekli bir gizemle yaşıyordu.

afiş: *isim* Bir şeyi duyurmak veya tanıtmak için hazırlanan, kalabalığın görebileceği yere asılmış, genellikle resimli duvar ilanı. Ası...

Bu afişleri, seyircilerin okuyabileceği bir biçimde tutarlar.

afiyetle: *zarf* Sağlıklı bir biçimde, ağız tadıyla anlamı içeren bir sözdür.

Her Allah'ın günü bir kaç balığı almış, nehir yerine ormana götürmüş, afiyetle yemiş.

aguş: *isim* Kucak demektir.

Ey şehit oğlu şehit, isteme benden makber,/Sana aguşunu açmış duruyor Peygamber.

(Mehmet Akif Ersoy)

ağ: 1. *isim* İplik, sicim, tel vb. ince şeylerden kafes biçiminde yapılmış örgüye denir.

Göle ağ atacaklarını ve ne kadar balık varsa, hepsini tutacaklarını söylediler.

ağabey: *isim* Büyük erkek kardeş. Abi...

Ablalarımın Ahmet ağabey de yeni giysiler içinde pırıl pırıldılar.

ağarmak: 1. *fiil* Saç ve sakaldaki kıllarının zamanla beyazlanmasına denir.

Ak sakallı, kara sakallı yiğitlerin canını çok aldım ben. Sakalımın ağarması bundandır.

2. *fiil* Sabahın erken saatlerinden itibaren günün aydınlanmasını ifade eder. Tanın ağarması...

Yine sabah olmuştu, ağarmıştı artık tan.

ağır: 1. *isim* Tartıldığı zaman ağırlığı fazla olan, hafifin karşıtına denir.

Şimdi yerlerini ağır metal kapılara bıraktı o güzelim ahşap işlemeli kapılar

2. *zarf* Yavaş.

çay ağır akar, yorgun mu bilmem?

3. *isim* etkisi ve caydırıcı gücü fazla olana denir. çetin...

Bizce özendirici öğütler, ağır ceza tehditlerinden daha etkilidir.

4. *isim* Gösteriş ve değer bakımından kıymetli olan anlamına gelir. Şatafatlı, göz alıcı...

Şah İsmail'in ömründe görmediği ağır bir şey giyeceğim.

ağır ağır: *zarf* Yavaş yavaş anlamını ifade eden bir ikilemedir

Ağır ağır yerinden doğruldu.

ağırlamak: *fiil* Bir misafire rahat edeceği şekilde davranmaya denir. İzzette, ikramda bulunmak...

Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir. Karşılığında hiçbir şey beklenmez.

ağırlık: 1. *isim* Yaşamın yük ve sorumluluklarının tamamına denir. Külfet...

Onun tatlı dili en tembeli, en gönülsüzü bile şevke getirdiği için hayat yükü ağırlığını hissettirmez olur.

2. *Bedensel olarak ağır olma durumuna denir. Baskı, güç...*

Saçlarını bir elinin tersiyle arkaya doğru iterek yorgun bedeninin bütün ağırlığını geminin korkuluklarına verdi.

ağıt: *edebiyat* Ölen bir kimsenin gençliğini, güzelliğini, iyiliklerini, değerlerini, arkada bıraktıklarının acılarını, büyük felaketlerin acılı etkilerini dile getiren söz veya okunan ezgi, yazılan yazıya denir. Sagu, mersiye...

Sana ağıt değil, destan yaraşır.

ağız: *isim* Vücutun baş kısmında bulunan nefes alıp vermeye, besinleri sindirmeye, sesleri çıkarmaya yarayan bedensel organa denir.

Pencereleri, dışarıyı bize anlatan, “gösteren” gözlere benzetirsek; kapılar, sevmediğini dışarıda bırakıp sevdiğini içeri alan bir ağız gibidir.

ağızlı: *sıfat* Yöresel konuşma diliyle konuşulma durumunu anlatır. Şiveli...

Yıllar önce “Odcu Haftası ”na gidecek miyiz? diye soran kızına cevap veren bir annenin ağızlı sözleri kulaklarımda çınlıyordu.

ağlamaklı: *zarf* Gözleri dolmuş bir şekilde, sesi titrek ve ağlayıp ağlamama arasında anlamına gelir. Ağlamaksı...

Temsilciler Heyetimiz de bu güzel sözler ve iltifatlar karşısında ağlamaklı bir hâl ile veda edip büyük bir yürek çarpıntısı içinde otele döndüler

ağlaşmak: *fiil* Hep birlikte ağlamak anlamındadır.

Oba halkı, kimisi “Oğul!” diye, kimisi “Kardeş!” diye ağlaştı.

ağlatmak: *fiil* Herhangi birinin ağlamasına sebep olmak anlamına gelir.

Ne çok atla yürüdüm! Ne düşmanlar ağlattım!

ağlayadurmak: *fiil* Sürekli, hiç durmadan ağlamaya denir.

Karşımda aralıksız ağlayaduran bu kadın daha yeni bebesini kaybetmişti.

ağrı: *isim* Vücutun herhangi bir yerinde duyulan şiddetli ve can yakıcı acıya denir.

Lokumun mide ağrıları, yara ve çıban tedavilerinde kullanıldığı da biliniyor.

ah: *isim* Yapılan bir eylemden ötürü bir kişinin bir başkasına kötü dua etmesi. Beddua, ilenme...

Mazlumun ahını alan insanın işlerinin rast gitmesi mümkün değildir gardaş, dedi.

ahi: *isim* kardeş anlamına gelir.

Anadolu'daki konukseverlik gelenek ve göreneğinin temelinde eski ahi gelenekleri yatmaktadır.

ahilik: *özel, isim* Kökleri eski Türk törelerine dayanan ve Anadolu'da yüksek bir gelişim gösteren esnaf, zanaatçı, çiftçi vb. bütün çalışma kollarını içine alan teşkilatlara verilen isimdir.

Ahilik teşkilatları Anadolu'da kardeşliğin ve birlikte yaşamının temellerinde önemli roller oynamıştır.

ahlak: *isim* Bir toplum içinde kişilerin uymak zorunda oldukları davranış biçimleri ve kurallarının tümüne denir.

Ahlaki değerler üzerinde de dikkatle durmuş. Ahlak anlayışını ve ahlak değerlerini geliştirmek istemiştir.

ahlaklı: *sıfat* Bir insanın veya toplumun ahlaki değerlere uyması, edep ve haya ölçülerini dikkate alarak yaşaması durumudur. Ahlaklı olan kimse...

Hallaçlar çarşıları gayet süslü olup sahipleri iyi ahlaklı, olgun kimselerdir.

ahlaksızlık: *isim* Ahlaki değerlerden uzak ve yoksun olma durumuna denir.

Balıkçı birden doğruldu "Ahlaksızlığın lüzumu yok hanımm!" dedi.

ahşap: *sıfat* Tahtadan, ağaç malzemelerden yapılmış olan nesnelere denir.

İç kapılarda ahşap, yaygın olarak kullanılan bir malzemedir.

ahu zar etmek: *fiil* Ah çekerek inlemek, inleyerek üzölmek anlamını karşılar.

Göl kız, ahu zar ederek akşamı bu ıssız dağ başında geçirmiş.

ahval: *isim* Durumlar, haller. Vaziyetler...

Memleket ahvalini onlardan sor/Kitaplarda değil, türkülerde ara. (Bedri Rahmi Eyüboğlu)

aile: *isim* Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik.

Bugün zengin olanlar şöyle dursun, orta hälli ailelerden çoğu başka memleketlere vızır vızır gidip gelmektedirler.

ait: *sıfat* İlgilendiren, ilişkin anlamlarında kullanılır. İlgili, ilişik...

Pul biriktirirdik ama ticaret için değil, sırf çeşitli memleketlere ait manzaraları görebilmek için.

ak: *sıfat* Beyaz, süt rengi. Siyah ve karanın zıt anlamlısı...

Ak sakallı baban sana canını vermedi, ak saçlı anan sana canını vermedi; başka kim verir ki?

akarsu: *isim* Yer altı ve yer üstünde belirli bir yatak içinde, eğim boyunca sürekli veya zaman zaman akan sulara denir. Irmak...

Uçun kuşlar, uçun burada vefa yok

Öyle akarsular, öyle hava yok. (Rıza Tevfik BÖLÜKBAŞI)

akça: *sıfat* Çok beyaz, beyazca, beyaza benzer demektir.

Gökyüzünden al kanatlı Azrail uçup geldi,/Benim akça göğsüme basıp kondu.

akçıl: *sıfat* Rengi atmış, ağarmış anlamına gelir.

Bornos'lu bir gezgin gibi şu akçıl ve ağaçsız ovayı aç, susuz, bitkin bir durumda zor geçmiş.

akıbet: *isim* İşlerin ve durumların son hali, sonucu, geleceğine denir.

Bir "Komşular günü" oldu diyelim, onun da diğer anlamsız "özel günler" in akıbetine uğramayacağını kim söyleyebilir?

akıcı: *sıfat* Kolay anlaşılıp, okunabilen yazı ve sözlere denir. Selis...

Karşımdakinin algılamakta zorluk çekemeyeceği bir hızda ve akıcı biçimde konuştum.

akılcılık: *isim* Kolay anlaşılıp, okunabilme durumuna denir.

Yazıdaki akıcılık her şeyden önce okuyucuyu kendine çeken bir mıknatıstır.

akıllı: *sıfat* Aklını kullanan, akli olan. Delinin karşıtı...

Çelebi, gayet akıllı bir insandı.

akıllıca: *zarf* Akıllı bir şekilde, aklını kullanarak anlamına gelir.

Sadrazam, bu hareketi akıllıca bulmadı.

akım: *fizik* Hava, su vb. akışkan maddelerin veya elektrik yüklerinin belli bir yönde akışı, yer değiştirmesi, cereyan

akın: *isim* Ardı arkası kesilmeyen kalabalıklara denir.

Giresun'un Sis Dağı'nda yaşanan, yurdun dört bir yanından, binlerce insanın akın ettiği bir şenlik vardı.

akıntı: *isim* Hava veya suyun herhangi bir yöne doğru akması, yön değiştirmesine denir.
Kaptan; akıntıya, dalgaya, yorgunluğa, tehlikeye filan bakmadan burunlarına kadar sokulan

çocuklara bir iki karpuz atıyorlardı.

akraba: *isim* Kan bağıyla birbirine bağlı olan insanlara denir.

Genç karısıyla iki çocuğunu akrabasından birinin evine bıraktı.

aksan: *isim* Bir milletin veya çevrenin konuşma tarzına, kendilerine has söyleyiş özelliklerine denir.

Ferdinand onun bozuk Fransızcası ve komik aksanı ile söylediklerine gülmek için zorlanıyordu.

aksi: *sıfat* Tam tersi, zıttı, karşıtı. Menfi...

Kola, meyve suyu gibi alkolsüz ama şekerli içecekler suyun yerini tutamadıkları gibi tam aksi su emilimini azaltıyorlar.

akşam: *isim* Güneşin batmasıyla başlayıp gecenin başlamasına kadar olan vakit.
Akşamleyin...

Gün ikinci akşam olur,/Gör ki başa neler gelir,

Veysel gider adı kalır,/Dostlar beni hatırlasın. (Aşık Veysel Şatıroğlu)

akşamüstü(akşamüzeri): *zarf* Güneşin battığı sıralarda, akşama doğru anlamına gelir.

Akşam üstüne doğru, en sapa mahalle pazarlarında yaya kaldırımlarına tezgah kurulur.

akvam: *isim* Kavimler demektir.

Bu kadar akvamı, aynı milliyetin altında tutan İslam'dır.

al: *isim* Kan kırmızısı, kırmızı. Kızıl...

Al giyenin gönlü dolu, mor giyenin çoktur malı.

al al: Çok kırmızı, daha da kırmızı anlamında bir ikilemedir.

Ufukları kaplasın bayraklarımız al al,

Göklere zaferimizi çizsin vahşi bir kartal! (Osman Yüksel Serdengeçti)

alaca bulaca: *sıfat* Karışık ve farklı renkleri için bulunduran anlamındadır. Alacalı bulacalı...

Gökle yer arasına çekilen bu alaca bulaca yaprak örtüsünden çok güzel bir mozaik meydana gelmiş.

alacakaranlık: *isim* Güneşin doğmasından önce ve batmasından sonra ortalığı kaplayan, yarı karanlık olma durumuna denir.

Bir sabah alacakaranlıkla yola düştük.

alacaklı: *sıfat* Bir kimseden alacağı olan kimseye denir. Borçlu, verecekli kelimelerinin zıttı.

"Gelir desen dar gelir / Günaşırı alacaklılar gelir." (O. V. Kanık)

alakasız: *sıfat* İlişığı, ilgisi, alakası olmayana denir.

Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alakasız yaşayamayız.

alan: *isim* Açık, düz ve geniş yerlere verilen addır. Meydan, saha...

Bun yeşil alan asırlardır oluşagelmiş ve hemen hemen hiçbir insan eli değmemiş.

alarm: *isim* Uyarmak ve tehlikeli bir durumu haber vermek için kullanılan işaretlere denir.

Kendimizi gürültülü alarmlar ve birkaç açılı görüntü kaydeden kameralarla korumaya çalışıyoruz.

alay: *isim* Bir kimsenin, bir şeyin, bir durumun, gülünç, kusurlu, eksik vb. yönlerini küçümseyerek eğlence konusu yapma

Alay mı ediyorsunuz Allah aşkına?

albay: Rütbesi yarbay ile tuğgeneral arasında bulunan ve asıl görevi alay komutanlığı olan üstsubay. Miralay...

Komşulardan bir emekli genel müdür ve bir albay hafifçe selamlaşıyordu.

albüm: *isim* Fotoğraf, pul vb.ni dizip saklamaya yarayan bir defter türü.

Elindeki fotoğraflarla bir albüm oluşturuyormuş.

alçak gönüllü: *sıfat* Kendinden daha aşağı mevkide ve şartlarda olanlara aynı seviyede imiş gibi muamele eden, büyüklük iddiasında olmayan kişilere denir. Kibirsiz, mütevazı kalender...

Alçak gönüllüyüm, kalenderim ve haddimi bilirim.

alçaklık: *isim* Alçak olma durumuna denir. Denaet, pespayelik...

Bu alçaklığı yapabilecek kadar düştüğünü tahmin edememişlerdi.

aldanmak: *isim* Bir kimsenin yalan ve hilelerine kanmak anlamındadır.

Benimle beraber yürüyecek sanıyordum. Meğer ne kadar aldanmışım!

aldatıcı: *sıfat* Aldatma ve kandırma gibi niteliklere sahip olana denir.

Evlenmek arzusu, bir samimiyetin, karşılıklı açılmanın, bazen aldatıcı bile olsa ilk zamanlarda duyulan bir ruh yakınlığının neticesidir.

alem: isim Bayrak ve kubbelerde İslam'ı simgeleyen genelde bakır veya demirden yapılmış hilal şeklinde işarete denir.

Her kubbenin alemleri güneş gibi ışık verir.

âlem: 1. isim İçinde yaşadığımız evren. Kainat, dünya, cihan...

Azrail'i görür görmez dünya âlem Deli Dumrul'un gözüne karanlık göründü, tutar eli tutmaz, görür gözü görmez oldu.

2. isim Herkes anlamındadır.

Cümle âlem birikmiş işte davullu zurnalı.

3. isim Belli bir gruptaki canlıların bütününe denir.. Denizler alemi, hayvanlar alemi...

Afrika'nın balta girmemiş ormanlarını, Çin'i, denizaltı âlemini öğrenirdik.

alemşümül: isim Âlem çapında, dünyayı kaplayacak, dünyaya yayılacak ölçüde anlamına gelir. Evrensel, cihanşümül, üniversal...

Çevre kirliliği gibi alemşümül konularda bireylerin beni ilgilendirmes mantığıyla hareket etmesi doğru değildir.

alerjik: isim Alerji ile ilgili olan her şeye denir.

Yine de Şeker Bayramı vesilesiyle çoğumuzun evinden eksik etmeyeceği bu lezzetin fazlasının, alerjik reaksiyon gibi sağlık sorunlarına neden olabileceğini hatırlatmakta fayda var.

alet: isim Bir el işini veya mekanik bir işi gerçekleştirmek için yapılmış nesnelere verilen addır.

Anneanne Allah kabul etsin diye dua ederken, ben tansiyon aletini çıkarıyorum.

alfabe: isim, dil bilgisi Bir dilin seslerini gösteren, belirli bir sıraya göre dizilmiş belli sayıda harfin bütününe denir. Abece...

Yeni Türk alfabesinin ilk şekillerini kendisine götürdüğüm zaman komisyonun en aşağı beş senelik bir geçiş devresi düşündüğünü söylemiştim.

alıcı: isim Bir nesneyi almaya niyet veya teşebbüs eden kimseye denir. Satıcı karşıtı.

Pazarda şöyle bir alıcı gözüyle dolandıktan sonra gözüne kestirdiği meyve sebzeleri bir çırpıda alıp eve dönerdi.

alıç: isim . Kırlarda, ormanlarda yabani olarak yetişen, sert ve sarımsı odunu çit yapımında veya tornacılıkta kullanılan, gül cinsinden dikenli ağaç veya bu ağacın sarı, kokulu ve mayhoş meyvesine denir.

Uzunca bir patikadan sonra sizleri sarı sarı meyveleriyle alıç ağaçları karşılar.

alım: . isim Alma işine verilen addır.

Her türlü eski eşya alım satımıyla uğraşiyor; baba mesleğine devam ediyormuş.

alın: isim Yüzün saçlarla kaşlar arasındaki kısmına denir.

Alnının tam ortasında küçükken düşüp taşa çarptığı yerin izi besbelliydi.

alınlı: sıfat Alnı olan, alnı bulunan anlamındadır.

Bu yörenin insanları geniş alınlı, sarı saçlı, kırmızıya çalan yanaklarıyla sanki hepsi birbirinin fotokopisiydi.

alınmak: fiil Başka bir dilden alınmış veya aktarılmış parça. İktibas etmek...

Yabancı dillerden alınmış, dilimize henüz yerleşmemiş kelimelerin yerine Türkçelerini kullanmamız gerekiyor.

alışık: isim Herhangi bir durum karşısında alışkın olma durumuna denir.

İnsan alışık olmadığı bir durum karşısında hemen bocalar. İlk şoku atlınca yavaş yavaş bu durum hakkında fikirler yürütme eğilimine girer.

alışkanlık: isim Bir şeye alışarak değiştirilmesi güç bir duruma gelecek şekilde aynı şeyleri yapma durumuna denir. Alışkinlık, alışmışlık, alışkı, itiyat, huy, meleke, ünsiyet...

Cümleye terk edilmiş bir alışkanlık anlamı katmıştır.

alışmak: fiil Herhangi bir durum, olay veya işe uyum sağlama durumunu ifade eder.

Bir yandan yalnız yaşamaya bir yandan da zorlu kış şartlarına alışmaya çalışıyor.

alışveriş: isim Satın alma ve satma işi, alım satımına verilen addır. pazar...

Uzun zaman sonra alışveriş için çarşıya çıkmıştım.

alkış: isim Beğenilen durumlar karşısında beğeniyi ifade etmek için ellerin çırpılmasına denir. Alkışlama, el çırpma...

Meclis ayağa fırlayıp Durak Bey'i alkışlamaya başladı. Bakanlar Kurulunun önerisini reddeden yoğun alkışla destekleniyordu.

alkolsüz: sıfat İçerisinde alkol barındırmayan anlamındadır

Kola, meyve suyu gibi alkolsüz ama şekerli içecekler suyun yerini tutamadıkları gibi tam aksi su Emilimini azaltıyorlar.

alkollü: sıfat Alkolden yapılan, içerisinde alkol bulunan maddelere veya alkol kullanmış olana denir.

Emniyet Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre ölümlü trafik kazalarının neredeyse yarısı alkollü araba kullanmaktan kaynaklanıyor.

Allah Allah: isim ikileme Şaşkınlık ifade etmek için kullanılan bir ikilemedir.

Haberim vardı diyor. Allah Allah... Galiba işçi idaresinden söylemiş olacaklar.

Allah'tan: isim Allah'ın emri ve istemesi ile anlamındadır.

Allah'tan buyruk oldu, al kanatlı Azrail o yiğidin canını aldı!

allanmak: fiil Kırmızılaşmak, kırmızı bir hale bürünmek anlamındadır.

Kurtulsun dört yönün sıkıntısından bakışlarım;

Karalar karalansın, allar allansın. (Turgut Uyar)

allı: sıfat Üzerinden kırmızı renk bulunan.

Başımı yukarı kaldırıp bakınca allı, yeşilli, sarılı, turuncu güz yaprakları arasından mavi göğü zor görüyorum.

allı turna: isim Göçebe bir kuş türüdür. Özellikle yüzünde ve tüylerindeki kırmızıya çalan renklerden dolayı bu isim verilmiştir. Flamingo...

"Allı turnam ne gezersin havada" - Halk türküsü

altın: isim kimya Kıymetli ve sarı renkli bir maden türüdür. Atom sayısı 79, atom ağırlığı 196,9 olan, 1064 °C'de eriyen, kolay işlenen, yüksek değerli, paslanmaz element, zer (simgesi Au)

Hükûmet, Uzun Mehmet'e elli altın lira verdi; altı lira da aylık bağladı.

altın çağı: isim Bir kimse, bir devlet veya herhangi bir şeyin en verimli ve başarılı dönemine denir.

Bu yıl yapılan hasat gösteriyor ki fındık üretiminde altın çağını yaşıyoruz.

altınlı: isim Altından olan, içerisinde altın madeni bulunan anlamındadır.

Cami içinde dört köşe paye sütunlardan her birinin aşağısı adam boyu kadar altınlı, nakışlıdır

amaç: isim Bir işi yapmak için belirlenen hedefe denir. Gaye, vizyon...

Fatih, İstanbul çevresi için gösterdiği özeni, tüm ülke çapında da uyguladı. Belirli amaçların dışında ormanlardan ağaç kesimini yasakladı.

aman: isim Bir suçun affedilmesini sağlamak amacıyla pişmanlık ifade eden bir söz. Aman dilemek...

Daha ne aman diliyorsun? Ak sakallı baban sana canını vermedi, ak saçlı anan sana canını vermedi.

2. **ünlem** Bir kişiye ricada bulunmak için söylenen bir sözdür.

Aman müdür bey! Biz hemen geliyoruz. Bu kadar zor olacağını bilseydim gerçekten getirmezdim.

amber: *isim* Amber balığından çıkarılan güzel kokulu, kül renginde bir maddedir. Misküamber...

Gelincik Çarşısı ayrıca bir büyük yolun iki tarafında olup öd, amber, misk, gül suyu satılan güzel kokulu bir çarşıdır.

amca: 1. *isim* Babanın büyük ya da küçük kardeşine denir.

Biz ailecek yaylacıyız. Amcama Sis Dağı'nı soruyorum. 'Sis Dağı'nın adı, vakitli vakitsiz yaylanın üzerine çöken sisten gelir' diyor.

2. **ünlem** Kendinden büyük yaşlı erkeklere saygı ifade etmek için kullanılan bir sözdür.

Hoşça kalın müdür amca. İyi ki sizin gibi insanlar var.

ameliyathane: *isim* Hastanelerde hastaların ameliyat edildiği özel bölüme denir.

Benim durumum çok mu farklı sanki. Koş ameliyathaneye, sonra koş kliniğe. Haydi koş muayenehaneye.

amir: *isim* Bir işte emir verme yetkisi bulunan kimse, mir.

Bütün amirler tren istasyonunda toplanmıştı.

ampul: *isim* Elektrik akımının, içinde bulunan telleri akkor hâle getirmesiyle ışık veren, havası boşaltılmış, genellikle armut biçiminde veya yuvarlak kapalı cam şişeye denir.

Aynı arabalara biniyoruz ve evlerimizde ampulünden çamaşır makinesine kadar onların kullandıkları vasıtaları kullanıyoruz.

an: *isim* Zamanın bölünemeyecek kadar kısa parçasına denir. Dem, lahza...

Kaptan mı, tayfa mı olduğu pek belli olmayan biri sarktı bir an ve karpuz attı.

ana düşünce: *isim* Bir metinde verilmek istenen mesaja denir. Metnin yazılma sebebi, ana fikir...

Metnin ana düşüncesini bulduktan sonra yardımcı düşünceleri de belirleyebilirsiniz.

anneanne: *isim* Bir insanın annesinin annesine verilen addır.

Anneannemin bol keseden kullandığı deyimler vardır mesela. "Zengin horozu bile yumurtlar" der.

anahtar: *isim* Kapalı kilitleri açmaya yarayan alete denir. Açar, açkı, miftah, dil...

Ev sahibi sandığının anahtarını bir türlü bulamaz.

anayasa: *isim* Anayasa ile ilgisi olan kavram, durum veya kanunlara denir.

Bütün vatandaşların din, vicdan ve ibadet hürriyeti anayasal olarak güvence altına alınmıştır.

anca: *zarf* Ancak anlamına gelen bir sözdür.

Anca milletin dedikodusunu yapıp duruyorsunuz, dedi.

ancak: 1. *zarf* Yalnızca sadece anlamına gelir.

Ortanca gelin bundan evvel dokuduğu kilimde ancak sekiz türlü nakış bilirdi.

2. *bağlaç* Ama, fakat, lakin, ancak, ne var ki anlamlarına gelen bir sözdür.

Bu miktar hastalıklarla orantılı olarak artabiliyor ancak azalması ya da hiç alınmaması hâlinde çeşitli sorunlar baş gösteriyor.

andırmak: *fiil* Benzer tarafları bulunmak, bir şeyi çağrıştırmak anlamındadır.

Elinde kırmızı gülleri andıran lastikli bir toka ile heyecanlı heyecanlı sordu.

anı: 1. *isim* Geçmişte yaşanan ve insanların üzerinde büyük etkiler bırakan olaylara denir. Hatıra...

Anılarında büyük bir savaşın eşiğinde ve dağılmaya yüz tutmuş bir ordunun nasıl da bir kasırğa gibi düşmanı bozguna uğrattığını anlatıyordu.

2. *isim* “Onu” sözcüğünün yöresel ağızla söylenmiş biçimidir.

Yiğidin başına bir iş gelince

Anı yad ellere açıcı olma. (Karac’oğlan)

ani: *isim* Birdenbire, çabucak. Ansızın...

Vücuttaki ani ısı değişimi sinirleri yatıştırmak bir yana, gerilmesine neden oluyor.

anlam: isim Bir kelimededen, bir sözden, bir davranış veya olgudan anlaşılan şey, bunların hatırlattığı düşünceye denir. Mana, meal, fehva, deme, mazmun, medlul, valör...

Peki, o sözlerin anlamını hiç düşündün mü?

anlamlı: *sıfat* Manası olan, anlama sahip olan, manalı anlamındadır.

günden sonra bu anlamli bakışların ardında bir sebep aramaya başladım.

anlamsız: *sıfat* Herhangi bir anlamı olmayana denir. Manasız...

Bir “Komşular günü” oldu diyelim, onun da diğer anlamsız “özel günler”in akıbetine uğramayacağını kim söyleyebilir

anlaşma: *isim* Birbiri ile sözleşerek uyumlu bir şekilde hareket edebime, anlaşma durumuna denir.

Oyuncunun yönelme duygusunu ölçülü kılar, bakışını keskinleştirir, ayağına tezlük kazandırır çelik çomak. Bir güzelliği de her şeyi anlamaya bağlamasıdır.

anlatıcı: *isim* Anlatma işini yapan kişiye denir.

Öykü ve roman gibi eserlerde anlatıcının sunduğu karakterler zihnimize kazanıyorsa başarılıdır.

anlatım: *isim* Bir duygu ve düşünce sözlü veya yazılı bir şekilde ifade etmektir. Anlatma işi...

Ancak bütün anlatımlarda bu yazı dili tek başına yeterli olmamış

anlatmak: *isim* Bir konu hakkında bilgilendirmek, açıklamada bulunmak.

Kendilerinin anlattıklarına göre huzura girince üçünü de bir suskunluktur kaplamış.

anlayış: *isim* Bir kişinin anlama gücü, kavrayış. Telakki, idrak...

Nesiller arasında, yalnız giyiniş, kuşanıştta değil, düşünüş ve anlayış bakımından da birtakım farklar olur.

annelik: *isim* Anne olma özelliklerini kendinde barındırma durumuna denir. Analık...

Annelik duygusu belki de dünyadaki en güzel duygusudur. Anneler ise dünyanın en şefkatli insanları...

ansiklopedi: *isim* Belli bir yönteme göre düzenlenen, bilim, sanat ve edebiyat gibi alanlara ait tüm bilgilerini ayrıntılı olarak içeren, genellikle ciltlerden meydana gelen hacimli kitaplara denir. Bilgilik...

Hâlbuki elde, düne göre çok daha bol öğrenme imkânları var. Ansiklopediler, cilt cilt seyahat kitapları, tarihî eserler, biyografiler...

antibiyotik: *isim tıp* Küf mantarında ve bitkilerde bulunan laboratuvar ortamında sentezlenerek elde edilen ve mikroplara karşı vücut direncini artıran maddelerin ortak adı. Penisilin, streptomisin...

On yaşında bademciklerim şişince doktorla, antibiyotikle tanıştım.

antikacı: *isim* Tarihsel bir döneme ait kıymetli eserleri satan, toplayan kişilere denir.

Antikacıların soğuk vitrinlerinde bir masa tablası ya da iç dekor olarak kullanılmak üzere uygun fiyata satılmayı bekliyor.

antoloji: *isim* Özellikle edebiyat eserlerinden (şiir, hikaye vs.) yapılan seçkilere denir.

Şiir antolojilerinin en sıkıntılı yanlarından biri de kaliteli kalitesiz bütün şiirleri bazen içinde barındırmasıdır.

apartman: *isim* Çok katlı ve genelde her katında birden fazla daire bulunan yapılara denir.

aptal: *isim* Zeka bakımından geri olanlara denir. Avanak, alık, ahmak...

Söz verdiğim gibi, gelmeden önce habercilerimi gönderdim, ama sen aptal bir adam olduğun için onları göremedin.

ara sıra: *zarf* Arada sırada, arada bir, bazen, bazı vakit anlamındadır.

Ara sıra alt kattaki komşumuz müzik setinin sesini anormal bir şekilde açıyor.

araba: *isim* motorlu veya motorsuz tekerlekleri olan araçların tümü.

Ayrılan kumaşlar hamallar vasıtasıyla yük beygirlerinin çektiği arabalara yüklendi.

arabacı: *isim* Arabayı süren kişiye denir.

Canan Hanım bir ara arabacıya sakin olması konusunda uyarılar yaptı.

aracılık: *isim* Aracı olan kimsedir. Tavassut...

Yayımladığı “Tabiat ve İnsan” dergisi aracılığıyla ormanın önemini genç kuşaklara hatırlatmaktadır.

aradan: *zarf* İki vakit arasını anlatmak için kullanılır. Belli bir süre sonra...

Aradan zaman geçti; kış gitti, bahar geldi. Uzun Mehmet yola çıktı. İstanbul’a vardı.

aralık: 1. *sıfat* Hafifçe aralanmış anlamındadır. Yarı açık, tam kapanmamış...

Elinde domuz fişeği sürülmüş av tüfeği, köy odasının aralık kapısından gelenleri gözleyen Gazi Çavuş, muhtar ile iki yaşlıca köylüye, “Korkmayın...” dedi.

2. *zarf* Uygun, elverişli durum, fırsat anlamındadır.

Bir aralık, yerde taşlar içinde maden kömürü gibi kara şeyler gördü.

3. *isim* Yılın on ikinci ayına denir.

Mehmet Âkif, lise yıllarında şiirle ilgilenmeye başlamış ve ilk şiiri, 28 Aralık 1893 yılında Hazine-i Fünûn dergisinde yayımlanmıştır.

aranmak: *fiil* Bulunması gereken bir eşyayı başkası tarafından aramak anlamındadır.

Evin her köşesi aranır, taranır, anahtar yok. Sonunda sandığı kırmaya karar verirler.

araştırmak: *fiil* Birini veya bir şeyi bulmak için bir yeri gözden geçirmeye denir.

Ama yine de iyice bir araştıralım, soruşturalım, uygun mu değil mi?

araştırmacı: *isim* Araştırma işini yapan kişidir. Araştırman, mütetetbi...

Araştırmacıların bu civarda yaptıkları araştırmalar sonucunda tarihin en eski yerleşim yeri Göbekli Tepe olarak kayıtlara geçti.

aratmak: *fiil* Arama işini başkasına yaptırmaya denir.

Yine beni aratarak incittiği kalpleri tamir edebileceğini, devirdiği çamları düzeltebileceğini düşünüyor.

ardıç: isim, bitki bilimi Servigillerden, güzel kokulu yapraklarını kışın da dökmeyen, yuvarlak kara yemişleri ilaç olarak kullanılan bir ağaççık (Juniperus)

Sonra, hep birden nefes almaya başlarlar, çam korusunu fıstık, reçine, sakız ve ardıç kokan bir derin soluklanma kaplar.

ardıçlı: isim İçerisinde ardıç olan anlamındadır.

Her tarafı çam ve ardıçlı bu dağların arkasında uğul uğul akan Aksu Çayı Torosların bütün kokularını Akdeniz'e döker.

arı: 1. isim Böcekgillerden çiçek tozlarından topladığı polenlerle bal üreten bir hayvandır.

Sen petek misali Veysel de arı

İNleşir beraber yapardık balı

Ben bir insanoğlu sen bir dut dalı

Ben babamı sen ustamı unutma... (Aşık Veysel Şatıroğlu)

2. sıfat Temiz, duru, saf anlamındadır. Katışıksız, halis, has...

Köy türkülerindeki bu arı söyleyiş, onları anlaşılır kılan ve insanların gönlüne yerleştiren en önemli etkidir zannımca.

arife günü: isim Bayramlardan bir önceki güne verilen addır.

Kurban Bayramı yaklaşır, babaannem bağladığı börekleri hemen evimizin karşısındaki fırına pişirilmek üzere arife gününün akşamında verirdi.

aritmetik: isim Matematiğin sayılar ve bunlar arasındaki ilişkileri ele alan koluna denir. Hesap bilimi...

Aritmetik ile günlük hayatta yaptığımız basit hesaplamaları çok rahat bir şekilde yapabiliriz.

arka üstü: isim Sırt üstü anlamındadır.

Arka üstü yattı bir süre. Güneş gözlerine girdi. Kapadı gözlerini.

arkadaş: isim Birbirlerine karşı sevgi ve anlayış gösteren kimselerden her birine denir.

Bacanak, eş, yâren, yoldaş...

Arkadaşlar, bunun maden kömürü olduğunu asker ocağında öğrendiniz. Bizim için ne kadar gerekli olduğunu da öğrendiniz.

arkadaşça: zarf Arkadaş gibi, arkadaş olarak. Dostça...

Doğal olarak aynı türden canlıların bildiği sesler; kimileri arkadaşça bir merhabayı simgeler.

arkadaşlık: isim Arkadaş olma durumu, arkadaşça yakışır davranışların tümüne denir. Ünsiyet...

Hür kuşlar, kafesteki çığırktan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru bir küme gelirler.

arkalıksız: sıfat Dayanacak bir yeri olmayan şeylere denir.

Evin gün görmeyen köşesinde arkalıksız bir sandalyenin yere devrilmiş olduğunu gördü.

arkeolog: isim arkeoloji Kazı bilim(Arkeoloji) ile uğraşan insanlara verilen isimdir.

Arkeologların yaptığı son araştırmalar sonunda Göbeklitepe'deki yerleşim alanının insanlık tarihinin en eski yerleşim yeri olduğunu ifade ediyorlar.

arma: isim Bir devletin, bir hanedanın veya bir şehrin simgesi olarak kabul edilmiş resim, harf veya şekil. Nişan, ongun...

Bir gün, Türkiye Cumhuriyeti için nasıl bir arma bulmak gerektiğini tartışıyorduk.

armağan: isim Hediye demektir.

Bu kutlu bayramı armağan edenlere minnet duymalıyız.

armut: isim, bitki bilimi Gülgillerden, çiçekleri beyaz, Türkiye'nin her yerinde yetişen bir meyveli ağaç (Pirus communis). Armut meyvesi...

Üşüdüm Allah üşüdüm, daldan armut düşürdüm. Armudumu yemişler, bana çirkin demişler.

aroma: isim Hoş koku ve tatlara denir.

Günümüzde yapılan lokumlar; şeker, su, nişasta, sitrik asit, aroma ve renklendiricilerden oluşan bir karışımdan üretiliyor.

arpa: isim Buğdaygillerden bir bitki.(Hordeum vulgare)

Tarlasının yarısına arpa, buğday; diğer yarısına da çavdar ve yulaf ekmişti.

arş: isim İslâm inancına göre göğün en yüksek katı, âlem tasavvurunda en yüksek noktaya denir.

Arş tanık olsun, Kürsi tanık olsun,/Yer tanık olsun, gök tanık olsun

art arda: zarf Ardı ardına, arka arkaya anlamındadır.

Art arda sıralanan bu dağlar haziran ayı ortalarına kadar karla kaplıdır.

artmak: fiil Çoğalmak, fazlaşmak anlamındadır.

Marşa önce Hamza Onbaşı'yla birkaç er mırıldanarak katılmıştı. Çavuş azarlayınca katılanlar arttı, giderek hepsi katıldı.

aruz: isim Hecelerin uzunluğu ve kısalığı, kapalı ve açık oluşu esasına dayanan nazım ölçüsüne denir.

Akif, şiirlerinde aruzu ustaca kullanmıştır.

asalet: isim Soyluluk, asillik.

Türk hakanının asaletini bu haşmetli ve gizemli saray ne kadar da tamamlıyor

asayiş: isim Bir yerin veya bölgenin güvenli olma durumuna denir. Emniyet...

Şehirde büyük bir sükûnet ve asayiş hâkimdi. Kavga ve gürültüye hiç rastlamamıştı.

asfalt: isim Ham maddesi katrandan yapılan ve yolların kaplanarak düzenlenmesine yarayan maddedir.

Caddeye yeni dökülen asfaltın kokusu mahalleyi tamamen almıştı.

asık surat: sıfat Bir kişinin yüzünün somurtkan olmasına denir.

Misafir geldiğinde asır surat ve gülümsemeden yoksun bir ev sahibini görürse bir daha o eve gelmek ister mi?

asıl: 1. isim Gerçek, esas.

Ama girişteki Toros köyü hikâyesinde özetlediğimiz gibi, ağaç ve yeşilliğin asıl önemi, çok yönlü ekolojik ilişkilerde yatar.

2. isim Bir şeyin ilk haline denir. Kök, köken, kaynak...

Böylece kar tanesi olarak yere iniyor. Belki de aslına dönmek istiyor. Tekrar su damlası olmayı hayal ediyor.

asılmak: fiil Bir şeyi yüksekçe bir yere asmak, sallandırmak anlamındadır.

Boylarım kurusun diye avluya asıldığı gün, güneşi görür görmez solmaya başladı.

asilzade: sıfat Soylu insanlara; nesli bilinmiş, tanınmış, atalarından beri değer görmüş insanlardan olanlara denir.

Dokunur hatıra kendisin bilmez.

Asilzadelerden hiç kemlik gelmez.

Sen eyilik et de o zayi olmaz.

Darılıp da başa kakıcı olma. (Karac' oğlan)

asır: isim Yüzyıl demektir.

Zaten kalın bir kordon bizi birbirimizden ayırıyor, aramıza âdeta denizler, okyanuslar, servetler ve asırlar koyuyordu.

asi: sıfat İsyân eden anlamındadır. Başkaldırıcı...

Bu asi ve hırçın gencin sakinliği karşısında bütün kasaba halkı hayretlerini gizleyemiyordu.

asil: isim Soylu, soyu yüce olanlara denir.

Ataları yaratılıştan itibaren hükümdar olan bir padişahın elçisi, hiçbir yabancı ülke padişahı karşısında divan durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünyada asil bir padişah yoktur.

asit: isim Bünyesindeki hidrojeni bir maden veya pozitif iyonla değiştirerek tuz meydana getiren, organik maddeleri parçalayan, ağızda ekşi ve yakıcı bir tat bırakan, mavi turnusolü kırmızıya çeviren hidrojenli birleşige denir. Hamız...

Gerekli miktarlarda sodyum ve potasyum, vücuttaki asit-baz dengesinin korunmasına, kan basıncının ve hücrelerdeki su dengesinin düzenlenmesine, kasların kasılmasına ve sinirlerdeki ilettime yardımcı oluyorlar.

asker: isim Bir orduda vazife yapan er rütbesinden general rütbesine kadar herkese denir. *Porsuk Irmağı'nın kuzey kıyısındaki patikada kırk kadar askerden oluşan bir birlik, düzensiz bir şekilde yürümekteydi.*

asker ocağı: isim Askerlik görevinin yapıldığı hizmet yerlerine denir. Kışla, ordugâh, tahkimli bölge...

Maden kömürünü ilk defa asker ocağında gördü; onun memlekete ne kadar gerekli bir şey olduğunu asker ocağında öğrendi

askeri: sıfat Askerlik mesleği ile ilgisi olan anlamına gelir.

Askeri bölgeye giren yaban hayvanlarını elektrikli teller ve mayın gibi tehlikeler bekliyor.

askerlik: isim Askerlerin yaptığı hizmete, asker olma durumuna denir.

Zonguldak'ta bir köyde doğdu, büyüdü. Asker oldu. İstanbul'a gitti; orada deniz eri olarak askerlik yaptı.

asla: zarf Kesinlikle olmaz, hiçbir zaman olmaz anlamına gelir. Katiyen...

Asla hile yapmazdı ve sütün en iyisini bulurdu. Günlük, has sütün tiryakileri de babamı bırakmazlardı.

aslan: 1. isim, hayvan bilimi Kedigillerden, Afrika'da ve Asya'da yaşayan, erkekleri yelesi, yırtıcı, uzunluğu 160, kuyruğu 70 santimetre ve ucu püsküllü, çok koyu sarı renkli güçlü hayvana denir. Arslan...

Yıllar önce ormanda bir aslanın büyüüttüğü bu vahşi çocuk sonunda obaya gelmişti.

2. Yiğit, cesur insan anlamındadır.

Aslan oğlum benim. Sakın bir daha deneme olmaz mı? Ölecektim az kalsın.

aslanağzı: isim, bitki bilimi Sıracagillerden, türlü renkte, güzel, kokusuz çiçekleri olan bir bitkidir. Danaburnu...

Güneşe yüzünü dönmüş aslanağzıları rengârenk çiçekleriyle karşıladı insanı.

aslen: zarf Köken ve soy bakımından olan anlamındadır.

Mehmet Akif'in babası Arnavutluk'tan, annesi ise aslen Buharalıdır.

aslolan: sıfat Gerçekte, hakikatte olan anlamına gelir.

Aslolan konuğu hoşnut etmektir. Bunun için yapılması gereken ne varsa yapılır, ayrılırken konuğun gideceği yere kadar azığı düzülür.

astronomi: isim Yıldızları, gezegenleri kısacası gök cisimlerini inceleyen bilim dalına denir. Gök bilimi...

Bu çocuk uçuyor. Gök bilimleriyle kafayı bozmuş. – Astronomi okuyacağım, diyor.

astronot: isim Uzayla ilgili çalışmalarını yürüten ve özellikle uzay istasyonlarında görev alan kişilere denir. Uzak adamı...

Uzaya çıkan ilk Türk astronot ben olacağım. İlk Türk uzay mekiğini ben uçuracağım.

aş: isim Yemek demektir.

Bir parça ekmek aşı ve bir yudum su bile doyurur insan midesini. Ya kalbi aç olan? Onu kim, ne ile ve nasıl doyuracak?

aşağı: 1. isim Yüksek bir yere göre çok daha aşağıda olan bölüme denir.

Aşağı baksanız gözleriniz kararır. O kadar yukarıdasınız; geçide göklerden bakar gibisiniz.

2. zarf Aşağıya, yukarı bir yerden yere doğru anlamına gelir.

Asker kaçaklarını arayan bir süvari müfrezesi birdenbire tepeden aşağı inerek çevrelerini sardı.

3. zarf En az, taş çatlasa demektir.

Ortanca gelin, her oturuşta en aşağı bir saat, en çok dört beş saat uğraştı benimle.

aşama: isim Önem açısından gittikçe yükselen derecelerin her birine denir. Kademe, mertebe, merhale, paye...

Hastalık bu aşamaya gelinceye kadara neden beklediniz, dedi.

aşı: isim, kimya Hastalıklara karşı bağışıklığı artırmak için damar veya kas yoluyla verilen, o hastalığın mikrobuyla hazırlanmış ilaç. Eriyik...

Aşı vurunmak için gittiği hastaneden yıllar boyu unutamayacağı bir anı ile çıkacaktı.

aşık: isim Ayak bileğinin iki yanındaki ufak kemikler. Hayvanların bu kemikleriyle oynanan yöresel oyuna da aşık denir.

Herakleitos (Heraklit) zamanında da aşık oynanırdı, şimdi de oynanıyor hep aynı biçimde.

âşık: isim Herhangi bir şeye karşı aşırı sevgi besleyenlere denir. Tutkun, sevdalı, sevgili, vurgun...

Kim bilir baharlar gelmediği için insanlar aşık olmayı, sevmeyi bile unutmuştur.

aşılama: 1. *fiil* Bir ağaca cinsini ıslah etmek, daha iyi meyve veya çiçek vermesini sağlamak için diğer bir ağaçtan alınan kalem, göz, tomurcuk gibi parçaları eklemeye denir. Aşı vurmak, telkih...

Artık bu ağaçların aşılama mevsimi geldi deyip, eline aldığı makasla birkaç dalı budadı.

2. *fiil* Israrla üzerinde durarak benimsetmek, yerleştirmek, kabul ettirmek anlamlarına gelir.

Eğitim sistemimize girmiş, ağaç ve orman sevgisi aşılama çabalarının örneklerinden biri olarak şu dörtlüğü, ilkokul sıralarından belki siz de hatırlarsınız

aşırı: *sıfat* Alışılan veya dayanılabilen dereceden çok daha fazla olana denir. Çok fazla, ifrat derecesinde...

Bunun yanı sıra asla aşırıya kaçılmaması gerektiğini de ifade etmiştir.

aşırılık: isim Çok fazla, gereğinden fazla olma durumuna denir.

Milletleri dağıtıp yok eden önemli sebeplerden biri de aşırılıklarla insanların hayatlarını zehir eden bozguncuların davranışlarıdır.

aşırma: *fiil* Yüksek veya geçilmesi güç bir yerin veya makamın üstünden diğer yanına geçirmek

Karac' oğlan söyler sözün, başarır./Aşkın deryasını boydan aşırır.

Seni bir mecliste hacil düşürür./Kötülerle konup göçücü olma. (Karac' oğlan)

aşıkarmak: *fiil* Açığa çıkarmaya denir. Sarih, net, açık...

Bu sırrı aşıkarmaya ettiğine bir türlü inanamıyordu. Utancından yerlere girmek istedi.

aşına: isim Bildik, tanıdık anlamındadır.

Bu şekilde sıkıntı ile etrafına göz attığında yüzlerine hiç de aşına olmadığı adamların kendisine doğru geldiğini fark etti.

aşiret: *isim* Dil ve kültür yönünden büyük bir türdeşlik gösteren, birçok boydan oluşan, yapısındaki aileler arasında toplum, ekonomi, din, kan veya evlilik bağları bulunan göçebe veya yerleşik nitelikteki topluluğa denir. Oymak...

Zaten sadrazam onun, görevini hakkıyla yerine getireceğinden emindi. Derebeylerine, aşiretlere dair bazı şeyler sordu.

aşk: *isim* Bir şeye veya bir kişiye aşırı derecede bağlanmaya, sevmeye denir. Sevgi, sevda...

Kim bilir? Ne barış, insanlık, ne bahar, ne aşk ve ne de ayrılıklar üzerine şarkılar söylenmeyen bir yer burası.

aşsız: *sıfat* Yiyecek ekmeği içecek suyu olmayanlara denir. Yemeksiz...

İşsiz ve aşsız kalmış. Sonunda gece vakti kimsesizliği de iliklerine kadar hissetmişti.

at: *isim* Binme, yük çekme ve taşıma hizmetlerinde kullanılan, Orta Asya menşeli, tek tırnaklı, memeli hayvana denir.

At nalından daha çok içimden yakalar, kolay kolay da bırakmazdı beni değişken çember sesi.

ata yadigarı: *isim* Bir kimsenin dedelerinden, babalarından, cetlerinden hatıra olarak kalanlara denir.

Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem varsın babamın ata yadigârı bıraktığı mandıram devlete feda olsun.

ata: *isim* Dede veya büyük dedelere verilen addır. Baba, cet...

Türklerin ata sporu olan cirit oyunları, Asya'da ve Avrupa'da başka milletleri de etkilemiş, *ciride benzer oyunlar türemiştir.*

atasözü: *isim* Bir düşünceyi, gerçeği tecrübe ve gözlemlere dayanarak anlatan halk tarafından kabul görmüş, söyleyeni belli olmayan, öğüt verici, halka mal kısa ve özlü sözlere denir. Darbimesel...

Hemen aklımıza gelen, etkili bir atasözü: "Yaş kesen, baş keser." Bu atasözü, Fatih Sultan Mehmet'in "Ormanlarımdan bir dal kesenin başını keserim!" fermanını hatırlatıyor.

ateş: *1.isim* Yanıcı maddelerin tutuşturmasıyla ortaya çıkan ısı ve ışığa denir. Od, hare, nâr...

Od, eski Türkçede ateş demektir ve hikâye işte budur. Odcu Haftası gönüllerin ateşlendiği haftadır.

2. Genellikle hastalık etkisiyle artan vücut sıcaklığı, kızdırma

Vücut ısısının yükseldiği ateşli hastalıklarda ya da ishal ve kusma gibi durumlarda günlük su alımının artırılması çok önemlidir.

3. Coşkunluk, sevgi, birisini görünce aşık olma duygusundan kaynaklı çekim gücüne denir.

*Oğuz kızı görünce aklı başından gitti,
Nedense yüreğine, kordan bir ateş girdi.*

4. Üzüntü, keder anlamındadır.

Yılda bir iki gelişimde, artık büyük şehirlerde hiç kalmamış böyle büyük insani hisleri nasıl hatırlatıyor ve içime nasıl bir ateş düşürüyorsun bilsen.

ateşkes: isim Savaş esnasında iki tarafın karşılıklı olarak savaşı durdurmasına denir. Mütareke...

Olay çok daha ciddi felaketlere ulaşmadan ateşkes imzalanmasıyla bütün dünya derin bir nefes aldı.

ateşlemek: fiil Coşmak, kızışmak, şiddetlenmek anlamındadır.

Odcu Haftası gönüllerin ateşlendiği haftadır. Böyle bir ihtiyaçtan doğan hafta, zaman içinde bu özelliğini yitirip artık başka özellik kazanmış.

atık: isim Kullanılmasında hem sağlık hem de çevre için fayda olmayan daha önce çeşitli yaşam alanlarında kullanılarak işe yaramaz duruma gelen maddelerin tamamına denir.

Su, hücrelerin yenilenmesine katkıda bulunurken yemeklerin sindirimi ve emilimi, kasların

kasılması, vücut hücrelerine oksijen ve besin maddelerinin taşınması, vücudun atık maddelerden arındırılması ve vücut ısı dengesinin sağlanmasına da yardımcı oluyor.

atılgnalık: isim Cesaretle işe girişme durumuna denir.

Basat'ın doğasında büyük bir atılgnalık ve bununla beraber çok büyük de bir sakinlik vardı.

atılım: isim Hızlı ilerleme ve ileriye yönelik gelişmek için hamle yapma demektir.

Türk çocukları kendileri için lazım olan atılım kaynağını tarihte bulabileceklerdir.

atmosfer: isim, gök bilimi Yeri veya herhangi bir gök cismini saran gaz tabakasına denir.

Hava küresi...

Yağmur olarak yere düşen suyun bir kısmı, su buharı olarak atmosfere geri döner.

av: isim Evcil olmayan hayvanları yakalamak deniz, kara, göl ve akarsu gibi yerlerde yapılan işe denir.

Elinde domuz fişegi sürülmüş av tüfeği, köy odasının aralık kapısından gelenleri gözleyen Gazi Çavuş, muhtar ile iki yaşlıca köylüye, “Korkmayın...” dedi.

avarelik: isim Herhangi bir işle uğraşmamaya denir. İşsizlik, aylıklık, başıboş olma...

Demiş; daha da ne diller dökmüş ama Sülün kız hangi şeytana uymuşsa bu öğüdü kulağının ardına atıp kendini avareliğe vermiş...

avcı: isim Av işi ile uğraşan kişilere denir.

Bir de bakarlar arkalarında kaplumbağa. Çıkışmaya kalmaz, avcı yetişir peşlerinden.

avlu: isim Ev veya binaların orta bölgelerinde kalan üstü açık ve çevrili alana denir. Hayat...

Evlерimizin şirin, yemyeşil avluları olurdu. Kapımızın önünden akıp geçen su, komşumuzun avlusunu sulardı ve komşu çocuklarıyla, ayaklarımız aynı sudan ıslanırdı mevsimler boyu.

avuç: isim Bilek ve parmak uçları arasındaki çukur bölgeye denir. Elin iç kısmı, koşam, apaz...

O bana bir avuç para verdi, ben ona bir avuç ceviz verdim. Böylece ödeşmiş olduk.

avukat: isim Mesleği hukuk işlerinde ücret karşılığı yol göstermek, hakkı savunmak olan, kendisine kanunen savunma hakkı tanınmış kimselere denir.

ay: 1. isim Dünyanın yörüngesine denir. Kamer...

Sokak fenerleri yanmadan başlayamazdık, ay yoksa uzaklara gidilmezdi.

2. isim Yılın on iki ayından herhangi birisine verilen isme denir.

Dokuz ay karnımda taşıdığım oğul!

On ay olunca dünyaya getirdiğim oğul!

aya: isim İnsanların avuç içlerine denir. El içi...

Elinin ayasındaki çizgiler dikkatini çekti. Neden sonra çizgilere uzun uzun parmak uçlarıyla dokundu.

ayakkabı: isim Ayağa giyilen ve genellikle sokakta kullanılan alt tarafı lastikten veya kösele olarak yapılan giyeceğe denir. Pabuç...

Annem hatırımı kırmadı ama yan yan bakışından ayakkabılarımı pek de beğenmediğini anladım.

ayaklanmak: isim Ayağa kalkıp gitmeye denir.

Yanımızdan hemen ayaklanıp gitmek için hamle yaptı fakat annem oturması için işaret etti.

ayaklı: sıfat Ayağı olana denir.

Annemin ufak tefek dediği şeyler Paşa'nın mirasından çini soba ile borular, ayaklı gaz lambası, bir yığın Fransızca mecmua, eski bir dolap, birkaç da tencereydi.

ayaksız: sıfat Ayağı olmayan anlamındadır.

Uzun aradan sonra askerden dönen bu kahramanı ayaksız görmek içimiz burkmuştu.

ayan beyan: zarf Apaçık, besbelli anlamındadır.

Yıllarca koynunda beslediği kişiyi kendisine ayan beyan düşmanlık ederken görmek onu büyük hayal kırıklığına uğratmıştı.

ayar etmek: *fiil* Bir aleti veya aracın ayarını yapmaya denir.

Bu külüstür radyoyu ayar edecek bir insan var mıdır acaba?

aydınlamak: 1. *fiil* Karanlık bir yeri ışıklandırmaya denir.

Yirminci kubbe yeri caminin ortasında olup sarı pirinç telden bir kubbe örülmüştür.

Hayvanlar ve kuşlar giremeyip güneş ışığı girerek aydınlatır.

2. *fiil* Bir problemi veya sorunu bilgi vererek anlaşılır hale getirmeye denir.

Toplumları harekete geçiren bir liderin düşünceleri, o toplumun yaşama ilkelerine uygunsa, o toplumu aydınlatabilecek nitelikteyse sürükleyici olur.

aydınlık: 1. *sıfat* Işılandırılmış yerlere denir.

Aman Allah'ım, içerisi ne kadar da aydınlıktı! Ne dumanı vardı, ne isi..

2. *fiil* İnsan ilişkilerinde şeffaf ve samimi olma durumuna denir.

Dostluk ve samimilik berrak ve aydınlık kaldığı müddetçe güzel bir şeydir. Üzerine bir gölge düştüğü zaman onun bütün güzelliği kaybolur gider.

aygır: *isim* Erkek atlara denir.

At çiftliğindeki en gözde aygırları gelir, alır ve şehre götürürlerdi.

aygıt: *isim* Vücudun belirli organlarından her birine denir.

Arılar bu aygıtla çok uzak mesafelerden polenlerin kokusunu alırlar.

ayıklamak: *fiil* Bir şeyin içinden işe yarayanlarla işe yaramayanları ayırt etmeye denir. Temyiz etmek...

Pirinçlerin içindeki taşları ayırt etmek kolay olmuyordu. Sahi hayatta ne kolaydı ki?

ayıp olmak: *fiil* Kötü ve utanılacak bir duruma gelmeye denir.

“Ayıp oluyor kardeşim!” demek geliyor içimden. Hatta ben de aynısını yapayım mı, diye düşündüğüm oluyor. Fakat sonra vazgeçiyor, bu düşüncemden ötürü kendime kızıyorum.

aykırı: *sıfat* Herkesin kabul ettiği ve alıştığı şeylere ters olana denir. Karşıt, ters, muhalif...

Aykırı davranışlarıyla bütün askerler arasında şöhret bulmuştu.

aylık: *1. isim* Herhangi bir kişiye vazifesi için veya geçimini sağlamak amacıyla aydan aya bağlanan maaşa denir.

Hükümet, Uzun Mehmet’e elli altın lira verdi; altı lira da aylık bağladı.

2. sıfat Yıl içerisindeki var olan herhangi bir aya denir.

Aylık malzeme listesini fırına bırakıp eve doğru yol aldı.

ayna: *isim* Varlıkların görüntülerini ışığı yansıtarak gösteren sırlı cama denir. Mirat, gözgülü...

ayraç: *isim* Cümledeki sözlerden bir kısmını cümle dışı göstermek için kullanılan köşeli veya yay biçimindeki noktalama işaretine denir. Parantez işareti...

Tiyatro oyununda yay ayraç içerisindeki kısımları ayrı bir kişinin okuması gerekmektedir.

ayran: *isim* Yoğurdun içine su katılarak yapılan içeceğe denir.

Para vermeyi teklif ettiğinde garip garip yüzüne bakmışlar, bu küçük yardım için para alacak kadar açgözlü olmadık dercesine cıkcıklayarak ellerindeki boş ayran

gügümleriyle uzaklaşmışlardı

ayrı: *sıfat* Başka, başka türlü anlamına gelen bir sözdür.

Anadolu süslemelerindeki çizgilerin, şekillerin, desenlerin de dili vardır, her biri ayrı birer anlam taşır.

ayrı ayrı: *zarf* Başka başka, birbirinden değişik olan anlamına gelir. Her biri ayrı olarak, tek tek...

O, bizim yanımıza geldi ve erlerini teftiş edencesine hepimizin önünde durarak ayrı ayrı ellerimizi sıktı.

ayrıca: *1. zarf* Başkaca, ayrı olarak, söz sıra gelmişken anlamına gelir. Antrparantez...

Sözlerimi tamamlarken beni dinlediğiniz için ayrıca teşekkürü bir borç biliyorum.

2. Bundan başka anlamındadır.

Ayrıca, kimi işler zamanında yapılmazsa önemini yitiriverir.

ayrılık: *isim* Birbirinden uzak düşme durumuna denir. Fırak...

Kadın, eğer sarı nergis oyası takmış ise ayrılık kesindir, kavuşmak olanaksızdır.

ayırım: isim Ayırma işine denir. Tefrik etme...

Bana öyle gelir ki yazar bu ayrımı yaparken insanların bir kısmının iyimser, bir kısmının da kötümser olduğunu anlatmak istemiştir.

ayrıntı: isim Bir şeyin bütünü içindeki daha az öneme sahip ufak ve küçük kısımlarının her birine denir. Detay, teferruat...

Her şeyi düşünmüş Temel. Ayrıntılara varıncaya kadar hepsini hesaplamış. İlk uzay mekiğinin adını bile koymuş: Birunî.

ayrıştırıcı: isim Ayrıştırma işini yapan veya ayrıştırma işine sebep olana denir.

Ayrışma, su ve mineral depolama gibi önemli ekolojik işlevler; işte bu organik madde oranı yüksek, ayrıştırıcı canlıları barındıran üst toprak tabakasında cereyan ediyor.

az: sıfat Güç, süre, sayı, zamanın, nitelik ve nicelik bakımından eksik olana denir.

Aralarında az önce denize atlayan gençler de vardı. Islak elbiseleriyle ellerindeki altınları getirip önüne bıraktılar.

azaltıcı: isim Azaltma işini yapan veya bu işe sebep olan kişi veya nesneye denir.

Karadeniz Bölgesi'ndeki ormanların çokluğu, kirli havayı azaltıcı etkiye sahip olmasından insan sağlığı için önemlidir.

azaltmak: 1 fiil Az bir miktara düşürmeye denir. Çoğaltmanın zıt anlamlısı...

Kola, meyve suyu gibi alkolsüz ama şekerli içecekler suyun yerini tutamadıkları gibi tam aksi su emilimini azaltıyorlar.

2. Hafifletmeye, etkisini yitirmeye denir.

Bir hikayecik, düşünceyi azaltmaktan başka ne işe yara

azametli: sıfat Büyük, ulu, çok büyük olana denir. Heybetli, cesametli...

azarlamak: fiil Öfkeli, sert sözlerle bir kişiye söz söylemeye denir. Paylamak, takdir etmek...

Dükkanında oturan ve her daim işini dürüst yapan bu güzelim delikanlıyı azarladın da ne kazandın?

azıcık: sıfat Çok az anlamındadır.

Azıcık aşım kaygısız başım diyerek yola çıkan bir insanın şükürü bilmesek de onun belki en büyük mutluluğudur.

azim: isim Engelleri ve sorunları çözmek için insanın içinde bulunan ümitle çalışma kararlılığına denir.

Sabır ve şükür ve azim insana en çok yakışandır evladım.

azimli: *sıfat* Engelleri aşmak için çalışma azmi ve kararlılığı olan kişilere denir.

Çorak topraklarda sebze yetiştiren azimli bir insandı.

aziz: *sıfat* Sevgi ve saygı konusunda daha üstün tutulana denir.

Benden aziz, benden sevgili annen var, oğul, annene git!

baba: *isim* Çocuğu olan erkeklere denir. Peder...

Akşam eve gelince babam, "Anlat bakalım neler yaptınız?" deyince Abdullah, "Bak bana, bana bak," diye gururla fotoğrafı ona uzattı.

babaanne: *isim* Babanın annesine denir.

Ali Taha'yı annemin yanına götürüyorum. Hemen, babaannesinin kucığına oturuyor. Anneme yük gelmiyor o.

babalık: *isim* Baba olma durumuna denir.

Uçuruma doğru giden çocuğumuz için "Çocuğumdur, istediği yere gitsin, ben karşısına çıkmayayım!" diyor musunuz? Tam tersine "Ne yapıyorsun?" diyerek onu durdurmayı nasıl bir babalık vazifesi sayıyorsunuz.

baca: *isim* Dumanın evlerden ve ocaklardan dışarı atılmasını sağlayan genelde tuğladan yapılmış yola denir.

Can bedenden ayrılacak/Tütmez baca yanmaz ocak.

bacalı: *sıfat* Bacası olana denir.

Akça koyunlarım/ Sana şölen olsun!

Altın bacalı otağım/Sana gölgelik olsun!

bacı: 1. *isim* Kız kardeş anlamındadır.

Anası, bacısı, kızı kızanı /Bizim millet gibi görülmemiştir...

2. Kadınlar için kullanılan bir seslenme ünlemidir.

"Bacı! Bacı!" dedim. "Bacı hele! Kocanı uyandırsana. Ormanlar tüm yanıyor. Bizim ormanlarımız bacım. Uyandırsana bacı!

badem: *isim* Kabuklu ve içerisinde yenilebilen meyvesi olan ağaca denir.

Köyün giriş tarafındaki badem ağaçları her baharda erkenden çiçek açar ve köyün girişini adeta bir gelin gibi süslerdi.

bağ: 1. *isim* İçerisinde meyve ağaçlarının olduğu bahçelere denir. Bostan...

Bu evler adeta kat kat büyük saraylardır ama bağ ve bahçeleri yoktur.

2. *isim* İki veya daha fazla nesne ve kavram arasındaki ilişkiye denir.

Dil ile düşünce arasında köklü bir bağ vardır.

bağdaş: *isim* Sağ ve sol ayakların karşılıklı olarak uylukların altına konulmasıyla oluşan oturma şekline denir.

Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu.

bağdaşmak: *fiil* Birbiri ile uyumlu olma, örtüşme durumuna denir.

Çünkü tencere ancak kendi kapağı ile tıpatıp bağdaşabilir.

bağımsız: **1. sıfat** Bir gücün etkisinde kalmadan özgür irade ile iş yapabilene denir. Özgür...

Tarihî bağıllık, aynı zamanda, bir arada bağımsız yaşamının da başlıca dayanağıdır.

2. Tek başına, ayrı anlamına gelir. Müstakil...

Sahnenin sağ tarafı ev, sol tarafı huzurevinin müdür odası olarak düzenlenir. Işıklandırma iki farklı ortamı aydınlatmada bağımsız kullanılır.

bağımsızlık: *isim* Bir gücün etkisinde kalmadan özgür irade ile iş yapabilene durumuna denir. İstiklal...

Neden ancak ölümkalım durumlarında, bıçakkemiğedayanınca hatırlıyoruz kendimizi? İkide bir bağımsızlık savaşı mı vereceğiz biz?

bağır: *isim* İnsan vücudunda karın ve boyun arasındaki kafesli bölüme denir. Göğüs, sine...

Eskici de saç sakal dağınık, göğüs bağır açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı.

bağıra çağıra: *zarf* Çok yüksek ses çıkararak ortalığı karıştıracak duruma gelmeye denir. *Kavga ve gürültüye hiç rastlamamıştı. Sokaklarda bağıra çağıra konuşulmuyor, yüksek sesle kahkahalar atılmıyordu.*

bağırış: *isim* Yüksek bir sesle bağırma denir.

Anne, diye bağırışları hala kulaklarımda yirmilik çiviyle çakılmış gibi çınlar durur.

bağırmaq: *fiil* Yüksek ve herkesin duyacağı şekilde ses çıkarmaya denir.

Kürsüden indi. Milletvekili) kürsüye yürürken bağırıldı: "Söz istiyorum!"

bağışıklık: *tıp isim* Vücudun mikroplara ve hastalıklara karşı güç kazanmasına denir.

Güz aylarında mevsim geçişiyle birlikte insanların bağışıklık sistemi zayıflar ve vücut iyi bakılmazsa hastalıklara karşı korunaksız bir duruma gelebilir.

bağlaç: *isim* Kendi başına anlamı olmayan ama cümleleri bağlamak ve anlam ilişkileri kurmak amacıyla kullanılan kelimelere denir. Rabıta edatı...

Anlamın yönünü değiştiren bağlaçlara örnek verecek olursak: ama, fakat, lakin, ancak, buna rağmen...

bağlanmak: 1. fiil Sözlü ve yazılı olarak bir şeyi karara bağlamaya denir.

Bu iki hususun görüşülerek karara bağlanmasını rica ediyorum.

2. Bir nesneyi ip veya benzeri bir cisimle düğümlenmesine denir.

Sonra altın tahtın üstüne allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış, sırmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmış.

3. Bir kişiyi, nesneyi veya kavramı sıkı sıkıya sevmeye denir.

Issız bir gecede hayal meyal gördüğü ve bağlandığı bu ceylan gözlü kıızı bir türlü unutamıyordu.

bağlantı: isim İki veya daha fazla şeyin birbirlerine bağlı bulunması durumuna denir. İrtibat, ilişki...

İyi güzel de, oraya nasıl gideceğiz? Nehirle bir bağlantımız yok ki!" demiş.

bağlı: 1. sıfat Bir bağ ile bir yere tutturulan anlamına gelir.

Ben de bu yıl kırmızı rugan, bilekten bağlı bir çift ayakkabı beğenmiştim, onu istiyorum.

2. Gerçekleşmesi bir koşula bağlanan anlamındadır.

İki alışveriş, (dostluk ve aşk) rastlantılara ve başkalarına bağlıdır; biri aramakla bulunmaz kolay kolay, öteki yaşla solar gider.

3. Bir şehir veya ilçenin yetkisi altında bulunana denir.

Ben Denizli'nin Çal ilçesine bağlı Civelek köyünde dokunmuş küçük bir kilimim. Boyum yüz altmış, benim yüz on.

bağlılık: isim İnsanların birbirine karşı sevgi ve saygı duyarak birlikte hareket etme duygularına denir.

Tarihî bağlılık, aynı zamanda, bir arada bağımsız yaşamanın da başlıca dayanağıdır.

bağnazlık: isim Bir kimseye veya bir şeye kusurlarını bile görmeyecek derecede aşırı düşkünlük ve tutkuyla bağlılığa denir. Taassup, fanatiklik...

Tarihî bağlılık, aynı zamanda, bir arada bağımsız yaşamanın da başlıca dayanağıdır.

bahane: isim Bir işi yapmak veya yapmamak için ortaya sürülen sebebe denir.

İstanbul'a gitme bahanesiyle babaannemleri de ziyaret etme fırsatı buldum.

bahar: isim İlkbahar mevsimine denir.

Aradan zaman geçti; kış gitti, bahar geldi. Uzun Mehmet yolaçtı. İstanbul'a vardı.

Doğru kışlaya gitti. Orada komutanı buldu. Ona bulduğu kömürü gösterdi.

bahçe: isim İçinde meyve ve sebze yetiştirilen yere denir.

Kuzum Hanife, dedi. Allah aşkına şu keçe parçasını uşakla yollayıp bahçe duvarlarından içeriye attır.

bahsi geçmek: *fil* Daha önce herhangi bir konu üzerinde konuşmuş olmak anlamına gelir.

Aramızda bunların ve diğerlerinin bahsi geçerdi.

bahşetmek: *fil* Bir kişiye karşılıksız olarak bir şeyleri vermeye denir. Bağışlamak...

Dostluğun ve samimiliğin insana bahşettiği saadeti, bunları kötüye kullanmak istidadında olan kimseler büyük felaketlere çevirebilirlerç

bahşiş: isim Hesap ödendikten sonra işyerinde çalışan kişilere ayrıca verilen paraya denir.

Kitapların pek de ucuz olmayan fi- yatları, saçlar için verilen para ve bahşişlerden sonra onlara asla ürkütücü görünmüyordu.

bakakalmak: *fil* Şaşkınlıkla birlikte uzun süre bir noktaya göz dikmeye denir.

"Bakakalırım giden geminin ardından / Atamam kendimi denize, dünya güzel / Serde erkeklik var, ağlayamam" - O. V. Kanık

bakan: isim Bir devlette kurulan hükümetlerin sağlık, ekonomi, içişleri, dışişleri gibi alanlarda işleri yürüten ve icra makamında olan yetkili kişilere denir. Nazır...

Son dönemdeki gelişmeler bakanlar arasında iyi bir iletişimin gerekliliğini ortaya çıkardı.

bakım: 1. isim Bir kişinin ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan yardım ve çalışmaların tümüne denir.

Bu ihtiyare kadın yıllardan beri bakıma muhtaç kalmış ve küçük kızı annesini yalnız bırakmayarak her zaman hizmetine koşmuştu.

2. isim Tür, çeşit anlamındadır.

Ruh yakınlığı da bir bakıma, bu emniyet duygusundan başka bir şey degildir.

bakımsızlık: isim Bakımsız kalarak terkedilme durumuna denir.

İhtiyar tren garı bakımsızlıktan tel tel dökülüyordu.

baklava: isim Fıstıklı, cevizli, fındıklı türleri olan hamurların kat kat açılarak pişirilip sonra şerbetlenmesi ile yapılan bir tatlıdır. Antep baklavası...

Baklavalar, börekler, sarmalar, şekerler derken liste uzar gider; ne de olsa adı da bayramdır.

bal: isim Arıların doğadaki çiçeklerin bal özlerinden topladıkları ve kovanlarda peteklere işleyerek şekillendirdikleri tatlı ve sıvı maddeye denir. Asel...

O günden geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler; gel zaman git zaman, kısmeti de açılmış kızın; kırk gün, kırk gece toy, düğün etmişler; balı kaymaga katıp yemiş içmiş, muratlarına ermişler.

balçık: isim Su ile yoğrulmuş genellikle içinde kil bulunan çamura denir.

Bu testiler kilin balçık kıvamına getirilmesi ile şekillendirilir. Sıcak fırınlarda pişirilip cilalandıktan sonra kullanmamız için satışa çıkarılır.

baldıran: isim Genellikle sulak alanlarda yetişen zehirli bitkilerin genel adıdır. Ağı otu...

Eger yetiştirdiği Platon (Platon) da böyle yapsaydı Sokrat, baldıran agusuyla(zehir) değil, yazı yazmamakla kendini öldürmüş olurdu.

balık: isim Suda yaşayan, yumurtlayarak çoğalan ve solungaçları yoluyla nefes alan yüzebilen canlılara denir.

Gücü kuvveti azalmış. Eskisi gibi artık balık tutamaz olmuş. Öyle ki zaman zaman aç bile kaldığı olurmuş.

balıkçıl kuşu: isim Uzun bacaklılardan, boynu ve gagası uzun, su kıyılarında yaşayan, balık yiyerek beslenen büyük bir kuştur.

Balıkçıl kuşunun ağzı kulaklarındaymiş. Çünkü sinsi planı tutmak üzereymiş.

balina: isim Denizlerde yaşayan ve türünün en büyüğü olan balıklara denir.

Okyanusların yırtıcı canlıları olarak bilinen balinalar ashında neredeyse gözle görünemeyecek kadar küçük deniz canlılarıyla beslenirler.

ballı: sıfat Balı olana denir. En lezzetli, en şekerli...

Büyük, küçük herkesin severek yediği bu tatlı; kaymaklısı, sakızlısı, ballısı, güllüsü, cevizlisiyle her yiyenin yüzünde bir gülümsem e yaratma garantisi olan geleneksel bir lezzetimizdir.

balo: isim Özellikle gece vakti düzenlenen dans ve özel giysilerle süslü eğlenceye denir.

Kül Kedisi baloya girer girmez bütün dikkatleri üzerine çekti. Bu güzellik sanki balodaki herkesi büyülemişti.

banane: isim Beni ilgilendirmez anlamında bir sözdür.

Banane! Herkes kendi hakkına düşen yerleri temizlesin.

bando: isim Geçit törenleri için genellikle vurgulu sazlardan oluşan müzik grubuna denir.

23 Nisan'da kasabamız bayram yeri gibidir. Bando kasabanın bir başından diğer başını gezer ve yeri göğü inletirdi.

banyo: 1. isim Evlerin veya binaların içinde yıkanmak için kullanılan bölüme denir.

Bütün gün banyoyu temizlemek için kendini heder etti.

2. Banyoda yıkanma işine denir.

Düzenli alınan banyo, temizlenmenin yansıra sağlığı da beraberinde getiriyor.

baraj: isim Suyu tutmak, sulama ve enerji üretimi için setlerle örülen su birikintisine denir.

Barajlardaki doluluk oranı o kadar arttı ki baraj kapılarının açılması bir zorunluluk haline geldi.

barış: isim Savaşın olmadığı durumlara denir. Sulh...

Savaşta, barışta kitapsız yola çıktığım olmaz; yine de hiç kitap açmadığım günler olur.

basa basa: zarf Önemini vurgulaya vurgula anlamındadır.

Kelimelerin üzerine basa basa konuşuyor, sözlerinden kararlılığını görüyorduk.

basamak: isim Çıkıp inmeye yarayan art arda sıralanmış inişli çıkışlı düz yüzeylere denir.

Tepeden aşağı doğru, birkaç basamak bahçe birinin, birkaç basamak da başka birinin. Aileler, sulama havuzunu sırayla kullanıyorlar.

basamak basamak: zarf Kademe kademe, derece derece, aşamalı olarak anlamına gelir.

Değişik bölmeleri açarak basamak basamak sulatıyor bahçeler.

basbayağı: isim Alışlagelmiş, normalden farkı olmayan denir.

Ağzımı açamam ki!.. Farketmiyoruz ki dostlarımıza, öğrencilerimize, öğretmenlerimize; kötü, yanlış, aykırı hareketleri karşısında takındığımız bu koruyucu tavırlar, insanlık, değerbilirlik değil, basbayağı ihanettir, alçaklıktır.

basık: isim Çok yüksek olmayan alçak yerlere denir.

Satıcı, iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki...

basılmak: fiil Kitap, gazete ve dergi gibi neşriyatların matbaada yazıya ve kağıda dökülmesine denir.

Dükânda, yeni basılmış bazı kitaplar ve yazılarını tanıtmak için bir kokteyl veriliyordu

basım: isim Kitap, gazete ve dergi gibi neşriyatların matbaada yazıya ve kağıda dökme işine denir.

Kitabın basımı yaklaşık bir ay sürecektir.

basımevi: isim Kitap, dergi, gazete, broşür vb. yayınları basma işini gerçekleştiren yer. Matbaa...

Birçok basımevleri ve başka organizasyonlar, sık sık buna benzer günler ve törenler düzenlerler.

basit: 1. *sıfat* Anlaşılması karışık olmayana denir. Anlaşılır...

Batlamyus modeline giderek daha karmaşık ilaveler yerinetek bir değişiklik yapılırsa model çok daha basit olacaktı.

2. *sıfat* Kolay olana denir.

Bu basit soruyu bile çözmekte zorlanıyordu.

3. isim İlkel, fazla gelişmemiş anlamındadır. *Kutup Yıldızı günümüzde bu işlevini önemli ölçüde yitirmiş durumda. Hatta birçoğumuz onu gökyüzünde bulmakta bile zorlanırsınız. Ne de olsa günümüzde yönleri basit bir pusula yardımıyla kolayca bulabiliyoruz.*

baskı: 1. *isim* Gazete ve dergi gibi eserlerin basılış şekline veya sayısına denir.

Dergi son baskısı ile ortalığı bir hayli karıştırmışa benziyor.

2. Ruhunu sıkı, insanı darlama durumuna denir.

Kitaplar yaşlılığında ve yalnızlığında avuturlar beni. Sıkıntılı bir avareliğin baskısından kurtarır, hoşlanmadığım kişilerin havasından dilediğim zaman ayırırverirler beni.

baş: 1. *isim* En başta, sırada ilk olana denir.

Romatizması var. Ayağının baş parmakları şiş. Çocuklar oynarken, Zübeyde Nine'nin ayağına çarpmasınlar diye onun önüne bir sehpa koyduk.

2. Vücudun göz, kulak, ağız gibi organların bulunduğu üst kısmına denir.

Başındaki müthiş ağrı onu sarsmış, dengesi kaybolmuş, ne yaptığını bilmez duruma gelmişti.

3. *sıfat* Güreşte pehlivanların ayrıldıkları beş derecenin en yükseğine denir.

Baş pehlivanlık mücadelelerinde rakiplerini bir bir yenen Koca Yusuf üst üste üçüncü zaferini kazanarak altın kemeri almaya hak kazanmıştı.

başarı: *isim* Bir konuda zafer kazanma, başarılı olma durumuna denir. Muvaffakiyet...

Çelik çomağın en sevdiğim yönü başarıyı yalnızca rastlantıya bırakmamasıdır, ustalık da ister.

başarılı: *sıfat* Başarı kazanan kişiye denir.

Kısacası, insan, her türlü işini zamanında yapmalıdır. İşler günü gününe yapılırsa insanın günlük yaşamı düzenli, başarılı olur.

başarmak: *fiil* Bir işi güzel bir şekilde yaparak o işte başarılı olmaya denir. Muvaffak olmak...

Muhsin, arkadaşlarının da yardımıyla kendisini kandırmayı başarıyor.

başbakan: *isim* Hükûmetin ve Bakanlar Kurulunun başına denir.

Adnan Menderes başbakan olduktan sonra ekonomi kendisini biraz toparlamış ve olumlu veriler gelmeye başlamıştı.

başbuğ: *isim* Eski Türklerde devletin ya da askerlerin başına denir. Başkomutan...

Öyle ya, karşımızdaki savaşız yılların sadrazamları gibi sıradan bir insan değil. Fatihler, Yavuzlar gibi bir Başbuğ...

başiboş: *sıfat* Hiç kimseye bağlılığı olmayan, kendi başına olana denir.

Bütün ailesini gurbette bırakmış, başiboş İstanbul'un yolunu tutmuştu.

başkan: *isim* Bir topluluğun ve kurumun yöneticisine denir. Reis...

Başkan toplantıyı bitirmek istedi fakat üyeler şiddetli bir şekilde itiraz etti.

başkanlık etmek: *fiil* Bir toplantı veya topluluğu yönetmeye denir.

Bu konuşma bir an öyle bir biçim alıyor ki kurula başkanlık eden Muhsin Ertugrul sesini yükseltmek zorunda kalıyordu.

başkası: *isim* Diğer kişi anlamına gelen bir sözdür. Öteki, diğeri...

Yaa, o da gelseydi de haketseydi." dedi bir başkası. Gidecekti. Ne olursa olsun gidecekti.

başkent: *isim* Bir devletin yönetim kademelerinin bulunduğu resmi yönetim merkezine denir.

Başkent Ankara bugünlerde yağışların artmasıyla ulaşımın en sıkıntılı olduğu iller arasına girdi.

başkomutan: *isim* Ordunun en başındaki kişiye denir. Serdar, başkumandan...

TBMM başkanı ve Başkomutan adı geçen üniversiteye çektiği telgrafla teşekkür etmiş ve şöyle demiştir...

başlıca: *sıfat* En başta gelen, en önemli olana denir.

Hiç tanımadığımız insanlarla birdenbire samimi olamayışımızın veya her- kesle samimi olamayışımızın başlıca sebebi de budur zaten.

baş mimar: *isim* Mimarların en büyüğü, en yüksek mertebedeki mimara denir. Mimarbaşı...

48 yaşında İmparatorluk Başmimarı olan Sinan, bu tarihten hayatının sonuna kadar geçen 50 yılı aşkın, uzun bir sürede, dünya mimarlık tarihinin en güzel eserlerini verdi.

başörtü: isim Kadınların başlarını örtmek için kullandıkları ince kumaşlara denir. Tülbent, tesettür...

Uzun kollu, uzun etekli gri bir elbise giymiş olan annem, başına benim çok sevdiğim kenarı oyalı incecik başörtülerinden birini bağlamıştı.

başpehlivan: isim Birçok güreşçiyi yenip şampiyon olan güreşçiye denir.

Vur ha vur, vur davul, baş pehlivan havası.

Çıksın Bekir, Osman, Mestanoğlu, Dülger Ahmet.

başvuran: sıfat Bir işin yapılması için istekte bulunan kişiye denir. Müracaat eden...

Bize başvuran insanları geri çevirmeye hakkımız yok. Her gelen yaşlı insanımızı hoş geldin deyip kabul etmek durumundayız.

batı karayel: isim Kuzeybatıdan esen soğuk rüzgara denir.

Batı karayel estikçe esiyor, soğuk rüzgarlarla şehrin eteklerini inim inim inletiyordu.

bay: isim Erkek, er kişi anlamındadır.

Bay Sözlük, benim hikayeciklerimde, her vakit düşünce en yüksek yeri alır.

bayan: isim Kadınların isim ve soy isimlerinin önüne getirilen bir isimdir.

Bayan Hikaye yorgun görünüyor, bir dakika bile gecikmeden çalışmaya başlayalım.

bayatlamak: isim Tazeliğini kaybetmeye denir.

İlerde kırmızı tuğlaların üstünde duran bayatlamış ekmek kırıntıları gözüme ilişti. Çok geçmeden sığırcıklar ekmekleri tırtıklamaya başladı.

baygın: sıfat Şuurunu kaybetmiş, kendinden geçmiş olana denir.

Gerçekten de kucagında baygın bir kız taşıyan Tarzan Abdullah'ın resmi görülecek şeydi.

bayılmak: 1. fiil Kendinden geçmek, kısa süreliğine de olsa şuurunu kaybetmeye denir.

Baygınlık geçirmek...

Heyecandan tir tir titriyorum. Kapıyı bayılmadan bir açabilsem. Aman bulguroğlu cesaret. Çok terbiyeli, nazik olmaya bak.

2. fiil Çok sevmeye, çok hoşlanmaya denir.

Amerikalılar İngilizlere özenerek cumhurbaşkanlarının eşine First Lady dediklerine göre bizimki özentinin özentisi oluyor. Kendi dışımızda yaşamaya bayılıyor.

bayır: isim Yokuş, az eğimli tepeciklere denir. Belen, kıran...

Biraz ileride bayırın başında bir tavşan dikkatli gözlerle yolu yarılayan taziya bakıyordu.

bayram: isim Dini ve milli açıdan önemli olan günlere denir.

Ramazan ayının ardından gelen bayramı sevinçle karşılıyoruz.

bayramlaşmak: *fiil* Bayramlarda birbirini kutlamaya denir.

Kimse gelmeden aramızda bayramlaştık. Önce babamla annemin elini öptük, sonra birbirimizle kucaklaştık.

bayramlık: *isim* Bayramlarda insanların özellikle giymek için aldıkları kıyafetlere denir. *Akşam erkenden bayramlıklar yastıkların hemen başındaki sehpanın üstüne konur, sabah namazına bu bayramlıklarla gidilirdi.*

baytar: *isim* Hayvanları tedavi eden doktorlara denir. Veteriner...

Mehmet Akif 1889'da girdiği Halkalı Baytar Mektebini 1893'te bitirdi.

baz: *isim* Asitle birleştiğinde tuz oluşumuna yardımcı olan kimyasal maddeye denir.

Gerekli miktarlarda sodyum ve potasyum, vücuttaki asit-baz dengesinin korunmasına, kan basıncının ve hücrelerdeki su dengesinin düzenlenmesine, kasların kasılmasına ve sinirlerdeki ilettime yardımcı olurlar.

bazik: *isim* Asit ve bazın birleşmesi esnasında baz oranı fazla olan maddelere denir.

Su içindeki ph, suyun asitlik, bazik ya da nötr karakterlerde olduğunu; klorür, suyun tuzluluğunu; bikarbonat, geçici sertliği gösteriyor.

bazlı: *sıfat* İçerisinde bahsedilen özelliği barındıran anlamına gelir. Örnek bazlı anlatım, duygu bazlı iletişim vb.

Kendi ailelerinden duydukları özgün kelimeleri paylaşırsalar ve böylece ortaya geniş, dinamik, genç ruhlu, global bazlı bir nesil çıksa fena mı olur?

beceri: *isim* Bir konuda ustalık seviyesinde iş yapma durumuna gelmeye denir. Maharet...

Çocukların beceri kazanmaları için onlara fırsatlar vermek gerekiyor. Aksi halde korumacı bir anlayışla onların gelişmesine engel olabiliriz.

becerikli: *sıfat* Elinden iş gelen, beceri düzeyi yüksek insanlara denir. Maharetli, usta... Mahallenin en becerikli kadını tabii ki de annemdi.

becermek: *fiil* Kendisine verilen işi layıkıyla yapmaya denir. Üstesinden gelmek...

Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

bedbin: *isim* Olayların hep kötü yanlarını düşünen kişilere denir. Karamsar, kötümser, ümitsiz...

Siyahlar içinde bir bakışta beyazları görür. Bir de kötümseri, eski tabirle "bedbin" dediğimiz adamı düşünün.

beddua: *isim* Herhangi bir kişinin kötülüğünü isteyerek yapılan duaya denir.

Türkçenin birbirinden güzel ve çarpıcı deyimleri atasözleri dua ve bedduaları vardır.

bedel: *isim* Bir mal veya bir işin karşılığında ödenmesi gerekli şeylere denir. Karşılık...
Ayakkabıların bedelini ödedikten sonra hemen bana bir pantolon almak için yan taraftaki dükkana geçtik.

beden dili: *isim* İnsanların duygu ve düşüncelerini el, kol ve yüz ifadeleriyle anlattığı iletişimi şekline denir. Vücut dili...

Uzmanların yaptığı araştırmalar bir dakika içerisinde beden dilinin insanın karakteri hakkında ön bilgileri aldığımızı söylüyor.

bedenli: *sıfat* Bedeni olan kişilere denir.

Halkı ince endamlı, gümüş bedenli, sevimli kimselerdir. Konuşsalar gayet güzel söz ettiklerinden insana tesir edip gönül ferahlığı verir.

bekleşmek: *fiil* Birden fazla kişinin bir arada beklemesine denir.

Okulun önünde yağmur altında Sarıyer minibüslerini beklediğimiz günler hatırıma geldikçe daha bir özlem duyuyorum okuluma.

bekletmek: *fiil* İnsanların söz verilen zaman dilinde gelmeyerek karşısındakinin beklemesine neden olmasına denir.

İnsanları bekletmekten de onlar tarafından bekletilmekten de hoşlanmam, dedi.

bela: *isim* Büyük zarar verecek sıkıntılı durum ve kişilere denir.

El birliği etmekle insan çok beladan kurtulur, Nice nice sarp dağlar tozlu birer yol olur.

belemek: *fiil* Sarıp sarmalamak anlamındadır. Örnek: Çocuğu belemek...

Dolama beşiklerde belediğim oğul!/Ak sütümü emzirdiğim oğul!..

belge: *isim* Bir gerçeğe şahitlik etmek için yazılı olarak kullanılan vesika, fotoğraf ve dokümanlara denir.

Bizim akıl, mantık, zekâ ile hareket etmek belli özelliğimizdir. Bütün hayatımızı dolduran olaylar bu gerçeğin belgesidir

belgesel: *isim* Genelde televizyonlarda yayınlanan veya film tarzında çekilen hayatın çeşitli alanları hakkında araştırma ve bilgi sunan programlara denir.

Kuşlar Kanatlı Uygarlık” adlı belgesel filmi izledin mi?

belgisiz: *sıfat* Belirgin olmayan, netliği az olan anlamındadır. Belirtisiz...

Belgisiz zamirler içinde en çok kullandığımız kelimelerden biri hiç şüphesiz “herkes” zamiridir.

belirgin: *sıfat* Açık ve net bir şekilde gözle görülene veya algılanana denir. Bariz, açık, sarih...

Gerçekten de Atatürk'ün en belirgin özelliklerinden biri akılcı oluşu, aklın ürünü olan bilimve tekniğe yakınlığı idi.

belirlemek: *fiil* Bir durumu ortaya koymak, açığa çıkarmak veya netleştirmeye denir. Tespit etmek...

belirleyici: *isim* Bir şeyi açıkça ortaya koyan, belirleyene denir.

Her dilin kendi yapısından kaynaklanan farklılıklar; şive, telaffuz, vurgu ve tonlama gibi konuşma diline özgü önemli anlam belirleyici öğeler yabancı bir dille iletişimi zorlaştıran öğelerdir.

belirli: *sıfat* Ortaya konmuş, açığa çıkarılmış olana denir.

Mutluluk nedir bilen var mı? Var. Böyle bir duygunun özlemine çekenler... Toplumca belirli bir yaşam düzeyini kurmak, yaşatmak isteyenler. Bu amaç için çalışanlar...

belirmek: **1.** *fiil* Daha önce belli ve görünür olmayan bir şeyin ortaya çıkmasına denir. Tezahür etmek...

Tan yerinden büyükçe bir gemi belirdi. Herkes umutla elleriyle işaretler yapmaya başladı.

2. İyice görünür ve anlaşılır bir durum almak, tebarüz etmek anlamına gelir.

Yüzünde her an bir memnunluk veya öfke çizgisinin belirmesini bekliyor.

belirti: *isim* Bir durumun veya olayın tam olarak anlaşılması için ortaya çıkan işarete denir. Alamet, nişan...

Organik maddeler ise suda olmaması gereken sınıfına giriyor. Organik maddelerin çokluğu suyun kirli olduğunun belirtisidir.

belirtmek: *fiil* Açıklamak, ifade etmek anlamına gelir.

Eğer kırmızı biber oyası bağlamış ise ilişkinin ümitsiz ve biber gibi acı olduğunu ailesine sessizce belirtmektedir.

belki: *zarf* İhtimalleri ifade etmek için kullanılan bir sözdür. Muhtemelen, olabilir...

Anneannenin tansiyonu çok yüksek, ben bunu ona söyleyemiyorum. Endişelendirmek istemediğimden belki.

bellek: *isim* Yaşananları veya bilgileri kaydetmek için beyinde bulunan kısma denir. Hafıza anlamındadır.

ilk kez ilçe dışına çıkışım da o yıla rastlar. Bu çıkış, belleğimde kalan en canlı olaylardan biridir.

bellemek: *fiil* Öğrenmek anlamına gelir.

Evvvela yünlerin boyanması sonra da bu yeni bellediği nakışlar yüzünden kaynanası ile ilk defa atıştılar.

bembeyaz: *sıfat* Çok aşırı beyaz olana denir. Apak...

Yaylada bütün bir yazı böyle geçirirdik. Vakitler ekim ayına geldiğinde, çiğdemler, Diğer ismiyle “var git çiçekleri”, bembeyaz açtığına artık yayladan göçme zamanı gelirdi.

ben: *isim* Özellikle insan vücudunda bulunan ufak koyu renkli lekeler veya kabartılara denir.

Bir ben vardı başında, ateş gibi ışığı,/Çok güzel bir kızdı bu, sanki Kutup yıldızı!

bence: *zarf* Bana göre demektir.

Bence medeniyeti kültürden ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur.

bencil: *isim* Sadece kendi çıkarlarını düşünen kişilere denir. Egoist, hodbin, hodkâm...

Mutluluk duygusu yanına bile yaklaşamaz bencil insanın.

bendeniz: *isim* Alçak gönüllülük ifadesi olarak kullanılan bir kelimedir. Aslında “köleniz” anlamına gelmektedir.

Burada istediğiniz gibi hareket edin... Efendim... Bir emriniz olursa lütfen zili çalın, bendeniz hemen gelirim.

benekli: *sıfat* Küçük lekeleri olan, benekleri olana denir.

Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları vardı.

benlik etmek: *fiil* Bencil davranmaya, kendinden başkasını düşünmemeye denir.

Hak Teâlâ 'ya Deli Dumrul'un sözü hoş gelmedi. “Bak, bak, bre deli oğlan benim birliğim bilmez, birliğime şükretmez, benim ulu dergâhımda gezer, benlik eder!” dedi.

benzer: *sıfat* Özellik, görünüş ve yapı açısından bir başkasına benzeyen veya ona eş olana denir. Benzeri, mümasil, müşabih...

Doğrusu eşi benzeri bulunmaz bir adamsınız.

benzerlik: *isim* İki şey arasında birbirine benzeme durumuna denir.

Kış ile insanın ihtiyarlığı arasında o kadar çok benzerlikler var ki say say bitmez.

benzetmek: *fiil* Birbirine benzer bir duruma getirmeye denir.

Kendime benzettim. Bir koyun kuzusunu yalıyordu,

beraberlik: *isim* Birliktelik anlamındadır.

Kültürlü ve gelişmiş kişilerden oluşan bir toplum iyiyi ve kötüyü kolayca ayırt edebileceğinden birlik ve beraberlik alanında güçlü sayılır.

beri: *1. isim* Konuşulan bir yerin bu tarafı, kendisine yakın olunan taraf anlamındadır.

Beri tarafta ise küçük bir kelebeğin gelincik çiçeklerinin birinden kalkıp bir diğerine konduğunu görüyordum.

2. edat –den bu yana anlamında bir edattır.

Dokunduğum günden beri dahası da var, dokunmaya başlamadan önce yani yünlerim boyanalı beri soluyordum.

berrak: *sıfat* Açık, aydınlık, gözle net bir şekilde görülebilene denir.

Dışarda berrak bir gökyüzü alabildiğine sizi karşılar.

besbelli: *Zarf* Açık olarak, apaçık olana denir.

Zübeyde Nine ağlıyor. Gençliğini hatırlıyor besbelli. Neşe 'yle göz göze geliyoruz.

besili: *sıfat* Çok iyi beslenmiş, semirtilmiş anlamındadır. Semiz...

Kurban Bayramı yaklaşıyordu. Besili hayvanları almak için insanların biri girip biri çıkıyordu.

besin: *isim* Beslenmek için elverişli her türlü gıdaya denir. Azık...

Su, hücrelerin yenilenmesine katkıda bulunurken yemeklerin sindirimi ve emilimi, kasların kasılması, vücut hücrelerine oksijen ve besin maddelerinin taşınması, vücudun atık maddelerden arındırılması ve vücut ısı dengesinin sağlanmasına da yardımcı oluyor.

beslemek: *fiil* Yiyecek ve içecekleri başkalarına sunmaya denir.

Soğuk su, deri yüzeyindeki kan dolaşımını hızlandırarak hücrelerin oksijenle beslenmesini sağlıyor ve dokuları sıkılaştırıyor.

besteci: *isim* Bir müzik eserinin ezgilerini bir araya getiren kişiye denir. Bestekar, maestro...

Besteciler eğer bir besteyi bir araya gelirken notalar arasındaki geçişi güzel sağlamazsa eser çok etkileyici olmayacaktır.

bestelemek: *fiil* Bir müzik eserini bir araya getirmeye denir. Beste yapmak...

Bazen hüznü bir gecede bestelenmiş şiirler okurduk birbirimize.

beşer: *isim* İnsan demektir. Ademoğlu, insanoğlu, adem...

Beşerin en büyük üzüntülerinden biri de hayatı toz pembe giderken birden başına bir taş gibi düşen bir sevdiğinin ölümüdür.

beşeri: sıfat İnsanla ilgili olan anlamındadır.

Olaylara beşeri açıdan baktığımızda durumun aslında hiç de öyle olmadığı görülür.

beşik: isim Bebekleri uyutmak için kullanılan genellikle sallanabilen küçük çocuk yatağına denir.

Dokuz ay karnımda taşıdığım oğul!/On ay olunca dünyaya getirdiğim oğul!/ Dolama beşiklerde belediğim oğul!

beşlik: sıfat Beşi bir arada olana denir.

Yüzde beşlik bir su kaybı derinin büzülmesine ve kasların zayıflamasına neden olurken, yüzde on beşlik kayıp ölüme yol açabiliyor.

betimleme: isim Bir varlığı veya olayı zihinde canlandırarak şekilde yapılan sözlü veya yazılı anlatıma denir. Tasvir, tasvir etme...

Evrenin ayrıntılı bir betimlemesini yapmak için Batlamyus; Mars, Satürn, Jüpiter, Venüs ve Merkür (O çağda bilinen gezegenler bunlardı.) gezegenleri ile yüzden fazla yıldızın hareketlerini kaydetti.

beton: isim Çimentonun su yardımıyla kum, çakıl vb. maddelerle karışması sonucu oluşan sert, dayanıklı, bağlayıcı yapı malzemesine denir.

Yıllar yıllar sonra ilk kez bu çam ağaçları ile kaplı tek katlı ahşap evlerin arasına betondan bir ev yapılmıştı.

betonarme: isim Yapımında yoğun olarak beton kullanılmış binalara denir.

Biri yeni, betonarme, diğeri ise en az elli yıllık geçmişi olan ve yayla hatıralarının biriktiği, yaşandığı, yaşatıldığı Osman emminin kahvesi.

betonlaştırmak: fiil Bir yeri sağlamlaştırmak ve sertleştirmek için beton kullanarak binalar yapmaya denir.

Bir şehri betonlaştırmak mantık olarak kabul edilebilir ama estetik olarak kabul edilemez.

beyazlatmak: isim Beyaz bir duruma getirmeye denir. Aklaştırmak...

Karlar dağı yavaş yavaş beyazlatırken tedbirini almalyydın. Havayı ise her gün biraz daha soğuttum.

beyazlı: sıfat Beyazı olana denir.

Önünde duran allı beyazlı entariye hafifçe dokundu.

beygir: isim At, binek anlamındadır.

Ayrılan kumaşlar hamallar vasıtasıyla yük beygirlerinin çektiği arabalara yüklendi.

beyin: isim Kafatasının içinde beyin zarları ile örtülü, iki yarım küre biçiminde sinir kütesinden oluşan, duyum ve bilinç merkezlerinin bulunduğu organa denir. Dimağ, ensefal...

Beyin insan vücudundaki en karmaşık organlardan biridir.

beylik: isim Bir toplumda baş olma, yönetici olma durumuna denir. Bey olma durumu...

Ne söyledim, bilmedim./Beyliğime usanmadım,

Gençliğime doymadım,/Canımı alma Azrail, medet!,

bezek: isim Süs anlamındadır. Bezek...

İleri gelenlerin ocağı, süslü, bezekli bir kahve olup cihanın bayıldığı rakkasları vardır

bezekli: sıfat Süslü olana denir.

Bu bezekli kınaları kadınların ellerine yakan Fatma Kadın çok bilgili bir insanmış.

bezgin: sıfat Bıkmış, bunalmış, yaşama isteği kaybolmuş anlamına gelir.

Gün ışıkları çiğli, yanık ormanın üstünde. Bir keder gibi. Işık bir karanlık gibi. Ömrümde böyle bezgin, tatsız bir şafakla karşılaşmadım.

bezzaz: isim Kumaşları alıp satan kişilere denir. Manifaturacı...

Bezzazlar, Hallaçlar çarşıları gayet süslü olup sahipleri iyi ahlaklı, olgun kimselerdir.

bıçak: isim Çeşitli maddeleri kesmek için kullanılan bir sap ve keskin bir çelikten oluşan alete denir.

"İçersine insan kokusu sinmiş mısralara vurgunum

Bıçak gibi kemige dayansın yeter." (Bedri Rahmi

Eyüboğlu)

bıkmak: fiil Belli bir müddet sonra yapılmasından usanarak bir işi istemek olmak anlamına gelir.

Bıktım senin şikayetlerinden. Tembelligin sebebiyle işlerini yetiştiremiyor, sonra da beni suçluyorsun. Hiç iyimser bir insan degilsin.

biber: isim Acı ve tatlı çeşitleri olan patlıcangillerden bir bitkiye verilen addır. Capsicum annuum...

Eğer kırmızı biber oyası bağlamış ise ilişkinin ümitsiz ve biber gibi acı olduğunu ailesine sessizce belirtmektedir.

bibliyografik: isim Kaynakça ile ilgili anlamındadır.

Bibliyografik künyelerde bilgilerin arasını ayırmak için virgül kullanılır.

bibliyografya: isim Kaynakçaya denir.

Son dönemde yazılan makalelerin bibliyografyalarında sıklıkla yapılan hatalardan biri de virgül kullanımının unutulmuş olmasıdır.

biçim: 1. isim Bir nesnenin veya varlığın şekline denir.

Bu ne biçim yürüyüş? Başınızı kaldırın. Canlı yürüyün. Haydi hep beraber.

2. isim Tarz, stil anlamına gelir.

Herakleitos (Heraklit) zamanında da aşık oynanırdı, şimdi de oynanıyor hep aynı biçimde.

bikarbonat: isim kimya Hidrojen karbonatların genel adına denir.

Su içindeki ph, suyun asitlik, bazik ya da nötr karakterlerde olduğunu; klorür, suyun tuzluluğunu; bikarbonat, geçici sertliği gösteriyor.

bilader: isim Kardeş anlamındadır. Birader, ahi...

Sonra bilader, borçlunun biri, "Hacivat zenginleşmiş, evi yaptırıyor." deyip, para almaya gelir.

bildirim: isim Yazılı olarak kişilere yapılan açıklamaya denir.

Su döngüsü ile erozyon arasında yakından ilişki olduğu gibi, su döngüsü -besleyici mineral döngüleri- toprak -bitki örtüsü arasında, sistem yaklaşımının geri bildirim mekanizmalarını içeren ilişkiler var.

bilek: isim Bacağın ayakla, elin kolla birleştiği noktalara denir.

Bileklerinden omuzlarına kadar çamura bulanmış ve sırlıslıkla olmuştu.

bilemek: fiil Bir nesneyi keskin hale getirmeye denir.

Yalnız başına eline aldığı bir küçük çakıyı kapının hemen kenarındaki büyük kütüğün üstünde oturmuş şekilde biliyordu.

bilge: isim Çok bilgili kişilere denir. Alim, münevver...

Bilge insanların fikirlerinden yararlanmak bir liderin önemli özelliklerinden biridir.

bilgelik: isim Çok bilgili olma durumuna denir.

Atasözlerini ve deyimleri kullanırken pek düşünmeyiz ardındaki birikimi bilgeliği hemen fark etmeyiz belki ama her biri yüzyılların süzgecinden geçerek gelmiştir bugüne.

bilgi: isim İnsanların yaşantıları ve okudukları yoluyla elde ettiği ilke, olgu ve gerçeklere denir. Malumat...

Ama bilgi ve iletişim yüzyılında esas mesele tüm bu birikimi İnternet'e aktarabilmektir.

bilgi aktarmak: *fiil* Başka bir insana ve topluluğa bilgi vermeye denir.

Geçmiş nesillerden yeni kuşağa örf ve adetlerimiz konusunda bilgi aktarımı zayıfladıkça yeni neslin geçmişle bağlarının kopması kaçınılmazdır.

bilgi edinmek: *fiil* Herhangi bir kaynaktan bilgi almaya denir.

Her Türk vatandaşı devlet kurumlarından bilgi edinme hakkına sahiptir.

bilgili: *sıfat* Bilgi ve birikimi olan kişilere denir.

Öyle değil Karagözüm, insan ne kadar çok dil bilirse o kadar bilgili olur, değer taşır. Ünlü kişilerin hepsi birkaç dil bilir.

bilgin: *isim* Bilimle ilgili konularda çok bilgi sahibi olan kişilere denir. Alim, bilge...

Bir sürü ansiklopedi karıştırdım. Birünî ilk Türk astronomi bilginlerinden biri. Bin yıl önce yaşamış.

bilgisayar: *isim*, *bilişim* Çok sayıda aritmetiksel veya mantıksal işlemlerden oluşan bir işi, önceden verilmiş bir programa göre yapıp sonuçlandıran teknolojik araca denir.

Nihayet büyük gün gelmişti. Sunumumuzu bilgisayar ortamında gerçekleştireceğimiz için saydam sunu için gerekli tüm araç gereçleri hazırladık.

bilimci: *sıfat* Bilimle uğraşan kişilere denir. Bilgin...

Evren hakkında şimdi bildiğimiz şeyleri öğrenmek için bilimciler binlerce yıldır, çoğu kez karmaşık aygıtlar kullanarak gökyüzünü inceleyip duruyorlar.

bilimcilik: *isim* Bilgiye ulaşma konusunda bilime önem verme yöntemine denir. İlimcilik...

Akılcılık ve bilimcilik ilkesi, aklın hâkimiyetini, yani olayları akılla Değerlendirmeyi ve bilimin rehberliğini benimser.

bilimsel: *sıfat* Bilimle alakalı ve bilime dayanan bilgilere denir. İlmî...

Yaptığımız araştırmalarda kültür öğelerinin de tek tek, bilimsel çalışmalara konu olduğunu gördüm.

bilinçli: *sıfat* İsteyerek, hür iradesi ile bir işi yapma kabiliyetinde olana denir. Şuurlu...

Bilinçli bir şekilde kapıyı açıyor ve olanları herkesin görmesini istiyordu.

bilinmedik: *sıfat* Bir yer veya bir kavram hakkında bilinmemelik durumuna denir.

Rüyalar ülkesine... Gökyüzünün bilinmedik köşelerine (Çıngırak sesleri)...Gün batıyor... Ülkeme dönmeliyim.

bilinmek: *fiil* Başkaları tarafından bilme işine konu olmaya denir.

O çağın insanı tarafından bilinen en görkemli yer bu gizemli yarım adaydı..

billur: *sıfat* Temiz, duru, güzel ve akıcı olana denir.

Durmadan, dinlemeden, nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billur sesiyle sürekli konuşuyordu.

bilye: isim Özellikle çocuklar tarafından kullanılan ve demir, cam, taş, toprak, tahta gibi yuvarlak nesnelere denir. Zıpzip, cıncık, misket...

Saydam bilye gibi bir su damlası iken donup kristal oluyor.

bin: isim Dokuz yüz doksan dokuzdan sonra gelen sayıya denir.

Bir çırpıda on binlerce metre basılan bu basma; has renklerden faydalanmış da benim iki metre karesi kırk beş günde dokunan her nakışı en aşağı bin senede süzülüp bize kadar ulaşmışkilimim, üç günde solan renklere bulanmış

bina: isim Yapı anlamındadır.

Kapalı Çarşı'nın dört çevresindeki Kuyumcular Çarşısı bir büyük yolun dört tarafına yayılmış kâgir binalardır.

binit: isim Binilen araçların veya hayvanların genel adıdır.

Tavla tavla atlarım ona binit olsun!

binlerce: *sıfat* Çok fazla, pek çok anlamına gelir.

Bu yuvarlak birden batar, gözden kaybolur ve ışık saçan binlerce noktacık görünmeye başlar.

binmek: *fiil* Bir şeyin üstüne çıkarak ayakların sallanacak şekilde oturulmasına denir.

Ben ilk kez bir lunapark gördüm ve çok çok sevdim. Tüm oyuncaklara bindik, kimisinden korktum, midem bile bulandı. kimisinden de hiç inesim gelmedi

bir bir: *zarf* Tek tek, birer birer anlamına gelir.

Hemen okul kütüphanesine koştum. Kütüphanedeki kitapları karıştırdıkça kafamdaki soru işaretleri bir bir yok olmaya başladı.

biraz: *sıfat* Azıcık anlamına gelir.

Güneş mi vurmuş, solmak şöyle dursun, bu boya biraz daha kuvvetlenir.

birazcık: *sıfat* Çok az, azıcık, pek çok az anlamına gelen bir sözdür.

Hatice ablam ona nane limon kaydattı da birazcık kendine gelebildi

birbiri: *zamir* Karşılıklı olana denir. Bir diğeri...

İki obayı ayıran sınırın tam karşısında yerlerini alırlar. Nerdeyse kan dökülecek, yiğitler birbirine girecek.

birçoğu: *zamir* Fazla sayıda şey veya kimseye denir.

Hatta birçoğumuz onu gökyüzünde bulmakta bile zorlanırsınız. Ne de olsa günümüzde yönleri basit bir pusula yardımıyla kolayca bulabiliyoruz

birden: 1. zarf Birlikte, hep beraber olanlara denir.

Kalkmışlar, hepsi birden balıkçıl kuşunun yanına gelmişler.

2.zarf Ansızın demektir.

Bir gün çiftçi, yine her zamanki gibi kışa lanetler okuyormuş. Birden bir ses duyup irkilmiş.

birdenbire: zarf Aniden, ansızın anlamındadır.

Gecenin karanlığını birdenbire bir ışıltı aydınlattı.

birer birer: zarf Tek tek, ayrı ayrı anlamına gelir.

Bütün bu olanları ağabeyime anlatırsam olacakları artık sen düşün, dedi.

birey: isim Toplumdaki kişilerin her birine verilen addır. Fert...

Birey de toplum da kendisini oluşturan özelliklerle donanmıştır; ben, seninle aynı olamam; toplumu da toplumuyla aynı olamaz çünkü coğrafyasından, hele tarihinden öyle şeyler almıştır ki o istese de istemese de kendisidir ve kendisi olmak zorundadır.

bireysel: sıfat Kişiye özgü olan, bireyle ilgili olana denir.

Mutluluk bencil duygularla coşmak, taşmak değil. Anlamı değişti mutluluğun çağımızda. Bireysel bir duygu, bir tad değil o.

biri: 1. zamir Bir tanesi anlamındadır.

Uzun kollu, uzun etekli gri bir elbise giymiş olan annem, başına benim çok sevdiğim kenarı oyalı incecik başörtülerinden birini bağlamıştı.

2. Herhangi bir kimseye denir.

Seksenlik bir dede, ağaç dikiyormuş. Yoldan geçen biri bunu görmüş, şaşmış.

biricik: isim Tek anlamındadır.

Biricik ödevim insanlara bir tutam durulmuş renk, bir avuç durulmuş biçim sunmaktır.

birikim: isim Gözlemler, deneyler sonucu elde edilmiş şeylerin bütününe denir.

Deneyim, tecrübe...

Kültür, zaman içinde oluşan bir birikim olup kökünü tarihin derinliklerinden alır.

birkaç: sıfat Sayılarla ifade edilecek kadar az olana, çok olmayana denir.

Alışverişleri bitirmemiz birkaç gün aldı.

birkaçı: zamir Az sayıda olan kişi veya şeylere denir.

Askerlerin birkaçı çıplak ayakta. Bazıları ayaklarına çuval, çaput sarmıştı. Yaralılar yardımla yürüyorlardı.

birlik: 1. isim Tek ve hep beraber olmaya denir. Vahdet...

Bu millet birlik ve beraberlik ruhu ile çok badireler atlatmış; koca koca devletler kurmuştur.

2. Askeri topluluklara verilen addır.

Kırk kadar askerden oluşan bir birlik, düzensiz bir şekilde yürümekteydi. Hepsi dökülüyordu.

birlikte: 1. zarf Beraber olma durumuna denir.

Osmanlı Devleti'nde iki çeşit dil vardı. Kırsal bölgelerde yaşayanlarla birlikte büyük bir halk topluluğu katıksız Türkçe konuşurlardı.

2. Hep beraber, birlik içinde, toplu bir biçimde anlamına gelir.

Adamlarıyla birlikte bizi karşıladı, birlikte tekkesine giderek konuğu olduk. Bize hemen çeşitli yiyecekler getirdiler.

birtakım: sıfat Bazı, kimi anlamındadır.

Dünyadaki bu dengesizliklerden hepimiz haberdarız. Birtakım önlemler hemen alınmadığı takdirde, üzerinde düşünülecek bir dünya kalmayacak

bisiklet: isim Genellikle iki tekerli ve pedal aracılığı ile insan gücüyle çalışan binek araca denir.

Bisikletini bu kumlu yolda alabildiğine hızlı sürüyor; diğer taraftan annesine ne olduğunu merak ediyordu.

bitek: sıfat Verimli anlamındadır.

Anadolu bitek ovaları ve ferah yaylalarıyla bir cennettir.

biter bitmez: zarf Sonlanır sonlanmaz anlamına gelir.

İşleri biter bitmez yünleri bir kenara kaldırıp tandırı yaktılar.

bitişik: sıfat Yan yana olana denir.

Kardeş gibi büyüydük bitişik evlerde. Oralarda yer içer, yatıyalkırdık. Çocukluğumuz yarı yarıya komşu evlerinde geçerdi bizim.

bitki: isim, bitki bilimi Bulunduğu yere kök vb. organlarıyla tutunan, çoğunlukla fotosentez sonucu yaşam için gerekli bileşenleri oluşturan, birçoğu spor veya tohum aracılığıyla döl vererek çoğalan bir veya çok yıllık, otsu, odunsu canlıların genel adına denir. Nebat...

Erozyon arttıkça toprağın üretken olan üst tabakası aşınır ve tepede kalan bir bitki örtüsü de giderek yok olur.

bitmek: 1. *fiil* Tükenmeye, son bulmuş olmaya denir.

Okula başlayalı daha birkaç ay oldu. Yaz tatili bitti diye önce üzülmüştüm.

2. Tüy, saç ve bitkilerin köklerinden çıkmasına denir.

Tarladaki biten domatesleri görünce ağzı açık kalmıştı. Bu çorak tarlada böyle kırmızı ve büyük büyük sebzeleri görünce şok geçiriyordu resmen.

biyografik: *sıfat* Bir kimsenin hayat hikayesi ile ilgili olanlara denir.

Son dönemin en moda eserlerinde biyografik çalışmalar dikkati çekiyor. Yazarlar da ünlü kişilerin yaşamlarını eserlerine aktararak okuyucuyu çekmek istiyor.

bizzat: *zarf* Kendisi, hiç kimsenin müdahalesi olmadan anlamındadır.

Dekorlar, kostümler yapılıyor. Roller dağıtılıp ezberleniyor... Yapıtta Türk hakanı İstemi Han'ı bizzat Muhsin oynayacaktır.

blöf: *isim* İnsanları kandırmak için söylenen asılsız söz veya hareketlere denir. Kurusıkı, aldatıcı tavır...

Canım dedim, uzatmayın Allah aşkına. Böyle eskiciler vardır. Bir eve girdiler mi en umulmayacak şeye para verirler. Ama blöftür ha; alaydır, verin bakalım alıyor mu?

boğa: *isim* Erkek sığıra denir.

Hemenyayı bileğinden çıkarırdı, boğanın, yaban geyiğinin boynuna atardı, çekip durdururdu.

boğaz: 1. *isim* Vücutta başla beden arasında omuzların hemen üst kısmında kalan kısmıdır. İmik, kursak...

Su ağzına doldu tekrardan. Tükürdü. Boğazı yanıyordu. Kulakları uğulduyordu.

2. İki karsı arasındaki dar geçite denir.

Siz olmasaydınız, siz göğüslerinizi çelik kalelere siper etmeseydiniz bu boğazlar aşılır, İstanbul işgal edilir, vatan toprakları istilaya uğrardı, diyeceksin.

boğaz boğaza: *zarf* Birbirlerinin boğazını sıkarak kavga edercesine anlamındadır.

Benim de param bitmiş olduğundan, borçluyla boğaz boğaza kavga ederiz, sonra dava edip bizi hapse atarlar.

boğmak: *fiil* Bir varlığı nefes alamayacak hale getirmeye denir.

Kurt, boğduğu koyunların başında zafer kazanmış bir komutan gibi bekliyordu.

boğulup gitmek: *fiil* Fark edilmez olmak, sesin kesilerek duyulmayacak duruma gelmesine denir.

Fakat uzaklaştıkça ormanın sessizliğini yırtan cıyakları yavaş yavaş gene ormanın sessizliği içinde boğulup gidiyor.

bohçalamak: *fiil* Bir nesneyi bez parçasının içine sarıp sarmalamaya denir.

Ama alınan her şeyi “Bayram sabahı giyersiniz.” diyerek annem bohçalayıp kaldırdı. Önceden giyersek eskitmişiz. El öpmeye giderken pırıl pırıl olmamızı ister annem.

bol bol: *zarf* Çok, çokça anlamındadır.

Bir taraftan elindeki testiden suyu bol bol yudumluyor diğer taraftan çiftliğin sahibine göz ucuyla bakıyordu.

bomboş: *zarf* Çok boş, hiç dolu olmayana denir.

Sarayın odalarından gelen onca gürültüye patırtıya, kalabalığa inat bu küçük kulübecik bomboştı.

boncuk boncuk: *zarf* Boncuk gibi yuvarlak yuvarlak anlamındadır.

Yanaklarından aşağı süzülen boncuk boncuk ter damlaları havanın ne kadar sıcak olduğunun göstergesiydi.

borçlu: *sıfat* Herhangi birine maddi veya manevi borcu olana denir.

Ama çok borçluydu. Üst baş, eşya hemen hiçbir şey almıyordu. Sadece yiyecek alırken parayı düşünmüyordu.

bornozlu: *sıfat* Banyo sonrasında kurulanmak için giyilen elbise biçiminde, önü açık havluya denir.

Zavallı küçük, şirin, beyaz Iskenderun; sanki bornozlu bir gezgin gibi şu akçıl ve ağaçsız ovayı aç, susuz, bitkin bir durumda zor geçmiş.

borsa: *isim* Bazı tüccarların ve özellikle sarraflarla değerli kâğıt ve tahvil alışverişiyle uğraşanların alım satım ve değişim amacıyla devlet denetimi altında iş yaptıkları yere denir.

Borsada çok fazla para kaybetmişti. Neredeyse iflasın eşiğindedi. Üstüne üstlük bir de en büyük dayanağı annesini kaybetmişti.

boru: *isim* Bir yerden bir yere sıvı veya gaz gibi maddeleri aktarmak için kullanılan silindirik şekilde, içi boş plastik veya demirden yapılan aktarım aletine denir.

Buyur usta!

— *Hâlâ karnını doyuramadın mı?*

— Doyurdum.

— Doyurduysan git de o borulara dış aç!

boşaltmak: isim Dolu bir şeyi boş duruma getirmeye denir.

Büyük Millet Meclisi, hükûmetin isteği üzerine gizli oturuma geçmişti. Tutanak kâtipleri ve dinleyiciler salonu boşalttılar.

boşanmak: isim Eşlerin mahkeme kararıyla evliliklerini sonlandırmasına denir.

Boşanmaların artmasıyla birlik çok büyük bir sorunla karşı karşıyayız. Artık insanlar evlilik kurumu için çaba sarf etmek yerine hemen mahkemelere koşmayı daha kolay görüyor.

boşluk: isim Ara, tatil anlamındadır.

Benim durumum çok mu farklı sanki. Koş ameliyathaneye, sonra koş kliniğe. Haydi koş muayenehaneye. Şöyle bir boşluk bulup annemi gezdirmek istemez miyim?

boy: isim Ortak bir atadan türediklerine inanılan toplumsal ve ekonomik ilişkilerinde anaerkil, ataerkil anlayışı uygulayan geleneksel topluluğa denir. Kabile, klan...

Bu boy Deli Dumrul'un olsun, benden sonra da alp ozanlar söylesin, alını açık cömert erenler dinlesin, dedi.

boya: isim Renk vermek ve eşyaları dışardan gelecek olan olumsuz etkilerden korumak için nesnelere üzerine sürülen maddelere denir.

Gelin; bunun uzun ve masraflı olduğunu, zaten Duru Kadın'ın da seksen seneden beri sekiz boya bellediğini, boyuna onları tekrarlayıp durduğunu söyledi.

boyalı: sıfat Bir boya ile boyanmış olana denir.

Boyalı duvarların üzerinden aşağı doğru akan donmuş yağ parçaları ortamın bütün havasını mahvediyordu.

boydan boya: zarf Baştan aşağı, bir uçtan diğer uca anlamındadır.

Bir tarafta boydan boya Topkapı Sarayı'nın haşmetli surları karşınızda dizilmiş durur.

boynuzlu: isim Boynuzu olana denir.

Uzun zaman sonra ilk kez boynuzlu gergedan böceği ile karşılaşan araştırmacılar hayretler içinde kalmışlardı. Nasıl bir güzelliği bu. Bu sanatı yapabilecek bir sanatkar neler yapmazdı ki?

boyun: isim Gövde ile baş arasında kalan dar kısma denir.

Elinde bir kravat, iki de bir boynuna koyup tekrar çekiyordu.

boyun bağı: isim Gömleklerin yaka kısmından geçirilerek takılan, farklı renklere sahip uzun ince kumaş parçasına denir. Kravat...

Lacivert takım elbisesinin içinde rahatsız bir küçük adam gibiydi. İki bir yakasını çekiştiriyor, bir türlü alışamadığı boyun bağını gevşetmeye çalışıyordu

boyunduruk: isim Başkasının egemenliği ve baskısı altında kalmaya denir.

Türk dilinin yabancı dillerin boyunduruğundan kurtarılması ve bilimsel yöntemlerle araştırılması amacıyla Türk Dil Kurumu ile Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi kuruldu.

boz: isim Toprak renginde olana denir.

Anadolu'nun çok yerinde hepimizin görüp bildiği manzaralar. Üstünde tek tük ot biten, kuru ve boz renkli tepeler; bu tepelerin arasında, araya sıkışmış az bir tarım alanı, fakir köyler...

bozguncu: sıfat Bir sistem ve düzeni bozmak için kurallara aykırı olarak çalışan güç veya kimselere denir.

Yüzbaşı eli tabancasında, çavuşa ve birliğe gözattı. Kaçağa ve bozguncuya benzemiyordu bunlar, dedi.

bozuk: sıfat Bozulmuş, görevini yapamaz hale gelmiş olana denir.

Bu duyuş, belki sinir bozukluktan geliyor

bozum: isim Bozulmuş olma, utangaç ve mahcup olma durumuna denir.

Bir an bozum bozum olan adama baktım. Yanakları al al olmuştu.

bozuntu: isim Şaşkınlığa düşmüş olma durumuna denir.

Hiç bozuntuya vermeden işine devam etmesi, soğukkanlılığıyla herkesi şaşırtmıştı.

böbrek: isim İnsan vücudunda kanda bulunan zararlı maddeleri süzüp idrar olarak dışarı atan ve vücudun sağ ve sol yanında bulunan organlardan her birine denir.

Yetişkin bir insan soluk alıp veriş ile 300 ml, deri yoluyla 500 ml, böbrekler yoluyla 1500 ml ve bağırsaklar yoluyla 200 ml olmak üzere günde 2,5 litre su kaybediyor

böcek: isim Eklem bacaklıların, altı bacaklı, çoğu kanatlı ve vücutları baş, göğüs, karın olarak eklemlerden oluşmuş hayvan sınıfına denir. Haşere...

Aralık ayında bu kadar böceğin dışarda geziyor olması gerçekten çok ilginçti.

böğürtlen: isim Yol kenarlarında ve bahçe kıyılarında yetişen dikenli, genelde mor ve kırmızı renkli meyveleri olan bitkiye denir. İt üzümü...

Söğütlerin gölgesinde gölgelenirken hemen kenardaki böğürtlenlere gözü ilişti. Ne kadar da güzel duruyordu meyveleri.

böğürtü: *isim* Yüksek ve rahatsız edici sese denir. Böğürme esnasında çıkan ses...

İneklerin böğürtüsü, kuzuların melemesi, yılanın tıslaması, atın kişnemesi, ağaçkakanların takırtısı ile başladı bahar.

bölge: *isim* Sınırları idari, ekonomik birliğe, toprak, iklim ve bitki özelliklerinin benzerliğine veya üzerinde yaşayan insanların aynı soydan gelmiş olmalarına göre belirlenen toprak parçasına denir. Mıntıka...

Öğleye doğru orman bölge şefi geldi yanımıza. Tanınmayacak hâlde.

bölme bölme: *sıfat* Bölüm bölüm, parça parça anlamındadır.

Aileler, sulama havuzunu sırayla kullanıyorlar. Havuzdan setlere ulaşan, bölme bölme bir su yolu vardı.

bölüm: *isim* Bütünü meydana getiren parçalardan her birine denir.

Dükkanın çok geniş olan bekleme bölümü görünüşte lüks bir oturma salonu, gerçekte bir kitapçı dükkanı idi.

bölüşmek: *fil* Herhangi bir şeyi iki veya daha fazla kişinin paylaşmasına denir. Üleşmek, paylaşmak...

Torbadaki cevizleri bir bir bölüşüp evin yolunu tuttular.

bölüştürmek: *fil* Paylaştırmak anlamına gelir. Üleştirmek, taksim etmek...

Güney tarafında olan Keşiş Dağı sanki hayat suyunun madenidir. Çünkü bu büyük dağdan 1060 tane adı sanı ile malum hayat suyu kaynaklar gibi akıp her yeri sular. Yukarıda yazılan büyük saraylara yer altı su yolları ile bölüştürülmüştür.

böyle böyle: *zarf* Bu şekilde, bunun gibi, buna benzer demektir.

İşte böyle böyle memleket yanyor. Bir memleket yanyor biz seyirci kalıyoruz.

böylece: *zarf* Tam olarak böyle, bu şekilde demektir.

Artık davayı kazanmış, Müslüman Türk kadını, imtihanını başarıyla vermiş ve böylece Türk sahnesine "Millî İrade" ile yerleşip sahipolmuştu.

bronşit: *isim* Akciğerde bulunan ve bronş denilen küçük hava keseciklerinin iltihaplanmasından kaynaklı meydana gelen hastalığa denir.

Nefes darlığı, nefes alıp vermede hırıltı gibi durumlar bronşitin belirtileridir.

broşür: *isim* Küçük kitapçık anlamına gelir.

Ansiklopediler, cilt cilt seyahat kitapları, tarihî eserler, biyografiler, karşılaştırmalı istatistikler, propaganda broşürleri, radyo, televizyon programları, filmler, her türlü meraka cevap verecek kadar bol ve çeşitli.

bucak bucak: *zarf* Hey taraf, her yer demektir.

Nice güzel insan vardır ki dilleri yüzünden sevilmezler. “şeytan görsün yüzünü!” deyip bucak bucak kaçtığımız insanlar hep o insanlardır

buçuk: *sıfat* Yarım demektir.

Evine hiç et girmeyenlere ve çocuklu olanlara daha çok, az buçuk et yiyebilenlerle, çocuksuzlara daha az et verir

budak: *isim* Ağaçların dallarındaki sürgün veren çıkıntılara denir.

Yaşlı çam ağacının budaklarından aşağıya inen çam reçineleri sanki onun gözyaşları idi.

budamak: *fiil* Ağaçların verimini artırmak için belirli zamanlarda fazla dalları kesmeye, kısaltmaya denir.

bugün: **1.** *isim* İçinde bulunulan zaman dilimine, güne denir.

Kardeşim bugün bizimle köye gelecekti, dedi Hoca Hasan.

2. İçinde bulunulan zaman dilimi, devir, dönem anlamına gelir.

Bugün bile dünyanın en büyük mimarı kabuledilen Koca Sinan'ın yaptığı eserlerin sayısı bine yaklaşmaktadır.

buğday: *isim* Özellikle ekmek yapımında kullanılan unun ham maddesine dedir.

Yine mi taş getirdin oğlum? Değirmene bunun için mi gittin? Ne oldu buğday, orada mı kaldı?

buğra: *isim* Erkek deveye denir. Buğur...

Doğduğunda dokuz buğra kurban ettiğim, evimin direği oğul! Kaza benzer kızımın, gelinimin çiçeği oğul!

buğulu: *sıfat* Üzerinde buğu bulunan nemli ve bulanık olana denir.

Ferdinand yaslandığı küpeşteden yavaş yavaş buğulu görüntülerin yerini belirgin silüetlere bıraktığı şehri seyretti.

buharlaşmak: *fiil* Sıvıların sıcaklık dolayısı ile buhar haline gelmesine denir.

Bitkilerin atmosfere yavaş yavaş su salıvermesine, buharlaşma yoluyla su kaybı, teknik adıyla “evapotranspirasyon” ya da “terleme” diyoruz

buluş: *isim* Bilinen bilgilerden yararlanarak daha önce bilinmeyen yeni bir bulguya ulaşma veya yöntem geliştirmeye denir. İcat..

Bu buluş dünya tarihinde önemli bir yere sahiptir. Çünkü elektrik olmasaydı bugün dünya karanlık çağlarda debelenip duruyor olacaktı.

buluşmak: *fiil* İki veya daha fazla kişinin sözleşerek bir araya gelmesine denir.

Gecenin zifiri karanlığında evlerinden çıkıp Çamlıca eteklerinde eski bir kulübede buluşmaya karar veriyorlar.

bulvar: isim Şehir içerisinde ağaçlarla donatılmış geniş caddelere denir.

Yaşlı adamı bulvarın karşısındaki çay ocağına geçirmek için ne kadar dil döktümse de başarılı olamamıştı.

bunak: sıfat İhtiyarlanarak irade, düşünme ve hatırlama gibi temel gereksinimlerini yerine getiremeyen insanlara denir. Bunamış, matuh...

Gözü görmez bunak koca!

Bre ne heybetli kocasın, söyle bana!

Belam dokunur bugün sana!

bunalmak: fiil Bir durum dolayısıyla sıkılmaya, fiziksel ve psikolojik olarak sıkıcı bir durumda bulunmaya denir. Daralmak...

Ben o kadar rahatım, huzur ve mutluluk verici tatlı rüzgâr karşısındayım ki gözle görülen bir yerde; sıcağın bunalmış, sıtmadan kavrulmuş ve güneşten usanmış adamların varlığına inanamıyorum

bunmak: fiil Bir şeyi azımsamaya, küçük görmeye denir. Beğenmemek, küçüksemek...
Sürekli bir şeyler istiyordu, o kadar ki artık doyumsuz olacak kadar istekleri artmıştı. Buldukça da bunuyordu.

bura: isim Burası anlamındadır.

Buralarda bayramı her çocuk gibi ben de dört gözle beklerim, yeni giysiler bayramda alınır, bol harçlıklar bayramda verilir, güzel yiyecekler bayramda hazırlanır.

burçlu: sıfat Kale duvarlarından daha yüksek, yuvarlak, dört köşe veya çok köşeli kale çıkıntısı olana denir.

Akça burçlu hisarlarda esir olaydın oğul!

Kötü dinli kâfir elinde tutsak olaydın oğul!

burkuntu: isim İnsanın içinde bir sebepten dolayı meydana gelen üzüntü veya sıkıntıya denir.

Bekçi, annesizliğin tüm burkuntusu ile “anne” diye koşa gelen minik kıza bakıyordu.

burun: 1. isim İnsanların koklama ve nefes alma organına denir.

Avurtlarını şişire şişire, ağızlarından burunlarından suları aka aka, güle oynaya, tadına madına bakmadan karpuzu yiyorlardı.

2. Yakın, hemen yakınlarında anlamına gelir.

Kaptan; akıntıya, dalgaya, yorgunluğa, tehlikeye filan bakmadan burunlarına kadar sokulan çocuklara bir iki karpuz atıyorlardı.

3. Denize çıkıntılı kara parçasına denir.

Deniz, Bozburun'a doğru başını almış gidiyor. Uzaklarda görünen, İstanbul'un neresi kim bilir? Sesler neden gelmiyor?

burunlu: *sıfat* Burnu olana denir.

Bak Dilek, şu camdan ayakkabılar giymiş kızın adı Külkedisi Cinderella (Sindirella). Şu upuzun burunlu çocuğun adı da Pinokyo.

buyruk: *isim* Emir anlamındadır.

Buyruklarına harfi harfine uymak zorundaydılar.

buyrultu: *isim* Sadrazam, vezir, beylerbeyi vb. yüksek devlet görevlileri tarafından yazılan emirlere denir.

Kentleri çok çok idi, sayısız orduları,

Dinlemezdi Oğuz'dan giden buyrultuları

Gitmez idi ardından, direnir durur idi,

buyurmak: *fiil* Emretmek anlamındadır.

Müdür : Buyur bakalım delikanlı. Hoşgeldin. Nasıl yardımcı olabilirim?

buz: *isim* Suyun katı haline denir.

Buz gibi soguk bir rüzgâra karşı koyarak yürümeye çalışan insanlar merkezî bir ışık yardımıyla yollarına gitmekte, gökyüzünde ne yıldızların ne de Güneş'in esamesi yok

buzdolabı: *isim* Yiyecek ve içecekleri saklamak ve tazeliklerini korumak amacıyla kullanılan motorlu soğutucu araca denir.

Buzdolabından çıkardığı meyve suyunu misafirlerine özenle ikram etti.

buzlu buzlu: *zarf* Soğuk soğuk, buz gibi anlamına gelir. İçinde buz bulunan...

Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu... Ya evde otur, gergef işle ya bağa git, toprağı avuçla; dahası ne umurun!

buzul: *isim* Kuzey ve Güney Kutup bölgelerinde bulunan dağ ve denizlerin bir kısmını baştan başa kaplayan büyük ve kalın buz kütlelerine denir. Cümudiye...

Son yüz yılda buzullardaki erime oranları korkutucu boyutlara ulaştı.

büklüm büklüm: *zarf* Kıvrıla kıvrıla, döne döne anlamındadır.

Dağdan şehre doğru inerken büklüm büklüm yollar, rengarenk ağaçlar, küçük dereler nefis bir görüntü sunuyordu.

buluğ: *isim* Ergenleşme, yetişkinliğe adım atma zamanına denir.

Oyalardaki bitki ve çiçekler, kadınlar tarafından bir anlatım dili olarak kullanılır. İlginç olan bir başka yön ise oyanın çocukluk, buluğ, genç kızlık, nişanlılık, evlilik, olgunluk ve yaşlılık evreleri geçiren bir kadının yaşadığı tüm bu dönemlerdeki görüş ve düşünce farklılıklarını simgelemesidir.

bünye: **1. isim** Vücut yapısı anlamına gelir.

Bünyedeki mikroplar güç kazanınca bağışıklık sistemi kendisini korumak için harekete geçer.

2. Devletin veya herhangi bir kurumun iç yapısına denir.

Devlet bünyesinde çalışan işçiler bir bir emekli olurken geriye bakıp yıllarca emek verdikleri kurumlarına hüznle bakarlardı. Çünkü ayrılmak gerçekten zordu.

bürünmek: *fiil* Bir nesneye üzerine alıp çepeçevre sarınmaya denir.

Kıpkırmızı bir pelerine bürünmüş, neşe saçan bir gülümsemeye içeri girmişti.

büsbütün: *zarf* Tamamen, temelli anlamına gelir. İyiden iyiye, iyice...

Kendimi tutmasam koşacaktım ben de. Tuhaf bir duyum sardı avucumu. Büsbütün yabancıym değildi. Eskiden, çok eskiden benimdi bu duyum.

bütçe: *isim* Devletin, bir kuruluşun, bir aile veya bir kimsenin gelecekteki belirli bir süre için tasarladığı gelir ve giderlerinin tümüne denir.

Son zamanlardaki ekonomik kriz bizim de bütçemizi zorlamıştı.

bütünleşmek: *fiil* Birbirini tamamlar vaziyete gelmeye denir. Örtüşmek...

Kitapla bütünleşmezsem tam olarak kitaba kendimi veremem.

bütünleyici: *sıfat* Bir şeyi tamamlayan, bütünleştiren anlamına gelir.

Dilimizde "olmak" fiili bazı zaman şekillerinde "imek" fiilinin bütünleyicisi olur.

bütünlük: *isim* Bütün olma, tamam olma durumuna denir.

Toplumda milli birlik ve bütünlük devletin temelini oluşturur.

büyü: *isim* Tabiat kanunlarına aykırı sonuçlar elde etmek iddiasında olanların başvurdukları gizli işlem ve davranışlara verilen genel addır. Efsun, sihir, afsun...

Boyacı kadının yaptığı büyü etkisini göstermiş ve yeni gelin, sürekli uyumaya başlamıştı.

büyük ay: *isim* Gökyüzünün Kuzey Kutup bölgesinde, Türkiye'den her zaman görülebilen yedi yıldızdan meydana gelmiş saplı bir tavaya benzer takım yıldızına denir. Dübbükber.

Büyük ay birçok medeniyetin yazılı kaynaklarında farklı farklı isimlerle anılmıştır.

büyükçe: *zarf* Büyük bir şekilde, biraz büyük demektir.

Bir çölün ortasından geçerler toz, duman, Önlerine çıkar büyükçe bir kapan.

büyüklik: *isim* Büyük olma durumuna denir.

Bu açık kubbenin altında eni boyu aynı büyüklükte bir havuz vardır ki içinde türlü balıklar yüzer.

büyükşehir: *isim* Nüfusu ve gelişmişlik düzeyi itibari ile orta halli şehirlerden daha büyük olan kentlere denir. Mega kent, metropol...

İstanbul gibi bir büyükşehirde yaşıyorsanız her zaman daha erken yola çıkmalısınız.

büyüme: 1. *fiil* Bir yörede veya yerleşim yerinde yetişmek anlamındadır.

Uzun Mehmet bir köylü çocuğu idi. Zonguldak'ta bir köyde doğdu, büyüdü.

2. *Genişlemek anlamındadır.*

Harman karşıda. Sol yanımdaki delik iyice büyüdü. Bu sefer aşağılara iniyor.

3. Yaşı artmak anlamındadır.

Ayşe: Bir yaş daha büyüme istiyorum, dedi.

cadde: *isim* Şehirlerdeki ana yollardan her birine denir.

Karşı caddede bir huzurevi var

cahil: *isim* Bilgisiz, okumamış kişilere denir.

Cahiller seni yerde, gökte arar,

Sen müminler gönlündesin.

cahillik: *sıfat* Bilgisiz olma durumuna denir.

Milletleri geri düşüren cahilliktir.

cam: *isim* Soda veya potas katılmış silisli kumun ateşte eritilmesiyle yapılan sert, saydam ve çabuk kırılır cisimlere denir.

Eski duvarların yüzünde kırık bir cam ayna ve birkaç paslı çividen başka bir şey yoktu.

cami: *isim* Müslümanların ibadet için toplandıkları yere denir.

Yıldırım Beyazıt Han yaptırmıştır. Bursa'nın havadar, yüksek yerinde güzel bir camidir.

canavar: *isim* Normal hayvanlardan farklı genelde masalarda geçen yırtıcı ve vahşi görünümlü yaratıklara denir.

Bu ciğerleri satın alan yaşlı bir teyze "Gel pisi pisi!" diye çağırarak mahallenin bütün kedilerini başına toplamış, küçük canavarlara ziyafet çekmişti.

cankurtaran: *isim* Havuz veya plajlarda yüzme bilmeyenleri, boğulma tehlikesi geçirenleri kurtarmakla görevli kimselere denir.

Denizin dalgaları arasında çırpınan yolcuları boğulmak üzere iken kurtarmaya çalışan cankurtaranlar hayatlarını hiçe sayıyorlardı.

canlı canlı: *zarf* Canlı bir şekilde, çok canlı, diri diri anlamına gelir.

Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık etleriyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlar, hemen dişleriyle oracıkta boğarlardı ve hemen canlı canlı yolarlardı.

canlılık: *isim* Canlı olma, hareketli ve kıpır kıpır olma durumuna denir.

Büyük bir canlılık ve neşe ile konuşmalarına rağmen yazarlardan bazılarını bu tezgahartılık durumundan biraz sıkılıyor gibi gördüm.

cansız: *sıfat* Canı olmayan, insan, hayvan ve bitkiler dışında kalan varlıklara denir. Camit...

Bu da yalnızca canlılar için değil evrende ne varsa, canlı cansız tüm varlıklar için olanaksız bir durumdur.

can vermek: *fiil* Canlandırmak, hayata başlamasına sebep olmak anlamına gelir.

Çoğu zaman huzur veren, ara sıra ürküten ama her zaman can veren su, sağlık demek.

casus: *isim* Devletlerin gizli vazifeler için görevlendirdikleri kişilere denir. Ajan, mütecessis, çaşıt...

Yıllar sonra bu şehrin sokaklarında bir casus değil sıradan bir vatandaş gibi dolaşıyordu.

cayır cayır: *zarf* Çok şiddetli, hararetili, etkili bir biçimde olmaya denir.

Önce anneanneye gittik. Sobası cayır cayır yanıyor. Sıcağı çok severmiş. Sobanın yanındaki sedirde çamaşırları serili.

ceket: *isim* Erkek ve kadın fark etmeksizin genellikle önden düğmelenen, yakaları olan üst giysisine denir.

Birçok çocuk da gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli çocuklar...

celallenmek: *fiil* Kızılmak, öfkelenmek anlamına gelir.

İster misin, bu söz üzerine celallensin de “Vay bre zındıklar... Sizi gidi gafiller... Örtülü, namuslu Müslüman kadınlarını âleme teşhir etmeye mi geldiniz?.. Defolun oradan.” deyiversin.

cenup: *isim* Güneye denir.

Bütün rüzgârlar beni bulmalı şimdi/ Şimalden, cenuptan; garptan ve şarktan.

cetvel: isim Çizgileri doğru bir şekilde çizmeye yarayan tahtadan, plastikten veya demirden yapılan ölçülü araca denir. Çizgilik...

Cetvelle ölçtü, biçti ve herkese kararını açıkladı.

ceviz: isim Kalın gövdeli, uzun ömürlü, kereste bakımından kıymetli ve kabuklu meyvesi olan ağaca veya meyvesine denir.

Bu cevizleri alırsan ben de senin paranı alırım ama almazsan almam.

cık cıklamak: fiil Kabul etmemek, reddetmek anlamına gelir.

Ne desem cık cıklayıp duruyordu.

cılız: sıfat Sıska, zayıf, çelimsiz olana denir.

O zamanlar cılız bir çocuktum. Hastalıkla birlikte neredeyse bir iğne bir iplik kalmıştım.

cırcırböceği: isim Ağustos böceğinin bir diğer adıdır.

Bütün ormanı kaplayan cırcırböceği sesleri ile uyandık sabaha.

civil civil: sıfat Neşeli, canlı olana denir.

Bu civardaki kuşlar ne zaman bizim köye gelse sanki civil civil öterler, bambaşka mutlu olurlardı.

ciyak ciyak: zarf Kuşların acı içerisinde çıkardıkları sestir. Ciyak ciyak...

Derken biraz ilerideki bir meşeden bir kestane kargası kalkıyor, ciyak ciyak ortalığı velveleye veriyor.

cici: sıfat Hoşa giden, sevimli, güzel olan şeylere denir. Hoş, güzel...

Cici sözlerle etraftaki herkesi kendisine çekiyordu.

ciddiyet: isim Ağırbaşlı olma durumuna denir. Vakar...

Bütün ciddiyeti ile olayı inceleyip en sonunda bir karara vardık.

cigara: isim Sigara demektir.

Bir dalga ebedî seferine başlamış açık denizlerde/ Cigarası sönmüş, saati durmuş.

cilalamak: fiil Cila ile ağaç bir yüzeye parlaklık ve kayganlık kazandırmaya denir.

Cirit oyunlarında kullanılan bir metre uzunluğundaki sopalar, meşe, şimşir, hurma gibi ağaçların dallarından kesilir, cilalanır.

cilalı: sıfat Cila ile ağaç bir yüzeye parlaklık ve kayganlık kazandırılmış olana denir.

Anadolu'da iyice bilinen cilalı taş devri medeniyetinin şimdilik yalnız Mersin'deki Yümüktepe'de karşımıza çıkmasına şaşmıyoruz.

cilt: 1. isim Bedenin yüzeyindeki deri kısma denir. Ten...

Bağıışıklık sistemi güçleniyor, ciltteki fazla yağ temizlenerek cildin gözenekleri açılıyor ve ciltteki ölü tabakanın atılması sağlanıyor.

2. Bir kitabın ayrı ayrı basılmış parçalarından her birine denir.

Raflarda ansiklopediler, cilt cilt seyahat kitapları, tarihî eserler karşılar sizi.

cilve: 1. isim İnsanların hoşuna gitmek için ses ve beden dilini etkileyici ve naz yaparak kullanmaya denir. Kırıtma, naz...

Cilve dolu sözlerle adamcağızın aklını başından aldı.

2. Ortaya çıkma, görünme anlamına gelir. Tecelli...

Tarih kokan şehrin sokaklarında hayat, bütün cilve ve heyecanları damıtarak akmaya devam ediyor.

cimri: sıfat Para harcama konusunda eli sıkı davranan insanlara denir. Kısmık, bitli, pinti, hasis, nekes, kibritçi, ekti...

Cimriler nasıl günün birinde kullanacağım diye hiç dokunmazlarsa definelerine, ben de öyle saklarım kitaplarımı. Ruhum onların benim olmasıyla doyar, yetinir.

cins: 1. sıfat Tür, çeşit anlamındadır.

Hem de iyi cins maden kömürü. Çok güzel yanıyordu.

2. sıfat Soy bakımından asil ve kaliteli olana denir.

Sanki bir iki dakika daha geçerse birdenbire aramızda ayaklanacak; parmaklarımızın arasında fırsatını bulduğu dakika, cins bir at gibi süratle uzaklaşıp gidecekti.

cinsiyet: isim Yaratılış bakımından erkek ve dişi olma özelliğine denir. Eşey, cinslik..

İnsan vücudundaki su oranı, yaşa ve cinsiyete göre değişiyor.

cip: isim Arazide kullanılan altı yüksek ve dayanıklı araçlara denir.

Cipe atladık, uzun bir yolculuktan sonra bu dağ başındaki terk edilmiş köye geldik.

cisim: isim Beden, vücut anlamına gelir.

Cismimde daha önce hissetmediğim çok büyük bir sancı ile uyandım.

civar: isim Yöre, bölge, dolaylarında anlamına gelir.

Akhisar'da Çifilik İstasyonu civarında yapılan Süvari Kolordusu Tatbikatı'nda bulunuyordu.

cm: isim Metrenin yüzde birinin kısaltmasına denir. Santimetre demektir.

Araçla aramızda 60 cm kadar bir uzaklık vardı. Park yerinden çıkmak neredeyse mümkün değildi.

coğrafya: isim Bir yeryüzü parçasını, bir bölgeyi, bir ülkeyi belirleyen, niteleyen, fiziki, ekonomik, beşerî, siyasal gerçekliklerine denir.

Ne kadar özenilerek yaratılmış olursa olsun Çukurova adsız bir toprak, bir coğrafya idi.

coğrafi: isim Coğrafya ile , yeryüzünün ekonomik, fiziksel, siyasi ve beşeri özellikleri ile ilgili olana denir.

Bölgenin coğrafi özelliklerinin henüz tam olarak incelendiği kanaatinde değilim.

coşku: isim İnsanların içinde beliren büyük istek ve heyecana denir.

Kim bilir Sultan Mehmet, bu güzel şehri alınca bu sevinci, bu coşkuyu duymuş mudur?..

coşkulu: sıfat Coşkusu, heyecan ve isteği üst düzey olana denir.

Sivas'a geldiğinde onu coşkulu bir kalabalık bekliyordu.

coşmak: fiil Duyguların, düşüncelerin heyecanla ve güçlü bir şekilde gösterilmesine denir.

Görür gözüm görmez oldu./Tutar elim tutmaz oldu./Canım titredi, coştı.

cömert: isim Para, mal, zaman gibi sahip olduğu değerleri insanlardan esirgemeyen, cimri olmayan insanlara denir. Eli açık, bonkör, selek...

Olur şey değil... Amma nazik amma cömert adam. Şaştım kaldım.

cuma: isim Haftanın beşinci gününe denir.

Çünkü perşembe ve cuma günleri yaylaya 'otçu' gelirdi.

cumalaşmak: fiil Cuma günü Müslümanların birbirlerinin cumalarını tebrik etmelerine denir.

Sevim Teyze'yle annemin ellerini de öpeceğim. Neşe'yle, sabahleyin sarılıp cumalaştığımız.

cumartesi: isim Haftanın altıncı günü. Cumadan sonraki gün...

Kesin bir tarihi yok. Temmuz ayının dördüncü cumartesi günü, ayın kaçınıcı gününe geliyorsa o zaman yapıyor

cumhurbaşkanı: isim Cumhuriyetle idare edilen bir ülkenin en üst makamına seçilerek gelen devlet adamına denir. Reiscumhur, başkan, devlet başkanı...

Cumhurbaşkanı ve bakanların toplantısı yaklaşık beş saat sürdü.

cübbe: isim Hukukçuların, üniversite öğretim üyelerinin, din adamlarının, mezuniyet törenlerinde öğrencilerin elbise üstüne giydikleri uzun, yanları geniş, düğmesiz giysiye denir.

Sırtında cübben, başında altın tolgan yok.

cübbeli: *sıfat* Cübbe giyen, cübbesi olana denir.

Bizim lacques, Napoli ve Sicilya kralı, o genç, güzel, gürbüz adam, sedyeyle taşıtırmış kendini uzun yollarda. Başı fukara içi bir yastığa dayalı, cübbeli ve takkeli,; ama şahane bir alay gelirmiş

cümbüş: 1. *isim* Eğlence anlamındadır.

Sabahtan akşama kadar bir hareketlilik, bir cümbüş anlaşılır gibi değildi.

2. Eşyadaki hareketlilik, canlılık ve coşkuya denir.

Anadolu dağları, ovaları ve boz bulanık yaylaları ile bir renk cümbüşüdür.

çabalamak: *isim* Güç bir durumdaki bir işten kurtulmak için çalışmaya, çaba sarf etmeye denir. Ceht etmek, gayret etmek, efor sarf etmek...

Ne kadar çabalasam bir günde ancak bir kaçınızı taşıyabilirim

çabucak: *zarf* Çok çabuk, tez olana denir. Vakit geçirmeden, kısa sürede, acelelen, acilen, alelacele, anında, bir anda, bir çırpıda, birden, bir hamlede, bir koşu, bir lahzada, bir solukta, çabucacık, çabuk, çabukça, çarçabuk, dakikasında, derakap, derhâl, hemen, hemencecik, hemencek, hızla, hızlı, hızlı hızlı, ivedilikle, lahzada, müstacelen, palas pandiras, serian, süratle, şipşak, takkadak, tez beri, tezce, tezelden, yellim yelalim...

Eskici davrandı, çabucak bir elbise çıkardı, babama doğru uzattı.

çabuk çabuk *sıfat* Çok çabuk, hızlı olma durumuna denir. Yavaş yavaşın zıttı...

Onları göremedi. Neden sonra kıyıya doğru çabuk çabuk yüzdüklerini fark etti.

çaça: *isim* Gemilerde görev yapan usta gemicilere denir.

Madrid'de, New York'ta, Paris'te, Tunus'ta bir gece kulübüne gidecek olsanız İstanbul'da dinlediğiniz şarkıları dinleyerek ve Ankara'da oynayan çaçaları göreceksiniz.

çadır: *isim* Keçe, deri, kıl dokuma, sık dokunmuş kalın bez veya plastik maddelerden yapılarak direklerle tutturulan sökülüp tekrar kurulabilen geçici barınağa denir. Otağ, oba...

Sen çadır olur çatı kurar, üst üste serilir kaba döşek kesilir, paçavra olur mutfakta iş ördür, paspas olur kapılarda nöbet beklersin.

çağ: 1. *isim* Tarihteki dört zaman diliminden her birine denir.

Eski çağlarda birçok boya, ilaç, zehir, çiçeklerden yapılmıştır. Doğum veya ölüm günlerinde etrafta görülen yine çiçeklerdir.

2. İnsan hayatının dönemlerine denir. Örnek; gençlik, yaşlılık çağı...

Kocaeli'nde evlenmek isteyen genç kız yakasına ya da saçına gül takar. Bu tavır “Evlilik çağındayım.” demektir.

çağdaşlaşmak: *fiil* Çağın medeniyet ve ekonomik düzeylerine uygun şekilde gelişim göstermeye denir.

Çağdaşlaşma yolunda atılan adımlar bir bir meyvesini veriyor, Türkiye büyüyor, serpiliyordu.

çağirtmak: *fiil* Herhangi birini bir aracı vasıtasıyla çağırmak. Sesletmek..

Çağirtarak getirtti, kendinden küçükleri.

çağlardan çağlara: *zarf* Asırlardan asırlara, dönemlerden dönemlere, devirlerden devirlere anlamına gelir.

Çağlardan çağlara oyunlarda görülen değişikliklerin çoğu yüzeyde zaten.

çağlayan: *isim* Akarsuların yüksek bir yerden aşağı doğru düşerek oluşturduğu yapıya denir. Şelale...

Fırtınada dağ gibi dalgaların gemilere çarpmasından çıkan korkunç çatırtıları, yanardağların uğultulu kükreyişini, çağlayanların çağiltısını hepimiz işitiriz.

çağrılmak: *fiil* Başkası tarafından bir yere davet edilmeye denir.

Yıllardan beri obada düzenlenen hiçbir yemeğe çağrılmamıştı.

çalı: *isim* Boyu genelde çok kısa; küçük dal ve yaprakları olan bitkilere denir. Ağaççık, maki...

Karanlıkta çalılar, dallar bizi köpek gibi.

çalım: *isim* Karşısındaki insanları etkilemek için abartılı davranışlarda bulunmaya denir. Caka, kurum, afra tafra...

Çınarlı Köyü'ne sefil görünüşlerine hiç uymayan bir çalım içinde girdiler.

çalınmak: *fiil* Bir müzik aletini veya ses çıkaracak bir aracı tıngırdatmaya denir.

Çalınan kemençe havalarıyla da birbirinden ayrılır yaylalar.

çalışkan: *sıfat* Çalışmayı seven ve yaptığı işleri gayretli, bıkmaya usanma bilmeden yapan kişilere denir.

Türk milleti çalışkandır, Türk milleti zekidir.

çalkalanmak: *fiil* Dalgalanma, birbirine girme, karışmaya denir. Çalkalanmak...

Şehir, saray, bütün encümenler, kaftanın hikâyesiyle çalkalandı.

çam: *isim* İğne yapraklı ve soğuğa dayanıklı ağaç türüne denir.

Çam ağaçlarının sesi nasıl tarif edilmelidir?

çamaşır: *isim* İç giyişine denir. Elbise, libas, giyecek, don, fanila...

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar.

çamaşırıcı: *isim* Çamaşır yıkayan veya satan kişilere denir.

Sonra bir gün çamaşırıcının küçük iskemlesinin üzerinde gördüm.

çamaşırlık: *isim* Özellikle yıkanan elbiseleri yıkamak ve asmak için kullanılan yer veya araca denir.

Yalnız benim başımın içinde bir sinema hilesi gibi keçe, değnek, paspas üstünde tepinen ayaklar, çamaşırlıktaki iskemle, kümesin üstü hemen canlanıyordu.

çanak: *isim* Çeşitli maddelerden yapılmış yayvan, derince kaba denir.

Kadınlar, kızlar, çocuklar, ellerinde testiler, bakraçlar, çanaklarla evlerden çıktılar. Sofralar açıldı.

çanta: *isim* Para, giyecek, yiyecek vb. malzemeleri taşımaya yarayan kumaş, meşin veya deriden yapılan kaba denir.

Sıra bekleyen bayanlar bunları karıştırıyorlar, sonra giderken bir iki tanesini çantasına atıyorlardı.

çap: 1. *isim* Ölçü, ölçüğünde anlamındadır.

Fatih, İstanbul çevresi için gösterdiği özeni, tüm ülke çapında da uyguladı.

3. *isim* Büyüklük, kıymet anlamındadır.

Mimar Sinan çapında kişiler dünyamızı sık sık onurlandırmazlar

2. *isim matematik* Uç noktaları dairenin çevresi üzerinde bulunan ve çemberin merkezinden geçen doğru parçasına denir.

Günümüzdeyse bu uzaklık Ay'ın görünür çapından (yarım derece) çok az fazla.

çapkın: *isim* Geçici ilişkiler peşinde koşan kişiye denir. Hovarda...

Aslında çapkın biri sayılmazdı ama nedense adı çıkmıştı doksana inmez seksene.

çapulcu: *isim* Kurulu düzene aykırı hareket eden, düzeni bozan kişilere denir.

Çavuş, muhtar ile iki yaşlıca köylüye, "Korkmayın..." dedi. "...bunlar çapulcu da değil, kaçak da.

çaput: *isim* Eski bez parçasına denir. Paçavra...

Bazıları ayaklarına çuval, çaput sarmıştı.

çarık: *isim* Genellikle işlenmemiş sığır derisinden yapılan ve eski zamanda ayakkabının yerine kullanılan giyeceğe denir.

Kimse demez bana, pantolonun niye yamalı diye, neden çarık giyiyorsun diye.

çarpı: isim Birbiriyle çarpılan sayılara arasına konulan işarete denir.

Açı, uzay, gerekçe, kesit, konum, dikdörtgen

Artı, eksi, yarı çap, eflit, çarpı ve üçgen”

çarşı: isim Bir şehrin merkezi veya alışverişin döndüğü en yoğun noktaya denir.

Önce çarşıya indik, çarşı tam bir bayram çarşısıydı yani anababagünü.

çatal: isim Sivri dişleri olan yemek yeme gereğine denir.

Deri gibi sert, yayvan tandır ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

çatı: isim Bir binanın veya yapının damını kaplayan üst noktaya denir.

Sen çadır olur çatı kurar, üst üste serilir kaba döşek kesilir, paçavra olur mutfakta iş örer, paspas olur kapılarda nöbet beklersin.

çatırtı: isim “Çat” diye çıkan sese denir. Çatırdama sesi...

Fırtınada dağ gibi dalgaların gemilere çarpmasından çıkan korkunç çatırtıları hepimiz işitiriz.

çavuş: isim Askerde onbaşından üst rütbedeki kişiye denir.

Yüzbaşı eli tabancasında, çavuşa ve birliğe göz attı.

çay: 1. isim Çay yaprağının işlenerek kaynatılmasından elde edilen içeceğe denir.

Neşe, Zübeyde Nine'nin katmerlerini getirdi, çayını koydu.

2. isim Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsuya denir.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?/Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem?

çaycılık: isim Çay satan kişilerin uğraştığı mesleğe denir.

Kasabada yıllardır çaycılık yaparak geçimini sağlarken birden büyükşehre göçme sevdasına tutuldu.

çaydanlık: isim Çayı kaynatmaya ve demlemeye yarayan gerece denir.

Sabahtan, sobanın üstüne iki çaydanlık koyduk

çayır: isim Nemli ve üzerinde gür otların bittiği düz alana denir.

Bazı gün hırsız polis oynardık, bazı gün de kuka, kukanın da mı sakalı bitti, topaca giderdik çayıra.

çayırılık: isim Özellikle hayvanlar için biçilen otları yetiştirmek için bırakılmış tarlaya denir.

Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler, bir müddet beklerler.

çaylak: *isim* Yırtıcılardan, uzun kanatlı, çengel gagalı, küçük kuşları ve fare gibi zararlı hayvanları avlayan, tavuk büyüklüğündeki kuşa denir. *Milvus migrans...*

Çık çıkalım çardağa, taç atalım çaylağa; çaylak başın kaldırmış, ayvaları çaldırmış...

çekçek: *isim* İnsan gücüyle kişileri taşımak için kullanılan ilkel araca denir.

Artık Bursa'nın çekçek arabalarıyla veya İzmir'in faytonlarıyla değil, dünya fabrikalarının çıkardığı arabalarla seyahat edecektik.

çekiliş: *isim* Piyango anlamına gelir.

Yaşlı adam ömrünün sonunda büyük ikramiyeyi kazanmıştı kazanmasına ama İslam'a göre haram olduğundan bir kuruşunu bile kullanmaya cesaret edemiyordu.

çekim: *isim* Bir cismin diğer bir cismi çekim kuvvetine denir. Cazibe, traksiyon...

Dünya'nın dönüş ekseninin yörünge düzlemine göre eğik oluşu ve Ay'la Güneş'in kütle çekimi etkilerinin buna yol açtığı düşünülüyor.

çekimlemek: *fiil dil bilgisi* Bir fiili zaman, kip ve kişilere, bir ismi ise çokluk, şahıs, iyelik ve durum eklerine göre biçimlendirmeye denir.

Fiilleri çekimlemek için tahtaya çıkan öğrencilerden haber kipleri ile çekimlemeleri istenmiştir.

çekimli fiil: *fiil* Kip ve kişi ekleri alarak altı şahısta çekimlenmiş fiillere denir.

Aşağıdaki çekimli fiillerden hangisi dilek kiplerinden biri ile çekimlenmiştir?

çekinmek: *fiil* Bir kimseden veya bir şeyden utanmaya, sıkılmaya denir.

Size çok benzer, hadiseler karşısındaki davranışları sizinkilerin aynı olduğunu bildiğiniz insana emniyet eder, çekinecek tarafı olmadığını sezdiğiniz için ona yaklaşır, inanır ve açılırsınız.

çekirdek: *isim* Etli meyvelerin içinde bir veya birden çok bulunan, çoğu sert bir kabukla kaplı tohuma denir.

Gözünün önünde karpuzu şapırdata şapırdata yiyorlardı.. Çekirdekleri sağa sola püskürtüyorlardı.

çekirdekli: *sıfat* İçinde siyah veya beyaz kabuklu tohumları bulunan meyvelere denir. Çekirdeği olan...

Kırmızı, sulu, bol çekirdekliydi.

çekmek: *1. fiil* Bir şeyi tutup kendine veya başka bir yöne doğru yürütmeye denir.

Toparlanıp kendisini kolundan yakaladım, karaya çektim.

2. Telgraf ve mektup gibi şeyleri göndermek anlamındadır. Yollamak...

TBMM başkanı ve Başkomutan Gazi Mustafa Kemal, adı geçen üniversiteye çektiği telgrafla teşekkür etmiş.

3. Bir yerden başka bir yere taşımaya denir.

Ayrılan kumaşlar hamallar vasıtasıyla yük beygirlerinin çektiği arabalara yüklendi.

4. Üzülmeye, sıkıntısını belli etmeye denir.

Sonra, bir "Ooof, of." çekti.

5. Kınından çıkarmak anlamına gelir.

Tahtın arkasındaki cellatlar, kılıçlarını çekmişlerdi.

6. Engel koymaya denir.

Setler çeker, baraj yapar yoluna.

7. Etkisi altında bırakmaya denir.

Kitaplar beni kendilerine çeker, içimdekenden uzaklaştırırlar.

8. Germek, kendine doğru çekiştirmek anlamına gelir.

Eteğimi çekiştirip duruyordu.

9. Nefes almaya denir.

Bakarsınız bir şey işitmezsiniz; o zaman sanırım havayı içlerine çekerler.

10. Görüntüyü bir aletle özel bir nesne üzerine kaydetmeye denir.

O gün ilk kez dedemle babaannemin fotoğrafını çekmiştim.

çengel: isim Eşyaları bir yere takmak için kullanılan eğimli ve sivri uçlu demire denir.

İğnenin çengelini çuvala taktığı gibi dikiş atmaya başladı.

çepni: isim Türklerin Oğuz boyundan bir boy adıdır.

Çepni Türklerinin Orta Asya'dan getirdikleri şölenleri kaç kere daha yaşayacağım?

çerçeve: isim Yazı, resim ve aynaların kenarlarını çepçevre saran süslü kenarlığa denir.

Aynayı çepçevre saran altın yaldızlı çerçevenin renkleri atmıştı.

çerez: isim Kuruyemiş anlamındadır.

Sonra Duru Kadın'a bir parça çerez, bir parça incik boncuk, sonra da uzun uzun ha geldi ha gelecek diye bekleyip durmak.

çerge: isim Derme çatma göçebe çadırlarına denir.

Bamsı, çergenin iplerini bağlarken annesi nefes nefese yanına yaklaştı.

çeşit çeşit: zarf Türlü türlü anlamındadır.

Bayramda büyüklerinizi ziyarete giderken ya da evinize gelenlere ikram etmek için renk renk, çeşit çeşit lokumlardan sevdiğiniz birini alın ve sevdiklerinizin yüzündeki çocuksu gülümsemenin tadını çıkarın.

çeşitli: *sıfat* Farklı türlerde olanlara denir. Mütenevvi...

Her türlü meraka cevap verecek kadar bol ve çeşitli kitaplarla donatılmıştı kütüphane.

çeşme: *isim* İnsanların susuzluklarını gidermek için su kenarlarına oluklar ve borular aracılığıyla getirilerek musluktan akıtılan pınara su akarına denir. Pınar...

Her köşe başında bir çeşmesi bulunur.

çevik: *sıfat* Çok çabuk hareket eden, çabuk davranana denir. Atik, tetik...

Yok at çevik olmasa, er övünmez; hüner atındır, dedi.

çeviklik: *isim* Çok çabuk hareket etme, çabuk davranma durumuna denir. Atiklik...

Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur

çevirmek: 1. *fil* Bir şeyin yönünü bir taraftan diğer tarafa döndürmeye denir.

Yüzbaşı hüznüyle gülümseyerek atının başını çevirdi.

2. Diğer yüzünü görünür duruma getirmektir.

Yanıdaki boş bir tahta sandığı ters çevirip ikram etti:

3. Bir durumu başka bir duruma dönüştürmeye denir.

Huzurevini evimize götürmek. Evimizi huzurevine çevirmek...

4. Kelimeleri, cümleleri veya metinleri bir dilden başka bir dile tercüme etmeye denir.

Hani bir yabancı kalkıp da anlamlarını sorsa çevirmemizi istese bir an için afallarız.

5. *Gizli kapaklı işler yapmaya denir.*

Yine bu aralar bir şeyler çeviriyor ama ne bilemedim.

çevrebilimci: *isim* Çevre ile ilgili bilimsel çalışmalar yapan kimselere denir.

Çevre bilimci Tansu Gürpınar'a göre Fatih'in orman ve bitki örtüsünün korunmasında gösterdiği titizliği, belki de hiçbir hükümdar göstermedi.

çevrili: *isim* Bir şeyin etrafının kuşatılmasına denir.

Etrafi binlerce düşmanla çevrili olsa da zerre kadar geri adım atmadı.

çeyiz: *isim* Gelinlik kızların evlendiklerinde gidecekleri eve götürdükleri eşyaların tümüne denir.

Sandık da hanımın ilk çeyizleri sakladığı sandık. Perdeler lime lime olmuştu.

çığ: *isim* Dağın karla kaplı bir noktasından yuvarlanarak oluşturduğu büyük kar kütlelerine denir.

Son zamanlarda Zigana Geçidi onlarca çığ düşmesi ile anılır oldu.

çığıltı: *isim* Çıglıkla karışık ortaya çıkan seslere denir.

Bir çığıltı aldı ortalığı, herkes şaşkındı.

çıkay yol: *isim* Zor durumlarda insanların bu durumdan kurtulmak için gittikleri çözüm yoluna denir. Çare...

Fare ipleri kesmekten başka çıkay yol bulamamıştı.

çıkay: *isim* Bir kimseden ya da bir şeyden dolayı olarak elde edilen kazançtır. Yarar, menfaat...

Gerçek dost hiçbir çıkay gözetesinizin dostuna yardım edendir.

çıkış: *isim* Bir yerin veya binanın içeriden dışarıya çıkma kapısına, bölmesine denir.

Askerler komutanı çıkışa kadar uğurladılar.

çıkışmak: *fiil* Bir kişiye bir davranışından ötürü ani ve sert sözler söyleyerek karşı gelmeye denir.

Tam da söyledikleri karşısında çıkışmaya kalkışacakken annesine verdiği söz aklına geldi.

çıkırıkçi: *isim* Elyaf fitillerini incelterek iplik veya elyaf yünü durumuna getiren ve boş makaralara saran kimsedir.

Çıkırıkçının ipliklerle dansını izlerken insan ne iş yaparsa yapsın severek yapsın, diye düşündü.

çıldırılmak: *fiil* Delirmek anlamındadır. Aklını oynatmak, keçileri kaçırmak...

Biraz daha kendime sahip olmasam neredeyse çıldıracağım.

çılğın: *isim* Aşırı derecede davranışlar sergileyene denir. Deli, mecnun...

Bu çılğın adama kimse tek kelime edememişti.

çılğincasına: *zarf* Çılğınca, delice hareketler sergileyerek anlamındadır.

Duyum eşliğimiz ne denli yüksek olursa olsun, gök gürültülerini, depremlerin gümbürtülerini, çılğincasına esen rüzgarın ormandaki uğultusunu hepimiz iştiriz.

çınay: *isim* bitki bilimi İki çeneklilerden, 30 metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaçtır. (Platanus)

çingiraklı: *sıfat* Neşeli, bol kahkahalı gülmelere denir.

Hep beraber güldüler; daha içten, daha çingiraklı.

çınılmak: *fiil* Birisinin sözünü veya sesini sanki o an söylüyormuş gibi hatırlamaya veya hayal etmeye denir.

Yıllar önce “Odcu Haftası”na gidecek miyiz? diye soran kızına cevap veren bir annenin ağzılı sözleri kulaklarımda çınliyordu.

çıplak: 1. *isim* Üzerinde herhangi bir giysi, örtü vb. bulunmayan anlamındadır. Üryan, cııldak, nü...

Birkaçı çıplak ayaktı.

2. Üstünde ormanların fazla olmadığı genelde bozkır olan alanlara denir.

Yüzyıllarca imparatorluğu neredeyse çıplak bırakmış orman tahribinin bir an önce önünün alınmasıydı.

çırak: *isim* Bir zanaat öğrenmek amacıyla ustaların yanında çalışan kişilere denir.

Yanlışlıkla bir eşyasını unuttuğu dükkânların sahipleri defalarca arkasından çıraklarını koşturmuşlar

çıraklık etmek: *fiil* İşyerlerinde ustaların yanında onlara yardım etmek, çırak olarak çalışmak demektir.

Tamir atölyelerinden birinde çıraklık ettiğini sanarak sordum.

çırpı: 1. *isim* Ağaç dallarından arta kalan küçük, ince parçalara denir.

Bir gün sonra da çalı çırpı toplamak için ormanın eteklerine giderler.

2. Bir anda, çabucak, çok kısa zamanda anlamlarına gelir. Kaşla göz arasında...

Bir çırpıda suları kaynatıp boyları içine attı.

çırpıştırmak: *fiil* Acele ve üstünkörü bir şekilde bir işi yaparak ortaya çıkarmak.

O, yapılması pek külfetli olan zeytinyağlı biber dolmasının yerini çabucak çırpıştırılmış ve ayakta yenebilen sandviçler almakta değil midir?

çiçeğe durmak: *fiil* Meyve ağaçlarının ve bitkilerin çiçek açmasına denir.

Baharla birlikte ilk olarak kayısı ağaçları çiçeğe durmuştu.

çiçekli: *sıfat* Çiçeği olan anlamındadır.

Çiçekli ağaçların çiçekleri günden güne dökülüyor, artık onların yerlerini meyve tomurcukları alıyordu.

çiftçi: *isim* Köylerde tarım ve hayvancılıkla uğraşarak geçimini sağlayan kişilere denir.

Bir çiftçi sürekli olarak, kış mevsiminin habersiz geldiğinden şikayet edip dururmuş.

çifte: *isim* At, eşek gibi hayvanların arka ayaklarıyla attıkları tekmeye denir.

Yumuşak huylu atın çiftesi pek(sert)tir.

çiftlik: *isim* Tarım ve hayvancılık yapılan, geniş arazileri ve çalışanlarla sahiplerinin de kalması için evler bulunan toprak parçasına denir.

Bütün köylü çiftliğin yanında yöresindeki arazileri satmıştı.

çiğli: *sıfat* Sabahları sıcaklık farkından kaynaklı su damlalarının küçük kristaller şeklinde yeri kaplaması ile oluşan yere denir.

Gün ışıkları çiğli, yanık ormanın üstünde. Bir keder gibi. Işık bir karanlık gibi.

Ömrümde böyle bezgin, tatsız bir şafakla karşılaşmadım.

çikolata: *isim* İçerisinde şeker, süt, fındık gibi malzemeler karıştırılan kakao bitkisi ile yapılan bir çeşit tatlı yiyecektir.

Nazife ve Hatice ablama annemyine çarşılara inip erzak, şeker, çikolata aldı.

çil: *isim* İnsan yüzündeki genellikle kahverengi lekelere denir.

Küçük kız yüzündeki çillerden hiç hoşnut değildi.

çilek: *isim* Gülgiller ailesine dahil yerde biten, çiçekleri beyaz meyveleri kırmızı bitkiye denir.

Bostana giden yolun kenarları her nasılsa çileklerden geçilmiyordu. Nasıl olmuştu bu?

çim: *isim* Bahçe, park, tarla veya yol kenarlarında yetişen çok yıllık küçük, ince ve yeşil otsu bitkiye denir.

İngiliz çimi ile bu çim bir mi, dedi.

çimen: *isim* Yeryüzünde özel bir çaba sarf etmeden topraktan çıkan ve yetişen çimlere denir.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

çimenlik: *isim* Yeryüzünde özel bir çaba sarf etmeden topraktan çıkan ve yetişen çimlerin bulunduğu toplu alana denir.

Kimi bir çalılığın kenarındaki çimenlikte bütün eski ihtişamıyla daha yeni başlamıştır.

çimmek: *fiil* Bütün vücudu su ile yıkamak anlamına gelir.

Her yaz öğlen sıcağında derenin derin yerlerini bulur, bütün arkadaşlarla çimerdik.

çini: *isim* Duvarları kaplayıp süslemek için kullanılan, bir yüzü sırlı ve genellikle çiçek resimleriyle bezeli, pişmiş, balçık levhaya denir.

Canım çini soba ile sedirlere on lirayı çok gör de pis keçeye dört lira ver?

çirkin: *isim* Göze, kulağa, akla hoş gelmeyen şeylere denir. Güzelin karşıt anlamlısı...

Armudumu yemişler, bana çirkin demişler. Çirkin değil güzelim, inci, mercan dizerim

çirkinleştirmek: *isim* Bir şeyin güzelliğinin kaybolmasına neden olmaya denir.

Acı dilin zararı yalnız karşısındakine değildir; kendi sahibini de dünya güzeli olsa çirkinleştirir.

çise: isim Yağan ince yağmura denir. Çisenti...

Bazen dumanla çise de olur, bunun altında yürümenin tadına doyum olmaz.

çit: isim Bağ ve bahçelerin etrafına zararlı hayvanların girmesini önlemek, sınırları belirlemek amacıyla tel, odun, çalı gibi şeylerle çekilmiş duvara denir. Çeper, barı...

Her gece çitleri dağıtıp havuçlara saldıran bu hırsız bulmalıydı.

çitlembik: isim, bitki bilimi Kara ağaçgillerden, düz kabuklu, kerestesi sert ve dayanıklı ağaca denir. Çıtlık, melengiç (Celtis australis)...

Dağın bu yamacında çitlembikler, sedirler çok yaygındı.

çivi: isim İki nesneyi birleştirmek ve birbirine tutturarak sabitlemek için keser gibi maddelerle çakılan ucu sivri demir veya ağaçtan yapılmış irili ufaklı çubuklara denir.

çizili: sıfat Yüzeyi çizilmiş olana denir.

Duvarlar kırmızı kalemle çizilmiş, yerlerde ilginç ama en ufak bir çöp kırıntısı bile yoktu.

çizmek: fiil Bir yere kalem gibi bir nesne ile çizgi çekmeye denir.

Üzerlerinde boyunlarından asılmış, üstünde kitap kapağı biçiminde çizilmiş kartonlar vardır.

çocuk: isim Yaşı küçük kız ve erkeklere denir.

Bu ufak tefeklerden bıktım, usandım.

çocukken: zarf Çocukluk zamanında anlamına gelir. Küçükken...

Çocukken insan hiç yorulmak bilmez. Sürekli bir yerlerde koşmak, oynamak ister.

çocukluk: isim Hayatın bebeklikten sonraki evresine denir.

Renkler ise oyanın çocukluk, buluş, genç kızlık, nişanlılık, evlilik, olgunluk ve yaşlılık evre bu dönemlerdeki görüş ve düşünce farklılıklarını simgelemesidir.

çocuksuz: sıfat Çocuğu olmayana denir.

Evine hiç et girmeyenlere ve çocuklu olanlara daha çok, az buçuk et yiyebilenlerle, çocuksuzlara daha az et verir.

çoğala çoğala: zarf Bir şeyin zamanla, aşamalı bir şekilde artması durumuna denir. Art arta...

Rüzgarın sesi çoğala çoğala artık bir uğultudan çığlığa dönüşmüştü. Birbirimizi duymakta zorlanıyorduk.

çoğalmak: fiil Az bir şeyin bir etkenle zamanla çok olmasına denir. Artmak, fazlalaşmak, ziyadeleşmek...

Motorun gürültüsü çoğaldı.

çoğunca: *zarf* Genellikle anlamındadır.

Kuşların çoğunca aldandıklarına, bu sesi duyarak bir dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

çoğunluk: *isim* Sayı bakımından üstünlük durumuna denir. Ekseriyet, azınlık karşıtı...

Çoğunluk ne derse ben ona katılırım, mantığı sizce doru bir mantık mıdır?

çok çok: *zarf* En fazla, olsa olsa anlamına gelir.

Çarşıda satılanlarla kıyasladığımda bu elbisenin fiyatı çok çok 100 tl olur.

çok yönlü: *sıfat* Çok farklı alanlarda bilgi ve çalışması olana denir.

Çok yönlü insanların en önemli özelliklerinden biri yaptıkları işleri severek ve tam yapma isteğidir. Bu insanlar hayattan zevk almasını iyi bilirler.

çoluk çocuk: *isim* Çocukların da olduğu aileye denir.

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini görürdüm.

çoluklu çocuklu: *sıfat* Evlenip çocuklara ve bir eşe sahip olan insanlar için kullanılır.

Evli barklı...

Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman herifler oyun oynuyordu.

çomak: *isim* Ucu topuzlu odundan yapılan değneğe denir.

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, pislik renginde acayip çomaklar vardı.

çorak: *sıfat* Verimsiz, üzerinde çok fazla bitki büyümeyen anlamındadır.

Bizim oraların havası, suyu güzeldir güzel olmasına ama toprakları çok verimsizdir.

çorap: *isim* Pamuk, naylon ve yün gibi maddelerden üretilen ve ayaklara giyilen giyeceklere denir.

Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar vardı.

çorba: *isim* Sıcak ve sulu; sebze, et veya tahıl gibi ürünlerden yapılmış içeceğe denir.

Meyve ve sebze türü yiyecekler, şekersiz meyve suları, bitkisel çaylar, süt, çorba gibi içecekler günlük sıvı gereksinimini karşılıyor.

çöküntü: *isim* Çöken şeylerin kalıntısına denir. Enkaz...

Köyün tam ortasında çöküntü bir tarla oluşmuştu.

çözgü: *isim* Dokumacılık mesleğinde atıkların uzun bir şekilde geçirilmesi ile oluşan iplere denir. Arış...

Ellerindeki maharet adeta çözümleri büyük ustalıkla kırışlerden su gibi geçiriyor sonra da hepsini bir makine edasında işliyordu.

çözmek: 1. *fiil* Konuşmaya başlamaya, susan konuşamayan bir kişinin dile gelmesine denir.

O hediyeye ile gelinin dili çözülür.

2. Renklerin bozulması, eski canlılığını kaybetmesine denir.

Yerine yenileri dokunsun. Benden önce dokunanlar, kök boyası ile boyanmış olanlar üç yüz sene dayandılar da ne oldu sanki? Zamanla hepsi de tel tel çözülüp dağılmadılar mı?

çözücü: *isim* Başka maddeleri çözme özelliğine sahip olan şeylere denir.

Böbreklerin çalışmasını kolaylaştırıyor. Çözücü rolüyle vitaminleri ve mineralleri hem taşıyor, hem de vücutla çözülmesini sağlıyor.

çözüm: *isim* Bir sorunun çözülmesi için alınan sonuca denir.

Bizi bekleyen bu kötü sondan kurtulmamız gerek! Bize bir çözüm yolu gösterebilir mi?

çubuk: *isim* Ağaçların kurumuş ince uzun dallarından elde edilen değneğe denir.

Renkli çini mürekkebi ile boyanır. Şekiller, birer çubuğa raptiye ile tutturulur.

çuha: *isim* Sık dokunmuş ince, tüysüz, yün kumaşa denir.

Oturduğu mor, çuha kaplı sedirin daima öpülen ağır sırma saçağındaki yumağı, altından, içi boş küçük bir kafa gibi şaşkın duruyordu.

çukur: 1. *isim* Etrafına göre daha derin olan çöküntü yere denir.

Yoldaki çukurların etrafından geçe geçe eve ulaştık.

çuval: *isim* Malzemeleri koymak için kullanılan naylon, pamuk veya sentetik iplikten yapılan torbaya denir.

Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı belle söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı.

çürümek: *fiil* Mikroorganizmalardan dolayı maddelerin bozulmasına denir.

Birisinin de uç tarafındaki işlemler henüz çürümemişti.

dağ dağ: *sıfat* Büyük büyük, kocaman kocaman demektir.

Arkasından dağ dağ ordular geliyor

dağınık: *isim* Düzensiz, karmakarışık, bir düzen içinde olmayana denir. Gayrimuntazam...

Dağınık saçlar, uykusuz gözler ve donuk bir bakışla çıktı karşıma.

dağlamak: *fiil* Akan kanı durdurmak ve yarayı kapatmak için kızgın demirle yaranın üzerine bastırmaya denir.

Yaranın üzerini dağlamıştı fakat bir türlü yara kapanmıyordu.

3. zarf Kendisinden sonra üçüncü kişi iyelik eki alan bir sıfatla birlikte sözü edilen konuda en önemli durumu belirtmek için kullanılan bir sözdür.

Daha kötüsü anlatmam gereken konuyu anlatamadım, onunla da konuşma fırsatı bulamadım.

4. zarf Bunun haricinde, ayrıca anlamına gelmektedir.

Daha ne geziler düzenleyecek, ne programlar yapacaktık ama izin verilmedi.

5. Karşılaştırma cümlelerinde üstün, en üstün anlamına gelir.

Ağacın kovuğunda, bir kız oturuyordu./Gözü gökten daha gök...

dahası: *isim* Bahsedilen konunun fazlası da var, ilavesi de var anlamına gelir.

Dokunduğum gündən beri dahası da var, dokunmaya başlamadan önce yani yünlerim boyanmış beri soluyordum.

dâhi: *isim* Normal zekaya sahip insanlara göre üstün zekalı olan; olağanüstü yeteneklere sahip kişilere denir.

Bazen dünya çapındaki dâhilere dair ancak okulda edindikleri bilgilerle kalıyorlar.

dahil: 1. *isim* İçeri, iç demektir.

Dahilde barış ve kardeşlik bağları güçlü olan milletler hariçte de kuvvetli olur.

2. Bir kişi veya bir şeyi de içine alacak şekilde olana denir.

Sen dahil herkesi yarın mesire alanına çıkan yolda hazır bir şekilde bekliyorum.

dâhilik: *isim* Zeka ve kabiliyet bakımında çok üstün olma durumuna denir.

Dâhilik öyle sonradan çalışılarak kazanılacak bir şey değildir. Allah vergisidir ama çalışmazsa dehalar bile normal insanlar gibi hayat sürerler.

daima: *zarf* Her zaman, sürekli anlamına gelir.

Daima yeni şeyler öğrenmek istiyorum. Yenileri öğrenince de eskileri unutmak âdetimdir

dair: *zarf* Ona ait, onunla ilgili anlamına gelen sözdür.

Devlete, millete dair bir iş için kendisiyle konuşacağını, yarın mutlaka düşünmeyip gelmesini istiyordu.

daire: 1. *isim* Ev olarak kullanılan yapının her bir bölümüne denir. Apartman bölmesi...

Otelimin en iyi dairesini de sizin için ayırdım.

2. Bir kavramı içerisine alan sınır anlamına gelir.

Yapılan küçük bir mimikten, uydular aracılığıyla gerçekleşen kıtalar arası haberleşmeye kadar çok geniş bir daire içinde ele alınabilecek iletişimde karikatürün bir ileti (mesaj) olarak önemi yadsınamaz.

3. Çizgilerle birleştirilmiş bir çemberin içerisindeki düzlemin yarısına denir.
Sahnenin çevresinde el ele tutuşarak yarım daire yaparlar.

dal: isim Ağacın gövdesinden uzanan yaprak ve meyveleri üzerinde taşıyan kısımlara denir.

Dal çarpmadık, diken batmadık yerimiz kalmadı gibi.

dalga: isim Deniz, ırmak ve göl gibi su ile toplu alanların rüzgar ve deprem gibi dış etkilerle kabararak oluşturduğu kıvrıma denir.

Irmak dalgası gibi, saçları dalgalıydı.

dalga dalga: sıfat Kıvrımlı kıvrımlı olana denir.

Dalga dalga saçlarında bir güneş parıltısı vardı.

dalgacık: isim Deniz veya göl gibi sulardaki küçük kıvrımlara denir.

Kumsalı yalayan küçük küçük dingin dalgacıkların sesi ne hoştur.

dalgakıran: isim Karaya şiddetli gelen dalgaların etkisini azaltmak, limandaki gemileri ve yapıları korumak için denize girintili boyuna uzun engellere denir.

Dalgalar sanki bir boksör gibi dalgakıranlara çarpıp çarpıp duruyordu.

dalgın: sıfat Etrafında gerçekleşen olaylardan haberi olmayacak kadar düşünceli olana denir.

Bugün bir başka hüznüydü. Dalgın olduğu ilk bakışta belliydi. Kimseyle konuşmuyordu neredeyse.

dalgınlık: Etrafında gerçekleşen olaylardan haberi olmayacak kadar düşünceli olma durumuna denir.

Fakat kader bu ya kadın üzümüleri doldururken dalgınlığından istifade ederek sepetin içine gizlenen yılanı görmez.

dam: 1. isim Genellikle kerpiçten veya kiremitten yapılan küçük köy evlerine denir. Köy evi, ev...

Damın bacasında o kadar ar birikmişti ki temizleyene kadar akla kararı seçmiştik.

damak: İsim Yiyecekleri ve içecekleri tadarak onların güzellikleri hakkında yorum yapmamızı sağlayan duyumuza denir.

Lokum, 15. yüzyıldan bu yana Türk damak lezzetinin bir parçasıdır.

damar: *isim* Kan dolaşımını ve vücutta sıvıların dolaşımını sağlayan kanallara denir.

Bedenimizin içindeki sesleri, diyelim damarlarımızda dolaşan kanın uğultusunu duymamız biraz zordur.

2. İnsanda acıma hissi uyandıran ve vicdanını sızlatan duygulardan birine denir.

İçimde bir damar sızladı.

3. Bir milletin ayakta kalmasını sağlayan önemli parçalardan her birisine denir.

Sanatsız kalan bir milletin hayat damarlarından biri kopmuş demektir.

damar damar: *zarf* Her bir tarafa yayılmış, yerleşmiş ve dipdiri anlamındadır.

Yaşıyor dört köşesinde vatanın,/Yaşıyor damar damar yüreklerde.

damgalamak: *fiil* Bir şeyin adını koymaya denir.

Onu Yüreğir diye damgalayan, adını sanını koyan Türkmenler oldu.

damıtmak: *fiil* Bir şeyin olumsuz yanlarını bir kenara bırakıp, en ince ve güzel yanlarını ortaya çıkaracak şekilde ayrıştırmaya denir. İmbikten geçirmek, takdir etmek...

Tarih kokan şehrin sokaklarında hayat, bütün cilve ve heyecanları damıtarak akmaya devam ediyor.

damlacık: *isim* Küçük damlaya denir.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü.

danaburnu: *isim* Toprak içinde yaşayıp bitkilere, köklerini keserek zarar veren bir böcek, kök kurduna denir.

Ektiği fideler kurumuş, kurumayanları da danaburnu kesmişti.

dans etmek: *fiil* Müziğin ritmine ayak uydurarak sanatsal vücut hareketleri yapmaya denir.

Dans ederiz, şarkı söyleriz.

dantel: *isim* Her türlü iplikle örülen veya bir kumaşın kenarına işlenen türlü biçimde ince ve ağ görünümünde örgüye denir. Tentene...

Dantel, tığ işi gibi benzerlerinden onu ayıran en önemli özellik üç boyutlu olması ve bir dikiş iğnesi ile örülmesidir.

dar: 1. *sıfat* Genişin karşıt anlamlısıdır.

Bre Azrail, ben seni geniş yerde arıyordum, dar yerde elime girdin.

2. Yetersiz anlamındadır.

Gezgindir oyunlar, dar kafalı çocuk olmaz çünkü. Nerden gelirse gelsin kutsaldır oyun çocuk için.

daracık: *sıfat* Çok dar olan anlamındadır.

Kuşlar daracık bir aradan geçip yuvalarını bu kayalık alana yapıyordu.

darılmak: *fiil* Bir kişiye veya topluluğa bir sebepten dolayı kırılmak, incinmek anlamındadır. Gönül koymak, gücenmek, küsmek, gönüllemek...

Çağırmasına gitmezsek bile o yine darılmaz, bıkmadan usanmadan bizi bekler.

darülbedayi: *isim* Güzel sanatlarla ilgili eğitim veren kuruluşa denir.

“Darülbedayi” o zamanlar sayısı on beşi geçmeyen kadrosuyla yeni bir Anadolu turnesine çıkmıştır.

darülfünun: *isim* Günümüzdeki üniversitelerin Osmanlı Devleti zamanındaki ismidir.

Birkaç gün sonra İstanbul Darülfünunu (Üniversitesi) Edebiyat Fakültesi öğretim üyeleri yanıma geldi.

dava: *isim* Uğruna maddi manevi birçok şeyin feda edileceği amaca denir. Ülkü, gaye, hedef...

Biz bu davaya başladığımız gün, elimizde ne böyle bir ordu ne de bu kadar silah vardı.

davar: *isim* Koyun ve keçi gibi hayvanların her birine denir.

Oğlak, sığır, davar peşinde koştum.

davarsız: *sıfat* Küçükbaş hayvanı olmayana denir.

İneksiz, davarsız köyde yaşanır mı hiç oğlum?

davetiye: *isim* Düğün, toplantı veya resmi törenler için katılımcılara gönderilen davet yazısına denir. Çağrılık...

Komşu olarak bir gün bu dükkandan davetiye geldi.

davranış: *isim* Olaylar karşısında sergilenen tutuma denir. Davranım, muamele...

Ferdinand'ın hiç alışık olmadığı, gerekçesini bir türlü anlayamadığı karşılıksız iyilikte bulunma onlar için sıradan davranışlardı.

davul: *isim* Tokmak ve değnekle çalınan bir kasmağa geçirilmiş iki tarafı deri ile kaplanmış vurmali çalgıya denir.

Kemençelerin, davul ve zurnaların sesi her yerden duyuluyordu. Aynı anda yere vuran binlerce ayağın, yeri sarstığını hissediyordum.

davullu: *isim* Davulu olan anlamındadır.

Cümle âlem birikmiş işte davullu zurnalı.

dayalı: 1. *sıfat* Bir nesneye dayanmış olan anlamındadır.

Başı fukara işi bir yastığa dayalı, boz kumaştan bir giysi ve takkeyle; ama şahane bir alay gelirmiş.

2. Bir kural ve kanunda dayanan anlamındadır. *Mebni, ilgili, dair, istinat eden...*

Bilimsel esaslara dayalı bu tür çalışmalarla dildeki yabancı kelimeler kullanılmamaya başlamıştı.

dayamak: 1. Bir koltuğa veya cisme yaslanmaya denir..

İşleriniz biraz ters gitmiş, eve yorgun gelip koltuğa henüz sırtınızı dayamış bile olsanız bu tatlı dil sizi yerinizden kaldırır.

dayanıklı: *sıfat* Zaman geçse bile özelliğini yitirmeyen demektir. Sağlam, kalıcı...

Yıllar yılı solmayan, güneşe, suya dayanıklı boyalar, Anadolu'nun geleneksel bitki boyalarıdır.

dayanışma: *isim* Bir toplumda var olan birbirine kenetlenme, birbirinden güç alma, zorluklar karşısında birbirine dayanama durumudur. Tesevüt...

Yıllar yılı yardımlaşma ve dayanışma ile ayakta kalmış bu aileyi zorluklar değil, rahat yaşam parçalamıştı.

dayanmak: 1. fiil Bir koltuğa veya cisme yaslanmaya denir..

Sadrazam doğruldu. Arkasına dayandı.

2. Uzun süre kullanılmaya uygun olmaya, zarar görmeden varlığını korumaya denir. Deforme olmamak...

Kaynana "sekiz boya ama en çürüğü seksen yıl dayanan köy boyası" dedi.

3. Bir zorluğa yada sıkıntıya katlanmak anlamındadır.

Hasretine dayanması güç Paşam.

4. Bir yere varmak, ulaşmak anlamına gelir.

Sonunda düşman kapımıza dayandı. Elimiz kolumuz bağlı bekleyecek miyiz?

dayı: *isim* Annenin erkek kardeşine denir.

Evet kızım, dayınlar sürpriz yapmışlar.

debdebe: *isim* Görkemli, şatafatlı, gösterişli olana denir.

Konak konak ilerledikçe, bu şehrin debdebesi daha bir belirginleşiyordu.

defa: *isim* Kez anlamındadır. Kere, bu sefer...

Böyle göğsü ilerde, kabarık, başı yukarı kalkık bir adamı ömründe ilk defa görüyordu.

defalarca: *zarf* Pek çok kez anlamındadır. Defaatle...

Hepsini defalarca okudum.

define: *isim* Genellikle saklanan ve kıymetli olan şeylere denir. Hazine, gömü...

Cimriler nasıl günün birinde kullanacağım diye hiç dokunmazlarsa definelerine, ben de öyle saklarım kitaplarımı.

defter: 1. *isim* Yazı yazmaya, not tutmaya yarayan yaprakların birleştirilmesiyle oluşturulan yaprak tomarına denir.

Hani kağıt, hani defter?

2. Konuşulacak konu anlamındadır. Mevzu, mesele...

Kimseye eğri gözle bakma / her sabah yeniden doğar güneş, eski defterleri karıştırma.

değerli: *isim* Değer bakımından yüksek olana denir. Kıymetli...

Sis Dağı'nda bazı şeyler değişmiş ama yöre insanı için hâlâ değerli bir yer.

değirmen: *isim* Buğday gibi maddelerin öğütülerek una çevrilmesinin sağlandığı yere denir.

Herifim evde yokkine gardaş." dedi. Değirmene gitti."

değişik: *isim* Normalden, olağandan farklı olana denir.

Değişik insanlarla tanışır, onların yaşayışlarını incelerdim.

değişiklik: *isim* Diğerlerine göre farklı olma durumudur. Farklılık...

Lokum hem tadında hem de yapılışında bazı değişiklikler yaşamış.

değişim: *isim* Bir zaman dilimindeki değişiklik ve farklılıkların tümüne denir.

Yayladaki değişime karşı hoş bir sitemde de bulunuyor amcam. Yaylada zamanın nasıl geçtiğini bilmezdik.

değişken: *isim* Değişim özelliği gösterene denir. Çok değişen, kararsız, değişici, mütehavvil...

At nalından daha çok içimden yakalar, kolay kolay da bırakmazdı beni değişken çember sesi.

değmek: 1. *fiil* Dokunmak, temas etmek anlamındadır.

Avlularımızdaki iğde yahut söğüt ağaçlarının dalları birbirine değdi.

2. Bir yüzeye dokunmak, düşmek anlamındadır.

Bu çise değdiği yeri hissedilecek kadar gerer.

3. Karşılık gelmek, yapılan işin karşılığı olmak anlamındadır.

Biraz zahmet çekmişti ama değdi.

değnekli: *sıfat* Değneği olana denir.

Değnekli çobanın elinde küçük bir azık çıkışı ve uzunca bir ip vardı.

dehlemek: *fiil* Binek hayvanları veya sığır gibi hayvanları düzene sokmak, içeri almak veya dışarı çıkarmak için seslenmeye denir.

Çiftliğin hemen yanındaki çitlere yaklaşan inekleri dehliyordu.

dek: *isim* Bir durum veya işin bittiği zaman veya yer. Kadar, değin...

İğne, iplik tutamayacak yaşa gelene dek bu örgüyü yapmayı sürdürürler.

dekor: *isim* Tiyatro, sinema ve televizyonda sahneye konulan eserin yazıldığı yerin ve geçtiği çağın özelliklerini belirleyen perde, aksesuar vb. öğelerin bütününe denir.

Muhsin ve arkadaşları 1932 yılının ilk aylarında Akın'ı oynamak üzere hazırlığa başlıyorlar. Dekorlar, kostümler yapılıyor.

deli: 1. *isim* Aklını kullanacak yetkinliği sahip olmayana denir. Keçileri kaçırmış, tahtası eksik, mecnun...

Deli olmuşlar, dedi. Hiç olmazsa Paşa'nın Yemen dönüşü getirdiği canım Hicaz işlerinden bir tanecik koyar insan.

2. Coşmuş, coşkun anlamındadır.

Fırat Nehri'nin deli vadileri kadar çarpıcı olmasa da burada da vahşi bir güzellik var.

deli olmak: *fiil* Aklını yitirmek anlamındadır. Aklını kaçırmak...

Deli olmuşlar, dedi.

delice: *zarf* Davranışları aşırı olan, akılla hareket etmeyen demektir. Delicesine, deli gibi...

İşletme Müdürü makinayı delicesine sürüyor.

delik: 1. *isim* Yırtılmış, sökülmiş olana denir.

Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar...

2. Küçük, dar çukura denir.

Harman karşıda. Sol yanımdaki delik iyice büyüdü. Bu sefer aşağılara iniyor.

delikanlı: *isim* Genç erkeğe denir.

Öte yandan bir genç kıza âşık olan delikanlı, aşkından sararıp solduğunu anlatmak için sarı gül taşır.

demet: *isim* Bitkilerden, çiçeklerden birleştirilerek oluşturulan desteye denir.

Kırmızı güllerden oluşan bir demeti bir akşam kapısının önüne bırakıp, kapıyı da çalıp kaçtı.

demirlemek: *fiil* Gemi ve teknelerin denize demir atarak durmalarına denir.

Bir iki kere az ilerde demirlemiş kum, kereste yüklü motorlara kadar yüzmüştü ama.

demirli: *sıfat* İçerisinde demir karışımı bulunan maddelere denir.

Silah olarak kullanılan, ucu sivri ve demirli uzun mızrak.

denemek: *fiil* Bir şeyin kıymetini anlamak, özellik bakımından gerekli niteliğe sahip olup olmadığını anlamak için insan, nesne veya düşünceyi tecrübe etmeye denir.

Pek doğru olan bu atasözünün ben denemiş ve kullanılmış olarak, kitaplardan gördüğüm yarar için söyleyebilirim.

deneyim: *isim* Yaşantılar sonucu öğrenilenlerin tamamına denir. Tecrübe...

İlerleyen zamanlarda deneyim kazanınca bana hak vereceksin ama inşallah iş işten geçmez.

deneysel: *isim* Deneyle ilgili, deneye dayalı olarak anlamındadır. Tecrübi, ampirik...

Bilim, sorulan bu sorulara akıl ve mantık süzgecinden geçirerek deneysel yollarla cevap arar.

denge: **1.** *isim* Bir varlığın devrilmeden ayakta durma durumuna denir. Muvazene, balans...

Gerekli miktarlarda sodyum ve potasyum, vücuttaki asit baz dengesinin korunmasına yardımcı olur.

2. Dünyada var olan düzene denir.

Çevrede ağaç yok, su yok, doğal denge denilen kavram unutulmuş.

dengelemek: *fiil* Bir varlığın devrilmeden ayakta durmasına dıştan bir müdahale ile katkı sağlamaya denir. Dengeli duruma getirmek...

Dış etkenlerle azalan derinin nemi, içilen her bardak su ile doğal yoldan dengeleniyor.

dengeli: *sıfat* Belli bir denge ve düzen içinde olana denir. Hassas, muvazeneli...

O kadar dengeli elleri vardı ki sanki milimetrik teraziler gibiydi.

deniz: *isim*

Altın paraların kimisi denize yuvarlanırken bir kısmı da ortalığa saçıldı.

denizaltı: *isim* Denizlerin alt kısmı, dip kısmı demektir.

Çin'i, denizaltı âlemini öğrenirdik.

denkleştirmek: *fiil* Bir araya getirip, derli toplu bir şekle koymaya denir.

Bir türlü denkleştiremiyorum cümleyi ve sıkılıyorum...

depo: *isim* Bir şeyin toplandığı, biriktirildiği, saklandığı, kullanılmak üzere konulduğu yere denir. Ardiye...

Önce kum filtresinden süzülüyor, ardından anti bakteriyel depolarda dinlendirilmeye alınıyor.

depolama: *fiil* Bir şeyi kullanmak üzere toplama, saklama ve biriktirme işine denir.

Sıcağı depolayan ve insanın duyguları üzerinde olumlu bir etki yaratan ahşaba, eski Türk evlerinin kapılarındaki süslemelerde sıkça rastlanır.

deprem: *isim* Yer altındaki fay hatlarının kırılmasıyla yeryüzünde meydana gelen sarsıntılara denir. Zلزele...

Allah korusun, tam fırlatma sırasında deprem olsa felaket olmaz mı?

derebeyi: *isim* Ortaçağ Avrupası'nda malı bulunan, toprağın ve üzerinde toprak kölesi durumundaki köylülerin hukuken sâhibi ve mutlak hâkimi durumunda olan büyük toprak sâhibi kimseye denir. Ağa...

Yollara, derebeylerine, aşiretlere dair bazı şeyler sordu.

derece: 1. *isim* Sıcaklık ve açı gibi ölçütlerin her bir birimine denir.

Bu olay bir ormanın içini, çevresinden ortalama 10 derece kadar daha serin tutuyor.

2. *Yapılan bir yarışmada veya düzenlenen bir organizasyonda alınan mertebelere denir.*

Paye, rütbe, aşama, basamak...

Geleneksel Türkiye Cirit Oyunları Yarışması'nı on binlerce kişi izler, yarışlarda derece alanlara ödülleri verilir.

dergâh: *isim* Dünya, yeryüzü anlamındadır.

Bak, bak, bre deli kavat benim birliğim bilmez, birliğime şükretmez, benim ulu dergâhımda gezer, benlik eder.

dergi: *isim* Siyaset, edebiyat, teknik, ekonomi vb. konuları inceleyen ve belirli aralıklarla çıkan süreli yayına denir. Mecmua...

O güne kadar pek isimlerini de bilmediğiniz bu dergi ve magazinleri karıştırarak resimlerine bakardık.

deri: *isim* Hayvan ve insan vücudunu kaplayan tüy, kıl veya pullarla kaplanmış tabakaya denir. Ten, cilt...

Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyorlar

dermek: *fiil* Bir araya getirmek, toparlamak anlamına gelir. Derlemek, devşirmek, cem etmek...

derin derin: 1. *sıfat* Etrafına göre derinliği fazla olan anlamındadır.

Derin derin derelerden dönerek/ Arayıp aslını ağlayan sular

2. zarf Nefesi uzun uzun almak anlamındadır.

Kayaya çıkınca derin derin soludu.

3. Anlamli anlamli ve uzunca anlamındadır.

Buna çok üzülen baba derin derin düşünmeye başlar.

derinlik: 1. *isim* Bir şeyin dip kısmının yüzeye olan uzaklığına denir.

Aşağı, altındaki derinliklere bakmaya korkuyordu.

2. İnsanın iç dünyasındaki duyarlı, hassas olduğu noktalara denir.

Yüreğimin derinliklerinden bir parça kopup gitti.

3. Tarihin ya da eski zamanların bilinmeyen dönemlerine denir.

Kültür, zaman içinde oluşan bir birikim olup kökünü tarihin derinliklerinden alır.

derman: *isim* Dert ve sıkıntıların çaresine denir. İlaç, çare, merhem...

Mevla'm birçok dert vermiş/ Beraber derman vermiş...

dernek: *isim* Belli bir düşünce ve amaç etrafında toplanan kimselerin kurduğu topluluğa denir.

Ülkemizdeki belli başlı çevre kuruluşlarından Türkiye Tabiatını Koruma Derneğidir.

dert: *isim* Bir insanın başında olan sıkıntı ve problemlere denir.

Dertleri bir kenara bırakıp sağlıklı düşünemediğin sürece çıkış yolu bulmanda zorlaşacak.

dertlenmek: *fiil* Üzüntüye kapılmak, bir şeyin verdiği üzüntüyü kendine dert etmek demektir. Dertli duruma gelmek...

Hayatı böyle hep iyi tarafından, rahat tarafından almak, yok yere dertlenmemek ne iyi şey.

desen: *isim* Bir nesnenin üzerinde çizgilerle yapıliş süsleme ve şekillere denir. Motif...

Renkler dizi dizi desenlerde yerini alırken, desenler de dizi dizi tezgâha yayılır

desenli: *sıfat* Üzerinde çizgi ve süslemelerden oluşan şekiller olan şeylere denir.

Turkuaz mavisi küçük çiçek desenli satenler, zümrüt yeşili taftalar, alev kırmızısı, zeytinyağı sarısı ipekler, koyu eflatun renk kadifeler gerçekten de göz alıcıydı.

destan: *isim* Milletlerin eski çağlardaki din, fazilet ve millî kahramanlık maceralarını, başlarından geçenleri dile getiren büyük şiirsel hikâyelere denir. Dâsitân, epope...

Sana ağıt değil, destan yaraşır.

deste deste: *sıfat* Çokça, çok fazla, tomar tomar anlamındadır.

Deste deste kağıtları getirip önüme koydun da ne oldu?

dev: *isim* Çok büyük, sayıca ve güç bakımından çok fazla anlamına gelir.

O gün biz dev gibi bir orduyu yendik.

devam: *isim* Bir şeyi yapmayı sürdürmeye denir. Bitmeme, kesilmeme...

Arkadaşlar, diye devam etti.

devamlı: *sıfat* Sürekli, kesintiye uğramadan devam etmeye denir.

Bana, kendi sağlıklı rayihalarını koklayarak derin, uzun, devamlı olarak soluk alıp veriyor gibi tesir yaparlar.

deve: *isim* Geviş getiren memelilerden, boynu uzun, sırtında bir veya iki hörgücü olan, yük taşımakta kullanılan bir hayvandır.

Katar katar develerim ona yüklet olsun!

devinim: *isim* Dünyada meydana gelen hareketlenmelere denir. Hareket...

Hoşumuza gitse de gitmese de, doğal ya da mekanik, giderek elektronik tüm sesler bir devinim göstergesidir

devinimsizlik: *isim* Hareketsiz kalma durumuna denir.

İster ölü doğa söz konusu olsun, ister canlılar, tam bir suskunluk düşünülemez; çünkü tam bir sessizlik, tam bir devinimsizlik anlamına gelir.

devir: *isim* Zamanın kendine özgü parçalarından her birine denir.

Analarla kızlarının, babalarla oğullarının birbirlerini anlamakta bu kadar güçlük çektikleri bir devir var mıdır bilmiyorum.

devrim: *isim* Belli bir alanda köklü değişikliklere denir. İnkılap...

Şapka devrimine, harf devrimine, hukuk devrimine, dil devrimine hep orada karar verdiler.

deyimleşmek: *fiil* Mecaz anlam yoluyla kalıplaşarak deyim anlama dönüşmektir.

Zamanla deyimleşmiş olan bu söz delirmek, aklını kaçırmak anlamında kullanılmaya başlanmıştır.

dımdızlak: *sıfat* Elinde bulunan bütün imkanları kaybetmiş anlamındadır.

Öylece yol ortasında dımdızlak kalakaldık.

dışarı: 1. zarf Dışa, dış çevreye denir.

Muhsin Çelebi dışarı çıkarken kendi gibi hayretten donmuştu nedimeleri.

2. *isim* Vücudun içerisinde olmayan dış kısma denir.

Bedenin temizlenmesi için toksinlerin dışarı atılması gerekiyor. Bu da su içmekle sağlanabiliyor.

3. isim Görünüşte, zahiren anlamına gelir.

Samimi olmak dışarıdan pek tabii görünürse de insanların herkese karşı samimi olması kolay başarılı bir iş değildir.

dış: *sıfat İçerinin karşıtına denir. Dışarıda kalan taraf...*

Sadeliği ile dikkat çeken, kemerli mermer türbesi Süleymaniye Camii dış avlusunun sol arka köşesinde.

Kapıları kapatırız dış dünyanın tehditlerine karşı.

dik: *sıfat*

Annemden uzaktayken, babamın gelmesini beklerken dik bir yokuş kesilir zaman. Çıkarım çıkarım, menzil görünmez.

dikdörtgen: *isim*

Kültürlü insan olun, kimse yenmesin sizi./“Açı, uzay, gerekçe, kesit, konum, dikdörtgen...

dikim: *isim İğne iplikle bir elbiseyi ya da kumaş parçasını dikme işine denir*

Bir ay önce dikimi tamamlanan, üzeri en nadir pembe incilerle işlemeli bu kaftanın namını İstanbul'da duymayan yoktu.

dikkat: *isim Duygu ve düşünceleri bir noktaya toplamaya denir. Odaklanma, uyanıklık...*

Aman dikkat et, rolünü iyi oynamazsan seni bizzat ben eleştireceğim.

dikkatli: *sıfat Duygu ve düşünceleri bir noktaya toplayan kimseye denir. Uyanık...*

Onu seçerken de dikkatli olmamız lazım.

dikkatlice: *zarf Duygu ve düşünceleri bir noktaya toplamış bir biçimde demektir.*

Dikkatli bir şekilde...

Bu sözü anlayabilmek için birkaç kere dikkatlice okudum.

dikmek: *fiil Yetiştirmek için bir bitkiyi toprağa yerleştirmeye denir.*

Kıyamet kopmak üzere bile olsa elinde bir fidan varsa bu fidanı dikmemelik etme.

dil: 1. isim İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma aracına denir. Lisan, zeban...

Karagözüm, sen dil bilir misin?

2. isim Düşünce ve duyguları bildirmeye yarayan herhangi bir anlatım aracına denir.

O gündün geri güler yüz, tatlı dil ile günlerini gün etmişler

dil bağı: *isim Düğün akşamı gelini konuşturmak için verilen hediyeye denir*

Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir ki bu hediyeye Erzincan'da "dil bağı" derler. O hediye ile gelinin dili çözülür.

dilberdudağı: *isim* Şekli dudağa benzeyen bir tür tatlıdır.

Bayramda yapa yapa dilberdudağı mı yaptınız?

dilek: *isim* İnsanların bir sebepten ötürü dilediklerine denir. İstek, talep, rica, temenni, murat...

dilemek: *fiil* Bir kişiden bir istekte bulunmaya denir. İstemek...

Oh Dede benim; dile benden, dilediğini! Güler yüz mü istersin, tatlı dil mi?

dilenci: *isim* Çalışmadan başka insanlardan para veya gıda talep eden, dilenme işini meslek haline getiren kişilere denir.

Dilenciye veririm de bu adamlara yine.

dilim: *isim* Meyve, sebze veya ekmek gibi yiyecekleri düzenli bir şekilde kesilmiş her bir parçasına denir.

Bir dilim Trabzon peyniri alacaksınız.

dilimlemek: *fiil* Meyve, sebze veya ekmek gibi yiyecekleri düzenli bir şekilde keserek parçalara ayırmaya denir.

Getirdiği elmaları dilimlemeden getirmezdi.

dilimli: *sıfat* Dilimlenmiş, parçalara ayrılmış olana denir.

Dilimli dilimli meyveler, rengarenk sebzelerle süslemişti manavın önünü.

dimdik: *sıfat* Dikleştirilmiş, tam olarak yukarı dikilmiş, çok dik olan anlamındadır.

Abdullah'a, o dimdik, karmakarışık saçlarını ıslatıp iyice taranmıştı.

din: *isim* Allah tarafından konulmuş insanlara yaratılış gayesini anlatmak, varlığının sebebini açıklamak, ne şekilde ibadet edeceğini açıklayan; iyilik yapmaya teşvik eden, kötülükten sakındıran kanunlar bütünüdür.

Dini değerlere saygı duymak inanç özgürlüğünün olmazsa olmazlarından biridir.

dinamik: *isim* Canlı, etkin, hareketli demektir.

Kendi ailelerinden duydukları özgün kelimeleri paylaşsalar ve böylece ortaya geniş, dinamik, genç ruhlu bir anlayış çıkacak.

dinamizm: *isim* Hareketlerin ve davranışların canlı olması durumudur.

Millî kültürde bir dinamizm vardır.

dinç: *sıfat* Sağlıklı ve gücü yerinde olana denir. Zinde, canlı, tüvana...

Kendimi çok dinç hissediyorum, dedi.

dindar: *sıfat* Dini değer ve inançlarına sıkı sıkıya bağlı, dini yaşamakta samimi insanlara denir. Mütedeyyin...

Dindardı ama taassup içinde değildi.

dinî: *isim* Dinle ilgili, dini değerlerle alakalı anlamındadır. Dinsel...

İnsan nerede olursa olsun dinî değerlerinden asla taviz vermemelidir.

dinleti: *isim* Sanatsal etkinliklerin toplum karşısında çalınması veya söylenmesine denir. Bir şiir dinletisi düzenleyebiliriz.

dinleyici: *isim* Bir toplantı veya konferansta konuşmaları dinleyen kişilere denir.

Tutanak kâtipleri ve dinleyiciler salonu boşalttılar.

dip: *isim* Dikilmiş duran nesnelere yerle birleştiği noktalara veya çevresine denir.

Karnı doyanlar ağaçların altına, duvar diplerine uzanıp uyudular.

diploma: *isim* Bir eğitim veya öğrenim programını başarıyla bitirenlere; bir sanat, iş veya meslek dalında yetkili olduğunu; bir unvanı kazandığını bildirir resmi belgelere denir. İcazetname...

On iki yaşında ilk resmimi çektirdim, diplomama yapıştırmak için.

direk: *isim* Bir ailenin ayakta kalmasını, bir arada olmasını ve devamını sağlayan en önemli kişiye denir.

Doğduğunda dokuz buğra kurban ettiğim, evimin direği oğul!

diri diri: *sıfat* Canlı canlı, hayatta anlamına gelir.

Sanatların en köklüsü, en zengini, en yerlisinin gözümüzün önünde diri diri gömülüp gitmesine mi?

diş: 1. *isim* İnsan ve hayvanlarda yiyecekleri parçalamaya yarayan ağızdaki sert ve beyaz organlara denir.

Bir inci idi dişi, ağzında hep parlayan.

2. Çark, testere, tarak vb. çentikli şeylerdeki çıkıntılarının her birine denir.

Doyurduysan git de o borulara diş aç!

dize: *isim* Şiirdeki her bir satıra denir. Mısra..

Dizelerdeki ses benzerliklerini bulunuz?

dizgin: *isim* Hayvanları yönlendirmeye yarayan gemin ucuna bağlı kayışa denir.

İlk çıkan atlı, karşısındaki atlıya sopasını fırlatır ve hemen dizginleri geri çevirir

dizi dizi: *sıfat* Sıra sıra, ardı ardına dizilmiş anlamındadır.

Renkler dizi dizi desenlerde yerini alırken, desenler de dizi dizi tezgâh yayılır.

dizüstü bilgisayar: *isim* Şarj edilerek, taşınabilen kolayca dizlerin üzerine konarak çalışma yapılabilen bilgisayar çeşidine denir. Laptop...

Oldu olacak kucağına bir de dizüstü bilgisayar verelim, diyorum.

do: *isim* Si ile re arasındaki sese denir.

Bir saksafondan çıkan, ince bir iplik gibi uzayarak güneşe değen sonul do sesini, duyum eşliğimizin altında kaldıkları ya da duyum eşliğimizi çok aştıkları için duymayız.

doğa: *isim* Canlı ve cansız varlıkların hepsini içine alan kendi içerisinde belirli kurallar çerçevesinde gelişen ve değişen her şeye denir. Tabiat, natür...

Ne kadar çok hayvanlarla ve doğayla ilgili söz var.

doğacı: *isim* Doğanın korunması adına çalışmalarda bulunan, doğayı seven ve koruyan kişilere denir.

Önde gelen doğacılar, ülkeyi ağaçlandırma uğruna çok çaba harcayan, erozyonu önlemeye uğraşan ormancılar ve ziraatçılardı.

doğacılık: Doğanın sevilmesini ve korunmasını amaç edinmiş öğretiyeye denir. Natüralizm...

Modern doğacılık ve orman korumacılığı, Fatih'ten birkaç yüzyıl sonra, İsviçre'de başlar.

doğal: 1. *sıfat* Doğada yetişen veya büyüyen, herhangi bir katkı maddesi içermeyen maddelere denir. Organik, tabii...

70 dereceye ulaşan eğimle dört beş saat yürüdükten sonra doğal maden sularının kaynadığı bir vadiye vardık.

2. *sıfat* Yapmacık olmayan, normal anlamına gelir.

Muhsin Çelebi, gayet doğal bir sesle sordu:

doğmak: 1. *fil* Dünyaya gelmek anlamındadır.

İstanbul'da doğdu. Babası, ona "Ragıp" adını vermiş

2. Ay, güne veya yıldızların ufuktan çıkması, sabahın, gün ışığının açığa çıkmasına denir. *Sabah olmasın, günler doğmasın ne çıkar?*

3. Bir düşüncenin veya fikrin açığa çıkmasına denir.

Edebiyat derslerinde Türkçecilik akımının nasıl doğduğunu gördünüz.

doğru dürüst: *zarf* İstenilen tarzda, eksiksiz bir şekilde, kusursuz olarak anlamına gelir. Evlerin ve dükkânların kapıları doğru dürüst kitlenmiyordu. Mükemmelen, yanlışsız bir şekilde...

doğrultu: isim Aynı yönde, aynı tarafta anlamındadır.

İşte Dünya'da da durum benzerdir. Gezegenin dönme ekseninin doğrultusunda bulunan yıldızlar gökyüzünde hemen hiç hareket etmiyor gibi görünür.

doğruluk: isim Bir düşüncenin yanlış olmaması durumuna denir. Gerçeğe uygun olma...
Küçük çocukların en tatlı hayaller içinde büyüdüklerini hatırlayacak olursanız bu sözün doğruluğuna inanırsınız sanıyorum.

doğu: isim Güneşin doğduğu yöne denir. Batının karşıtı...

Tıpkı sabahları Güneş'in doğudan doğup batıdan batması gibi gece de yıldızların aynı şekilde doğudan batıya doğru hareket ettiğini görebiliriz.

doğuştan: isim İnsanların doğuşla birlikte getirdiği, sonradan olmayan özelliklere denir. Yaratılıştan, fitri...

Bu samimilik onlarla doğuştan aramızda bir tencere, kapak münasebeti olmasından ileri geliyor.

doku: isim Organların veya vücudun paralarından birini oluşturan hücreler bütününe denir. Nesiç...

Soğuk su, deri yüzeyindeki kan dolaşımını hızlandırarak dokuları sıkılaştırıyor.

dokuztaş: isim Çizgiler üzerinde dokuz taşın yürütülmesi ile oynanan bir oyundur. Dokurcun...

Dokuztaş oynarken en sevmediğim şeylerden biri oyun taşlarını kaybetmekti.

dolanmak: 1. sıfatfiil Gökcisimlerinin birbiri çevresinde dönmesine denir.

Gezegenler Güneş'in, Güneş de gökadamız Samanyolu'nun merkezinin çevresinde dolanır.

2. Bir şeyin üzerinde veya etrafında dönüp durmaya denir.

Bir şahin üstümüzde yüzyıllarla dolansın./ Su dursun; dağ uyansın, efendiler. (Turgut Uyar)

dolaşım: isim Vücutta kanın damarlar yolu ile bütün bedeni gezmesine, dolanmasına denir.

Dolaşımın hızlanması vücuttaki yorgunluk hissini alıyor.

dolay: isim Bir şeyin etrafına, çevresine denir. Civar...

Sonra da kendisi yattı yüzükoyun. Çeliğin dolaylarını şöyle bir iki üfledi.

dolduruş: isim Bir insanı çeşitli sözlerle yüreklendirip bir işi yapmaya teşvik etmeye denir.

Beni dolduruşa getirdiğinizin farkındayım. Size kanmayacağım.

dolmuş: *isim* Küçük yolcu taşımaya yarayan minibüse denir.

Dolmuş az önce buradan hareket etti.

dolu: 1. *sıfat* Boş olmayan anlamındadır. Dolmuş, meşbu, pür...

Yarisına kadar dolu bir bardak gördüklerini söylemişler.

2. *isim* Havada su buğusunun birden yoğunlaşıp katılaşmasından oluşan, türlü irilikte, yuvarlak veya düzensiz biçimli buz parçalarına denir.

Dolu, bütün ekinleri yerlere sermişti.

3. Vücudun her tarafı kaplanmış anlamındadır.

Bir insan idi fakat tüylerle dolu idi!/Vücudunun her yeri, kıllarla dolu idi!

dolum: *isim* Bir şeyin içini maddelerle doldurma işidir.

Benzin dolum işlemi yaklaşık iki dakika sürdü.

domuz fişegi: *isim* Domuzları öldürmek için kullanılan mermiye denir.

Elinde domuz fişegi sürülmüş av tüfeği, köy odasının aralık kapısından gelenleri gözleyen Gazi...

donakalmak: *fiil* Şaşırarak belirli bir süre hareketsiz bir şekilde ne diyeceğini bilememektir.

Donakaldım: Üç ay, üç ay içinde bütün memleket neşriyatı Latin harflerine geçişecekti.

doruk: *isim* Dağ ve tepe gibi yeryüzü şekillerinin en üst noktasına denir. Tepe...

Dağın doruklarını beyaz bulutlar sarmıştı.

dost olmak: *fiil* Sıkı arkadaşlık kurmaya denir.

Yıllar sonra onunla bu kadar samimi dost olabileceğim aklımın ucundan bile geçmezdi.

dostça: *zarf* Dost olarak, dost bir şekilde, dostluk göstererek anlamındadır.

Türklerin kimsesizlere, yolculara karşı insanca, dostça davranışları, kısacası konukseverlikleri çok eskidir.

dostluk: *isim* İnsanların birbirleri ile kurdukları sıkı arkadaşlık durumuna denir.

Dostluk kara günde belli olur,

dövüşmek: *fiil* Kavga etmek anlamındadır.

Bir şehre gelen konuğu paylaşamadıkları için aralarında kavga dövüş yapacak kadar konukseverdir.

dökmek: 1. *fiil* Tane ve sıvı durumdaki maddelerin bir kaptan boşaltılmasına denir.

Geçen hafta mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı, sonra başıma döktü.

2. *fiil* Çok yorgun olmaya denir.

Hepsi dökülüyordu. Birkaçı çıplak ayaktı. Bazıları ayaklarına çuval, çaput sarmıştı.

3. *fiil* Söylenenleri güzelce ve anlaşılır bir şekilde söyleyebilmeye denir.

Düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağzından dökemiyorsa bu gibi hâllerde susmak en emin çaredir.

döküntü: *sıfat* Yıkılıp, dökülen, çöken şeylere ve yerlere denir.

Bu yıkıntının altında muhtemelen altın küpleri vardır, dedi.

döngü: *isim* Doğada meydana gelen ve sürekli aynı şekilde tekrar eden olaylara denir.

Teknik adıyla “hidrolojik döngü” dediğimiz su döngüsünün, ekologları özellikle ilgilendiren bazı yanları var.

dörtlük: *isim* Şiirlerde dört dizeden oluşan her bir bölüme denir. Kıta...

Bayrak şiirine eklenebilecek bir dörtlük yazınız.

dövünmek: *fiil* Aşırı üzüntü, çaresizlik, pişmanlık duyarak çırpınmaya, kendi kendini dövmeye denir.

Diye, dövüm dövüm dövünmeye başlamış...

dua: *isim* Yaratıcıdan dünya ve ahiret ilgili istenilen iyi dileklere denir. Münacat...

Allah bizi birbirimizden ayırmasın diye içimden dua ettim.

durak: *isim* Toplu taşıma araçlarının zorunlu olarak durduğu yerdir.

Gayri ne dur bilir ne durak, üzüntüden üzüntüye atıp dünyayı başına zindan eder adamın!

duraksamak: *fiil* Bir süre durmak, devam etmemek anlamındadır.

Bu yol üzerinde duraksayanlar medeniyetin coşkun seli altında boğulmaya mahkumdurlar.

durgunluk: *isim* Sakin, hareketsiz olma durumuna denir.

Ormandaki bu durgunluk hayra alamet değildi.

durum: *isim* İçinde bulunan koşulların hepsine denir. Hâl, vaziyet, pozisyon...

Bir yandan da sevinmiş bu duruma Kış mevsimine, artık habersiz yakalanmayacağı için içi rahatmış.

duyarlı: *sıfat* Dışarıdan gelen etkenlere çabuk tepki verebilen. Hassas, duygun...

O zamanlar çok da duyarlı bir yön belirlenmesine gereksinim duyulmadığı için bu durum sorun olmuyordu.

duygu: *isim* İnsanların iç dünyasında yaşadığı şeylerin tümüne denir. His...

Sıcağı depolayan ve insanın duyguları üzerinde olumlu bir etki yaratan ahşaba,

Eski Türk evlerinin kapılarındaki süslemelerde sıkça rastlanır.

duygulanmak: *fiil* Bir olay karşısında aniden duyguların etkisinde kalmaya denir. Mütihassis olmak...

“Çok yaşa, çok yaşa.” der duygulandığını saklamak istermişçesine. Allah bizi birbirimizden ayırmayın diye içimden dua ettim.

duygulu: *sıfat* Bir olay karşısında duyguların etkisinde kalan, duygu dolu olana denir. İçli, hassas, duygulanan...

(Çok duygulu) Çocuklar, kitap okuyunuz, ne kadar neşeleneceksiniz; bilmediğiniz sözcükleri de bende bulacaksınız.

duygusal: *sıfat* Duygu ile ilgili, duygulara dayanan şeylere denir. Hissî...

O millet fertleri tarafından, adeta muhakeme edilmeksizin, vicdani, duygusal bir nedenle yapılır.

duyuş: *isim* Olayları ve durumları sezme hissine denir. Seziş...

Nesiller arasındaki duyuş ve anlayış farkları esaslı değişikliklere uğramışsa, bunu tabii saymak lazım değil midir?

düğün: *isim* Evlilik veya sünnet nedeniyle yapılan törenlere denir. Eğlence, cemiyet...

Sonra kırk gün kırk gece düğün yapmış, evlenmişler.

dükkan: *isim* Yitecek, içecek, giyecek vb. çeşitli malzemelerin satıldı satış yerine denir. Bakkal, mağaza...

Dükkanın çok geniş olan bekleme bölümü görünüşte lüks bir oturma salonu, gerçekte bir kitapçı dükkanı idi.

dükkanacı: *isim* Dükkanlarda, marketlerde satış yapan dükkan sahiplerine denir.

Dükkanacı paranın üzerini uzattı.

dün: *isim* Bugünden bir önceki güne denir.

Dün akşam bana telefon edip de bunu haber verdikleri zaman hemen işçi idaresine başvurdum.

düpedüz: *zarf* Gerçekten, açıkçası, doğrudan doğruya anlamına gelir.

Bu düpedüz yalandı ama kimseye inandıramıyordum.

dürmek: *fiil* Elbise ve bez parçalarını katlamaya denir.

Çarşafı dürüp büktükten sonra yemeği yapmak için mutfağa geçti.

dürüst: *sıfat* Davranış ve söz bakımından doğru olan kimselere denir.

Belli ki Türkler emniyet telkin eden dürüst insanlardı.

düstur: *isim* Hayatın her alanındaki kişisel ve toplumsal kurallar bütününe denir. Genel kurallar...

Yıllar yılı bu düsturlarla hayatını devam ettirmiş bir millet elbette adaletten ayrılmazdı.

düş: *isim* Hayal anlamındadır.

Sanki yıllar yılı görmek istediği ama göremediği bir düşün içerisindeydi.

düşkün: *sıfat* Herhangi bir şeye aşırı derecede kendini kaptırmış, çok bağlı kimselere denir. Tutkun...

Bir de malum boğazına son derece düşkün bir milletiz.

düşmanlık: *isim* Bir kimseye veya bir şeye düşmanca davranışlarda bulunmaya denir. Husumet, hasımlık, adavet, yağcılık, antagonizm, muhasamat...

Dün yendiği milletlere karşı düşmanlık hissi beslememekte, en insani, en medeni hislerle, dostluk elini uzatmaktadır.

düşünce: *isim* Bir konu hakkındaki fikirlerin hepsine denir. Efkâr, fikir...

Toplumları harekete geçiren bir liderin düşünceleri, o toplumun yaşama ilkelerine uygunsuzsa, o toplumu aydınlatabilecek nitelikteyse sürükleyici olur.

düşünceli: *sıfat* Anlayışlı anlamındadır.

Asil bir insan idi; akıllı, düşünceli.

düşündürücü: *sıfat* Düşünmeye yol açan her türlü fikir, söz ve davranışa denir.

Balıkçının bu fırtınada balığa çıkması düşündürücüydü. Çünkü böyle havalarda hiç kimse onun balığa çıktığını görmemişti.

düşünücü: *isim* Dünya ve hayata dair derin düşüncelere sahip olan kimselere denir. Düşünür, mütefekkir...

Bu böyledir de en büyük yazarların herhangi bir kitabı pek güzel yüz kuruşa alınır ve bu büyük düşünücü ile baş başa on gün, yirmi gün, bir ay oturup konuşabilirsiniz.

düşürmek: 1. *fiil* Bir nesnenin yukardan aşağıya düşmesine neden olmaya denir.

Üşüdüm, Allah üşüdüm. Daldan armut düşürdüm.

2. Manevi olarak değerini azaltmaya denir.

Ben ecnebi diyarlarda devletimin şerefini düşürmem, milletimin adını lekeleyemem.

düvel: *isim* Devletler demektir.

Osmanlı İmparatorluğu Çanakkale’de yedi düvele meydan okumuş ve atalarımız bu zaferle imanlarının gücünü bir kez daha cümle aleme göstermiştir.

düzelmek: *fiil* Kötü bir durumdaki işin iyi bir şekle girmesine denir.

Bağışlayın, bu işin düzelmesine gidelim.

düzeltilmek: *fiil* Kötü bir durumdaki işin iyi bir şekle getirilmesine denir.

Genel mutluluk büyük yığınların sosyal yapısını düzeltmekle adaletsizliği, haksızlığı ortadan kaldırmakla olur.

düzen: *isim* İlke ve yasalara göre kurulmuş, belli bir yöntem çerçevesinde düzenlenmiş olana denir. Durum, uyum, nizam, sistem...

Hayatıyla nerede ise kol kola girmiş bir yaşama düzeni içinde bulunduğumuz su götürmez bir gerçek olarak ortaya çıkıyor.

düzenli olmak: *fiil* Hal ve hareketlerinde veya işlerinde sistemli ve düzen içinde çalışmak anlamındadır.

Hem de düzenli olarak yemeğini yer, uykusunu uyur.

düzey: *isim* Bir varlığın başka varlıklara göre değer bakımından yücelik durumuna denir. Seviye...

Aksine yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız.

düzgün: **1. sıfat** Ölçülü bir şekilde yapılmış olana denir. İntizamlı, doğru, muntazam...

Kaldırım kenarından hoşlanmaz, düzgün olmasa da taş yolların yükselti ortalarından sürerdim çemberi.

2. sıfat Düzenli ve sistemli olan anlamındadır.

Düzgün, örgütlü bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden faaliyete geçti.

düzlem: *sıfat* Üzerine, keşişen iki doğrunun her noktasının dokunması gereken yüzeye denir. Müstevi...

Dünya'nın dönüş ekseninin yörünge düzlemine göre eğik oluşu ve Ay'la Güneş'in kütle çekimi etkilerinin buna yol açtığı düşünülüyor.

düzlük: *isim* Engebeli olmayan alanlara denir. Düz yer...

Çocukluğum Toroslar'ın bol engebeli, sarp, dik dağlarında, bitmez tükenmez düzlüklerinde geçti.

düzmek: *fiil* Nesnelere bir bir sıraya sokmak anlamındadır.

Tüccarlardan para topladı. Atlarını, hizmetçilerini düzdü. Bunların hepsi, hakikaten benzeri görülmedik derecede görkemliydi.

ebe: isim Çocuk oyunlarında oyunda cezalı olan ve kurtulmak için çabalayan kişiye denir. “*Any manya kumpanya*”da en son kalan kız da olsa ebeydi.

ebedî: sıfat Sonsuz demektir. Baki, ölümsüz...

Bir dalga ebedî seferine başlamış açık denizlerde

edebî: sıfat Edebiyata ait, edebiyat ile ilgili olana denir.

Mehmet Âkif'in 1911'de 38 yaşında iken yayımladığı ilk kitabı Safahat bağımsız bir edebî kişiliğin ürünüdür

edebiyat: isim Dil aracılığıyla olay, duygu ve düşünceleri yazılı sözlü olarak biçimlendirerek sanatsal eserler vermeye denir. Yazın...

Mehmet Âkif, Halkalı Ziraat Mektebi ve Darülfünunda (üniversite) edebiyat dersleri hocalığına devam etti.

edebiyatçı: isim Edebiyatla ilgilenen kimselere denir. Yazıncı...

Mehmet Âkif'e göre edebiyat halka hitap etmeli; edebiyatçı da asla halktan kopuk olmamalıdır.

efendilik: isim Bir beye ve efendiye yakışır şekilde davranışta bulunmaya denir.

Bütün efendiliğimi ve nezaketimi takınıp sesime nazik bir ton vererek komşuma “İyi akşamlar!

efsane: isim Olağan üstü olayları ve konuları içeren halk arasında eskiden beri söylenip gelinen çoğu hayali hikayelere denir. Söylence...

Türk efsanelerine göre, gökkuşağı mutluluğa giden yoldur, insanlar ona koşar; ne var ki ele avuca sığmaz.

egemen kılmak: fiil Kısıtlanmaksızın hayatını devan ettiren ve çevresindeki şeylere hakim olan anlamındadır. Hükümran, hâkim..

Türkçe her işe egemen kılındı.

eğilmek: 1. fiil Yere veya herhangi bir yana eğik vaziyette olmaya denir.

Ben biraz eğildim ve keçe hazretlerinin hemen üstüne bırakılmış olan levhayı okumaya çalıştım.

2. fiil Başkalarının baskısına boyun egememek anlamına gelir.

Kılıçla, mızrakla, topla, tüfekle Başımız bir kere eğilmemiştir.

eğlenmek: 1. fiil Bir yerde konaklamak, dinlenmek anlamındadır.

Oturup eğlendiler, kırk gün kırk geceden çok.

2. *fiil* Birinin noksan ve yanlışlığı ile dalga geçmeye denir. Alay etmek...

Bu adam benimle eğleniyor galiba?" dedim.

eğlence: *isim* Neşeli ve güzel vakit geçirmek için düzenlenen etkinliklere denir.

Misafirler gittikten, eğlenceler bittikten sonra odasına çıkan genç kız çok sevdiği üzümler den yemeye başlar

eğlenceli: *sıfat* Eğlendirici ve hoşla giden şeylere denir.

Paris'te bulunduğum yıllarda bunun eğlenceli denebilecek pek çok biçimlerine rastladım.

eğlendirmek: *fiil* Başkalarına neşe vermek, hoşlarına gidecek güzel etkinliklerde bulunmaya denir.

Siz de böyle Hacivat - Karagöz oyunları düzenleyip evinizde, okulunuzda, çocuk kütüphanenizde oynatıp arkadaşlarınızı eğlendirebilirsiniz

ehemmiyetsiz: *sıfat* Önemsiz olana denir.

Bu ehemmiyetsiz işlerde beni çalıştırmadaki maksadı anlamakta güçlük çekmekle beraber senin de zor durumda olduğunun farkındayım.

ehil: *isim* Bir işte yetkin olan kimselere denir. Ehliyetli, liyakatli, sahip, işin erbabı...

Devleti'nin başında o zaman barışsever, tasavvuf ve hikmet ehli bir hükümdar olan Bayezid-i Veli vardır.

ejderha: *isim* Masallarda olağanüstü özelliklere sahip, ağzından ateş püskürtebilen canavarlara verilen addır. Dragon, ejder...

İnce, dev ejderha resimleri işlenmiş.

ek: 1. *isim* Sonradan konulan, eklenen parçaya denir.

Çemberi söküp çıkarır, ek yerlerini zedeledikten köşedeki demir çöplüğüne atardı.

2. *isim* Kelimelere eklenerek onların yapısını ve türünü değiştiren veya kelimeler arasında anlam ilişkisi kuran tek başına anlamın olmayan ses veya ses birlikteliklerine denir.

A cümlesindeki fiil ek almış mıdır? Bu ekler ne ekidir?

ekin: *isim* Tahılların tarlada ekildikten hasat oluncaya kadarki aldığı duruma denir.

Ekinler olgunlaşmaya başlayınca herkeste bir heyecan başlardı.

ekmek: *isim* Buğday, mısır veya arpa gibi unlardan yapılan fırında kızartılarak pişirilen temel besin maddesidir. Somun, nan...

Biraz ekmek ve su bulduktan sonra ilk arayacağınız şey dilinizden anlayan, konuşacak bir insandır, değil mi?

ekolog: *isim* Canlıların gerek kendi aralarında gerekse başka canlılarla olan ilişkilerini, çevre ile ilgili doğal ilişkilerini inceleyen bilim adamlarına denir.

Ekologları ve ormancılar ağaç ve yeşilliğin önemini nasıl değerlendirirler.

ekoloji: *isim* Canlıların gerek kendi aralarında gerekse başka canlılarla olan ilişkilerini, çevre ile ilgili doğal ilişkilerini inceleyen bilim dalına denir.

Ayrışma, su ve mineral depolama gibi önemli ekolojik işlevlerden biridir.

ekonomi: *isim* İnsanların üretim ve tüketim faaliyetlerini; bu etkinliklerin ortaya çıkardığı ilişkileri inceleyen bilim dalıdır. İktisat...

Türklerin hukuk, din, ekonomi anlayışları uzmanlarca incelenmiştir.

ekonomik: *isim* İnsanların üretim ve tüketim faaliyetlerini; bu etkinliklerin ortaya çıkardığı ilişkileri inceleyen bilim dalı olan ekonomiye ilgili olan anlamındadır. İktisadi...

Ağaç ve yeşillik, şüphesiz estetik ve ekonomik yönden önemlidir.

ekseriya: *isim* Genellikle, çoğu zaman anlamına gelir. Ekseriyetle...

Böyle bir buluşma ekseriya tesadüflerin eseri olduğu için halk dilinde bir tencerenin yuvarlanıp kapağının üstüne düşmesi şeklinde izah ediliyor.

eksi: *sıfat* Sıfırdan küçük sayılara denir. Menfi, negatif, artı karşıtı...

Eksi derecelerde soğuklarda buzlaşma çok tehlikeli bir hal alabilir.

eksik etmek: *fiil* İhtiyaçları tam olarak karşılayamamak anlamına gelir.

Bayram vesilesiyle çoğumuzun evinden eksik etmeyeceği bu lezzetin fazlasının, sağlık sorunlarına neden olabileceğini hatırlatmakta fayda var.

eksiksiz: *sıfat* Hiçbir eksiği olmayan, tam anlamındadır. Tamam, tastamam...

Onun için elden gelen bütün çabayı harcayarak rolünü eksiksiz oynamaya çalışıyor.

ekspres: *isim* Belirli duraklarda duran otobüs, tren veya gemi seferlerine denir.

Doğu Ekspresi uzun bir aradan sonra seferlere başladı.

ekvator: *isim* Yer kürenin eksenine dik olarak geçtiği ve yer küreyi ikiye böldüğü farz edilen en büyük çembere denir. Eşlik...

Kutuplardan Ekvator'a kadar gezmedik yer bırakmazdım.

el: *isim* Başkaları anlamındadır. Yabancı...

El ne der, diye diye kendimiz nasıl hareket edeceğimizi şaşırдық.

el ele: *zarf* Birlikte, beraber demektir.

Ancak el ele verirsek dostumuz kurtulur.

elastik: *sıfat* Esnek demektir.

Elastik yapıda olan, belli oranda nem içeren, yumuşak, kolay ısırılabilen bir yiyecektir lokum.

elbette(elbet): *zarf* Kesinlikle, şüphesiz, herhalde, kuşkusuz anlamına gelir. *Elbet...*

Elbette ya... Birçok iş olacak ama garson daha gelmedi.

elbise: *isim* Giysi, giyecek demektir.

Güçleri yettiği kadar türlü türlü güzel elbiseler giyerler.

elçilik: *isim* Ülkelerin yurtdışında temsil edildiği kendi ülke vatandaşlarının resmi işleri ve sorunları ile ilgilenen devlet temsilciğinde başkan olarak görev yapma işidir. Sefirlik, sefir...

Elçilikten hatıra kalan atıyla, süslü takımını satıp Kuzguncuk'ta mini mini bir bahçe aldı.

eldiven: *isim* Genellikle çok soğuk ve çok sıcaktan eli korunmak için takılan el giysisine denir.

ilk yerleşimlerinde görülen simgeleri, günümüz kilim, halı, çorap, eldiven vb. gibi el sanatları ürünlerinde de bulmak olasıdır.

elek: *isim* Un, toz veya taneli maddeleri yabancı şeylerden kabasını incesinden ayırtmak için kullanılan genellikle oval eleme aracıdır.

Elek yardımıyla bir güzel ayıkladık.

elektronik: *isim* Elektrik kullanarak bilgi ve enerjiyi taşıyan, depolayan, işleyen elektronların hareketlerinden oluşan değişimleri inceleyen bilim dalıdır.

Hoşumuza gitse de gitmese de, doğal ya da mekanik, giderek elektronik tüm sesler bir devinim göstergesidir

element: *isim* Kimyasal çözümlenemelerle ayrıştırılamayan ve birleşim yoluyla elde edilemeyen maddelere denir.

Magnezyum ise sinirlerin, kemiklerin, kasların çalışması ve kalsiyumun vücutta emilmesi için gerekli bir elementtir.

el gün: *isim* Başkaları, herkes anlamındadır.

Ele güne rezil mi olalım? Biz böyle yaparsak başkalar ne yapmaz oğul.

elif: *isim* Arap alfabesinde ince, uzun ve büklümü olmayan ilk harfinin adıdır.

Bu yazıların elif harfleri üçer tanedir ve düzdür.

elim: *isim* Üzüntü verici, elemli, kederli olana denir.

Çocuklar bu elim olaydan sonra bir daha toparlanamadılar.

ellerden ellere: *zarf* Başka yerlerden başka yerlere, memleketlerden memleketlere anlamına gelir.

Çağlardan çağlara, ellerden ellere geçe geçe, bütün tarihi aşır gelır.

elletmek: *fiil* Bir nesneye veya bir şeye dokunmak anlamındadır. Değmek, temas etmek...

Babam evdeki bağlamasını kimseye elletmezdi. Sanki mukaddes bir şeydi bu bağlama.

elli: *isim* Beş tane onluğun tonlanması ile elde edilen sayıdır.

Yaylanın meydanı sayılacak yerde iki kahve var. Biri yeni, betonarme, diğeri ise en az elli yıllık geçmişi olan bir kahveydi.

elsiz: *sıfat* Eli olmayana denir.

Böyle elsiz ayaksız nasıl geçimimi sağlayabilirim?

elverişli: *sıfat* Uygun demektir. Müsait...

Bugünün şartları elbette çok daha elverişli.

emare: *isim* İşaret, belirti demektir. İz, ipucu...

Daha onun kaybolduğuna bir emare yokken bu endişen çok anlamsız evladım.

emek vermek : *fiil* Bir iş üzerinde çaba harcamak, çalışmak anlamına gelir. Çaba sarf etmek.

O kadar emek vermişken evimin bir saat içinde yerle bir olması nasıl da üzümüştü beni.

emel: *isim* Bir isteğin gerçekleşme hedefine denir. Gaye, amaç, hedef...

Emellerine ulaşmak için bu kadar çabalayan, canını dişine takan başka birini göremezsiniz bu dünyada.

emilmek: *fiil* Vücuttaki veya vücuda dıştan giren maddelerin hücreler yoluyla sindirilerek organlara karıştırılmasına denir.

Magnezyum ise sinirlerin, kemiklerin, kasların çalışması ve kalsiyumun vücutta emilmesi için gerekli bir elementtir.

emin: *sıfat* En doğru, en güzel, en akıllıca anlamındadır. Güvenilir...

Gerçi insanın dili ağzının içinde kolay dönmüyorsa, düşüncelerini çabucak, güzel cümleler hâlinde ağzından dökemiyorsa bu gibi hâllerde susmak en emin çaredir.

emin olmak: *fiil* Tam olarak bir şeyin kesinliğine inanarak anlamındadır.

Siz oğlunuzu veya kızınızı büyük bir dikkatle ve ona yüksek bir seviye verdiğinizden emin olarak yetiştirirsiniz

emir kulu: *isim* Başkasından aldığı emirleri iletmekle veya yapmakla sorumlu kimseye denir.

Ben emir kuluyum beyim, dedi. Ben size beyimin isteklerini söylemek için geldim.

emretmek: *fiil* Bir kimseye emir vermeye, bir işi buyurmaya denir.

Al kanatlı Azrail'e emretti, o da geldi benim akça göğsüme kondu.

emsal: *isim* Benzeri, dengi anlamındadır. Eş, denk...

Sanatkarlar için emsali görülmemiş heyecanlı bir zevkti.

en: *zarf* Sıfat veya zartların başına gelerek onlara üstünlük anlamı katan kelimedir.

Ötede birkaç bakım memuru kederli, yorgun dolaşıyorlar. En sıcak günlerinde, soğuk suların özlemini çekiyorlardı.

2. *isim* Yüzeyde iki boy arasındaki kenarların birbirine uzaklığına denir. Boyun zıttı...

Bahçenin eni o kadar uzundu ki çapa yapana kadar işimiz bitti.

encümen: *isim* Bir ili veya kurulu yönetmek için seçilen kurul üyelerinin her birine denir.

Şehir, saray, bütün encümenler, kaftanın hikâyesiyle çalkalandı.

endamlı: *sıfat* Boylu poslu, gösterişli olan kimseler veya varlıklara denir.

Halkı ince endamlı, gümüş bedenli, sevimli kimselerdir.

endişelenmek: *fiil* Bir durum karşısında kaygılanmak demektir. Tasalanmak...

Anneannenin tansiyonu çok yüksek, ben bunu ona söyleyemiyorum. Endişelendirmek istemediğimden belki.

enerji: *isim* Maddelerin ısı ve ışık biçiminde açığa çıkardığı güce denir.

Doğadaki başka enerji türlerini elektrik enerjisine çeviren fabrikaya denir.

engebeli: *sıfat* Düz olmayan, çukur, kıvrım veya yükseltisi olan yerlere denir.

Toroslar'ın bol engebeli, sarp, dik dağlarında, bitmez tükenmez düzlüklerinde geçti çocukluğum.

engel: *isim* Bir işin gerçekleşmesine mani olan her şeye denir. Mani, müşkül, pürüz...

Ehemmiyetsiz bir engel karşısında yılırır kötümser.

engin: *sıfat* Uçsuz bucaksız, sonu görünmeyen demektir. Çok geniş, vüsatlı, vasi...

Aşıyor yüce dağları, engin denizleri.

ensiz: *sıfat* En bakımından dar olan, küçük olandır. Dar...

Kapı, pencere vb. yerlerin kenarlarına geçirilen ensiz parçalar çıkmış.

epey: *zarf* Çok, az denmeyecek oranda, bir hali, epeyce, oldukça...

Bu şekilde epey bir zaman geçmiş.

epeyce: *zarf* Çok, az denmeyecek oranda, bir hali, epey, oldukça...

Meğer babam da epeyceymiş, ne yaman pazarlık yapıyordu!

er: 1. *isim* Ordudaki rütbesiz askerlere denir. Nefer...

Askerlik bitti. Son gün erler toplandılar.

2. Erkek, yiğit adam anlamına gelir.

Benden gözü kara, benden güçlü er varsa çıksın dövüşelim

erik: *isim* Erik ağacının kabuğu ince, çeşitli renklerde, mayhoş veya tatlı, eti sulu, tek ve sert çekirdekli yemişine denir.

Şeftaliler, erikler, kızcıklar dört yönümü kaplıyor.

erinc: *isim* Bir yerdeki dirlik, düzenden kaynaklı mutluluk durumuna denir. Huzur...

Bu erinç birden içimi kapladı. Nasıl tarif edilir ki?

erişmek: *fiil* Belirli bir noktaya ulaşmak, gelişerek yükselmek anlamına gelir.

Aksi hâlde geçmişte millî kültürün ulaşabileceğin yüksek noktaya eriştiği kabul edilmiş olacaktır.

erk: *isim* Bir işi yapmadaki güç, kuvvete denir. İktidar...

İnsanların kullandığı hiçbir erk devletin imkanlarını yakalayamaz.

erken: *zarf* Vaktinden ve alışılmış zaman diliminden önce demektir. Er, geç sözcüğünün karşıtı...

Titrek kavak, kayın, gürgen, fındık, meşe; bunlar hep çiçekleri küpeli ve erken açılan ağaçlar

erlik: *isim* Yiğitlik demektir. Erkeklik...

Benim erliğim, yiğitliğim Roma'ya, Şam'a kadar yayılsın, ünlensin, derdi.

ertes: *sıfat* Bir sonraki, hemen sonraki anlamındadır.

İki eskici ile anlaşılmadık. Ertesi gün getirdiğim biri de topuna birden üç buçuk lira verdi.

esas almak: *fiil* Bir işin gerçekleştirirken temel olmak, ana öge olarak kullanmak anlamındadır.

"Millî kültürün her alanda açılarak yükselmesini temin etmek" esas alınmıştır.

esasl: *sıfat* Çok geniş, önemli, kuvvetli anlamındadır.

Sonradan tanıdığınız insanlarla samimi oluşumuzla yakınlarımıza karşı samimi oluşumuz arasında esaslı farklar göze çarpar.

esenlik: *isim* Sağlıklı, huzurlu, afiyetli olma durumuna denir. Selamet...

Size esenlikler dilerim, diyerek toplantıdan ayrıldı.

eser: *isim* Çalışma ve emek sonucu meydana getirilen maddi-manevi işlerin tümüne denir.

Bu dünyada gördüğünüz bütün iyi eserler iyimserlerin eseridir.

esir: *isim* Tutsak, köle demektir.

Akça burçlu hisarlarda esir olaydın oğul!

esirgemek: *isim* Bir şeyi vermekten, yapmaktan kaçmak, eksik etmek demektir.

Bu yardımı bizden esirgeme.

eskici: *isim* Eski eşyaların alım satımını yaparak geçimini sağlayan kimseye denir.

Allah için eskici de fazla istemedi.

eskimek: *fiil* Yenisinin gelmesiyle değeri azalmak, gözden düşmek anlamındadır. Köhnemek...

Yaşlılar eskimiş düşüncelerinin eskidiklerinin pek farkına varamayacak gençlerle, zaman zaman anlaşmazlıklara düşerler.

eskitmek: *fiil* Yeni bir eşyanın kullanıla kullanılarak yıpranmasına denir.

Kitaplar size yardımcıdır. Kitaplarınızı eskitmeyiniz.

esmek: *fiil* Havanın bir yönden başka bir yöne doğru hareket etmesine denir.

Afrika çöllerinde geçen bir seyahat romanı okuyormuşum gibi çok tan (vadi) poyrazımsı bir yel esiyor

esmer: *isim* Rengi siyaha yakın olan anlamındadır. Kurşuni renk...

Halbuki sonbahar kocayemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği bol yeşili ile kuşlarla beraber olunca ne de güzel olurdu.

eş sesli: *isim* Yazılışları ve okunuşları aynı ama anlamları birbirinden çok farklı olan kelimelere denir. Örnek: gül, dal, taş, yüz...

Aşağıdaki cümlelerde bulunan eş sesli kelimelerin altlarını çiziniz.

eşsiz: *sıfat* Eşi benzeri olmayana denir. Benzersiz, nazirsiz, misilsiz...

Yıllardır bu eşsiz manzaranın dibinde yaşayıp da hiç merak etmemek ne kadar tuhaf geldi bana anlatamam.

eşya: *isim* Çok farklı amaçlar için insanların kullandığı taşınabilir nesnelerin tümüne denir.

Yanlışlıkla bir eşyasını unuttuğu dükkânların sahipleri defalarca arkasından çıraklarını koşturmuşlar

et: *isim* Hayvan ve insanların kemik ve cilt arasında taşıdıkları yağ ve kas yığınının oluşturduğu tabakaya denir.

Pişmemiş etler ister, aş, yemek ister oldu

etken: *isim* Bir işin oluşumuna etki eden şeylerin hepsine denir. Faktör...

Dış etkenlerle azalan derinin nemi, içilen her bardak su ile doğal yoldan dengeleniyor.

etki: *isim* Varlıkların başka varlıklar üzerindeki etkileme gücüne denir. Tesir...

Demir ve mangan; suyun içilebilir özelliğine etki eden maddelerdendir.

etkilemek: *fiil* Dış etkenlerden dolayı duygusal veya düşünsel açıdan etli altında kalmak. Tesir etmek...

Sana bayramın nasıl geçtiğini yazacaktım Nilgüncüğüm ama inan ki lunapark hepimizi çok etkiledi.

etkileşimli: *sıfat* Birbirini etkileyebilir nitelikte olana denir. İnteraktif, etkileşimsel...

Hilal'in bu etkileşimli ve şaşırtıcı konuşması bittikten sonra sınıfta bir alkış tufanı koptu.

etkinlik: *isim* Kişisel veya grup olarak yapılan işlerin tümüne denir. Faaliyet, aktivite...

İletişim, yaşamın her anında ortaya çıkan kişisel ya da grup olarak yapılan bir etkinliktir.

etnolojik: *sıfat* Toplumların hangi ırka ait olduğunu araştıran bilim dalına ait olana denir.

Oya, hem arkeolojik, hem mitolojik, hem de etnolojik anlamda yıllar boyu bitmeden, tükenmeden devam edebilecek türde bir el sanatıdır.

etraf: *isim* Çevre demektir. Taraf...

Bu şekilde sıkıntı ile etrafına göz attığında yüzlerine hiç de aşına olmadığı adamların kendisine doğru geldiğini fark etti.

ev kurmak: *fiil* Bir evi bütün eşyaları tamam olacak şekilde oturulabilir vaziyete getirmeye denir.

Yeni bir ev kurmuş, hayatı yeni yeni düzen almıştı.

evlat: *isim* Bir ailedeki ebeveynlerin çocuklarına denir. Çocuklar...

Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar, gözyaşlarınızı dindiriniz, evlatlarınız, bizim bağrımızdadır.

evlek: *isim* Küçük arsa parçasına denir. Bir dönümün bir bölü dördü...

Köyden bir evlek yer alıp oraya yerleşecektik güya.

evli: *sıfat* Bir kadın veya erkeğin evlenerek aile kurma durumlarındaki medeni hallerine denir. Evlenmiş olan..

O genç biri, yeni evli. Adını duyduysam da hatırlamıyorum.

evlilik: *isim* Bir kadın veya erkeğin evlenerek aile kurma durumlarına denir.

Örneğin, evliliğin ilk haftasından sonra anne ve baba evine el öpmeye giderken kadın, kocasından memnun olmadığını başına taktığı biber oyası ile anlatır.

evre: *isim* Bir işte birbiri ardınca görülen ve beliren gelişmelerin her birine denir. Merhale, aşama, safha, mertebe...

İnsan iş hayatında birçok evreden geçer.

evren: *isim* Gökyüzündeki bütün güneş, gezegen ve gökcisimlerini ; bunlarda yaşayan bütün canlıları içine alan âleme denir. Kâinat, kozmik âlem, kozmos...

Evrrendeki her şey hareket hâindedir.

evrensel: *sıfat* İnsanların bütününe ilgilendiren, onlara hitap eden demektir. Alemşümül, cihanşümül...

Şüphesiz sanatın evrensel bir dili vardır.

evrenselleşmek: *fiil* Bütün insanları ilgilendiren bir vaziyete gelmek demektir.

Milli kültürümüze ait bazı değerlerin evrenselleşmesi için ne kadar uğraşıyoruz?

evvel: *zarf* Önce demektir.

Ondan evvel de uçaklar geçmişti.

evvelce: *zarf* Daha önce, önceleri, önceden demektir.

Evvelce mırlar iken, şimdi hırlamaya başladı.

eyvan: *isim* Özellikle medreselerde veya tarihi diğer yapılarda bir tarafı açık, geniş odalara denir. Ayvan, sundurma...

Giriş kapısının önüne bir eyvan yapmışlar.

ezan: *isim* İslamiyet'te Allah'ın varlığını ve birliğini, Hz. Muhammed'in Allah'ın peygamber olduğunu yad ve ilan eden; müminleri namaza çağıran, camilerden yankılanan, müezzinin yüksek sesle yaptığı davete denir.

Cuma vakti olduğu için ezanı bekleyenler var.

ezel: *isim* Başlangıcı belli olmayan bir zamandan beri, çok çok önceleri anlamlarına gelir.

Dilin güçlülüğüne inanırdı ezelden,

ezgi: *isim* Belli bir kurala göre düzenlenmiş, insan kulağına hoş gelen ritimli sözlere denir. Nağme, melodi...

Anadolu insanı duygularını ezgilere yansıtmıştır çoğu zaman.

ezip geçmek: *fiil* Bir kimsenin sözünü dinlemeyerek kendi bildiğini yapmasına denir.

Öyleyse bizi de ezip geçecektir.

eziyet etmek: *fiil* İnsan veya hayvanlara sıkıntı vermek, onların canını yakacak şekilde davranmak demektir.

Bu küçücük kediye eziyet etmek nasıl bir vicdansızlıktır.

faaliyet: *isim* Kişisel veya grup olarak yapılan işlerin tümüne denir. Etkinlik, aktivite...
Kainattaki faaliyet bir elin sürekli değişen şu dünyayı kontrol ettiğinin en büyük delillerinden biridir.

fabrika: *isim* Hammaddeleri veya yarı işlenmiş maddeleri alarak yeni araç gereçler veya ürünler meydana getirerek, onları tüketime kazandıracak şekilde düzenleyen sanayi kuruluşuna denir.

Dünya fabrikalarının çıkardığı arabalarla, dünya insanlarıyla aynı hızda erişim sağlıyoruz.

fahri: *sıfat* Gönüllü olarak bir işte bulunmaya denir. Karşılıksız...

Fahri görev olduğu için bu hizmeti görürüm. Şartım budur

fakir: *sıfat* Maddi bakımdan geçimini güçlükle sağlayana denir. Yoksul, zengin karşıtı, fukara...

Pek fakir, pek acı, pek yoksul bir hayat geçirdi.

falan: *isim* Cümlede belirtilen nesnelere sonra gelerek “veya benzerleri” anlamında kullanılan bir sözdür.

Ben korkak falan değilim.

fani: *isim* Ebedi, sonsuz olmayan, bir sonu olan anlamındadır. Geçici, ölümlü...

Bütün dünya lezzetleri fanidir, bilesin oğul!

fantastik: *isim* Gerçekte kolay kolay karşılaşılması çok güç olaylar için kullanılan bir sözdür. Hayali...

Fantastik bir olayla karşı karşıyaydık.

fark etmek: *fiil* Anlamak, bir şeyi sezmek, farkında olmak anlamındadır.

Kullanırken pek düşünmeyiz ardındaki birikimi bilgeliği hemen fark etmeyiz

farklı: *sıfat* Değişik demektir. Farkı olan, ayrımlı...

Bu konuda daha farklı bilgi ve belgelere ulaşmak için araştıracağız.

farklılık: *isim* Diğerlerine göre değişik olma durumuna denir. Değişiklikler, alametifarika...

Her dilin kendi yapısından kaynaklanan farklılıklar vardır.

favori: *sıfat* En beğenilen, sevilen demektir. Gözde...

Turp gibi/turşu gibi olmak”, “ayranı kabarmak”, “tok evin aç kedisi” ya da favorilerimden “tuzlayayım da kokma!”

fay: isim Yer kabuğunun altında bir düzlem boyunca uzanan ve kırılarak depremlere yol açan yer kaymasına denir.

Fay hattı may hattı yok. Allah korusun, tam fırlatma sırasında deprem olsa felaket olmaz mı?

fayans: isim Duvarları ve yerleri süslemek amacıyla kullanılan bir yüzü parlak ve bezemeli pişmiş topraktan yapılan genelde köşeli levhalara denir.

Kışın ortasında fayanslar patır patır dökülmüştü.

fayda: isim Yarar demektir. Menfaat...

Bu lezzetin fazlasının, alerjik reaksiyon gibi sağlık sorunlarına neden olabileceğini hatırlatmakta fayda var.

fayda sağlamak: fiil Yararı olmak anlamına gelir. Fayda vermek...

Hastalık ilerledikten sonra bazı ilaçları kullanmak fayda sağlamaz.

faydalı: sıfat Yararı dokunan demektir. Yararlı...

Kışın en faydalı meyvelerinden biri de kividir.

feci: sıfat Çok kötü, acıklı, acı demektir. Trajik, hüznün verici...

Böyleleri en feci hadiseler karşısında kaldıkları zaman bile ümitsizliğe kapılmaz

fecir: isim Güneş doğmadan önceki alacakaranlık zaman dilimine denir. Tan vakti...

Uyandığımda vakit fecir vaktiydi. Pencereden giren gün ışıkları odayı hafifçe ısıtmıştı.

feda olmak: fiil Bir değer uğruna yok olmaya denir.

Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem varsın babamın yadigâr bıraktığı mandıram devlete feda olsun.

felaket: isim Çok büyük sıkıntı, zarar ve üzüntü veren olaylara denir. Yıkım...

Allah korusun, tam fırlatma sırasında deprem olsa felaket olmaz mı?

felç etmek: fiil İşlemez duruma gelmeye denir. Aksatmak...

Sabah sabah yola çıkan keçiler trafiği felç etmişti.

felsefi: sıfat Felsefe bilimi ile ilgili demektir.

Türkçede karşılanması pek zor, teknolojik ya da felsefi bir kavram mı söz konusu.

fena olmak: fiil “Güzel olmaz mı?” anlamına gelen bir sözdür. İyi olmak...

Genç ruhlu, global bazlı bir platform çıkarsa fena mı olur?

fenalık etmek: fiil Bir şeye veya kişiye kötülük etmek anlamındadır.

Sana bir fenalık etmesinden korkuyorum. Zira o menfaatleri için kimsenin gözünü yaşına bakmaz.

fend: *isim* Birini güç durumunda bırakmak için kurulan tuzağa denir. Komplo...

El ariftir, yokla kendi kendini./Dağıtırlar tuzağını, fendini.

ferahlık vermek: *fiil* Söylenen sözlerle insanlara rahatlık ve esenlik vermeye denir. İç açmak...

Konuşsalar gayet güzel söz ettiklerinden insana tesir edip ferahlık verir.

ferman: *isim* Osmanlı Devleti zamanında padişahların uyulması için çıkardığı emirleri taşıyan yazılı buyruğa denir. Buyruk, emir, emirname...

Bu ferman, Fatih'in gereksiz ağaç kesme eylemini en ağır suçlar düzeyinde tuttuğunu göstermesi bakımından çarpıcı.

feryat etmek: *fiil* Yüksek sesle bağırp çağırma denir.

Benim köprümün yanında bu kargaşa nedir? Niye feryat ediyorsunuz?

feryat figan: *zarf* Üzücü bir durum karşısında haykırarak, ağlayarak hareket etmeye denir.

Feryat figan arşa çıktı. Bu sırada Deli Dumrul atını koşturup geldi.

fesleğen: *isim* Yaprakları pembe veya beyaz çiçekli, güzel kokulu, yenilebilen veya yiyecek içeceklerle güzel tat veren bir Akdeniz bitkisidir.

Müslümanların, yoksul barınakların adeta yarı kutsal bir yeşilliği olan fesleğenler, fesleğen saksıları...

festival: *isim* Bir bölgede gerçekleştirilen, ana hatları, yapıldığı çevre ve programın niteliği belli olan milli veya uluslararası şenliklere denir.

Balkan Festivaline uzun zaman sonra ilk gidişleriydi.

fethetmek: *fiil* İnsanların gönlünü, takdirini kazanmaya denir.

Gönülleri fetheden tatlı dil bütün gücünü gönülden alır.

fetih: *isim* Bir ülkeyi, şehri veya yeri savaş yoluyla alamaya denir.

Vezirler barışsever hükümdarlarının huzurunu bozmak istememektedirler. Bununla beraber batıda fetihler yapılmaktadır.

fıkra: *isim* Kimi zaman güldüren güldürürken de düşündüren içinde mizahın olduğu ve insanlara ders vermek amaçlı yazılmış veya söylenmiş hikayeciklere denir.

Nasreddin Hoca fıkralarında en önemli unsur mizahtır.

findık: *isim* Genellikle ılık memleketlerde yetişen, kayingiller ailesinden, boyları 7 metreye kadar uzayabilen, kabuklu meyvesi olan ağaçlara denir.

Birkaç findık ağacı var, epeyce de asma.

fırın: *isim* Genellikle ekmek veya çeşitli yiyeceklerin pişirildiği, satıldığı işletmelere denir.

Ben o sevinçle koşa koşa eve gelirken fırıncının biri fırından ekmek çıkarıyormuş

fırıncı: *isim* Fırında çalışan veya fırının sahibi olan kimselere denir.

Ben o sevinçle koşa koşa eve gelirken fırıncının biri fırından ekmek çıkarıyormuş

fırsat: *isim* Uygun zamanlarda ortaya çıkan avantajlı durumlara denir. Okazyon...

Kaçtı bu fırsat! Almayacak babam elbise melbise.

fırtına: *isim* Rüzgâr çizelgesinde hızı 34-40 deniz mili olan ve kuvveti 8 ile gösterilen, yağmur ve kasırga getiren çok güçlü rüzgâra denir.

Bir zaman sonra fırtınalar koparır gibi hızlanıyor. Uzun çam ağaçlarında, serviye benzeyen ardıçlarda uğultular.

fışırtı: *isim* Rüzgâr çizelgesinde hızı 34-40 deniz mili olan ve kuvveti 8 ile gösterilen, yağmur ve kasırga getiren çok güçlü rüzgâra denir.

kumsalı yalayan küçücük dingin dalgacıkların fışırtısı kulaklarımızdaydı.

fışkırmak: *fiil* İnsanın duygularını çok açık edecek şekilde konuşması veya bakması durumuna denir.

Kim bilir belki de ela gözlerinden fışkıran samimi bakışlar ve yüzüne yapıştırdığı yayvan gülümseme kelimelerden daha etkiliydi.

fidan: *isim* Ağaçların küçük hali, yeni yetişen ağaçlara denir. Ağaççık...

Kıyamet kopmak üzere bile olsa elinde bir fidan varsa bu fidanı dikmemelik etme.

filika: *isim* Denizde boğulmaları önlemek için kullanılan cankurtaran sandalına denir.

Filika büyüklüğünde, deniz teknesi, küçük vapurdur.

film: **1.** *isim* Sinema veya televizyon gibi ortamlarda gösterilmek için bir senaryonun elektronik ortamda kaydedilerek seyircilere sunulmasına denir.

Yarıdan ümidi olmayan canlılar. Yok yok, üçüncü dünyanın filmini çekmiyoruz ya da zamanda yolculuk yaparak dünyanın ilk yaratıldığı günleri göstermeye çalışmıyoruz.

2. *isim* Organların durumunu gözlemlemek için x ışınları ile çekilen ve saydam, bükülebilir şekilde olan gösterim nesnesine denir.

Kullanılmış röntgen filmleri sıcak su ile silinir, hafifçe kazınır

fincan : isim Porselen veya camdan yapılmış kulplu çay ve kahve gibi içecekleri içmek için kullanılan küçük kaba denir.

Fincanın tabağının kenarına dökülen kahve damlacıklarını silip öyle kahvesini yudumladı.

fışek: isim İçerisinde barut bulunan tüfek veya tabancalarda atılmak için kullanılan mermiye denir.

Fışeklerdeki saçmalar başımızdan yağmur damlaları gibi yağarken sesler her yeri çınlatıyordu.

fiyat: isim Bir malın karşılığında ödenen ücrete denir. Değer, eder...

Elbiselerin fiyatını sorunca almaktan vazgeçti.

fiziksel: isim Doğadaki maddelere ilişkin olan demektir. Fiziki durumla ilgili...

Onun fiziksel özellikleri o kadar çarpıcı olmasa da ruhsal yanı herkesi etkilerdi.

folklor: isim Kültürel değerlere denir. Kültür, hars...

Bu çalışma alanları, özellikle teknoloji, el sanatları, kitap, müzik, folklordur.

fon: isim Bir yerin arka tarafı, alt dokusuna denir.

Arka fonda uçsuz bucaksız Konya Ovası...

forum: isim İnternet ortamında insanların sorunlarını veya deneyimlerini paylaştığı interaktif sitelere denir.

İnternet' te bir forum kursalar, oraya damla damla bildikleri deyimleri, atasözlerini, koysalar.

fotoğraf: isim Görüntüleri veya manzaraları çeşitli elektronik aletlerle bir ekrana veya yüzeye sabitlemeye denir.

Güzel yazılmış bir yazıyı okumak, sönüp gitmiş bir varlığın fotoğrafına bakmak gibidir.

frank: isim Bazı Avrupa ülkelerinin(İsviçre, Fransa, Belçika vb.) kullandığı para biriminin adıdır.

Fakat benim bile koltuğumda birkaç bin franklık kitapla sokağa çıkmış olmama göre, hasılat çok iyi olacaktı.

fren: isim Araçları durdurmaya yarayan ve kullanıldığında tekerlekleri kilitleyerek kimi zaman yoğun bir ses çıkmasına da sebep olan mekanik sisteme denir.

Sokağın ortasından evlerin camlarına çarpan acı bir fren sesi duyuldu.

füze: isim Yanıcı ve yakıcı maddelerin tesiriyle oluşan itme gücüyle hareket eden düzeneklere denir.

Füze fırlatma rampası için Konya-Karaman sınırı uygunmuş.

gafil: *sıfat* Etrafındaki meydana gelen olaylardan habersiz olan kimselere denir. Aymaz...

Sizi gidi gafiller... Örtülü, namuslu Müslüman kadınlarını âleme teşhir etmeye mi geldiniz?..

galiba: *zarf* Herhalde, görünüşe göre, anlaşılan o ki anlamına gelir. Mağlup karşıtı...

Bu adam benimle eğleniyor galiba?" dedim.

galip: *isim* Yenmiş, galibiyet kazanmış demektir.

Diziler teker teker meydana çıktıktan sonra, değneğini en çok isabet ettiren taraf galip sayılır.

gam: *isim* Olaylar karşısında ortaya çıkan keder, hüznün, sıkıntıya denir. Üzüntü, elem, ... *Gam dolu yüreğinde neredeyse sevince yer kalmamıştı.*

ganimet: *isim* Savaş sonrası galip olan tarafın mağlup olan taraftan aldığı değerli eşyaların tümüne denir.

Oğuz Han'ın otağı, ganimetlerle doldurur.

garanti: *isim* Bir şeyin belirli bir kullanım zamanı süresince bozulması durumunda geri alınması veya tamir edilmesine yönelik verilen güvenceye denir.

Beyaz eşyaların garanti süreleri marka ve modellere göre değişiklik gösteriyor.

gardaş: *isim* Kardeş anlamında yöresel söyleyişli bir kelimedir.

Herifim evde yokkine gardaş." dedi.

garip: 1. *zarf* Acayip, değişik demektir.

Filedar Ovası'ndan acayip, garip bir manzara teşkil eder. Gördüğüm şehirlerin hiçbirine benzemez.

2. *isim* Kimi kimsesi olmayan, yalnız ve düşkün yaşayana denir. Zavallı...

Her kim ki bu memlekete gelmiştir, kimsesizdir, gariptir yardım oluna.

garip garip: *zarf* Değişik, farklı farklı anlamına gelir.

Para vermeyi teklif ettiğinde garip garip yüzüne bakmışlar

garipsemek: *fiil* Bir şeyi uygun görmemek, tuhaf ve garip görmeye denir. Yadırgamak, alışmamak...

Ülkeyi kurtardıktan sonra yapılacak ilk işin kültür işleriyle ilgilenmek olmasını bir an garipsedim.

gark etmek: *fiil* Bir kimseye bir şeyi bolca vermek demektir.

Biz onun sırmalara, altınlara, elmaslara gark ederek gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik.

garp: *isim* Batı kelimesinin eş anlamlısıdır.

Şimalden, cenuptan; garptan ve şarktan /Artık süvariler başka seslerle yarışsın.

garsonluk: *isim* Bir işletmede getir götür işlerini yapmayı meslek edinme durumuna denir. Garson olma durumu...

Neme lazım, ben buraya garsonluk etmeye geldim.

gaz lambası: *isim* Bir şişenin içerisine konulan gaz yağının fitile dokunması ile tutuşturulan ve aydınlatmada kullanılan farklı şekillerdeki lambaya denir.

Çini bir soba ile dört boru, iki kanat perde, ayaklı bir gaz lambası vardı.

gazaz(kazzaz): *isim* İpek büken, ibrişim yapan kimselere denir. Gazzaz...

Gazazlar Çarşısı gayet süslü olup sahipleri iyi ahlaklı, olgun kimselerdir.

gazetesiz: *sıfat* Gazetesi olmayan demektir.

Okunacak şeyin ne değerinde olduğunu kitapsız, gazetesiz kaldığımız zaman çok iyi anlarız.

gazi: *sıfat* Müslüman olmayan bir devlete karşı veya düşmanla savaşa girmiş ,savaştan yaralı veya sağlam olarak memleketine dönebilmiş Müslüman kimselere denir.

Gaziler çoktan göçüp gitmişlerdi. Kahve aynı kahveydi

gebe kalmak: *fiil* İnsan veya hayvanların hamile kalması, yavru taşımaya denir.

Gebe kalmış idi kız, gün geceler dolunca.

gece: *isim* Karanlıklı gün demektir. Gündüzün karşıtı...

O gece Türk tiyatrosu için tarihsel ve unutulmaz bir gecedir.

gecesefası: *isim* İki çeneklilerden, gece açan küçük kokulu çiçekleri olan, otsu bir bitkidir. Akşamsefası...

Vazonun içinde bir gecesevası garip kalmış gibi duruyordu.

gecikmek: *fiil* Gidilecek veya varılacak bir yere geç kalmaya denir.

Bu saadet tohumları buğday misali yeşermekte gecikmez.

geç: *zarf* Olması gereken zamandan sonra demektir. Erken sözcüğünün zıttı...

Göl kenarında yaşarmış. Her gün tutabildiği birkaç balıkla eve geç gidermiş.

geçe geçe: *zarf* Gide gide, aşa aşa, ilerleye ilerleye anlamına gelir.

Çağlardan çağlara, ellerden ellere geçe geçe, bütün tarihi aşıp gelir.

geçerli: *sıfat* Bir kimse veya bir şey için uygulanabilir, uygun demektir.

Her gelen yaşlı insanımızı hoş geldin deyip kabul etmek durumundayız. Aynı şey babaannen için de geçerli.

geçici: 1. *sıfat* Çok devam etmeyen, sonu olan, fani, devamsız demektir. Bekasız...

Bu geçici dünyada gönül yıkmanın bir anlamı yok.

2. *isim* Bir kimseyi veya bir şeyi çabuk terk eden, hemen bırakan anlamındadır.

Dinle sana bir nasihat edeyim:/Hatırdan, gönülden geçici olma..

geçim: *isim* Maddi olarak bir evin yiyecek, içecek, giyecek ve kira gibi masraflarını karşılayabilme durumuna denir. Geçinmek işi...

Hayatı boyunca geçim sıkıntısı yaşamamış, el bebek gül bebek hayat sürmüştü.

geçimsiz: *isim* Anlaşılması güç kişiye denir. Dirliksiz...

İki geçimsiz kişinin anlaşamaması kadar doğal bir şey yok.

geçinmek: *fiil* Maddi olarak bir evin yiyecek, içecek, giyecek ve kira gibi masraflarını karşılayabilmesine, yaşam için gerekeni sağlamaya denir.

Ne diye kara kara düşünüp durursun? İki el, bir baş içindir; geçinmeyecek ne var.

geçirmek: *fiil* Bir taraftan diğer tarafa götürmeye denir.

Artık kızını daima orada oturtmakta, karşı tarafa hiç geçirmemektedir.

geçiş: *isim* Bir bölümden diğer bölüme geçme sırasındaki duruma denir.

Hayal gücünü kullanmasını öğrenirsen onun bir sihirli halı olduğunu göreceksin. (Müzik... Geçiş...)

geçmiş: *isim* Bugüne göre bitmiş, geride kalmış zaman dilimine denir. Mazi...

Millî kültürün geçmişte sağladığı büyük başarılar, sadece öğretmek için değildir.

gelenek: *isim* Bir toplumun çok eskilerden beri getirdiği nesilden nesle aktarılan kültürel birikimler ve alışkanlıklara denir. Töre, anane, töre...

Oyaların dilini araştırırken, coğrafi bölge, bitki örtüsü, yörenin inançları, gelenekleri, görenekleri, oyayı ören kadının yaşı, oyanın kullanım amacı gibi konularda önemli saptamalar yapmak gerekmektedir.

geleneksel: *sıfat* Bir toplumun çok eskilerden beri getirdiği nesilden nesle aktarılan kültürel birikimler ve alışkanlıklara ait demektir.

Geleneksel kuralları ile birlikte millî oyunlarımız arasında yerini alır.

gelin: *isim* Evlenmek için hazırlanan veya yeni evlenmiş kıza denir.

Gelin eğer mutlu ise "hercai menekşe" veya "çayır çimen" oyası takar.

gelişigüzel: *zarf* Öylesine, rastgele, tesadüfen demektir.

Burada “tercih ederler” sözünü gelişigüzel kullanmadığımı herhâlde siz de fark etmişsinizdir.

gelişme: *isim* Gelişip büyüme, kemale ermeye denir. Neşvünema, tekamül, inkişaf...

Bugünkü bilimsel gelişmelerin temelini hiç şüphesiz akıl ve mantık oluşturur.

gelişmiş: *isim* Belirli bir gelişim seviyesine yükselmiş demektir. Ümranlı...

Gelişmiş Ülkelerin refah seviyesini gerçek anlamda yakalayabilmek ve geçebilmek bizim elimizdedir.

gelişmişlik: *isim* Çeşitli alanlarda gelişim gösterme durumuna denir.

Gelişmişlik düzeyi yüksek ülkelerde sanayi üretiminin fazla olduğunu görüyoruz.

gemi: *isim* Genelde denizde yük ve insan taşımacılığı için kullanılan deniz aracına denir. Sefine...

Gemi yavaş yavaş Karaköy’e doğru yanaşırken ilk kez gördüğü şehir, masal perilerinin fısıltuları ile kendisini çağırıyordu.

genç: *sıfat* Yaşı henüz ilerlememiş olana denir. İhtiyar olmayan...

Aynı oyayı yapan bir genç kızla, yaşlı bir kadının ona verdikleri isim aynı olsa da anlatımları farklıdır.

gençlik: *isim* Olgunluk ve ergenlik arasındaki yaş döneme denir.

İlk gençliğinden beri gemilerde çalışıyordu.

gene: *zarf* Yine demektir.

Az sonra birkaç yerden gene ateş verirler

genel: *isim* Konunun bütünü dikkate alınarak özel durumlar haricinde olana denir.

Her ustanın ayrı bir tarifi olsa da genel olarak lokum, bu malzemelerden belli oranlarda oluşan bir karışımın sürekli olarak karıştırılıp kaynatılmasıyla elde ediliyor.

geniş: 1. *sıfat* Eni, boyu fazla olana denir. Dar karşıtı, vasi...

Bre Azrail, ben seni geniş yerde arıyordum, dar yerde elime girdin.

2. *sıfat* Kapsam bakımından yaygın ve kuşatıcı olana denir.

Kültürü çok geniş değerli bir dostum geçen gün bana diyordu ki...

3. *sıfat* Rahat, kolay kolay endişelenmeyen insanlar için kullanılır.

O kadar geniş bir insandı ki milletin ne yaptığı ne ettiği umurunda değildi.

genişçe: *zarf* En ve boy bakımından büyüğe yakın olana denir. Biraz geniş...

Genişçe bir tarlanın köşesine kondurulmuş bu küçük kulübe çok göze şirin görünüyordu.

geniz: isim Burun ve ağzın arkasındaki boşluk kısma denir.

Her eli öpüldüğünde gürültülü bir şekilde genzini temizledi.

gerçek: isim Yalan olmayan, doğru olan şey. Hakikat...

Murad yalan ölüm gerçek,/Dostlar beni hatırlasın...

gerçekçi: isim Gerçeğe taraftar olandır. Realist...

Şiir anlayışı o dönemde Batı'da bile örneklerine az rastlanacak ölçüde gerçekçidir.

gerçekçilik: isim Gerçeği hedef edinmiş tutum içinde bulunma durumudur. Realizm...

Gerçekçiliği ön planda tutan Mehmet Akif'in şiirlerinde hayal gücünün yerini gözle görülür, elle tutulur gerçekler almaya başlamıştır.

gerek: isim Gerçekleşmesi beklenen, lazım olan demektir. İcap...

Bu da hayatın anlamı olsa gerek değil mi?

g gereken: sıfat Gerekli, lüzumlu, lazım demektir.

Kuşkusuz, her insanın belli bir işi, uğraşısı (mesleği) yanında, yapması gereken başka işleri de vardır.

gerekli: sıfat Yapılması ve elde edilmesi lazım olana denir. Lüzumlu, vacip, zaruri...

Toplantıyı idare edenlere cetvel gereklidir.

gereksiz: sıfat Yapılması ve elde edilmesi lüzumlu olmayana denir.

Fatih'in gereksiz ağaç kesme eylemini en ağır suçlar düzeyinde tuttuğunu göstermesi bakımından çarpıcı.

gerektirmek: fiil Gerekli kılmak, icap ettirmek demektir. İstilzam etmek...

Akıl, düşünmeyi, soru sormayı gerektirir.

gergedan: isim Burnunun üzerinde büyükçe bir boynuzu olan, iri cüsseli, kalın derili sıcak ülkelerde hayat süren vahşi bir hayvandır. Rhinoceros indicus...

Gergedan geldiğinde, Oğuz'u görüp durdu.

gerilik: isim Gelişmişlik bakımından geri olma durumuna denir.

Kurtuluş Savaşı biter bitmez bilgisizliğe, tutuculuğa, bağnazlığa, her türlü geriliğe karşı yeni bir savaş başlatmıştı

gerilmek: fiil Uzayarak gergin duruma gelmeye denir.

Vücuttaki ani ısı değişimi sinirleri yatıştırmak bir yana, gerilmesine neden oluyor.

germek: fiil İnsan ilişkilerinde ortamda söylenen sözler, tutum ve davranışlarla olumlu havayı bozmaya denir.

Ortamı germesi iki üç saniye sürüyordu. Neredeyse bulunduğu her toplumda kara bulutlar dolaşırdı.

geze geze: *zarf* Dolaşarak, gezerek anlamındadır.

Anadolu'nun dört köşesinde geze geze toplamak lazım bu kelimeleri.

gezegen: *isim* Gökyüzünde yıldızlardan aldıkları ışık ve ısıyı yansıtan; onların yörüngesinde dolaşan cisimlerin ortak adına denir. Seyyare...

Gezegenler Güneş'in Güneş de gökadamız Samanyolu'nun merkezinin çevresinde dolanır.

gezgin: *sıfat* Yeni yerler, yeni lezzetler keşfetmek için şehir şehir, ülke ülke gezen kişilere denir. Seyyah, gezici...

Bornos'lu bir gezgin gibi şu akçıl ve ağaçsız ovayı aç, susuz, bitkin bir durumda zor geçmişti.

gezi: *isim* Ülke ve şehirler arasında yapılan yolculuklara denir. Seyahat...

Bu gezilerde İslam ülkelerinin maddi durumu ve bilimsel gelişmişlik bakımından Batı karşısındaki zayıflıkları konusunda yeni izlenimlere sahip oldu.

gezinmek: *fiil* Belirli bir çevrede dolanıp durmak anlamındadır.

Mutlaka bulurlar onu. Bulurlar eminim (Gezinir.). Allah Allah! Nereye gider bu çocuk?

gıcır gıcır: *zarf* Temiz, çok temiz anlamına gelir. Tertemiz...

Pencereler gıcır gıcır olmuştu.

gıcım gıcım gıcılamak: *fiil* Gıcırdayarak ses çıkarmaya denir.

Uzun kavak gıcım gıcım gıcılar İliklerine kadar.

gıda: *isim* Besin demektir.

Aynı biçimde lifli, posalı, tuzlu gıdaları, et ve diğer proteinli besinleri fazla tüketen kişilerin de içilen su miktarını artırmaları gerekiyor.

gidermek: *fiil* Yol etmek, üzerindeki sıkıntıyı almaya denir.

Tabiatın harikuladeliğine hayran kalmak, bir çocuğun masum üzüntüsünü gidermek; bir kötümserin gözünde hiç değeri olmayan pek çok şey, iyimserin hayatını zenginleştirir.

girintisiz: *sıfat* Düz yüzeylerde içeri girmiş bir parçası olmayana denir.

Girintisiz bu koyun dümdüz uzanan sahili bir harika manzara sunuyordu gelen misafirlere.

giriş: *isim* Bir yapıya veya bir yere geçilen ilk yere denir.

Ama girişteki Toros köyü hikâyesinde özetlediğimiz gibi, ağaç ve yeşilliğin asıl önemi, çok yönlü ekolojik ilişkilerde yatar.

girişmek: *fiil* Bir işe başlamaya denir.

Issız adada elini kolunu bağlayıp durmamış, hemen işe girişmiş. Marifet ölmek değil mi?

gitmek: 1. *fiil* Bir yere veya bir şeye doğru yönelmeye demek.

Genç adam yüklenen malların arkasından gitmek için yola koyulduğu sırada arkasından Hasan Ağa'nın koşarak geldiğini gördü.

2. *fiil* Ava çıkmak anlamına gelir.

Ava gitmişti bir gün, ormanda Oğuz Kağan,

giydirmek: *fiil* Elbiseleri üzerine geçirmeye denir.

Kardan adamın gövdesi, kafası tamamlanınca sıra giydirmeye, kuşatmaya, süslemeye geliyor.

giyinmek: *fiil* Bir kimsenin kendi kendinin elbiselerini üzerine geçirmesine denir.

Onun elçisi, gayet ağır giyinmişti. Atları, hizmetçileri mükemmeldi.

giysi: *isim* Her türlü giyim eşyasına denir. Elbise, giyecek, libas, kıyafet, urba...

Ablalarımınla Ahmet ağabey de yeni giysiler içinde pırıl pırıldılar.

gizlemek: *fiil* Herhangi bir nesne veya düşünceyi başkalarına göstermemek, söylememek, saklamak anlamındadır.

Soramadım kimseye ne olduğunu. Ama bizim köyden gelin gitme Emine Abla, hayretini gizleyemedi

gizlenmek: *fiil* Birilerinden veya bir şeyden saklanmaya denir.

Bu yüzden atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar, gizlenir,

gizli: *fiil* Bir yere saklanmış, gizlenmiş olana denir. Saklı...

Ona kalbimi, en gizli sırlarımı bütün cömertliğimle teslim ettim.

gizli gizli: *zarf* Çok gizli bir biçimde demektir.

Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü.

gizlice: *zarf* Gizli, saklı bir biçimde demektir. Açık olmayacak şekilde...

Gizlice can aldığını duymamıştım!

gocunmak: *fiil* Bir durumdan alınmak, etkilenmek demektir.

Ancak genç adamın bu durumdan gocunduğu söylenemezdi.

gonca gül: *isim* Tomurcukları yeni yeni açılmaya başlayan, yaprakları yeni yeni görünen güle denir. Taze gül, gonca...

Hatta toplumumuzda “gül gibi kız”, “gonca gül”, “deve dikenini gibi kadın”, “Kabak çiçeği gibi açıldı.

göç etmek: *fiil* Bir yerden bir yere eşya ve yanındakilerle taşınmaya denir. Taşınmak...

Yörenin halkı da fakirleşecek ya da göç etmek zorunda kalacak.

göçertmek: *fiil* Çökertmek, başına yıkmak anlamındadır.

Evi göçerteceksiniz.” dedi ama çok mutlu olduğu her halinden belliydi.

göçücü: *sıfat* Birlikte hareket etmek, yanlarında bulunmak anlamına gelir.

Seni bir mecliste hacil düşürür./Kötülerle konup göçücü olma.

gök: *isim* Yeryüzünü kuşatan kimi zaman açık kimi zaman bulutlu mavi kubbeye denir.

Sema, gök kubbe...

Gökler ve yerler Allah'ı zikrediyor, der Kuran-ı Kerim'de birçok ayet.

gökada: *isim* Milyarlarca yıldızdan, yıldız kümelerinden, bulutsu ve gaz bulutlarından oluşmuş, Samanyolu gibi bağımsız uzay adası, galaksi.

Gezegenler Güneş'in Güneş de gökadamız Samanyolu'nun merkezinin çevresinde dolanır.

gök gürültüsü: *isim* Yağmurlu havalarda bulutların elektrik yüklerinin çarpışmasıyla çıkan şiddetli sese denir. Gök gürlemesi...

Duyum eşiğimiz ne denli yüksek olursa olsun, gök gürültülerini hepimiz işitirken ürpeririz.

göklü: *sıfat* İçerisinde mavi renk bulunana denir. Gök renkli, mavili...

Hafif sarılı, göklü bir elbiseydi.

gökyüzü: *isim* Dünyanın yüzeyini çevreleyen atmosferin gözle görülebilen bölümüne denir.

Genellikle Kutup Yıldızı'nın gökyüzündeki en parlak yıldız olduğu düşünülür. Aslında böyle değildir.

göl: *isim* Oluşumu tektonik veya volkanik nedenlere bağlı derin ve geniş; tuzlu veya tuzsuz, durağan su birikintisine denir.

Bir balıkçıl kuşu varmış. Göl kenarında yaşarmış. Her gün tutabildiği birkaç balıkla geçinip gidermiş.

gölge: isim Saydam olmayan cisimlerin ışığın önüne geçmesiyle oluşan karanlık yansıma denir.

Bir ağaç gölgesinde az da olsa soluklansaydık, dedi.

gölgelemek: *fiil* Bir kimsenin yaptığı işin önemini ve değerini azaltmaya çalışmaya denir.

Başarılarımızı gölgelemeye hakkı yoktu.

gölgeli: *sıfat* Gölgesi olana denir.

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakin, daha gölgeliydi.

gömgök: *sıfat* Masmavi demektir.

Bir kurt ki gök yeleli! Bir kurt ki gömgök tüylü.

gömü: isim Toprak altına saklanmış değerli altın, para gibi şeylere denir. Define, hazine...

Öylesine ulus sınırı tanımayan ama gene de öylesine köklü bir oyun gömüsü var ki çocukların.

gömülü: *sıfat* Gömülmüş, bedeni defnedilmiş anlamına gelir.

Bir minaresi vardır. Orhan Gazi burada gömülüdür.

gönül: isim Duyguların insan kalbinde olduğu kaynağa denir.

Hepsini tebrik ediyor, güzel sözlerle hepsinin gönüllerini hoş ediyor

gönüllü: *sıfat* Zorunluluk olmadan istekli olana denir.

Yabancı bir sözü, Türkçe karşılığı varken kullanmak manevi mülkümüzden, ruhumuzun öz yurdundan bir parçayı gözden çıkarmaktır. Gönüllü sömürgelectedir bu.

göre göre: *zarf* Bir işi birlikte yaparak anlamına gelir. Yapa yapa...

Adamcağız yabancılarla iş göre göre az buçuk dillerini öğrenmişti.

görece: *zarf* Diğerlerine nispeten, diğerlerine göre anlamına gelir.

Çünkü güney gök kutbu bölgesi görece daha zengindir.

görenek: isim Eskilerden görüldüğü gibi yapılan ve âdet haline gelmiş alışkanlıklara denir. Âdet...

Bu anlayış, bu görenek de dünyanın hiçbir ülkesinde olmamıştır.

görev: isim Özel bir amaçla yapılan, sorumluluğu alınan veya verilen işlere denir. Vazife...

Bir görevi yapmış olmanın rahatlığını duyar.

görevlendirmek: *fiil* Özel bir amaçla bir insana sorumluluk gerektiren bir iş vermeye denir. Vazifelendirmek...

Onu küçük bir kasabaya ebe olarak görevlendirmişlerdi.

görevli: *sıfat* Görevi olan kimselere denir. Vazifeli...

Yularından çekilen türlü türlü binek atları, rütbeli cübbeli kodamanlar, görevliler; büyük bir kalabalık yaklaşıyordu.

görgü: *isim* Toplum içerisinde uyulması gereken yasal bir zorunluluğu olmamakla birlikte saygı odaklı davranış ve kuralların tümüne denir. Terbiye...

Görgü kurallarını insan evvela ailesinden öğrenir.

görkemli: *isim* Gösterişli, heybetli, büyük anlamına gelir. Haşmetli, debdebeli, şaşalı, muhteşem, ihtişamlı, şatafatlı...

Bunların hepsi, hakikaten benzeri görülmedik derecede görkemliydi.

görsel: *isim* Görme duyusuna dayanan, görme ile ilgili demektir.

Sunumlarda kullanmak üzere konuyla ilgili görsel materyalleri de inceledik.

görselleştirmek: *fiil* Gözle görülebilecek ve algılanabilecek şekle getirmeye denir.

Bir olayı anlatırken görselleştirmek hafızada kalıcılığı artırmanın en kolay yoludur belki de.

görüntü: *isim* Bir varlığın veya nesnenin şeffaf, parlak, cam ve merceklerde oluşan şekline denir. Sliüet...

Abdullah hayatından memnundu, kendini çok şık bulduğu iki de bir pencere camlarında görüntüsünü süzmesinden belli oluyordu.

görüş: *isim* Bir durum veya olay üzerine kişilerin vardığı fikirlere denir.

Tüm bu dönemlerdeki görüş ve düşünce farklılıklarını açığa çıkarıyor.

görüşme: *isim* İki veya daha fazla kişinin bir araya gelerek konuşmasına denir. Müzakere, mülakat...

Fakat görüşmeleri, gönüllerine ateş düşürerek, nesillerini devam ettirmeleri lazım.

gösteri: *isim* Bir topluluk önünde sergilenen beceri gerektiren dikkat çekici oyunlara denir.

Cirit oyununun bir savaş oyunu ya da karşılıklı savaş gösterisi sayılması bu yüzden.

göstermek 1. *fiil* Bir nesne veya kimseyi işaretle bildirmeye denir.

Sonra anasına çuvalı gösterdi.

2. *fiil* Sonu olarak ortaya çıkmak demektir.

Bu da gösteriyor ki kale insanoğlu yapısı değildir.

3. Bir işin üzerinde fazlaca durmak, özenle takip etmeye denir.

Fatih, İstanbul çevresi için gösterdiği özeni, tüm ülke çapında da uyguladı. Belirli amaçların dışında ormanlardan ağaç kesimini yasakladı.

gövde: 1. isim Bedende baş ve ayaklar arasındaki genişçe bölüme denir.

Kardan adamın gövdesi, kafası tamamlanınca sıra giydirmeye, kuşatmaya, süslemeye geliyor.

2. isim Bir nesnenin asıl bölümüne denir.

Ortada kısacık gövdesi vardı çeliğin. Taşın toprağın arasında kaybolmuştu iki uç birden.

gövermek: fiil Bitkilerin yeşermesine denir.

Kara toprağı alın teriyle öyle bir yoğurmuşlar, öyle bir yoğurmuşlar ki aldıkları gövermiş gelmiş, dedikleri yeşermiş gitmiş

göz göze gelmek: fiil İki kişinin bakışlarının karşı karşıya gelmesine denir.

Neşe 'yle göz göze geliyoruz. Zehra Hala 'ya da katmer gönderilecek.

gözcü: isim Gözetleme işini yapan kişiye denir.

Gözcü hafiften bir işaretle bir gelen olduğunu anlatmaya çalışıyordu.

gözenek: isim Canlı dokuların dış yüzeylerinde, deri üzerindeki delikli küçük açıklıklara denir.

Bağışıklık sistemi güçleniyor, ciltteki fazla yağ temizlenerek cildin gözenekleri açılıyor

gözlem: isim Planlı ve düzenli bir biçimde bir nesne veya olayın özelliklerinin ortaya çıkarılması için yapılan incelemeye denir.

Dört haftalık gözlemlerime göre Hilal, sessiz, içine kapanık ve sakin biriydi. Sınıfta pek söz almaz, derslere nadiren katılırdı.

gözlemcilik: isim Planlı ve düzenli bir biçimde bir nesne veya olayın özelliklerinin ortaya çıkarılması için yapılan inceleme işine denir.

Bu sayede yönümüzü bulabiliriz. Aslında gökyüzü gözlemciliği ile uğraşmayanlar için Kutup Yıldızı günümüzde bu işlevini önemli ölçüde yitirmiş durumda.

gözleme: isim İçerisine kıyma, patates ve peynir malzemeler konularak sacda veya yağda kızartılan hamur işine denir.

Gözleme var kafeteryalarda. Alan alır. Alamayanı düşünün olmaz.

gözlemek: fiil Gizlice gözetlemeye, bakmaya denir.

Kapının kıyısında duvara yaslanmış babasını gözlüyordu.

gözlü: *sıfat* Gözü olana denir.

Güzel gözlü kızların gelinlerin/ Canını çok aldım ben.

gözlük: *isim* Gözleri dış etkenlerden koruyan veya görme bozukluklarına karşı gözün daha iyi görmesini sağlayan çift camdan oluşmuş çerçeveli görme aracına denir. Lünet...

İnsanlara da hayatı pembe bir gözlük arkasından seyrettirirler.

gözü kara: *isim* Korkusuz kimseye denir.

Niçin böyle yapıyorsun, diyenlere de, benden gözü kara, benden güçlü er varsa çıksın döğüşelim;

gözükmek: *fiil* Görünmek anlamına gelir.

Ama kalenin dört çevre temelinde gözükken taşlardan her biri hamam kubbesi kadardır.

gözyaşı: *isim* Duygusal nedenlerden veya hastalık nedeniyle gözyaşı bezlerinin salgıladığı tuzlu su damlacıklarıdır.

Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar, gözyaşlarınızı dindiriniz, evlatlarınız, bizim bağrımızdadır.

grafik: *isim* İstatistiksel verileri çizgi, renk ve desenli bir şekilde gösteren sembollere denir. Çizge...

Grafiklerle bu gelişimi ispatlamaya çalışayım efendim.

gram: *isim* Kilogramın binde birine denir.

Bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

gurbet: *isim* Bir kimsenin doğduğu, yaşadığı memleketten uzak olan yere denir. Gurbetlik, sıla karşıtı...

Yıllardır gurbette çalışıyordu.

gururlanmak: *fiil* Yaptığı bir işten dolayı büyüklenmek, kendini beğenmek demektir. Kurumlanmak, bencillik göstermek...

Ama ne ben sevincimi belli ettim, ne de babam gururlandı.

gübreleme: *isim* Toprağa verimi artırmak amacıyla gübre serpmeye denir.

İlkbaharla birlikte ekinler tarlalarda boy göstermişti. Çiftçiler gübreleme için traktörlerini çalıştırmıştı.

güç: *isim* Yapılması zor demektir. Müşkül, kolay karşıtı...

Bence medeniyeti kültürden ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur.

güç kaynağı : *isim* Bir makinenin veya bir işin ilerlemesi ve düzenli bir şekilde çalışmasını sağlayan merkezi etkene denir.

Aynı zamanda gelişmeye devam etmek için güç kaynağı olarak kullanılmalıdır.

güçlenmek: *fiil* Güçlü bir vaziyete gelmeye denir. Kuvvetlenmek...

Bağıışıklık sistemi güçleniyor

güçleştirmek: *fiil* Bir durumu içinden çıkılmaz duruma getirmeye çalışmaya denir. Zorlaştırmak...

Durumu daha fazla güçleştirmenin kimseye bir yararı yok ablacığım.

güçlük: *isim* Bir durum veya olay karşısında yaşanan zorluklara denir. Kolaylık karşıtı...

Güçlükleri çöze çöze kurarız kendimizi.

güçsüzlük: *isim* Gücü olmama, güçsüz kalma durumuna denir. İktidarsızlık, kuvvetsizlik, acizlik...

Tabiatın haşmeti, felaketi karşısında insan güçsüzlüğünü, bitkinliğini iyice gördüm.

güç vermek: *fiil* Kuvvet vermek, kuvvetlendirmek anlamına gelir. Güçlendirmek...

Türk tarihi zengin bir tarihtir ve genç nesillere her konuda en iyi ilham verecek, güç verecek olaylarla doludur.

gütmek: *fiil* Hayvanları ve hayvan sürülerini otlatmak amacıyla bir yerden bir başka yere sürmeye denir.

İşte şu gördüğün sığırları güderim! dedim

güdük: *isim* Kısa boylu, eksik tarafı olan anlamına gelir.

Sensin demek işleri çeviren güdük Molla Suçunu söyleteceğim der sana zorla.

gül: *isim* Katmanlı, dikenli, birbiri içine sarılmış farklı renklerde yaprakları olan gülgiller ailesinden bir çiçektir.

Örneğin gül oya. İslamiyet'ten sonra gül, Hz. Muhammet'in çiçeği sayılmıştır.

güldürü: *isim* Güldürme özelliğine sahip olana denir.

Metinde güldürü unsuru olan öğeleri çıkarmak metni adeta tırpanlamak demektir.

güle güle kullanmak: *fiil* Bir eşyayı veya aracı mutlu ve güzel günlerden kullanmak için söylenen sözdür.

Ayakkabılarını güle güle kullan Ayşe. Hep güle güle bir ömür yaşa.

güllü: *isim* İçerisinde gülü olana denir.

Büyük, küçük herkesin severek yediği bu tatlı; kaymaklısı, sakızlısı, ballısı, güllüsü olan geleneksel bir lezzetimizdir.

gülücük: *isim* Küçük gülümsemeye denir. Tebessüm...

Yüzünde gülücükler, gözlerinde ayrı bir neşe, dilinde türküler vardı.

gülümsemek: *fiil* Hafifçe gülmek demektir. Tebessüm etmek, güler gibi yapmak...

Mustafa, diye karşılık verince gülümsedi.

gülünç: *sıfat* Güldüren, ilginç derecede komik şeylere denir.

Bu, çok gülünç bir olay, dedi.

gülüşmek: *fiil* Karşılıklı veya birlikte gülmeye denir.

Evet evet, ben de çalışmak isterim, isterim de ben ne yapacağımı bilmiyorum ki, deyince hep birlikte gülüşmüştük.

güman: *isim* Şüphe demektir.

Tanrının birliğine yoktur güman, diye yalvardı.

güme gitmek: *fiil* Değeri anlaşılmamak, boşa gitmek demektir.

Kuşların civıltısı, şantiyeden yükselen çekiç sesleri arasında güme gittiğinden onlar da birleşip koro hâlinde ötmeyi denediler.

gümüüş: *sıfat* Kolay işlenebilen, parlak, beyaz renkli ve simgesi Ag. olan elemente denir.

Halep kumaşlarını, Mısır bedesteninde işlenmiş gümüüş takıları, susam, kahve ve baharatları Fransa'ya taşıdı.

gün: 1. *isim* Güneş anlamına gelir.

Onu karanlık deniz diplerinden gün ışığına çıkarırlar olduğunu biliyor olmalıydı.

2. *isim* İçerisinde yaşanan zaman dilimi, gündüze denir.

Kimse yorulduğunu söylemiyordu çünkü o gün yaylaya varılacaktı.

gündelik: 1. *sıfat* Her günkü anlamındadır.

Gündelik hayat onlar için küçük ikramiyelerle doludur.

2. *isim* Çalışanlara her gün ödenen paraya denir. Yevmiye...

Babamızdan aldığımız gündelik, sinemaya girmeye yetmediği için sık sık film seyretmeye gitmezdik.

gün doğusu: *isim* Esintisi doğu yönünden olan rüzgara denir.

Gün, Ay ve Yıldız sizler, gidin gün doğusuna,

güneşlenmek: *fiil* Güneşin altında kalarak güneş ışınlarından faydalanmaya denir.

Burada dikkat edilmesi gereken güneşlendikten sonra aniden denize girmemektir.

güneşli: *sıfat* Üzerine güneş doğan yere, güneşi olana denir.

Güneşli bir kuşluk çağı. Tam işleri bitip yol alacakları sıra,

güngörmez: *sıfat* Güneş ışığının olmadığı yere denir.

Oysaki ben sizi Güngörmez Ülkesi kralının oğlu sandım.

günlük: *sıfat* O gün, o günle ilgisi bulunan anlamındadır.

İşler günü gününe yapılırsa insanın günlük yaşamı düzenli, başarılı olur.

günü gününe: *zarf* Tam zamanında, tam gününde anlamındadır. Her gün, gününde...

İşleri günü gününe yapmamak, işlerin üst üste birikmesine neden olur.

güreş: *isim* İki kişinin birbirinin sırtını yere getirmeye çalıştığı; puan üstünlüğü ile kazanma gibi belli kuralları olan spora denir.

Güreş, bir zamanlar "Türk gibi kuvvetli" sözüyle Türk gücünün, cesurluğunun sembolü olmuştur.

güreşçi: *isim* Güreş sporunu yapan kişiye denir. Pehlivan...

Güreşçilerin minderde harcadıkları enerji inanılmaz boyutlardadır.

gürültü patırtı: *isim* Çok aşırı ses yapmaya, kavga edencesine gürültü çıkarmaya denir.

Yengelerim birkaç kez onları uyarmak zorunda kaldılar, öylesine gürültü patırtı yapıyorlardı.

güvence: *isim* Kendini korumak için, garanti altına almak için kullanılan para veya herhangi bir belgeye denir. Teminat, garanti.

Yabancı memlekette güvencesi olarak gördüğü para kesesini kaybetmişti.

güvenli: *sıfat* İnsanların kendi sağlığını ve hayatını korumak için sığındıkları güven verici olan şeylere denir. Emniyetli, emin...

Güvenli bölgelere göç ediyordu kırlangıçlar.

güvenlik: *sıfat* Korkmadan yaşayabilmek için yasal düzeni aksatmadan yapılan koruma durumuna denir.

Şöyle iğreti bir mandal güvenlik görevini görüyor, buna rağmen hırsızlık olaylarına rastlanmıyordu

güvercin: *isim* Güvercingillerden, hızlı ve uzun zaman uçabilen, kısa vücutlu, sık tüylü, evcilleşmiş birçok türü bulunan, yemle beslenen bir tür kuştur.

Yılanlı bahçe, horoz ibiği, güneş yangını, karınca izi, yürek ağrısı, cennet çiçeği, güvercin göz bunlar arasındadır.

güverte: *isim* Gemilerin kamaralarının, ambarlarının üst kısmına denir.

Akdeniz'in mavi sularına güvertenin hemen ucuna iliştiği yüksekçe bir sandalyeden uzun uzun bakar ve birkaç bardak çay içerdi.

güvey: isim Evli çiftlerden erkek olana demektir. Damat...

Düğün akşamı gelini söyletmek için güvey kıymetli bir hediye verir.

güz: isim Sonbahar demektir. Hazan mevsimi, gazel mevsimi...

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi.

güzelce: zarf Güzel bir şekilde anlamındadır.

Hem kiremitleri hem de yıkık bazı yerlerini yaptırayım, dedim; evi bir güzelce tamir ettirdim.

güzellik: isim Bir şeyin göze ve gönle hoş gelme durumuna denir.

Bir evin tüm güzelliklerini başkalarına açıp kötülüklerin üzerine kapanır dış kapılar.

haber gelmek: fiil Bir olay veya varlık hakkında birileri tarafından gelen bilgiye denir.

Ne bulutlar gitti, ne padişahlardan bir haber geldi

haber vermek: fiil Bir olay veya varlık hakkında bilgi ulaştırmaya denir.

Karakola koştum. Polislere haber verdim.

haber beklemek: fiil Bir olay veya varlık hakkında bilgi almak için bekleme işine denir.

Sizden hayırlı haber beklerim.

haberci: isim Bir konu hakkında haber getiren kimseye denir. Ulak...

Sen gelmeden önce habercilerin gelecekti?

habersiz: zarf Haber vermeden demektir. Habersizce.

Bir çiftçi sürekli olarak, kış mevsiminin habersiz geldiğinden şikayet edip dururmuş.

habersizce: zarf Kimseye haber ve bilgi vermeden demektir.

Habersizce gelip işlerimi yarım bıraktırıyorsun.

hacet: isim Herhangi bir şey için gereken ihtiyaçların tümüne denir. İhtiyaç, levazımat, gereklilik, lüzum...

Onu beklemeye hacet yok, dedi çiftçi.

hacil düşürmek: fiil Utandırmak, küçük düşürmek demektir.

Aşkın deryasını boydan aşırır./Seni bir mecliste hacil düşürür.

hadis: isim Hz. Muhammed (s.a.v) tarafından söylenen hayatın her alanı ile ilgili özlü sözlerdir.

Hadislerden birinde Peygamberimiz der ki: "Komşusu açken tok yatan bizden değildir."

hafıza: isim İnsan hatıratını veya bilgileri kaydeden bellek demektir.

Damdan düşünce az da olsa hafıza kaybına uğramıştı.

hafızıkütüp: isim Kütüphanede kitaplardan sorumlu memura denir.

Yıllarını kitaplar arasında geçirmiş, kütüphanesindeki hemen bütün kitapları ezberlemişti. O, eskilerin tabiri ile bir “hafızıkütüp”tü.

hafifçe: *zarf* Hafif bir şekilde, zarar vermeden, yıpratmadan anlamındadır.

Kullanılmış röntgen filmleri sıcak su ile silinir, hafifçe kazınır.

hafta sonu: *isim* Cumartesi ve Pazar günlerini içine alan zaman dilimine denir.

Hafta sonunda çok yoğun bir program bizleri bekliyor.

haftalarca: *zarf* Çok uzun süreden beri demektir. Haftalar boyu...

Haftalarca bir lokma yemeden yaşayabilmemiz olanaklı ama susuz en fazla birkaç gün dayanabiliriz.

haftalık: *sıfat* Herhangi bir hafta süresini ifade eder.

Dört haftalık gözlemlerime göre Hilal, sessiz, içine kapanık ve sakin biriydi.

hak etmek: *fiil* Bir çalışma ve emek karşılığında hakkı olan şeyi elde etmeye denir. Hak kazanmak...

Yaa, o da gelseydi de hak etseydi.” dedi bir başkası.

hakem: *isim* Taraflar arasındaki anlaşmazlıkları gidermek için belirli kurallar çerçevesinde adaletli karar vermesi beklenen ve üzerinde anlaşma sağlanan kişilere denir.

İki obadan iki hakem seçer, meydana sürerler.

hakikat: *isim* Gerçek olana denir.

Türk halkı, medenidir. Tarihte medenidir, hakikatte medenidir.

hakkında: *zarf* Bir şey veya kişi ile ilgili olan demektir. Üzerinde...

Almanya hakkında, Belçika hakkında etraflı bilgi verebilirler.

haklı: *sıfat* Düşünce ve iddia ettikleri konusunda doğru olan kimseye denir.

Haklısınız. Bunu hiç düşünmedim.

hâl: 1. *isim* Şimdiki zaman, içinde bulunduğumuz an anlamındadır. Şu an...

Milletin toplumsal düzeni, hal ve gelecekte refahı iyi yönetime bağlıdır.

2. *isim* Durum , şekil demektir. Vaziyet...

Müdürün, bakım memurlarının, köylülerin yüzleri uzamış tanınmayacak hale gelmiş.

hala: *isim* Babanın kız kardeşine denir.

Halam koltuğuna yığıldı. Annem biraz kolonya ister gibi oldu.

hâlen: *zarf* Şu an, şimdi, şu halde anlamındadır. Bugünkü gün...

Bu ünlü dil bilimcimiz hâlen Ankara'da yaşamaktadır.

halı: *isim* Genellikle yere serilerek ayak basılan yeri sıcak tutan, yün veya türevi maddelerden dokunan çeşitli boyutlarda desenli, nakışlı ve kalın sergilere denir.

Okumak sihirli bir halıya benzer. Üzerine bindin mi, hiçbir zaman gidemeyeceğin yerlere bile uçabilirsin.

halis: *sıfat* Samimi, içinde kötülük barındırmayan, güzel, ön yargısız bir biçimde anlamındadır. İhlalsı...

Duygu, düşünce ve insan ilişkileri bakımından halis bir niyete sahiptir.

halk: *isim* Aynı kültürel özellikleri paylaşan, aynı ülkede yaşayan ve aynı uyrukta olan insanlara denir.

Mehmet Akif'e göre edebiyat halka hitap etmeli; edebiyatçı da asla halktan kopuk olmamalıdır.

halka: *isim* El ele tutuşarak insanların oluşturduğu daire şeklindeki düzene denir.

Şaka, halkayı yarararak ortalarına girer, heyecanlıdır.

hallaç: *isim* Pamuk ve yünü, tokmak ve yay benzeri bir araçla kabartarak şekil veren kişiye denir. Atımcı...

Hallaçlar çarşısı gayet süslü olup sahipleri iyi ahlaklı, olgun kimselerdir.

hamal: *isim* Yük taşıyan kimselere denir. Taşıyıcı...

Ayrılan kumaşlar hamallar vasıtasıyla yük beygirlerinin çektiği arabalara yüklendi.

hamam: *isim* Yıkanmak için yapılmış yer. Isıdam, yunak...

Ama kalenin dört çevre temelinde gözüken taşlardan her biri hamam kubbesi kadardır.

hamle etmek(yapmak) : *fiil* Saldırmak demektir. Atılmak...

Azrail'in üstüne hamle etti.

han: 1. *isim* Yol üzerinde yolcuların dinlenmesi ve konaklaması için yapılmış yapıya denir.

Dünya bir han konan göçer.

2. *isim* Bey ve padişahlar için kullanılan bir unvandır.

Yıldırım Beyazıt Han yaptırmıştır.

hançer: *isim* Sivri ve eğri uçlu, keskin, kamaya benzeyen bir tür savaş bıçağıdır.

Hançerini kınında hazır bekletiyordu.

hanedan: *isim* Köklü ve eski soydan gelmiş kimseye denir. Soylu...

Birtakımı da ileri gelenlerdir ki at sahibi, hanedandan hizmet ehilleridir.

hangi: *sıfat* İki veya daha fazla şeyden birini belirtmek ve yanıt istemek için kullanılan bir sıfattır.

Hangi dille konuşuyorsun?

hanım: *isim* Kadınlara verilen bir unvandır. Bayan...

Lady Mendl (Leydi Mendil) adında bir ihtiyar hanım vardı.

hanımefendi: *isim* Kadınlara saygı ifade etmek için isimlerinin yerine veya ön kısmına konulan söze denir.

Arabayı abur cuburla dolduramam hanımefendi!" dedi.

hani: *zarf* Nerede, nerede kaldı anlamında bir sözdür.

Başa geldi ihtiyarlık, cesaretin hani der?

hanlık: *isim* Bir yerin yönetimini elinde bulundurma, yönetici olma durumuna denir.

Oğuz Han'ın altı oğluna hanlık vermesi söz dışında kalmamış.

hapse atmak: *fiil* Suçlu birini hapse koymaya denir.

Kavga ederiz, sonra dava edip bizi hapse atarlar.

harabe: *isim* Yıkılmış ve yıkılmaya yüz tutan; eski, kullanılamaz duruma gelmiş yapılara denir. Yıkıntı...

Bu harabede mi yaşıyorsunuz siz?

haraç almak: *fiil* Bir kimseden zorla para ve benzeri şeyleri almaya denir.

Gelenden gidenden haraç almış.

harami: *isim* İnsanların mallarını zorla alarak hırsızlık yapan kimselere denir. Haydut, eşkıya...

Ali Baba ve Kırk Haramiler masalında olduğu gibi kilidi söz olan kapılar yok ki "Açıl susam, açıl!" denildiğinde açılın.

harcamak: *fiil* Bir işi yapmak veya bir şeyler satın almak için para vermeye denir.

İki bin altını atlarla, hademelere harçayacağım.

hardal: *isim* Turpa benzeyen kısa boylu, çiçekleri sarı ve yakıcı özelliği bulunan tıpta ilaç yapımında da kullanılan tadı acı bitkiye denir.

Geçti ayva, geçti nar... İster taş ye, ister hardal!"

hareketsiz: *sıfat* Hareket etmeyene denir. Durağan, durgun...

Ashında yıldızların da hareketsiz olduğunu söylemek doğru olmaz.

harika: *zarf* İnsanları hayrette bırakacak şekilde hayranlık uyandıran mükemmellikte olan şeye denir. Güzel, muhteşem...

Harika! diye bağılıyor Murat.

harikulade: *sıfat* Eşi benzeri görülmemiş derecede güzel olan anlamındadır. Olağanüstü...

Makine yağıyla kararmış yüzü, içlerinden aydınlanan harikulade yeşil gözleri...

harikuladelik: *sıfat* Eşi benzeri görülmemiş derecede güzel olma durumuna denir. Olağanüstülük...

Tabiattaki harikuladeliklerine hayran kalmak, bir çocuğun masum üzüntüsünü gidermek; bir kötümserin gözünde hiç değeri olmayan pek çok şey, iyimserin hayatını zenginleştirir.

harita: *isim* Coğrafya, tarih, dil, nüfus vb. konularla ilgili yeryüzünün veya bir parçasının, belli bir orana göre küçültülerek düzlem üzerine çizilen taslağa denir.

Elimizdeki coğrafya kitaplarını didik didik etmek yetmiyormuş gibi haritaları oyun malzemesi olarak kullanırdık.

harman: *isim* Bir şeyin toplanıp, işlendiği veya satıldığı yere denir.

Harman karşıda. Sol yanımdaki delik iyice büyüdü. Bu sefer aşağılara iniyor.

harmanlık: *isim* Harman için gerekli olan eşyaların bulunduğu yerin yaptığı işleve denir. *Ateş harmanı gayri harmanlıktan çıktı.*

harp: *isim* Savaş demektir. Muharebe...

Uzak diyarlardan evlatlarını harbe gönderen analar, gözyaşlarınızı dindiriniz, evlatlarınız, bizim bağrımızdadır.

has: *sıfat* Kendine ait, kendine özgü demektir.

Türk milletinin kendine has geleneği, sanat eserleri, millî oyunları, destanları ve müziği var.

hasbihal: *isim* Sohbet demektir. Söyleşi...

Otur da bir hasbihal edelim yiğidim.

hasret: *isim* Bir kimseye veya bir şeye duyulan özleme denir. Özlem...

Bir hasretim vardır, onu göreyim!

hassas: *sıfat* Bir konuda duyarlı olma anlamına gelir.

Türkler çevre temizliği konusunda oldukça hassas davranıyorlardı.

hastalanmak: *isim* Çeşitli nedenlerden dolayı hasta olmaya denir.

Beray da o oda soğuk, hastalanır, diye endişe duyuyor.

hastalık: *isim* Vücuttaki organizmaların dengesinin bozulmasıyla sağlığı kaybetmeye denir. Dert, illet, rahatsızlık, maraz, esenlik karşıtı...

Bu miktar hastalıklarla orantılı olarak artabiliyor ancak azalması ya da hiç alınmaması hâlinde çeşitli sorunlar baş gösteriyor.

hastalıklı: *sıfat* Hastalık noktasında çabuk hastalanan veya devamlı hasta olanlara denir. *Hastalıklı olmasa doktorlar fazla yorulmamasını salık vermezdi.*

hastane: *isim* Hastalıkların tanı ve tedavilerinin yapıldığı kurumlara denir.

Bir gece yarısı hiç unutmam, hastaneye gelmişti.

haşlama: *isim* Kaynatılarak pişirilen sulu et vb. yemeklerinin genel adıdır.

Sığır dili, koyun dili, manda dili... Haşlamaları bir güzel olur ki!

hata yapmak: *fiil* Yanlış bir iş yapmak, yanlış düşmek anlamındadır. Yanılmak...

Anne babalar da bazen hata yapabilirler.

hatalı: *sıfat* Yanlış yapana denir.

Elimizdeki malzeme bugünküne göre hayli eksik hatta hatalı idi.

hatır: *isim* Gönül, kalp demektir.

Hatırdan, gönülden geçici olma.

hatır etmek: *isim* Unutmamaya denir. Hatırlamak, aklında tutmak...

Hayali hatır et beni, unutma.

hatıra: *isim* Anı anlamındadır. Yadigar, anmalık...

Elçilikten hatıra kalan atıyla, süslü takımını satıp Kuzguncuk'ta mini mini bir bahçe aldı.

hatırlamak: *fiil* Anımsak demektir. Hatırda tutmak...

Çocukluğumdan hatırlıyorum. Geçmişte büyüklerin farklı eğlenceleri vardı yaylada.

hatta: *zarf* Ayrıca, üstelik anlamına gelir.

Sağlık açısından sıcak değil, ılık, hatta soğuk suyla duş almak gerekiyor.

havadar: *sıfat* Havası güzel ve bol olan yere denir. Yeleken...

Bursa'nın havadar, yüksek yerinde güzel bir camidir.

hayal: *isim* Akılda tasarlanarak canlandırılan ve olması istenen şeye denir. İmge...

Gerçekleştirmek istediğimiz hayallerimiz var mı?

hayal meyal: *zarf* Açık seçik olmayan, belirsiz demektir.

Onu hayal meyal hatırlıyordu.

hayalperestlik: *isim* Hayalci olma durumuna denir. Hayalci...

Hayalperestliği reddettiğini, gördüklerini anlattığını ve gerçeğe ne kadar önem verdiğini açıkça ortaya koymaktadır

hayat: isim Yaşam demektir.

Güneş, ormana yalnız can değil, biçim de veren hayat kaynaklarından biri ve en büyüğüdür.

hayatiyet: isim önemli olmak anlamındadır.

Bu muayene onun için hayatiyet arz ediyordu. İnat etmişti ve gitmek istemiyordu.

hayır: 1. edat “Olmaz, kabul etmiyorum, yok” gibi anlamlara gelen kabullenmeme, inkar etme bildiren bir sözdür.

Hayır, hem içinde bulunanlara, hem kenarında yaşıyanlara sıcaklıktan etkilenmezler.

2. isim İyilik demektir.

Ağzını hayra a ki hayır gelsin işine.

haykırmak: fiil Yüksek sesle bağırmaya denir.

Oğuz Kara Han neslindedir, diye haykırdı.

hayli: zarf Oldukça anlamındadır.

Toparlanıp kendisini kolundan yakaladım, karaya çektim. Bir hayli su yutmuştı.

hayran olmak(kalmak): fiil çok aşıırı beğenmeye denir.

alışmalarını öğrendikçe onun dehasına daha da hayran oldum.

hayranlık: isim Bir kimseyi veya Şeyi çok beğenmeye denir.

Hepsini aynı hayranlıkla alkışlıyoruz.

hayret: isim Bir durum karşısındaki Şaşkınlığa denir.

Emine Abla, hayretini gizleyemedi.

haysiyet: isim İtibar, saygınlık demektir. Değer...

Sokakta oynamak da haysiyetimize dokunurdu.

hayvancağız: isim Merhamet ve acıma hissi duyulan hayvan anlamındadır.

Sorguya çekiyor hayvancığızı sanki.

hazırlık: isim Bir iş veya yolculuk için gerekli Şeylerin hazırlanması için yapılan çalışmaların tümüne denir.

Aradan iki gün geçmişti. Grup arkadaşlarımız sunum için gerekli bütün hazırlıklarını yapmışlardı.

hazine: isim önemli olan değer veya kavrama denir. Kaynak...

Zaman, aslında bizim en değerli hazinemizdir.

hazret: isim Yüce kabul edilen kimselerin adlarının başına saygı, övme, yüceltme amacıyla getirilen unvandır.

Hele kendi elimle prens hazretlerine öyle bir kahvaltı hazırladım ki senelerce tadı damağında kalacak vallahi.

hece: isim Ağzımızdan bir çırpıda çıkan ve kelimeleri oluşturan ses birlikteliklerine denir. Şiirin dizelerini incelediğinizde aynı hecelere sahip olduğunu göreceksiniz.

hedef: isim Amaç, gaye, hedef demektir.

Cirit oyununda tek hedef, atın sırtındaki binicidir.

hediye: isim Bir kimseye karşılıksız, gönülden verilen çeşitli şekillerde olabilen şeylere denir. Armağan...

O hediye ile gelinin dili çözülür.

hediyelik: isim Bir kimseye karşılıksız, gönülden verilen çeşitli şekillerde olabilen şeylere denir. Hazırlanan armağan...

O kadar değerli, mücevherli kap kacakları ve hediyelikleri vardır ki dillerle anlatılamaz.

hekim: isim Hastalıkların teşhis ve tedavisinde bulunan tıp fakültesi mezunu uzman kişilere denir. Doktor...

Hekim tahlil sonuçlarını açıklamak üzere idi.

helal: isim Dini kurallara uygun evlenen eşe denir.

Deli Dumrul geldi, helalinin yanına.

hemen: zarf Çabucak demektir.

Üstümü başımı babam hemen değiştirir umuyordum.

hemen hemen: zarf Yaklaşık olarak, tam değil ama ona yakın olarak anlamına gelir.

Onu benden başka bu adada seven hemen hemen hiç kimse yoktur, diyebilirim.

hemencecik: zarf Çabucak anlamına gelir.

Ahmet ağabeyim hemencecik ona 'Mister Tarzan' adını taktı

henüz: zarf Daha, hâlâ demektir.

Birisinin de uç tarafındaki işlemler henüz çürümemişti.

hep: zarf Sürekli olarak, devamlı, her zaman anlamına gelir. Daima, mütemadiyen...

Hep camiye giderler.

hepsi: isim Tamamı, tümü anlamındadır.

Dünya yaratıldığından beri, onun atalarından kimse kul olmamıştır. Hepsi padişah, hepsi hakandır.

her: *sıfat* İsimlerin önüne gelerek birer birer hepsi, teker teker tamamı anlamı katan genelleştirici bir sözdür.

Her desenin bir adı vardır.

her gün: *zarf* Sürekli anlamına gelir.

Bu her gün böyle. Canımızdan bezdik.

her şey: *zamir* Var olan bütün varlıkları, olay ve durumların hepsini içine alan genelleyici bir sözdür.

Yani o her şeyi kara, her şeyi korkunç, her şeyi noksan gören adam: “Yarısı boş bir bardak görüyorum.” dermiş.

her zaman: *zarf* Sürekli, daima, hiç ara vermeden demektir.

Her zaman böyle olur, ne zaman saçı taransa, tutam bir türlü yatmaz.

hercai: *sıfat* Vefasız, kararsız demektir.

Gelin eğer mutlu ise “hercai menekşe” veya “çayır çimen” oyası takar.

herhalde: *zarf* Belki, büyük ihtimalle anlamına gelir.

Bu, herhalde sözcüklerin ağırlığından olacak.

hesaplamak: *isim* Bir şeyin veya durumun ayrıntılı olarak eksik ve fazla yanlarının düşünülmesi, hesap edilmesine denir.

Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum.

hesaplı: *sıfat* Ölçülü, hesap ederek hareket edene denir.

İşi yolunda, hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

heybetlenmek: *fiil* Büyüklenmek, kibirlenmek, gurura kapılmak anlamına gelir.

Yaptığı büyük işlerle heybetlenen böyle bir insanın karşısında, onu kızdırmadan, onun azarlamasına uğramadan meseleyi açabilmek...

heyecan: *isim* İnsanlarda sevinç, korku, öfke, hüznün gibi nedenlerle ortaya çıkan ve kalbin hızlı atması ile kendini gösteren güçlü ve geçici duruma denir.

Böylelikle diğer arkadaşları konuşana dek heyecanını yenebileceğini belirtti.

heyecanlı: *sıfat* Sevinç, korku, öfke, hüznün gibi nedenlerle ortaya çıkan ve kalbin hızlı atması ile kendini gösteren durumda olan kimseye denir. Heyecanı olan kimse...

Seçil ve Serdar'ın konuşmaları tamamlandıktan sonra sıra Hilal'e gelmişti. Hilal'in her hâlimden çok heyecanlı olduğu belliydi.

heykel: *isim* Taş, bakır, tunç veya kil gibi şekil alabilen maddelerden yapılan biçimlendirilmiş esere denir. Yontu, put...

Türk sanatını geliştirmek amacıyla Avrupa'ya resim, heykel ve müzik öğrenimi için gençler göndermiş.

hıçkırma: *fiil* Mide ile ilgili sebeplerden veya psikolojik bir nedenle diyaframın kasılması ile boğazdan kesik kesik istemsiz sesler çıkarmaya denir.

Muhsin koltuğun üzerine kapanır ve hıçkırır.

hırıldama: *fiil* Hırıltı şeklinde ses çıkarmaya denir.

Hırıldatıp canımı alır oldu.

hırpalanma: *fiil* Ufak çaplı örseleyerek dövmeye denir.

Bayan Şiir çok hırpalandığınızı söylüyorsunuz, şimdi size ne yapabiliriz?

hırsız: *sıfat* Başkasının malını izinsiz alan kimseye denir.

Bazı gün hırsız polis oynardık.

hışılta: *isim* Sürekli ve sert bir biçimde çıkan sese denir.

Gündoğusundan, çayın büyük bir hışıltaıyla indiği koyak- tan (vadi) poyrazımsı bir yel esiyor.

hışırda: *fiil* Kurutulmuş nesnelerin sürtünürken veya buruşturulma esnasında "hışirt" biçiminde ses çıkarmasına denir

Yapraklar hafif hafif hışırıyor, rüzgar yağmuru dağın eteklerine sürükliyordu.

hızla: *zarf* Hızlı bir biçimde demektir.

Her sahada cidden büyük değişiklikler olmuştur ve olmakta da hızla devam ediyor.

hızlanma: *fiil* Hızını artırmak anlamına gelir.

Denizde yapılan hareketler kan dolaşımını hızlandırıyor.

hızlıca: *zarf* Hızlı bir biçimde demektir.

Amerika devletlerinden birinin cumhurbaşkanı hızlıca aksırırsa duymaktadırlar.

hırsızlık: *sıfat* Başkasının malını izinsiz alma işine denir.

Şöyle iğreti bir mandal güvenlik görevini görüyor, buna rağmen hırsızlık olaylarına rastlanmıyordu

hicaz: *isim* Suudi Arabistan, Kuveyt, Katar ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelerin de içinde bulunduğu yarımada denir.

Yemen dönüşü getirdiği canım Hicaz işlerinden bir tanecik koyar insan.

hicran: *isim* Ayrılık anlamına gelir. Fırak...

Hicran dolu gözlerle bayrağa bakıyordu.

hiç: *zarf* Fiillere veya isimlerin önüne gelerek olumsuzluk anlamı katan bir sözdür.

İlık, hiç rüzgarsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çığırktan kafes kuşunu nereden bulursa bulur.

hidrolojik: *sıfat* Su bilimi ile alakalı olana denir.

Teknik adıyla “hidrolojik döngü” dediğimiz su döngüsünün, ekologları özellikle ilgilendiren bazı yanları var.

hikmet: *isim* Gizli bir anlam veya sebep demektir.

Söylediklerinde bir hikmet arıyor ama mantıklı hiçbir şey göremiyordum.

hilafet: *isim* Hz. Muhammed’in (s.a.v) vefatından sonra Müslümanların başına geçerek onları temsil ettiği kişilerin başında olduğu makama denir. Halifelik...

Hilafetin kaldırılmasını orada kararlaştırdılar.

hilal: *isim* Türk bayrağı demektir.

Hilalin gölgesinde bir dakika kalsam bir ömür mutlu sayarım kendimi oğul.

hile: *isim* Birilerini aldatmak ve yanılsa sürüklemek amacıyla çeşitli düzen ve oyunlar çevirmeye denir. Desise, ayak oyunu, entrika, alavere dalavere...

Asla hile yapmazdı ve sütün en iyisini bulurdu.

himmet: *isim* Yardım, çalışma, gayret anlamlarına gelen bir sözdür.

İnsanlar himmetlerini milletleri için feda etseler o milletin kalkınması çok hızlı olacaktır.

his: *isim* Duygu demektir.

Ayrılık hissi nasıl girdi sizin beyninize?

hitaben: *zarf* Bir sözü birine yönelik söyleyerek, ona hitap ederek demektir.

Karşısındaki insanlara hitaben birkaç yatıştırıcı söz sarf etti.

hitap etek : *fiil* Bir sözü birine veya bir şeye yönelik söylemeye denir.

Mehmet Akif’e göre edebiyat halka hitap etmeli; edebiyatçı da asla halktan kopuk olmamalıdır.

hizmetli: *sıfat* Zengin kişilerin evler veya iş yerlerinde çalışan genellikle odaların temizlik ve düzeni gibi işleri gören çalışanlara denir.

Hizmetliler bir bir odadan çıktı.

hoca: *isim* Öğretmen demektir. Muallim, müderris...

Katınızda bu kadar nişancılar, kâtipler, hocalar var.

hocalık: *sıfat* Öğretmenlik anlamına gelir. Muallimlik...

1926’dan başlayarak edebiyatı hocalığı yaptı.

hokkabaz: *sıfat* El çabukluğu ile hünelerini göstererek insanları eğlendiren kimseye denir

Padişahın sarayında hokkabazlık yapıyordu.

hol: *isim* Evlerin dış kapılarından girdikten sonra odaların açıldığı uzun ve genişçe bölmeye denir. Sofa...

Holden içeri odaya acele bir eda ile girdi.

hor görmek: *fiil* Bir kişiyi değersiz, küçük görmek demektir. Küçümsemek, hakir görmek...

Acımasızların, çevrelerini hor görenlerin. Böyleleri yaşarlar giderler.

horlanmak: *fiil* Değersiz ve küçük görülme demektir. Hor görülmek...

Hep horlanan, hakir görülen olmak ne acıydı. Bunları asla hak etmiyordu.

hortlatmak: *fiil* Bitmiş, gitmiş bir sorunu yeniden ortaya çıkarmaya denir.

Osmanlı Devleti'nin parçalanması için hortlatılmaya çalışılan milliyetçilik hareketlerini çok zararlı görerek yazdığı şiirlerle bu hareketlere şiddetle karşı çıkmıştır.

hortumlu: *sıfat* Hortumu olana denir.

Sivri sinekler hortumlu hayvanlardır. Aslında hortumları bir çeşit sondaj makinesidir.

hoş geldin: *fiil* Bir yere gelen kişiyi karşılamak için söylenen selamlama sözüdür.

Buyur bakalım delikanlı. Hoş geldin. Nasıl yardımcı olabilirim?

hoşafçı: *sıfat* Kuru meyveleri şekerli suda kaynatarak yapılan tatlının ustası veya satıcısına denir.

Hoşafçıları bu diyara mahsustur.

hoşbeş etmek: *fiil* Hal hatır sormaya, sohbet etmeye denir.

Oturup biraz hoşbeş ettiler. Sağdan soldan konuştular.

hoşça kal(kalın): *fiil* Bir topluluktan ayrılan birinin kalanlara söylediği iyi dilek sözüdür.

Haydi şimdilik hoşça kal. Kursta buluşuruz.

hoşlanmak: *fiil* Bir şeyi sevmeye, ondan hazzetmeye denir. Hoşa gitmek...

Kaldırım kenarından hoşlanmaz, düzgün olmasa da taş yolların yükseltti ortalarından sürerdim çemberi.

hudut: *isim* Sınır demektir.

Nitekim annemizle, babamızla, oğlumuzla, kızımızla ve kardeşlerimizle arkamızdaki samimiliğin hudutları vardır.

hukuk: isim Devletin yaptırım gücünü belirleyen, toplumsal düzeni sağlayıcı yasaların tümüne denir. Tüze...

Türklerin hukuk, din, ekonomi anlayışları uzmanlarca incelenmiş, yöresel araştırmalar yapılmış

hurma: isim Meyveleri hem gıda hem meyve olarak kullanılan, lifli, palmiye yapraklı, çok yükseklerde yetişen, gövdesi uzun ağa türüne denir.

Cirit oyunlarında kullanılan bir metre uzunluğundaki sopalar, meşe, şimşir, hurma gibi ağaçların dallarından kesilir, cilalanır.

huysuz: sıfat Davranış ve insanlarla geçim bakımından iyi olmayana denir.

Hem benim babaannem çok huysuzdur, derim.

huzurevi: isim Yaşlı insanların bakım işlerinin yapıldığı ve barındıkları kurumlara denir.

Onun için de "Huzurevine götürelim." diyorlar.

huzursuz etmek: fiil Rahatsız etmek demektir. Huzur vermemek...

Nedenini bilmiyorum ama bu ev beni huzursuz ediyor.

hücre: isim İnce bir zar içindeki protoplazma ve çekirdekten oluşmuş, bir organizmanın yapı ve görev bakımlarından en küçük birimine denir.

Yozlaşma, gitgide çoğalarak yayılan kanser hücreleri gibi toplumun bütün kesimlerini sarmakta.

hükümet: isim Devleti yönetmekle görevli bakanlar ve bir başbakandan oluşan siyasi kuruma denir.

Büyük Millet Meclisi, hükûmetin isteği üzerine gizli oturuma geçmişti.

hüküm: isim İnsanlar hakkında varılan yargıya denir.

Basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz.

hükümdar: isim Devletin başındaki kişiye denir. Padişah, hakan, kral...

Vezirler barışsever hükümdarlarının huzurunu bozmak istememektedirler.

hükümlü: isim Yargılanıp hapis cezası alan suçluya denir.

Hükümlüyü Sivas'a sevk ettiler.

hükümlü: isim Egemenlik demektir.

Dünya hükümlülüğü peşinde koşuyordu.

hülya: isim İnsanların kurdukları güzel hayallere denir. Tatlı düş...

Biraz daha hürdüm biraz daha./Hülya gibi sessizce kurulmuş,

hüner: isim Beceri gerektiren ustalığa denir. Marifet, maharet, beceriklilik...

Dörtnala giden atın üzerinde türlü hünerler gösterirler.

hürmetle: zarf Saygıyla anlamına gelir.

Orada, Çanakkale'de yalnız bizim şehitleri değil, bu toprak üstünde kanlarını döken insanları da o kahraman muharipleri de hürmetle, sevgiyle anacaksın!

hürriyet: isim Özgürlük demektir.

Hürriyeti sen yaydın içimize.

hüzün: isim Üzüntü, dert, sıkıntı anlamına gelir. Gam, keder...

Bunu buruk ve hüznü bir sevinçle yaşadık.

ılık: sıfat Sıcakla soğuk arasına denir. Ne çok sıcak ne de çok soğuk...

Ilık rüzgarların saçlarını okşadığı yaz akşamlarını özleyiyor, memleketi hatırına geldikçe gözleri buğulanıyordu.

ırak: sıfat Uzak olana denir.

Gelmez olur gittiği irak yoldan...

irmak: isim Çoğunlukla denizlere sularını döken, su miktarı açısından büyük akarsu demektir. Nehir...

Analar bacılar yola döküldü. Cephane taşıdı arkasından. Irmaklar suyundan faydalattı.

ısı: isim Bir nesnenin sıcaklığının artmasına neden olan fiziki enerjiye denir.

Güneş Dünya'mızın ısı ve ışık kaynağıdır.

ısınmak: 1. fiil Soğuk bir durumdan sıcak bir duruma gelmeye denir.

Üşüyor yani. Üşüyünce de azıcık ısınmak için aşağıya inmek istiyor.

2. fiil Bir nesne, durum veya kişiye alışmaya, hoşuna gitmeye denir.

Gemiden inerken yaşadığı olay bu gizemli şehre ve insanlarına ısınmasına sebep olmuştu.

ısıtmak: fiil Sıcak vaziyete getirmeye denir.

Su ısıtmak, yıkanmak, kardeşlerimi yıkamak vazifesi bana düşer.

ıslak: sıfat Üzerine su dökülmüş veya suya bulanmış olana denir. Yaş..

Ağaçtan ağaca serilmiş beyaz çamaşırlar bu kadar durgun, güneşsiz, ıslak bir şekilde ılık havada hiç kurumayacaklar

ıslatmak: sıfat Üzerine su dökmek veya suya bulamak demektir.

Abdullah'a, o dimdik, karmakarışık saçlarını ıslatıp iyice taranmıştı.

ıslık: isim Dudakları büzerek çoğu zaman parmaklar yardımı ile ağızdan çıkarılan ince ve keskin sese denir.

Köylere baktıkça, ıslıkla haberleşmenin gelişmemesi mümkün değil diye düşünmekten alamıyorum kendimi.

ıspanaklı: *sıfat* Ispanakların açılmış hamur parçalarının içine konularak pişirildiği hamur işine denir.

Biz gelinceye kadar, yeni şekerliler, ıspanaklılar yapılmış.

ıssız: *sıfat* Kimsenin olmadığı, veya çok az kimsenin olduğu yer anlamındadır. Tenha, yaban...

Onlar, ıssız bir alemde, yapayalnız yaşayan mahkumlardır.

ıstırap: *isim* Üzüntü, sıkıntı anlamına gelir. Acı, keder...

Çektiğim bunca ıstıraba değmişti.

ışık ışıık: *zarf* Parlamaya, çok canlı olmaya denir.

Işık ışık yanıyor mavi gözlerin.

ışıl ışıl: *zarf* Titrek bir parlaklık saçmaya denir.

Işıl ışıl görüyoruz mavi gözleri şimdi.

ışıldatmak: *fiil* Geliştirmek, türlü çabalarla seviyesini yükseltmeye denir.

İlk insanlar, o kadar emekle ışıldattıkları medeniyetleri için böyle bir köşeyi seçecek zekada idiler!

ışılta: *isim* Nesnelere üzerindeki parlamaya denir. Parıltı...

Elbisedeki ışıltılar gözümüzü alıyordu.

ışın: *isim* Her yönde yayılıp giden ve bir ışık kaynağından ortaya çıkan ışık parçalarına denir.

Güneş ışınları yaz ve kış aylarında Dünya'ya farklı açılarda düşer.

ibibik: *isim* Güvercinden küçük, başında hafif tüylü bir çıkıntı olan uzun gagalı, kısa kanatlı kuşa denir. Çavuş kuşu, İbibik, hüthüt, upapa epops...

Burası ibibik kuşlarının uğrak yeriydi.

ıç ıçe karışmak: *fiil* Birbirinin içine girmiş anlamındadır.

Karşısında hayal meyal beliren şehri, tedirginliğin merakla ıç ıçe karıştığı duygularla süzdü.

ıçeri: 1. *isim* İç bölüme, iç tarafa denir. Dışarı karşıtı...

Kentten içeri giren mallar, burada denetlendiği için bu kapılara "gümrük kapısı" denilmiştir.

2. *isim* Gönül anlamındadır.

Böylelikle bir ucundan görünen ruhunu beğenmez, samimiyet kapılarını içeri girmesin diye gittikçe kapamaya gayret edersiniz.

3. *isim* Süre zarfında, zaman dilimi içinde anlamındadır.

Dört ay içerisinde tanınmayacak kadar değiştim.

içerik: *isim* Bir metinde neyden bahsedildiğine yani konuya denir.

Metni içerik ve üslup yönünden inceleyiniz.

içermek: *fiil* İçinde bulundurmak, kapsamak anlamına gelir. İhtiva etmek...

Lokum, belli oranda nem içeren, yumuşak, kolay ısırılabilen bir yiyecektir.

içişleri: *isim* Bir devletin içindeki kurum ve düzenin sağlanmasında görevli bakanlık ve ona bağlı olan kurumların yaptığı işlerin tümüne denir.

Bunu da Türkiye Cumhuriyeti'nin içişleri bakanına söyletmektedir.

içit: *isim* İçilecek şeylere denir.

Soğuk pınarlarım gerekse, ona içit olsun!

içkili: *sıfat* İçerisinde içki bulundurana denir.

İçkiliydim, duymadım./Ne söyledim, bilmedim.

içre: *zarf* İçinde demektir.

Bir büyük orman vardı, Oğuz yurdundan içre,/Ne nehir ne ırmaklar, akardı bu orman içre...

idam etmek: *fiil* Ölüm cezasının yerine getirilmesine denir.

Bir insan bu kadar çabuk idam edilmesini gerektirecek ne suç işlemiş olabilirdi?

ideal: *isim* Ülkü, yüce amaç demektir. Gaye, hedef...

Bu ideal, onu, insanlığa hakiki içtenliğin ortaya çıkması yolunda başarılı kılacaktır.”

idealizm: *isim* Düşünceyi temel alan ve sistematik olarak kurulmuş öğretilerin genel adına denir.

Bir idealizmin pençesinde körü körüne sağa sola savrulan insanları gördükçe onlara kızmaktan çok acıyasım geliyor.

ifil ifil esmek: *fiil* Rüzgarın hafif hafif esemesine denir.

İfil ifil esen yelin belli belirsiz hışırtısı, kumsal yalayan küçücük dingin dalgacıkların fişirtisi vardı şimdi.

iftihar etmek: *fiil* Gururlanmak, gurur duymak demektir.

Babalar evlatlarıyla hep iftihar etmek ister. Bu çok da normaldir.

iğde: *isim* İğdegillerden, kokulu, sarı çiçekleri olan, çalı biçiminde bir ağaca denir.

Avlularımızdaki iğde yahut söğüt ağaçlarının dalları birbirine değdi. Yalnız söğüt ve iğde dalları mı?

iğne: *isim* Ucu sivri, ince ve bir tarafından iplik geçirilebilen dikiş dikeye yarayan küçük çelik araca denir.

Elindeki iğne ile hiç aldırış etmeden eteğin bir köşesini yamamaya çalışıyordu.

iğreti: *sıfat* Bir şeyin aslında olmadan sonradan eklenmiş gibi görünmesine denir.

Şöyle iğreti bir mandal güvenlik görevini görüyor, buna rağmen hırsızlık olaylarına rastlanmıyordu.

ihitimam: *isim* Özen göstermek, ilgi göstermek demektir. İtina göstermek...

Ferdinand limandaki kalabalığa son bir bakış fırlatıp ihtimamla elbisesine yerleştirdiği altın kesesini kontrol etti.

ihhtisas: *isim* Herhangi bir meslek veya konuda uzmanlık göstermek demektir. Uzmanlaşma...

İslami ilimler konusunda ihtisas yaptı.

ihhtişam: *isim* Görkem, gösteriş demektir.

Bu ihtişam karşısında herkesin ağız bir karış açık kalmıştı.

ihhtişamlı: *sıfat* Gösterişli, görkemli demektir.

İhtişamlı bir kıyafetle sevenlerinin karşısına çıkması çok doğaldı.

ihhtiyaç: *isim* Bir şey için lazım olana denir. Gereksinim...

Böyle bir ihtiyaçtan doğan hafta, zaman içinde bu özelliğini yitirip artık başka özellik kazanmış.

ihhtiyar: *isim* Yaşlı demektir.

Çok yaşamış, çok görmüş olan bu ihtiyar kadın: "İnsanın yaşı ne kadar ilerlerse ilerlesin, yaşamak için vakit geçmiş değildir.

ihhtincil: *sıfat* Önem ve değer bakımından ikinci derecede olana denir.

Bu aşamada ihhtincil bir plana ihtiyaç duydular.

ihhtlim: *isim* Yeryüzünün herhangi bir yerinde hava olaylarına bağlı olarak gerçekleşen etkilerin uzun yılların ortalamasına dayanan duruma denir.

Her bir yaylanın kendine has dokusu, iklimi, otu, çiçeği ve insanı vardır.

ihhtkna olmak: *fiil* Söylenen sözlere inanmaya denir. Kanmak...

Ne söyledi ise kimse ihhtkna olmadı.

ihhtkram etmek: *fiil* Misafirlerin verilen şeylerle ağırlamaya denir.

Evet, konuğuna şekerli bir kahve ikram etmek için sakladığı üç şeker.

ikramiye: *isim* İş yerinde çalışanların kendi maaşları haricinde ayrıca verilen aylık dışı paraya denir.

Gündelik hayat onlar için küçük ikramiyelerle doludur.

iktidar: *isim* Güç, kuvvet, kudret demektir.

Devletin iktidarı ne kadar fazlaysa o oranda düzen iyi olur.

iktisat: *isim* Ekonomik olarak israftan kaçınarak düzenli harcamalara denir.

İnsanlar israf ettikçe, iktisat etmedikçe maddi ve manevi çöküntüye uğramaları kaçınılmazdır.

il: *isim* Valilerin yönetiminde bulunan ve belli bir nüfusun üzerinde insanın yaşadığı yerleşim yerine denir.

Ülkenin bütün illerinde büyük bir huzur vardı.

ilaç: *isim* Hastalıkları tedavi etmek için bitkilerden yararlanılarak türlü yollarla kullanılan maddelere denir. Em, deva...

Eski çağlarda birçok boya, ilaç, zehir, çiçeklerden yapılmıştır. Doğum veya ölüm günlerinde etrafta görülen yine çiçeklerdir.

ilçe: *isim* İlden küçük köy ve nahiyeden büyük yerleşim yerlerine denir. Kaza, kaymakamlık...

İlk kez ilçe dışına çıkışım da o yıla rastlar.

ileri: 1. *isim* Gelecek, ati demektir.

Aynı zamanda ileriye çok iyi gören bir insandır.

2. *sıfat* Gelişmişlik düzeyi yüksek demektir.

Bu ilkelerin ışığında ülkemizi ileri ülkeler seviyesine çıkarma hedefinde olmalıyız.

3. *isim* Haddi aşmak, sınırları zorlamak anlamındadır.

Çok ileri gidiyorsun, dedi hemşire.

4. *isim* Önde gelen, öncü olana denir.

Karşı obanın ileri gelen yaşlılarıyla konuşur, anlaşırlar.

5. *isim* Az ötede , az önde anlamına gelir.

İleride, sazlıkların yanı başında kuş yuvaları vardı.

ilerlemek: 1. *fiil* Vaktin geçmesine denir.

Provalar ilerlerken Atatürk birkaç defa yapıtın hazır olup olmadığını soruyor.

2. *fiil* Bulunulan yerden ileri gitmeye denir.

Konak konak ilerledikçe, bu yeni elçinin debdebesi, hele incili kaftanının şöhreti, bütün Anadolu'yu geçerek Şah İsmail'in diyarına taşıyordu.

3. *fiil* Gelişmek, düzey olarak yükselmek, aşama kat etmek anlamına gelir. Gelişmek, terfi etmek...

Dil, millî kültürün ilerlemesi ve yayılmasında önemli bir araçtır.

iletim: *isim* İletken maddelerden elektrik ve ısının geçmesine denir.

Enerji iletiminde bakır tellerin de kullanılıyor.

iletişim: *isim* İnsanlar arasında duygu, düşünce ve bilgilerin aktarımına denir. Haberleşme, bildirişim, komünikasyon...

Bir çok insan iletişim içerisinde karşısındakinin sözünü kesmek gibi büyük bir hata yapıyor.

iletmek: *fiil* Aktarmak, anlatmak anlamına gelir.

Hemen hemen tüm düşüncelerini oyalarla çevresindekilere iletir.

ilgi: *isim* Bir şeye karşı duyulan alakaya denir.

Onun fikir hayatını oluşturan en önemli etkenlerden birisi tarihe olan ilgi ve sevgisidir.

ilginç: *isim* Farklı ve dikkat çekici olana denir. Enteresan...

Cenüik aşıağıların adıdır Karadeniz'de; sahillerin adı. İlginç, ilginç olduğu kadar güzeldi.

ilgisiz: *sıfat* Alakası olmamak anlamındadır.

Bu konu ile ilgisiz olduğumu bile bile beni suçlamaya utanmıyor musunuz?

ilişkin: *sıfat* İlgisi, alakası bulunan demektir. Merbut, ait, müteallik, ilgili...

Mısır piramitlerine, lokomotifin icadına ilişkin soru sorarsınız.

ilkbahar: *isim* Kıştan sonraki yazdan önceki mevsime denir.

İlkbahar gelmiş, ağaçlar tomurcuklanmıştı.

ilke: *isim* Bir birey veya toplumun temel inanç, düşünce ve prensiplerinin tümüne denir.

Toplumları harekete geçiren bir liderin düşünceleri, o toplumun yaşama ilkelerine uygun olmalıdır.

ilkel: *isim* Gelişmemiş, geride kalmış, gelişim göstermemiş olana denir. İptidai, primitif...

İnsanlar ilkel hayatın sınırlarını dahi zorlayabilecek güce sahip değiller.

ilkokul: *isim* Okuma, yazma gibi temel becerilerin kazandırıldığı 5. sınıfa kadar olan eğitim bölümüne denir.

İlkokul sıralarından belki siz de hatırlarsınız.

illallah etmek: *fiil* Bıktırmak , usandırmak anlamına gelir.

Onun bu huysuzluğunda bütün mahalleli illallah etmişti.

iltifat: *isim* Bir insana söylenen onun gururunu kabartıcı güzel sözlere ve yapılan güzel davranışlara denir.

Bu güzel sözler ve iltifatlar karşısında ağlamaklı bir hâl ile veda edip büyük bir yürek çarpıntısı içinde otele döndüler.

im: *isim* İşaret demektir.

Duyuma engelliliklerin kullandığı imler bazen çok karışık görünebilir.

imambayıldı: *isim* Kızartılmış ve ortasına domatesli, kıymalı bir karışımla iç konularak yapılan patlıcan yemeğine denir.

Annesi imambayıldı yapmayı çok iyi bilirdi.

imar etmek: *fiil* Bir yeri inşa etmek, oturulabilir ve yaşanabilir duruma getirmeye denir. Bayındırlaştırmak...

Acı dil yakınlığı ve samimiyeti nasıl kırırverirse tatlı dil de öyle imar eder.

imaret: *isim* Fakirlere ve öğrencilere yemek dağıtmak için kurulmuş hayır kurumuna denir. İmarethane, aşevi...

Mahallemizdeki caminin, çeşmenin, imaretin kitabelerini pek sökemezdik

İmece: *isim* Zorunluluk ve ihtiyaç durumunda insanların örgütlenerek birlikte emek birliği ile birbirlerinin işlerine yardım etmesine denir.

İmece usulü, çok eskiden beri halk arasında kullanılan kültürümüzün önemli miraslarından biridir.

imkân: *isim* Uygun şartlardan faydalanacak bir durumda olamaya denir. Olanak demektir.

Bütün imkanları zorladık fakat bir türlü bir araba parası çıkaramadık.

imparatorluk: *isim* Kendi ülkesi içinde başka millet ve ülkeleri de egemenliği altına alan büyük devletin kurduğu yapıya denir.

Osmanlı İmparatorluğu tarihin gördüğü en büyük ve en düzenli devlet yönetimlerinden birine sahipti.

imtihan: 1. *isim* Öğrenciler veya bir işe girecekler için seçme yapılan yazılı veya sözlü sınava denir.

Çocuklar imtihan boyunca başlarını kağıtlardan kaldırmadılar.

2. *isim* Güç ve dayanıklılık gerektiren zorlukları aşarak tecrübe kazandıran zor durumlara denir.

Dünya imtihanında tek gayemiz insanlara ve Rabbine hayırlı kullar olarak bu diyarı terk etmektir.

inanç: *isim* İnanılan şeyler, görüş demektir. Öğreti...

Oyaların dilini araştırırken bölgedeki geçerli inançları da bilmek gerekir.

inanılmaz: *sıfat* İnanması çok zor, imkansız olana denir.

Türk ordusu inanılmaz bir zafer kazanmıştı.

inat: *isim* Bir konuda kendi dediğinden vazgeçmeden diretmeye demektir.

Bu kadar inat keçi de bile yok, dedi.

inatla: *zarf* İnat ederek, direnerek anlamındadır.

İp elinden kayıyordu fakat o inatla ipi bırakmamak için çırpınıyordu.

incecik: *sıfat* İpince, çok ince olana denir.

Annem, başına benim çok sevdiğim kenarı oyalı incecik başörtülerinden birini bağlamıştı.

Yağmur şakırtısı , incecik bir derenin usul şırlıtısı ruha iyi gelmez mi hiç?

incelemek: *fiil* Bir şeyin özelliklerini iyiden iyiye, ayrıntılarına inerek öğrenmeye çalışmaya denir. Tetkik etmek...

İncelenen eserler içinde marş olmaya layık yalnız Mehmet Akif'in şiiri idi.

inceletmek: *fiil* Bir şeyin özelliklerini iyiden iyiye, ayrıntılarına inerek öğrenme işini başkasına yaptırmaya denir.

Türk tarihini ve dilini inceletmek, aydınlatmak amacıyla bir veya birden fazla kurum oluşturulmalıydı.

inci: *isim* Deniz kabuklularından istiridye gibi hayvanların içinden çıkan parlak, yuvarlak boncuk biçimindeki süslü taşlara denir.

İstanbul'u da inci yapanlar mutlaka her biri inci değerinde insanlar olmalıydı.

incili: *sıfat* Deniz kabuklularından istiridye gibi hayvanların içinden çıkan parlak, yuvarlak boncuk biçimindeki süslü taşlarla bezenmiş olana denir.

Boynundan aşağıya incili bir kolye iniyor, kulağında parıltılı ve görkemli küpeler şakırdıyordu.

inilti: *isim* İnleyerek ses çıkarma durumudur.

Perde açıldığında hafif bir inilti işitilir.

inlemek: *fiil* Üzüntü ve acıdan kaynaklı kesik ve anlamsız sesler çıkarmaya denir.

Yer gök inledi bu sesle.

inmek: 1. *fiil* Yukarıdan aşağı doğru gelmeye denir.

Halam merdivenlerden acele acele indi.

2. Yukarıdaki bir nesneyi aşağı eğmeye denir.

Selam duran çavuş, elini indirip birliğe döndü.

3. Gökyüzünden aşağı doğru parlayarak görünmek demektir.

Öyle bir ışık indi, parlak aydan, güneşten!

4. Hava aralarının alçalarak yere iniş yapmasına denir.

Uçaklar bir bir havaalanına iniyordu.

insaf: *isim* Adaletin acıma, vicdan ve mantıkla harmanlanarak verilmesi durumuna denir.

Güneş'in insafına terk edip evlerimize dağılıyoruz.

insaniyet: *isim* İnsanlık demektir.

Bu masum yavrucakların boğulmalarına insaniyet nasıl duyarsız kalır?

insanlık: *isim* İnsana yakışır biçimde davranmaya denir. İnsaniyet...

İnsanlık öldü mü? Nerede vicdan sahipleri? Hani merhametten söz açan aydınlar?

insanoğlu: *isim* İnsan, ademoğluna denir. Fâni...

Yazı, bir türlü ölümü ortadan kaldırmayan insanoğlunun ölüme karşı bulabildiği tek çaredir.

internet: *isim* Bilgisayar ağlarının birbirine bağlanması ile insanların iletişim kurabilmesi, bilgi ve teknolojik gelişimlerden ve sosyal ihtiyaçlarını gidermek için kullandıkları uluslararası iletişim ağına denir. Genel ağ...

İnternetle birlikte birçok alışkanlığımız değişime uğradı.

intikam: *isim* Kendisine yapılan kötü bir davranıştan dolayı bu davranışı yapan kişiden öç alma isteğine denir.

Yıllardır intikamını almak için planlar kurdu fakat ne çare ki vicdanı izin vermiyordu.

ipek: *isim* İpek böceğinin kozalarından yapılarak dokunan ince ve parlak kumaşa denir.

Yapımında ipek iplikten tüle, boncuktan ufak kâğıt parçaları kullanılır.

ipekçi: *isim* İpek satan kişiye denir.

Sonunda düzgün bir ipekçi dükkanı buldular.

ipekli: *sıfat* İpek böceğinin kozalarından yapılarak dokunan ince ve parlak kumaş içerene denir.

Tahtının önündeki ipekli şilteleri, ipek seccadeleri kaldırttı.

iplik: *isim* Yün, pamuk, ipek, naylon gibi maddelerden dokunan ince ve uzun liflere denir.

İğne, iplik tutamayacak yaşa gelene dek bu örgüyü yapmayı sürdürürler.

iplikçi: *isim* İplik satan kimseye denir.

İplikçi uzun süredir köye gelmiyordu. Oyaların ay sonuna yetişmesi gerekiyordu.

irade: *isim* Bir şey yapma veya yapmama noktasındaki karar verme gücüne denir. İstenç...

Bazı insanlara imrenirim. Onların iradeleri çeliktendir.

iri iri: *isim* Çok büyük demektir.

Ak zambaklar açmış bak iri iri.

irili ufaklı: *sıfat* Büyüklü küçüklü anlamına gelir.

Yollarda irili ufaklı ağaçlar göze çarpıyordu.

irkilmek: *fiil* Birdenbire ürkererek geri doğru çekilmeye denir.

Birden bir ses duyup irkilmiş. "Yeter artık!" diyormuş ses

irsiyet: *isim* Kişinin kalıtımsal olarak dünyaya getirdiği şeylere denir. Kalıtım...

Kimden irsiyet aldın bu kötü adeti bilmem ki?

is: *isim* Dumanın bıraktığı siyahımsı lekeye denir. Kara leke...

Her yeri acı bir is kokusu kaplamıştı; dumanlardan arta kalan simsiyah duvarları kazımakla meşguldük.

ishal: *isim* Normalden daha fazla sulu dışkı çıkaramaya denir. Cır cır, ötürük, amel, kabız karşıtı...

Ateşli hastalıklarda ya da ishal ve kusma gibi durumlarda günlük su alımının artırılması çok önemlidir.

isim: *isim* Kainatta varlıkları ve kavramları karşılayan kelimelere denir. Ad...

İsimlerimi bir bir aldılar.

iskele: *isim* Denize doğru uzanan alanlarda tahta ve betondan yapılmış deniz araçlarının yanaştığı yere denir.

İskelenin korkuluklarına yaslanmış, deniz dalgalarının sahile nasıl vurduğuna bakıyordu.

iskete: *isim* Serçeğiller familyasından güzel sesli, dişli gagalı, böceklerle avlanan bir kuştur.

Gökte hiç kuş gözükmiyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım.

ispinoz: *isim* İspinozgillerden, gagası kısa ve koni biçiminde, sırt tüyleri yeşilimtırak mavi, boynu ve karnı kırmızı renkte, güzel sesli bir kuştur (Fringilla coelebs).

Bizim üç temsilcimiz, bu zor durumun verdiği heyecan içinde ispinoz gibi düşünüyordu.

istasyon: *isim* Metro ve tren durağına denir.

Tren istasyonuna bağlayan iki yanı ağaçlı yollarda dolaşmaya çıkardık.

istatistik: *isim* Verilerden yola çıkarak grafik ve sayı biçiminde değerlendirmelerle sonuç çıkarıp değerlendirme yapan matematiksel bilim dalıdır.

Karşılaştırmalı istatistikler, propaganda broşürleri, radyo, televizyon programları, filmler, her türlü merak cevap verecek kadar bol ve çeşitli..

istek: *isim* Yerine getirilmek üzere başkasından istenen şeye denir. Talep, dilek, meram...

İstekleri hemen hemen hiç bitmiyordu. Bıktırmıştı bizi.

istemeye istemeye: *zarf* Zorla, gönülsüzce demektir.

Pek çok balık da bir düşmana fikir danışmaktan yana değilmiş ama başka çareleri de yokmuş. İstemeye istemeye karar vermişler.

istenilmek: *fiil* Birileri tarafından çağırılmak, gelmesi veya kalması arzu edilmek anlamına gelir.

Buralarda istenilmediğimizi sezmiştik ama gidecek bir yerimiz yoktu. Çünkü buralar bizim ata toprağımızdı.

istidat: *isim* Bir kimsenin bir işi yapabilmeye olan yeteneğine denir. Kabiliyet...

İstidatlar çekirdekler gibidir. Kabuğunu çatlatamayan bir çekirdek nasıl ağaç olamazsa istidatlarda zorlanmadan gelişmezler.

istikametli: *sıfat* Doğru, zararsız olan demektir.

En istikametli yol bu idi.

istikbal: *isim* Gelecek anlamına gelir. Ati...

Bu genç delikanlının istikbalinin parlak olacağı daha ilkokul sıralarında belliydi.

istiklal: *isim* Kimsenin boyunduruğu altına girmeden hür bir şekilde yaşamaya denir. Bağımsızlık...

İstiklal Türk milletinin ruhunda vardır.

iş: 1. *isim* Meslek anlamına gelir.

Yıllardır adamakıllı bir iş sahibi olamadın

2. *isim* Arkasındaki gizli saklı olan şey anlamına gelir. Oyun...

Bunda bir iş vardı ama biz çözememiştik.

işaretlemek: *fiil* Var olanı diğerlerinden ayırmak için işaret koymak demektir.

Diktiğimiz cevizlerden bizim olanları işaretlemiştik.

işçi: *isim* Herhangi bir meslekte elinin kuvveti ve beden gücü ile çalışan kimselere denir.

Hemen işçi idaresine başvurduğum ve bugün için fazladan bir garson istedim.

işgal etmek: *isim* Bir yeri o yerin sahiplerinin rızası olmadan zorla ele geçirmeye denir.

Siz göğüslerinizi siper etmeseydiniz İstanbul işgal edilir.

işlek: *isim* Yoğun, hareketli, çok aktif olana denir.

Çevre yolu son dönemlerde aşırı işlekti.

işlem: *isim* İşleri sonuçlandırmak için yapılan uygulama ve işlerin tamamına denir.

Bankada sıra beklerken işlemlerin bu kadar yavaş ilerlemesi sinirlerimi bozardı.

işsizlik: *isim* İş olmama durumuna denir.

Bütün bir toplumun belirli bir yaşam düzeyine çıkması, eğlenceden, dinlenmeden, gülmeden eşit pay alması gerekir.

iştah: *isim* İnsanlardaki yemek yeme isteğine denir.

İştah mı bıraktılar adamda hanım, dedi.

iştirak etmek: *isim* Ortak olamaya denir.

Toplantımıza onların da iştirak etmesi için davetiye hazırladık.

işyeri: *isim* Çalışmalar için kullanılan ve bir iş için toplanan çalışanların işlerini yaptıkları yere denir.

Sanayi bölgesinde birçok işyeri yangında kül oldu.

itdirseği: *isim* Gözde çıkan ve kızarık, sivilcemsi kabartıya denir. Arpacık...

Gözünden büyükçe bir itdirseği çıkmıştı.

itibaren: *zarf* -den beri, anlamına gelir.

Çocukluğundan itibaren yüksek bir okuma merakı ve ilgisi vardı.

itmek: *fiil* Herhangi bir şeyi güç kullanarak ileri doğru götürmeye denir.

Zor değildi bu arabayı itmek. Annemle biz biraz kuvvet verince hemen hareket eder, babam da çalıştırırdı.

iyice: *zarf* Tam anlamıyla , tamamen demektir.

Elleri yanlarına halsizce düştü. Tabiatın haşmeti, felaketi karşısında insan güçsüzlüğünü, bitkinliğini iyice gördüm.

iyimser: *isim* Olayların hep iyi yanını gören kimselere denir. Optimist, nikbin...

Ne kadar da iyimser bir insandı.

iz: *isim* Bir şeyin geçip gittikten sonra arkasında bıraktığı işaretlere denir. Alamet, emare, nişan...

Ne bir iz ne de bir işaret bırakmıştı.

izah etmek: *fiil* Açıklamak demektir.

İzah etmek istedi fakat çavuş izin vermedi. Lafı ağzına tıkadı ve gitti.

izci: *isim* Arkadan bırakılan izleri takip ederek kaybolan veya bulunması gerekenleri bulma konusunda uzmanlaşmış kimseye denir.

Gök tüyü, gök yelesi, yol veren izci gibi!

izdivaç: *isim* Evlenmek demektir. Evlilik...

Birbirine denk insanların birbiri ile izdivaç etmesi gerekir. Yoksa çok sıkıntılar başlar da evlilik yürümez.

izin: *isim* Bir işi yapabilmek için başkasından alınan özgürlüğe denir. Müsaade, icazet, ruhsat...

İzin işlemleri bitmeden buraları terk edemezsiniz.

izlenim: *isim* Bir kimse veya olayın insanlar üzerinde bıraktığı etkiye denir. İmaj, intiba...

Geleneksel el sanatları konusunda yeni izlenimlere sahip oldu.

jest: *isim* İnsanların günlük hayatta veya tiyatro ve sinema sanatçılarının sahnede iletişimde kullandıkları el kol hareketlerine denir.

Oyuncuların abartılı jest ve mimikleri oyunun inandırıcılığına zarar verir. Günlük hayattan kopuk bir oyun ise izleyiciyi tam olarak içine alamaz.

kaba: 1. *sıfat* Kalın ve hacimli olana denir.

Gölgelice kaba ağacın kesilmesin!

2. *sıfat* Nezaketsiz, inceliğe uygun düşmeyen, çirkin anlamına gelir.

Çelebi, kaba Türkçeyle bağırdıkça Şah kızartıyor.

kabahat: *isim* Toplumsal kurallara aykırı kaba, uygunsuz ve yakışsız hareketlere denir. Suç, kusur, töhmet...

Bütün kabahat bende. İnsan anlamadan, dinlemeden iş yaparsa böyle olur

kaban: *isim* Genellikle soğuk havalarda giyilen, kalın ve kalçaya kadar inen üst giysisine denir. Mont....

Kabanını camide unutmuştu.

kabızlık: *isim* Dışkıının zor ve katı gelmesinden kaynaklı işemede yaşanan sıkıntı durumuna denir. Kabız, ishal karşıtı...

Su, kabızlığın önlenmesi, derinin neminin korunması, vücutta biriken fazla yağların atılması için oldukça yararlı.

kabuk: *isim* Bitkilerin sert, soyulabilen dış çeperine denir.

Çünkü anlıyorum ki bu, gagasıyla ağaç kabuklarını oyan bir ağaçkaktır.

kabullenmek: *fiil* Kabul etmek, boyun eğmek demektir. Benimsemek...

Konuşmadan merdivenleri çıkacağız. Kabullenemiyorum bunu.

kabzımal: *isim* Meyve ve sebze satımında üretici ile tüketiciler arasında aracılık ederek ticaret yapan kimseye denir. Komisyoncu, meyve-sebze toptancısı...

Meyveler kabzımalın elinden geçirdi burada.

kaçırmak: *fiil* Hep hatırlamak, hiç unutmamak anlamına gelir.

Anneler, babalar gününü hiç kaçırmaz.

kadeh: *isim* İçki içmek için özel olarak kullanılan ayakları olan bardağa denir.

Altın kadehim yere düştü.

kademeli: *sıfat* Aşamalı olana denir.

Kademeli olarak üretimi azaltıyoruz.

kader: *isim* Alın yazısı, kısmet demektir.

Fakat kader bu ya kadın üzümleri doldururken dalgınlığından istifade ederek sepetin içine gizlenen yılanı görmez.

kadın: *isim* Yetişkin dişi insana denir. Hatun, bayan, hatun kişi, zen...

Oyalardaki bitki ve çiçekler, kadınlar tarafından bir anlatım dili olarak kullanılır.

kadife: *isim* Yüzeyi belirli uzunlukta bırakılmış ham madde lifleriyle kaplı, parlak, yumuşak kumaştır. Velu...

Ayşe Gül takunyalarını sürterek kadife ve inci çiçeklerin arasından kaybolurken özlemle arkasından baktım.

kadim: *sıfat* Eski, başlangıcı olmayan demektir. Ezelî...

Her biri zekâ ve incelik kokan ama yazarı belirsiz bu kadim sözleri gül koklar gibi çekerim içime.

kadir: *Sıfat* Allah'ın gücü her şeye yeten anlamındaki isimlerinden birine denir. Güçlü, kuvvetli...

Kadir Tanrı tanık olsun.

kafalı: *sıfat* Kafası olana denir. Akıllı...

Gezgindir oyunlar, dar kafalı çocuk olmaz çünkü.

kafes: 1. *isim* Kuş veya bazı evcil hayvanların barınması için yapılmış tellerle çevrili küçük barınağa denir.

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, adanın tepesine doğru gittiklerini görürdüm.

2. *isim* İnsan bedeni anlamına gelir.

Can kafeste durmaz uçar/Dünya bir han konan göçer.

kafeterya: *isim* Müşterilerin servislerini kendilerinin yaptığı çeşitli yiyecek ve içeceklerin satıldığı lokantaya denir.

Gözleme var kafeteryalarda.

kafile: *isim* Yolculuğu birlikte yapan topluluğa denir.

Uzun bir yolculuktan sonra kafile kısa bir dinlenme molası verdi.

kâfir: *isim* Allah'ın varlığını inkar eden veya Allah'a ortak koşan kimselere denir. Müşrik...

Allah kafirlere fırsat vermesin, diyerek iç çekti.

kaftan: *isim* Süslü, değerli kumaşlardan yapılmış uzun üst giysisine denir.

Üzeri en nadir pembe incilerle işlemeli bu kaftanın namını İstanbul'da duymayan yoktu.

kâgir: *isim* Tuğla veya taştan yapılmış binaya denir. kârgir...

Kagir binaların arasından geçip ana caddeye çıktılar.

kağan: *isim* Devlet başkanı, hanların hanı anlamına gelir. İmparator...

Oğuz Kağan derlerdi, çok alp bir kişi vardı,

kağanlık: *isim* Bir ülkedeki devlet başkanlığı kurumuna denir. İmparatorluk, hanlık...

Kağanlığı döneminde hiçbir zalime fırsat vermedi.

kâğıt: *isim* Hamurlaştırılmış ağaç veya bitkisel maddelerle yapılan, yazı, baskı için kullanılan kuru ve ince yaprağa denir.

Şimdi sizden bir kağıt çıkarmanızı istiyorum.

kağıtlı: *sıfat* İçerisinde kağıt bulunan demektir.

Elindeki mukavva kağıtlı kutuyu bir kenara bırakarak kapıyı açmaya gitti.

kağrı: *isim* Öküzlerin çektiği tahta tekerlerden oluşan yük taşıma aracına denir.

Öküzlerden biri ölünce kağrı yarı yolda kaldı.

kâh: *zarf* Bazen, ara sıra demektir.

Ne diyeyim... Bence kah iniş kah çıkış...

kah kah: *zarf* Sesli sesli, neşeli neşeli anlamındadır.

Deli Dumrul ellerini birbirine vurdu, kah kah güldü.

kahraman: *sıfat* Bir savaş veya tehlikeli bir anda canı pahasına mücadele eden ve fayda gösteren kişilere denir. Yiğit, alp...

Bu memleketin toprakları üstünde kanlarını döken kahramanlar! Burada bir dost vatani toprağındasınız.

kahramanlık: *sıfat* Bir savaş veya tehlikeli bir anda canı pahasına mücadele eden ve fayda gösterme durumuna denir. Yiğitlik...

Boğaç Han'ın kahramanlığı dillere destan olmuştu.

kahve: *isim* Çeşitli içeceklerin içildiği ve oyunların oynandığı ticari yere denir. Kahvehane, kiraathane...

Müezzin "Hayy ale'sselat" deyince kahvede kimse kalmaz. Hep camiye giderler.

Hâlâ sinekler kahve fincanının etrafına konarlar.

kahveci: *isim* Kahvehane işleten kimseye denir.

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır.

kahverengi: *isim* Rengi kahveye benzeyen renktir.

Sarı mı istiyorsunuz, papatya çiçeğinden, yeşil yabani nandeden, kahverengi ceviz kabuğundan.

kahya: *isim* Çiftlik ve konak gibi yerlerde buraların bütün işlerinden sorumlu kimseye denir.

Yıllardan beri yanında çalışan kahyası haricinde hepsi onu terk etmişti.

kalaysız: *isim* Kalayı yapılmamış veya dökülmüş olana denir.

Tencereler kalaysızdı!

kaldırım: *isim* Yol kenarlarında yayaların yürümesi için ayrılan biraz yüksekçe alana denir.

Kaldırım kenarından hoşlanmaz, düzgün olmasa da taş yolların yükselteli ortalarından sürerdim çemberi

kaldırmak: 1. *fil* Yukarıya harekete ettirmeye denir.

Başınızı kaldırın. Canlı yürüyün.

2. *fil* Bulunduğu yerden kalkmak demektir.

Bu tatlı dil sizi yerinizden kaldırır.

kale: *isim* Genellikle şehirleri, önemli askeri noktaları korumak için kalın surlarla çevrili, yüksekçe, burçlarla donatılmış güvenliği sağlamak amacıyla yapılmış yapılara denir. Kermen...

Osman Bey kaleyi korumak için türlü önlemler almıştı.

kalınca: *sıfat* Kalına benzer, kalın gibi anlamındadır.

Yalnız kalınca bir ip bulmak kalıyordu şimdi.

kalıp: *isim* Belirli biçim anlamına gelir.

Aydınlar medreselerde bu iki dilin kalıplarıyla okuyup yazmaya ve konuşmaya alışmışlardı.

kalite: *isim* Bir şeyin özellik bakımından niteliğinin iyi olmasına denir.

Unutulmaması gereken bir başka özellik de iyi kalitede bir suyun renksiz ve berrak olduğudur.

kalkık: *sıfat* Dik durmuş olana denir.

Böyle göğsü ilerde, kabarık, başı yukarı kalkık bir adamı ömründe ilk defa görüyordu.

kalmak: *fiil* Bir şeyin olduğu yerdeki konumunu sürdürmesine denir.

Yine mi taş getirdin oğlum? Değirmene bunun için mi gittin? Ne oldu buğday, orada mı kaldı? dedi.

kalpazan: *isim* Hile ve yalanlarla iş gören kimselere denir.

Şu şehirlerde dura dura ne de kalpazan olmuşuz.

kalpli: *sıfat* Kalbi olan anlamındadır.

Bazı iyi kalpli çocuklar, bizler için pencerelerin kenarlarına ekmek kırıntıları koyarlar.

kalpsiz: *sıfat* Merhametsiz, duygusuz demektir.

Tabiidir ki böyle bir adam sizin kalpsiz, gönülsüz, kuru, tatsız bir adam olduğunuzdan şikayet edecek, samimi olmadığınızdan dert yanacaktır.

kambur: *isim* Bir hastalıktan veya doğuştan sırtta oluşan tümseğe denir.

Kamburların bağındaki kuyudan kendi eli ile çektiği su ile yıkanır.

kamera: *isim* Görüntülerin kaydedilip filme aktarılmasını sağlayan araca denir. Alıcı...

Kamera kaydını görmem lazım.

kampanya: *isim* Tüketicilerin iştahını açmak için ürünlerde belli bir süreliğine yapılan indirimlere ve avantajlı satışlara denir.

Son kampanya ile mobilyalarda büyük indirime giden mağazaya müşteriler akın ediyordu.

kamyon: *isim* Motorlu, yük taşımaya yarayan büyük araçlara denir.

Kamyon şarampole yuvarlanmış ve insanlar her bir yana dağılmıştı.

kan: *isim* Damarlarda dolaşarak vücudun devamını sağlayan beslenme, özümleme, gibi işlevleri olan kırmızı renkli sıvıya denir.

Nerdeyse kan dökülecek, yiğitler birbirine girecek.

kanatlı: *sıfat* Kanadı olana denir.

Küçük kanatlı kuşların hareket kabiliyeti daha yüksektir.

kanıt: *isim* Bir şeyin gerçek olduğunun ispatı için sunulan belge ve bilgilere denir. Delil, argüman...

Samimiyetin en önemli kanıtı yapmacıklıktan uzak davranışlarda bulunmaktır.

kanlı: *sıfat* Çok kan akmış, şiddetli anlamındadır.

Bu kanlı savaşı bitirmenin yolu taraflardan birinin adım atmasından geçiyordu.

kanmak: *fiil* İnanmak, aldanmak anlamındadır.

O deli saçması sözlerine kanacağımı sanıyorsalar aldaniyorlar.

kanser: *isim* Bir organ veya dokudaki hücrelerin kontrolsüz olarak bölünüp çoğalmasına bağlı olarak yakın dokulara yayılmasıyla veya uzak dokulara sıçramasıyla beliren hastalığa denir. İncitmebeni, amansız hastalık...

Küçük bir sivilce çıksa kötümserin aklına ilk gelen şey bunun bir kanser başlangıcı olduğudur.

kanun: *isim* Devlet yönetiminde uyulması gereken yasalara denir.

Bu kanunlar çabuk değişiklikler yapmak için hemen devreye sokulmuştu.

kanyon: *isim* Akarsuların kalkerli arazileri oymasıyla, büyük çukurların birleşerek oluşturduğu yarıklara denir. Vadi, dar boğaz, klüz,, kısık...

Batısındaki Deliçoban Kanyonu'na yürüdük.

kap: *isim* Sıvı veya katı yiyeceklerin bulunduğu tabaklara denir.

Genişçe bir kabın içine zencefilleri öğüterek koydu.

kapak: *isim* Tencerelerin ağzına kapatılarak ısı kaybını ve içindeki maddeyi zararlılardan korumak için kullanılan parçaya denir.

Tencereyi yuvarlayıp kapağını bulamamak da ihtimaldi.

kapalı: 1. *sıfat* Açık olmayan demektir.

Bütün kapılar kapalı, pencerelerin tahta kepenkleri örtülüydü.

2 *sıfat* Dışardaki gelişmelere açık olmayan demektir.

O zaman dünyaya kapalı bir cemiyet hayatı yaşamakta olduğumuzu görecektik.

kaplan: *isim* Hayvanların dokunmasıyla onları kısıtıran bir tür tuzak demektir.

Tavşan kısıldığı kapandan kurtulmak için çırpındı durdu.

kaplanmak: 1. *fiil* Örtülmek demektir.

Oysa kapı kendiliğinden kapanıyor

2. *fiil* Gövdesi ve yüzü yüzeyi kaplayacak şekilde eğilmeye denir.

Muhsin koltuğun üzerine kapanır ve hıçkırır.

3. *fiil* Yaranın iyileşmesine denir.

Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır.

4. *fiil* Bitmek, sona ermek anlamına gelir.

Bakışları yumuşuyor ve oyunun ilk perdesi kapanmak üzereydi.

kapılı: *sıfat* Kapısı olana denir.

Yedi kapılı bu yuvanın acil kaçış için bu kadar kapı ile donatıldığını düşündü.

kapılmak: 1. *fiil* Bir şeyin etkisinde kalarak kendi gücünü ve iradesinin kullanamadan sürüklenmeye denir.

Çocuk dalgalara kapılmış, çırpınıp duruyordu.

2. *fiil* Etkisinde kalmaya, bağlanmaya denir.

Kapılmıştı bir kere onun güzel sözlerine.

kapkara: *sıfat* Çok siyah, simsiyah anlamına gelir.

Saçları kapkara, al al idi gözleri,!

kaplanmak: *fiil* Üzeri çepeçevre sarılmış demektir.

Sonra yosunla kaplanmış, pek az kısmı su üstünde kalan bir kaya gözüne çarptı

kaplıca: *isim* Sıcak suların olduğu ve banyo yapmak için kullanılan tesislere denir. Ilıca, çermik...

Ertesi gün Kaplıca'lara çağırdılar.

kaplumbağa: *isim* Sert kabuklu, ağır yürüyen, kabuğunun içinde bedeni olan karada ve denizde yaşayabilen bir hayvan türüdür. Testudo...

Kaplumbağaya sen gelme, derler.

kapsamak: *fiil* İçine almak, kuşatmak demektir.

Bu akımın bilim ve devlet dilini de kapsaması önemliydi.

kaptan: *isim* Gemi veya kara araçlarını kullanan ve gidilecek yönü belirleyen kimselere denir.

Hemen kaptanın yanına koştular.

kâr etmek: *fiil* Yapılan bir ticaretten kazanç sağlamaya denir.

Henüz bu satışlardan çok fazla kâr edememişti.

kara: 1. *sıfat* Siyah olana denir.

Bu ne oğlum, bu kara taş nedir?

2. *sıfat* Kötü, üzücü, acı anlamlarına gelir.

Dostluk kara günde belli olur.

karabasan: *isim* Sıkıntılı zamanlarda özellikle uyurken insanların gördükleri korkulu hayallere denir. Kâbus...

Oysa üzerime karabasan geldi sanmıştım.

karafatma: *isim* Kın kanatlılardan, böcek, kurt ve sümüklü böceklerle beslenen, tarıma yararlı, parlak siyah renkli bir böcektir. Ağılı böcek...

Mutfak tezgahının altında birkaç tane karafatma toplaşmıştı.

karakol: *isim* Güvenlik için kurulan ve güvenlik güçlerinin görev başında buldukları yapılara denir.

Karakola koşarak. polise haber verdim.

karakolluk olmak: *fiil* Karakola düşecek bir kavga, dövüş veya yasal olmayan bir işte bulunmaya denir.

Sonunda bağırtılar çağırılardan dolayı şikayet üzerine karakolluk olmuşlar.

karakter: *isim* Özellik, ayırt edici niteliğe denir.

Su içindeki ph, suyun asitlik, bazik ya da nötr karakterlerde olduğunu gösteriyor.

karalamak: *fiil* Bir kalem veya renkli bir araçla birtakım şeyler çiziktirerek lekeleyip kirletmeye denir.

Sokağın başındaki evin duvarları karalanmıştı.

karalı: *sıfat* Siyahlı, içinde siyah bulunan demektir.

Sarılı, karalı çekirdekler büyüklü küçüklü ayaklarının dibine saçıldı.

karamsı: *sıfat* Siyaha benzer renkte olan demektir.

Beyaz kırçilli, karamsı çekirdekler etrafa saçılmıştı.

karanfil: *isim* Güzel renkleri olan ve süs bitkisi olarak kullanılan; hatta tohumları ağız kokusuna ve hazma iyi gelen bitkiye denir.

Kırmızılı, siyahlı karanfiller bahçenin değişik yerlerinde bitmişti.

karanlık: *isim* Işığın olmadığı, aydınlık olmayan duruma denir.

Zifiri karanlıkta bir iki kilometre yürüdüler.

kararlı: *sıfat* Kararı kesin olan, yapacağı işten geri dönmeme iradesine sahip olana denir.

Bunlar, silahlarının şerefini sonuna kadar korumaya kararlı gerçek askerlerdendi.

kararmak: *fiil* Işığın azalarak yavaş yavaş yerini karanlığa bırakmasına denir.

Hava kararmış, güneş batmıştı.

karartıcı: *sıfat* İnsanı ümitsizliğe sevk eden, güzel duygularını alan anlamına gelir.

İç karartıcı bir görüntüsü vardı.

kara: *isim* Denizler dışında toprak ve kayalarla kaplı kısma denir.

Karaya varınca yere eğildi, toprağı öptü. Yanındakiler şaşkındı.

karayolu: *isim* Karadan ulaşımı sağlamak için kullanılan yollara denir.

Denizden gitmeleri zordu, fırtına çıkmıştı. Karayolundan başka çareleri yoktu fakat orası da çok tehlikeli idi.

karbon (C): *isim* Atom numarası 6, atom ağırlığı 12 olan, doğada elmas, grafit gibi billurlaşmış veya maden kömürü, linyit, antrasit gibi şekilsiz olarak bulunan, canlı varlıkların aslını oluşturan ve yandıktan sonra kömür durumuna geçen elementtir.

Daha sonra paslanmaz çelik pompa grubu ile alınarak karbon filtrelerinden geçirilir.

karbonhidrat: *isim* Hidrojen, karbon, oksijenden oluşan organik bileşiklere denir.

Hem bu lezzetin iyi bir karbonhidrat olması nedeniyle böbrek hastalarına yemeleri önerilir.

kar: *isim* Atmosferdeki su buharının donmasıyla yeryüzüne beyaz ve kristal tanecikler halinde düşen yağış çeşidine denir.

Dışarda kar, gönlünde hüznü vardı.

karga: *isim* Tüyleri siyah renkli, geniş kanatlı tarla ve bahçelerdeki meyve sebzelerle beslenen bir kuştur. Corvus...

Karga sesleri geliyor şimdi de.

kargaşa: *isim* Karışıklık, curcuna, keşmekeş demektir.

Benim evimin yanı başında bu kargaşa nedir?

kargı: *isim* Ucu sivri, demirden yapılan bir tür silahtır. Mızrak...

Öldürdü kargım onu çünkü bu bir demirdi!

karın: *isim* İnsan ve hayvanların kaburgalarla kasıklar arasındaki şişkin bölgeye denir.

Karnı su ile dolmuş ve boğulma tehlikesi yaşıyordu.

karınca: *isim* Zar kanatlılardan, toplu olarak yaşayan, yuvaları toprağın altında olan ve birçok türü bulunan böceklerin genel adıdır.

Ne kimsenin bir tüyüne dokunur ne de yerdeki karıncayı incitirmiş.

karış karış: *isim* Kışın en soğuk ve şiddetli zamanına denir. Zemheri...

Karış karış gezdiler şehir ama ne bir iz ne de bir işaret bulamadılar.

karışık: 1. sıfat Ayrı özelliklerin birleşmesi ile oluşana denir.

Yeşille karışık alı severim.

karışım: *isim* İki veya daha fazla maddenin birleştirilmesi ile oluşan ya da ortaya çıkan şeye denir. Kokteyl...

Bu malzemelerden belli oranlarda oluşan bir karışımın sürekli olarak karıştırılıp kaynatılmasıyla elde ediliyor.

karıştırmak: fiil Ayrı özelliklerin birleştirilmesine denir.

Geçen hafta mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı.

2. fiil İnceledikçe, araştırdıkça anlamındadır.

Kitapları karıştırdıkça kafamdaki soru işaretleri bir bir yok olmaya başladı.

3. fiil Tam olarak doğru ve yanlış ayırt edememeye denir. İltibas etmek...

Olayları sürekli birbirine karıştırıyorsun.

karikatür: *isim* Düşündürmek amaçlı insan ve toplumsal olayları ele alan abartılı çizim ve görsellere denir.

Acaba ilk çağlarda yaşayan insanları mağara duvarlarına bir bakıma ilk karikatürler diyebileceğimiz çizgileri yapmaya zorlayan neydi?

karlı: *sıfat* Kar yağışı olan anlamındadır.

Kış günleri çok sıkıntı çekeriz ama hele yağmurlu karlı günlerde.

karmaşık: *sıfat* İçerisine benzerlik açısından birbirine çok benzeyen kavram ve cisimler olduğu için çözülmesi ve anlaşılması güç olana denir.

Yıldızların birbirlerine göre yer değiştirmeleriye çok uzun zaman içinde gerçekleşir ve çok karmaşıktı

karşı: 1. isim Yolun veya herhangi bir yerin öbür tarafına denir.

Karşı caddede bir huzurevi var.

2. sıfat Muhalif, zıt, karşıt demektir.

Buna öteki diziden başka bir atlı karşı çıkar.

karşılamak: *fiil* Dışarıdan gelen bir kimseyi karşılayıcı olaya denir. İstikbal etmek...

Hasan Ağa onu kapıda gülümseyerek karşıladı.

karşılanmak: *fiil* Dışarıdan gelen bir kimseyi karşılayıcı olaya denir. İstikbal etmek...

Böyle karşılanacağımızı bilseydik hiç gelmezdik.

karşılaştırmalı: *sıfat* İki nesneyi veya iki kavramı karşılaştırarak yapılan işleme denir.

Karşılaştırmalı istatistikler, propaganda broşürleri rafları süslüyordu.

karşılık vermek: *fiil* Cevap vermek, yanıtlamak demektir.

Ağır sözlerine karşılık vermek istedi ama teke tek kalınca konuşmanın daha yapıcı olacağını düşündü. Sustu.

karşılıklı: *sıfat* Kişilerin veya topluluğun birbirine yaptıkları davranışların birbirine eş olması durumudur.

Her şey karşılıklı değildir. Annenin evlatlarına olan fedakarlığını hangi karşılıkla yaptığını sorduğunuzda alırsınız gerçek cevabı.

karşılıksız: *sıfat* Karşılık beklemeden, içten, gönülden anlamında kullanılmıştır.

Sen hiç karşılıksız bir şey yapmaz mısın be adam?

kart: *isim* Özel günlerde tebrik için kullanılan ve posta yoluyla gönderilen iyi dilek ve temennilerin içinde yazılı olduğu özel, süslü, resimli mektuba denir.

Sana bir kart atacaktım ama nasıl olsa mektup sırası bende, bayramını mektupla kutlayayım dedim.

kartal: *isim* Yırtıcı, iri pençeli, kanat genişliği son derece fazla vahşi ve etçil bir kuş türüdür.

Kartalların yaşam süreleri hakkında birçok araştırma yapılmıştır.

karton: *isim* Kağıtların kalınlaştırılmasıyla yapılan daha soluk ve birkaç lif tabakasından oluşan sert kağıt türüne denir.

Hani o kartondan resimler var ya baş kısmı boş olan, sen mutlak bilirsin.

kartpostal: *isim* Özel günlerde tebrik için kullanılan ve posta yoluyla gönderilen iyi dilek ve temennilerin içinde yazılı olduğu zarflı veya zarfsız, süslü, resimli posta kartına denir.

Yine aynı maksatla kartpostal toplardık.

kas: *isim* Telimsi yapılardan oluşan ve vücut hareketlerinin yapılmasını sağlayan telse et dokularına denir. Adale...

Süt ve süt ürünleri kas gelişimine olumlu etki etmektedir.

kasa: *isim* Değerli eşyaların saklandığı genellikle çelikten yapılmış şifreli dolaplara denir.

Kasada sakladığı önemli bir şey olmalıydı.

kaş: *isim* Gözlerin hemen üzerinde yayvan bir çizgi oluşturan kıllara kıl topluluğuna denir.

Kaşlarını çattı, alnının ortasındaki damar beliriverdi.

kaşık: *isim* Ufak taneli ve sulu yemekleri yemek için kullanılan ucu yayvan ve hafif derin yeme aletine denir.

Bu kazandan bir çimdik durulmuş renk, bir kaşık sevindirici düzen çıkaranlara ne mutlu.

kaşlı: *isim* Kaşları olana denir.

Kara kaşlı, kara gözlüsünden olsun, dedi.

kat kat: *zarf* Pek fazla, çok olana denir.

Bu evler adeta kat kat büyük saraylardır ama bağ ve bahçeleri yoktur.

katar katar: *sıfat* Beraber kafiye şeklinde giden hayvan dizisi için kullanılır.

Katar katar develer geçirdi şehrin batı yakasından.

kati: *sıfat* Yumuşak olmayan, sert anlamına gelir.

Dağa tırmanmadan önce ekmeğini, sularını çantalarına koydular. O elindeki katıca ekmeği ısırmağa çalışıyordu.

katıksız: *sıfat* Katıksız, saf, sade anlamına gelir.

Kırsal bölgelerde yaşayanlarla birlikte büyük bir halk topluluğu katıksız Türkçe konuşurlardı.

katılmak: *fiil* Yapılan bir işe dahil olmaya denir. İştirak etmek, iltihak olmak...

Marşa önce Hamza Onbaşı 'yla birkaç er mırıldanarak katılmıştı.

katıksız: *isim* Herhangi yabancı bir şey katılmamış, sade, saf anlamına gelir.

Katıksız, dedi meyveler. Bunları tek bir ağaçtan topladım teyze.

kati: *sıfat* Kesinlikle, kesin demektir.

Kati yükseklerden uçucu olmayasın.

katkı: *isim* İşlerin yapılması esnasında bilgi, birikim, emek ve maddi ynden yardım etme durumuna denir.

Onca yazı yazdınız ama ne katkınız var Türk edebiyat tarihine?

katlı: *isim* Çok fazla kata sahip olana denir.

Çok katlı gökdelenlerin gölgelerinde kalıyor müstakil evler.

katmer: *isim* Sacda pişirilen, içine kaymak ve yağ katılarak yapılan hamur işine denir.

Anneanne, sana katmer getirdik.

kav: *isim* Kibriti yakmak için kullanılan kutunun üzerinde sürtünme ile yanıcılık sağlayan kırmızımsı maddeye denir.

Kibritin üzerinde kav ıslandığından ateşi yakamamıştık.

kavak: *isim* Sulak alanlarda yetişen uzun boylu, geniş yapraklı ve kereste yapımında kullanılan ağaç türüne denir. Selvi...

Kavaklar, zikreden dervişler gibi rüzgarın etkisi ile bir o yana bir bu yana salınıp duruyordu.

kavaklık: *isim* Kavak topluluklarının bir arada olduğu topluluklara denir.

Ormanın dere ile birleştiği noktada küçük bir kavaklık vardı.

kavanoz: *isim* Cam veya plastik gibi maddelerden yapılmış reçel, turşu veya farklı yiyecekleri saklamaya yarayan ağız geniş ve çeşitli boyutlarda kaplara denir.

Sıra sıra kavanozlarda reçeller rengarenkti.

kavat: *isim* Özellikle Dede Korkut destanlarında söylenen ve yaramaz kişi anlamında kullanılan sözdür. Argoda pezevenk...

Bak, bak, bre deli kavat benim birliğim bilmez, birliğime şükretmez, benim ulu dergâhında gezer, benlik eder!"

kavga: *isim* Şiddet ve hiddetle ortaya çıkan dövüş demektir.

Kavga ve gürültüye hiç rastlamamıştı.

kavi: *sıfat* Güçlü, dayanıklı, zorlu demektir.

Bulutlar bir beyazdan ürkek, bir siyahtan kavi.

kavmiyet: *isim* Kavim ve kabilesini üstün görme anlayışına denir. Irkçılık...

Bizim davamız kavmiyet davası değildir, oğul.

kavram: *isim* Düşüncelerin ve nesnelere insan zihninde oluşturduğu soyut tasarımlarına denir. Mefhum, fehva, nosyon...

Bu derin kavramları herkes anlayamazdı.

kavrulmak: *isim* Sıcaktan aşırı derecede etkilenmeye denir. Yanmak...

Sıcaktan bunalmış, sıtmadan kavrulmuş ve güneşten usanmış adamların varlığına inanamıyorum.

kavuk: *isim* Gösterişli ve sarıkların bir fes üzerinde birleştirilmesi ile oluşan baş takısına denir.

Nasreddin Hoca kavuğunu düzeltti.

kavukçu: *isim* Kavuk yapıp, satan kimselere denir.

Unutulmaya yüz tutan mesleklerden biri de kavukçuların mesleği.

kavun: *isim* İçi beyaz veya sarımsı renkte, tatlı, ince saplı ve yerde yetişen iri meyveli bir bitkidir.

Onlar kavun karpuz motorları kadar açıkta değillerdi.

kavurma: *isim* Etin yağda kavrulmasıyla yapılan yemeğe denir.

Annem her Cuma kavurma yapmayı adet edinmişti.

kayak: *isim* Kışın kar ve buz üstünde kayak takımları, tahta veya kaygan bir araçla yapılan spora denir.

Kayak takımlarının fiyatlarını görünce küçük dilini yutmuştu.

kayalık: *isim* Kayaların çok olduğu yüksek yerlere denir.

Kayalıklara çıkmış olacaktı.

kaydırak: *isim* Parklarda çocuklar için yapılan ve kaymaya yarayan, plastikten, hafif yükselteli çocuk oyun alanına denir.

Körebe yaygındır, kaydırak da...

kayganlık: *isim* Kaygan olma durumuna denir.

Yağmurdan sonra yollardaki kayganlık tehlikeli boyutlara ulaşabiliyor tabii.

kaygı etmek: *fiil* Bir şey veya bir kimse için endişe etmeye denir. Endişelenmek, tasalanmak...

Senin için kaygı ediyorum oğul.

kayık: *isim* Deniz ve göllerde yol almaya yarayan motorsuz, küçük, küreklerle hareket eden su taşıtına denir.

Kıyadaki kayıklar bir bir denize açılıyordu.

kayıp: *isim* Kaybedilen şeylerin tümüne denir.

Yüzde beşlik bir su kaybı derinin büzülmesine ve kasların zayıflamasına neden olurken, yüzde on beşlik kayıp ölüme yol açabiliyor.

kayısı: *isim* Sıcak veya ılık iklimlerde yetişen genellikle sarı ve kırmızı arası renklere sahip meyveleri olan; pembe ve beyaz çiçekler açan ağaca denir.

Malatya'yı meşhur eden kayısı, Isparta'yı güldü.

kayıtsız kalmak: *fiil* Bir şeye önem vermemek demektir. Umursamamak, umurunda olmamak...

Söylediklerine kayıtsız kalmak olmazdı.

kaymak: *isim* Yoğurt ve sütün üst kısmında oluşan yağlı, açık sarı zar kısmına denir.

Yoğurdun kaymağını evde ilk dedem tadardı. Sonra babaannem ve sonra bize yedirirlerdi.

kaynaklanmak: *fiil* Sebep olmak anlamındadır. Doğmak, neden olmak, tevellüt etmek...

Bu Dünya'nın kendi ekseninde dönmesinden kaynaklanır.

kaynamak: *fiil* Suyun veya diğer sıvıların belli bir sıcaklıktan sonra ses ve kabarcıklar çıkararak yüzeye çıkmasına denir.

Kaynayan bitkilerden çok güzel renkte boyalar elde edilirdi.

kaynana: *isim* Damadın annesine denir.

Evvvela yünlerin boyanması sonra da bu yeni bellediği nakışlar yüzünden kaynanası ile ilk defa atıştılar.

kaynaşmak: *isim* Bir araya gelmek, birbirine geçmek anlamındadır. Mezc olmak...

Dünyamız iç içe, karmakarışık ne idüğü belirsiz bir sürü renklerin ve biçimlerin kaynaştığı bir kazandır.

kaynaştırıcı: *isim* Toplumu birbirine ısıdıran, sohbet etmelerini sağlayıcı sözler sarf ederek iletişimi sağlayan anlamındadır.

Dedemin ortamı kaynaştırıcı bir yanı vardı. Hangi topluma girse hemen bir konu açar ve ortamı yumuşatırdı.

kaynatmak: *fiil* Ateş üstüne koyarak sıcaklık verip ısıtmaya belli bir süre ısıtarak kıvama getirmeye denir.

Kırmızı mı gerek, kaynatırlar kızılçam kabuğunu, kara maziyi, sütleğeni, doğu çınarını, işte size tutam tutam kırmızı.

kaza: *isim* Bir nesne, bir kişi veya bir aracın istemsizce zarara uğramasına denir.

Kaza bazen göz göre göre geliyor.

kazak: *isim* Kış aylarında veya soğuk günlerde korunmak için kullanılan kalın üst giysisine denir.

Kış gelince herkes kazakları sandıklardan çıkarırdı oysa ben hiç hoşlanmazdım kazak giymekten.

kazınmak: *fiil* Bir lekeyi veya pürüzlü yüzeyleri bir nesne ile sürterek temizlemeye denir.

Kullanılmış röntgen filmleri sıcak su ile silinir, hafifçe kazınır, siyahlık kaybolur.

kazma: *isim* Toprağı eşelemeye yarayan saplı, sivri uçlu kazı aletine denir.

Artık kazma kürek çalışma devri bitmek üzere.

keçi: isim Sütü, eti, derisi ve kılı için yetiştirilen memeli ve evcil hayvan türüne denir. Capra hircus...

Tepenin üstünde kaynağı koruyan ve besleyen ağaçlar kesilmiş ya da ormanı keçi yemiştir.

keder: isim Üzüntü, acı, sıkıntı anlamına gelir. Gam, hüzn, elem...

Bayrağımızın altında ölürsem artık bana ne keder ne gam...

kederli: sıfat Üzüntülü olana denir. Hüzünlü, gamlı, acılı, elemli...

Bay Sözlük, görüyorsunuz, ne kadar kederliyim.

kefen: isim Ölen kişilerin mezara konurken sarıldıkları beyaz beze denir.

Bu benim kefen paramdır. Kimseye vermem, dedi.

kefil: isim Borcunu ödemeyen bir insanın veya verilen sözü tutmayanın yerine yapılmayan yükümlülükleri onun yerine üstlenen kimseye denir.

Kimseden onu alıp bir daha vermeyeceği hakkında bir şüpheniz varsa işi sağlama bağlamaya çalışır, senede bağlar, kefil istersiniz.

kekik: isim Baharat olarak kullanılan güzel kokulu, özellikle yemeklere tat veren bir tür faydalı ota denir.

Orman kokuyor. Çam kokuyor, kekik kokuyor

keklik: isim Güvercinlerin boyutunda, tüylü, sülüngillerden eti için avlanan bir kuş türüdür. Pedrix...

Kınalı keklikleri vurmasınlar artık.

kelimecik: isim Küçük kelime anlamına gelir.

Bazen bir küçük kelimecik yüreğimizi burkar. Bizi uzaklara götürür.

kemençe: isim Kemana benzer yayla çalınan üç telli yöresel çalgıya denir. Kemançe...

Çalınan kemençe havalarıyla da birbirinden ayrılır.

kemer: isim İki sütunu birbirine bağlayan yarım daire şeklinde basık duvara denir.

"Orhan Davulu" dedikleri kırmızı kılıflı büyük davul bu caminin bir kemerinde asılıdır.

kemik: isim İnsan ve hayvanların ana iskeletini oluşturan sert organlara verilen addır.

İhtiyar kemiklerim azıcık dinleniversin.

kemlik: isim Kötülük demektir.

İyi insanlardan kemlik gelmez.

kendiliğinden: zarf Başka şeylerin etkisi olmadan, tesadüfen demektir.

Hiçbir şey kendiliğinden olmaz. Mutlaka bir sebebe, bir yapıcıya dayanır.

kendince: zarf Kendine göre, kendi aklınca, kendi düşüncesine göre demektir.

Kendince bizi kandıracak.

kenevir: *isim* Sapında bulunan lifler sayesinde kalın ipler, halatlar ve buna benzer kaba örmeler yapılabilen kendirgillerden bir bitkidir. Kendir...

Kenevire karşı faydaları açığa çıktıkça ülkedeki ön yargı gitgide azalıyor.

kent: *isim* Belli bir nüfus oranı üzerinde valiler tarafından yönetilen ilçeden büyük yerleşim yerlerine denir. Şehir, il...

Kentin ortasındaki saat kulesi buluşma yeri idi.

kepçe: *isim* Kazı işlerinde kullanılan büyük, motorlu ve önünde hareketli kazı yapmaya uygun dişli kovası olan inşaat aracına denir.

Büyükçe bir kepçe ile toprağı kazışlarını izliyorduk.

keresteci: *isim* Tomrukların uzunlamasına kesilmesinden elde edilen tahtaları satan kimseye denir.

Bardaktan boşanırcamı yağıyor, kerestecinin sundurmasına sığınır aşık atardık.

kervansaray: *isim* Yol üzerinde yolcuların veya kervanların dinlenmesi ve konaklaması için kurulan yerlere denir. Han...

Uzaklardan Selçuk kervansarayına erişmenin vaadini, eminliğini tattırır.

kese: *isim* Altınların veya paraların konulduğu deri veya kumaştan yapılan saklama kabına denir.

Bir kese altın uzattılar, almadı.

kesik kesik: zarf Ara vererek demektir. Kısa kısa...

Kesik kesik de soluk alıyordu. Bana bir şeyler söyleyecek oldu.

kesilmek: 1. *fiil* Bıçakla yarılarak parçalara ayrılmak anlamına gelir.

Karpuzlar kesildi.

2. *fiil* Ses çıkmaması, suskunluğun hakim olmasına denir.

Bütün sesler kesilmiştir.

3. *fiil* Korkudan veya şaşkınlıktan renk değiştirmek anlamına gelir.

Ayağı öpülmeyen Şah, kızgınlığından sapsarı kesildi.

kesim: 1. *isim* Hayvanların kesildiği ve etlerin işlendiği yere denir.

Kesim evi bize uzaktı.

2. *isim* Bölge, bölüm anlamına gelir.

Günümüzde, kırsal kesimde yaşayan kadınların haberleşmelerine yardımcı olmaya devam etmektedir.

kesin: *sıfat* Şüphe edilmeyecek kadar doğru olana denir. Net, mutlak, katiyen, kati, değişmez...

Bu gidişle gurbete gitmesi kesindi.

kesinlik: *isim* Şüphe edilmeyecek kadar doğru olma durumuna denir. Katiyet, kesin olma durumu...

Söylediklerinde hiçbir kesinlik yokken onu yargılamamı istiyordu.

kesişmek: *fiil* Bir noktada yolların birleşmesine denir.

Yollarımız elbet bir gün kesişecekti.

keskin: *sıfat* Etkili, sert anlamındadır.

Bizlere sanki keskin bakışlarıyla, "Bilimde, hak yolunda, devrim yolunda, yükselme yolunda yürüyün." demek istiyordu:

keskinleştirmek: *fiil* Bıçak gibi kesme işinde kullanılan araçların uçlarının bileyleyerek keskin hale getirilmesidir.

Bıçağını keskinleştirirken gözünü bıçaktan hiç ayırmıyordu.

kestirmek: 1. *fiil* Hayvanları boğazlatmak anlamındadır.

Babam kurbanlarımızı hep Mustafa'ya amcama kestirir, çok titizdir bu konuda.

2. *fiil* Tahmin edememek demektir.

Artık ne olacağını kimse kestiremiyordu.

keşfetmek: *isim* Dünyada var olduğu bilinmeyen bir şeyi bulmaya denir.

Edison ampülü keşfetmiş olmasa bugün modern anlamda gelişim elbette daha da gecikecekti.

keşif: *isim* Dünyada var olduğu bilinmeyen ama bulunmayı bekleyen şeye denir.

Keşif ve icatlara, dünya çapındaki dâhilere dair ancak okulda edindikleri bilgilerle kalıyorlar.

kethüda: *isim* Yeniçeri ocağında ocağın başındaki kişiden sonra gelen kişiye denir.

Sadrizam, o akşam kethüdasını Muhsin Çelebi'nin Üsküdar'daki evine gönderdi.

keyifsiz: *zarf* Mutluluğu üzerinde olmayan, keyfi olmayan veya az olana denir.

O akşam çok keyifsiz görünüyordu. Hiç ses etmedi.

kez: *isim* Defa, kere demektir. Sefer...

İnsan bir kez olsun aramaz mı, dedi sitemle.

keza: *zarf* Aynı şekilde demektir. Kezalik...

Keza toplumsal olaylarda da duyguların yönlendirici etkisi yadsınamaz.

kılavuz: *isim* Bir yeri tanıtmak ve turistleri bilgilendirmek için çalışan uzman kişilere denir. Rehber...

Kılavuz, bölge hakkında geniş bilgiler verdi. Turistler şaşkınlıklarını yaptıkları mimiklerle gösteriyordu.

kılıç: *isim* Düz veya eğri, uzunca, ucu sivri, iki yüzü parlak, çelikten yapılan savaş aletine denir.

Kılıçlar eski zamanlardan beri savaşlarda hep ana silah olarak kullanılmıştır.

kımıldatmak: *fil* Yerinden oynatmaya, hafif bir şekilde hareketlendirmeye denir.

Bir serçe bile kanadını kımıldatmamış...

kımiltı: *isim* Hafif hareketliliğe denir.

Üç adım önüme düşüverdi. Ne kımiltı ne de ses.

kımız: *isim* Dişi atların sütünden elde edilen ekşi ve hafif alkollü içeceğe denir.

Tıpkı tatlı süt gibi, acı kımız olurdu!

kıpkırmızı: *sıfat* Her tarafı kırmızı olana denir. Parlak kırmızı...

Yanakları kıpkırmızı kesilmiş, nefes nefese kalmış.

kıpkızıl: *sıfat* Her tarafı kırmızı olana denir. Kıpkırmızı...

Kıpkızıl ağızıyla, ateş gibiydi benzi.

kır: 1. *isim* Şehir dışında, boş, geniş ve kırsal alana yakın yerlere denir.

Bir kır kahvesi, bir köyün kahvesinin üç beş gedikli...

2. *sıfat* Beyaz ve siyah karışımı renge denir.

Kır saçları ihtiyarlığını açığa vurmaya başlamıştı.

kırçilli: *sıfat* Beyaz ve siyah karışımı rengi olana denir.

Beyaz kırçilli, karamsı çekirdekleri sağa sola saçtı.

kırdırmak: *fil* Başkasının parçalamasını sağlamaya denir.

Babam bahçedeki büyük odun kütüklerini kırdırıyordu.

kırık: *isim* Kırılmış, parçalanmış olana denir.

Salonun en sonunda kırık sehpanın üstünde küçük bir çay bardağı duruyordu. Yarısına kadar içilmiş ama yarısı boş...

kırışik: *isim* Derideki esnekliğin azalması ile meydana gelen kıvrımlara denir.

Yayla insanların yüzünde kırışıklar olmaz.

kırışiklik: *isim* Derideki esnekliğin azalması ile meydana gelen kıvrımlara denir.

Yayla havası doğal bir güzellik katar insanın yüzüne, bütün kırışıklıkları yok eder.

kırklı: *sıfat* Kırk yaşından elli yaşına kadar olan yaşlara kadar demektir.

Kırklı yaşlara merdiven dayayınca insan ölümün soğuk nefesini ensesinde daha çok hissetmeye başlar.

kırışmak: *sıfat* Beyaz ve siyah karışımı renge dönmeye denir.

Saçları kırışmış, kaşlarına kadar aklar düşmeye başlamıştı.

kırlık: *sıfat* Beyaz ve siyah karışımı renklerden oluşma durumuna denir.

Bu kırlıklar ne ara oluşmuştu. Çok fazla yaşananları dert eden biri değildi ama nasılsa etkilenmişti son olanlardan.

kırmızı: *isim* Al renkli, kızıl renkte olana denir.

Kırmızı bir gül ne ifade eder size? Ya da simsiyah bir lale?

kırmızimsı: *sıfat* Kırmızıya yakın renkte olan, kızıla benzeyen anlamındadır.

Narların da olgunlaşmaya başlamasıyla kırmızimsı bir renk cümbüşü olur meyve bahçeleri.

kırıştırmak: *fiil* Kirpikleri açıp açıp kapamaya denir.

O güneşe bakıyordu. Pırıl pırıldı. Gözleri kamaştı. Kırıştırdı. Ne vardı acaba orada?

kısa kısa: *sıfat* Mesafesi az olan, küçük küçük demektir.

Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken, akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görürsünüz insanları.

kısaca: *zarf* Çok kısa, oldukça kısa bir biçimde demektir.

Kısaca anlatmak isterdim ama öyle ayaküstü konuşulacak bir mesele değil.

kısacık: *sıfat* Çok kısa olana denir.

Ortada kısacık gövdesi vardı.

kısım: *isim* Bölünmüş olan şeylerin bir bölümüne denir. Bölük, kesim...

Altın paraların kimisi denize yuvarlanırken bir kısmı da ortalığa saçıldı.

kısır: *isim* Üreme olanağı olmayana denir.

Keçileri kısırlaştırırlar ki daha da serpinsin ve etlensinler diye.

kıskançlık: *isim* Başkasında olan fakat kendisinde olmayan maddi bir şey veya özellik dolayısıyla karşısındaki kişide bunların olmasını istememe durumuna denir. Hasetlik, görücülük...

İnsanlar kıskançlık yaparak evvela kendilerine zarar verirler ama bunu pek fark edemezler.

kısmet: *isim* Allah'ın herkese doğuşundan itibaren verdiği nimetlerin hepsine denir. Nasip, evlenme talihi...

Gel zaman git zaman, kısmeti de açılmış kızın.

kıta: *isim* Yeryüzündeki kara parçalarından her birine verilen addır.

Türkçeyi kalpten seven ve bu dili bir kıta gibi karış karış gezenler bir araya gelseler eminim bu yabancı sözcük istilasına savaş açarlar.

kıvam: *isim* Sıvı maddelerin yoğunluk oranının en iyi derecede olmasına denir.

Çamur kıvama geldi mi yünleri basar. Gene bekler.

kıvir kıvir: *sıfat* Kıvrımlı, bükümlü olarak anlamındadır.

Kirli, kıvir kıvir sarı saçları vardı.

kıvrık: *sıfat* Kıvrımlı, bükümlü olana denir.

Sadrazam, hâlâ elinde tuttuğu kıvrık kâğıtlara baktı.

kıvrıla kıvrıla: *zarf* Bükülerek, kıvrımlı bir şekilde anlamındadır. Büküm büküm...

Ormanın içinde kıvrıla kıvrıla akar gider.

kıyı: *isim* Denizin kara ile birleştiği şeride denir.

Atlarımıza binip Karadeniz kıyılarına gitmiştik

kızarmak: *fiil* Yüzün heyecan, korku ve utanma gibi duygularla kırmızı hale gelmesine denir.

Şah kızarıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı mektup, tir tir titriyordu.

kızartmak: *fiil* Sebzeleri kızgın yağ içerisinde bulundurarak pişirilmesi durumuna denir.

Biberleri kızarttıktan sonra sıra baharatları tavaya koymaya geliyor.

kızıl: *sıfat* Kırmızı, al demektir.

"Kızıl dağlar"ın Kuzey sırtları ise çok ağaçlı, çok sulak, çok meyveli ve serin...

kızılca: *sıfat* Kırmızıya benzeyen anlamındadır.

Yolda kızılca bir bez parçasının içinde bir dilim ekmek buldu.

kızışmak: *fiil* Hızlanmaya denir. Hareketlenmek...

Aralarında tartışma uzayıp kızıştı.

kızlık: *sıfat* Evlenmeden önce kadınların yaşantısının bütününe denir.

Oyanın başka bir yönü de çocukluk, buluş, genç kızlık, olgunluk ve yaşlılık evreleri geçiren bir kadının yaşadığı tüm bu dönemlerdeki görüş ve düşünce farklılıklarını simgelemesidir.

kızmak: *fiil* Öfkelenmek, kızmak, sinirlenmek anlamında kullanılan bir sözdür.

Kaşlarını çatıp uzun uzun çocuklara kızdı.

kibar: *sıfat* Davranışlarında ve konuşmalarında insanları kırmaktan uzak duran kimselere denir. Nazik...

Ne de nazik ne de kibar bir adamdı.

kilim: *isim* Evlerde divan ve döşeme gibi yerlere veya yere serilen desenli elle dokunan sergilere denir. Dokuma, halı...

Dokuduğu kitap, halıdan kilime, uçkurdan peşkire renk renk, sayfa sayfa açılır.

kilit: *isim* Güvenlik amacıyla kapıları açılmasını engelleyen anahtarla açılabilen kapı içi aletine denir.

Bir de üzerine kilit takarız bizden başkası açmasın diye.

kilogram: *isim* 1000 gramın birleşmesinden oluşan ağırlık ölçüsüne denir.

Tam 5 kilogramlık bir altın külçesine rast gelir.

kilometre: *isim* 1000 metrenin birleşmesinden oluşan uzunluk ölçüsüne denir.

Ancak Emine Abla, üç kilometre sonra Eğirdir Gölü'nün o berrak, tertemiz sularını görünce bozuldu.

kimse: *isim* Kim olduğu belli olmayan kişiler, herhangi bir kimse anlamına gelir.

Kimsenin yediğinde içtiğinde, gezdiğinde tozduğunda değildiler.

kinaye: *isim* Düşünülen ve söylenecek şeylerin dolaylı bir yoldan söylenmesine denir.

Kinayeli bir şekilde "olur" dedi.

kip: *isim* Fiillerin getirilen şahıs ve zaman, istek, emir, şart ve gereklilik anlamı katan eklerle oluşturduğu bütüne denir. Sıyga...

Haber kipleri zaman bildirirler.

kir: *isim* Herhangi bir şeyin üstünde biriken pis kısımlara denir. Pasak, pislik...

Onun da üstü başı, yüzü kir pas içindeydi.

kiraz: *isim* Ilıman iklimlerde yetişen rengi kırmızı, sarı ve pembe olabilen gülgillerden bir meyve ağacıdır.

Mayıs ayından itibaren kiraz ağaçları çiçek dökmeye başlar.

kireç: *isim* Tebeşir, alçı taşı gibi maddelerin ana maddesi olan kalsiyum oksite denir.

Evlerin duvarları baştan başa kireçle boyalıdır.

kirli: *sıfat* Kirilenmiş, üzerinde kir olan şeylere denir.

Organik maddelerin çokluğu suyun kirli olduğunun belirtisidir.

kişi: isim Erkek ve kadınlara verilen genel isme denir. Şahıs, nefer, zat...

Böyle bir ortamda tek kişi istediği kadar mutluysun desin, mutluluk özlesin, boştur, boş...

kişilik: isim İnsanlara ait belirgin manevi niteliklerin tümüne denir. Şahsiyet...

Onun kişilik özelliklerini tam olarak araştırmadan fikirleri üzerinde düşünmek güçtür.

kişisel: sıfat Kişi ile alakalı olan demektir. Şahsi, zatı...

İletişim, yaşamın her anında ortaya çıkan kişisel ya da grup olarak yapılan bir etkinliktir.

kişnemek: fiil At ve eşek gibi hayvanların yüksek sesle ses çıkarmasına denir.

İneklerin böğürtüsü, kuzuların melemesi, yılanın tıslaması, atın kişnemesi, ağaçkakanların takırtısı...

kitap: isim Basılı ve yazılı çeşitli konularda yazılan yaprakların ciltlenmiş ve kalıba dökülmüş haline denir.

Kitap gibi sessizdi. Kitap gibi derin...

kitapçı: isim Kitap satan kimseye denir.

Dükkanın çok geniş olan bekleme bölümü görünüşte lüks bir oturma salonu, gerçekte bir kitapçı dükkanı idi.

kitaplık: isim Kitapların konulduğu ve korunduğu mobilya veya demirden yapılmış raflara denir.

Kitaplık memuru, kırmızı kalemle takvime işaret koymuş.

kitapsızlık: sıfat Kitabı olmama durumuna denir.

İngilizlerin Malta'ya sürdükleri yurttaşların pek çoğu gazetesizlik ve kitapsızlığı yiyecek ve içecek kalmak kadar acı bulmuşlardır

kitlenmek: fiil Açık olan bir şeyi kilitleri kullanarak kapamaya denir.

Evlerin ve dükkânların kapıları doğru dürüst kitlenmiyordu.

klasik: isim Üstünden çok fazla zaman geçmesine rağmen kıymetinden bir şey kaybetmeyen eserlere denir.

Torosları artık klasik bir Türk minaresinden iner gibi inersiniz.

klimalı: sıfat İçerisinde klima bulunan anlamındadır.

Klimalı ve kuru ortamlar, havadaki nem oranının düşmesine neden olur.

klirik: isim Hastaların muayene ve tedavi olduğu sağlık alanına denir.

Klinikteki hastaları en fazla yoran şey sıra beklemektir.

klorür: isim Oksijen ve flor dışında diğer elementlerin birleşmesi ile oluşan maddeye denir.

Su içindeki ph, suyun asitlik, bazik ya da nötr karakterlerde olduğunu; klorür, suyun tuzluluğunu ortaya koyar.

koala: *isim* Okaliptüs yaprakları ile beslenen 80 cm boylarında otla beslenen ve Avustralya’da yaşayan sarımsı renkte, tüylü, memeli hayvana denir.

Koalaların yaşam alanları gün geçtikçe azalıyor.

koca: 1. *sıfat* Büyük , kocaman anlamındadır.

Azrail’in gözünü öyle bir korkuttum ki koca kapıyı bıraktı, dar pencereden kaçtı.

2. *sıfat* İhtiyar, yaşlı demektir.

Oğuz Han’ın yanında vardı bir koca kişi.

3. *isim* Evli çiftlerden erkek olana denir. Eş...

Kocasının bu sözleri karşısında içinden öfkelenmiş fakat ses etmedi.

kocaman: *sıfat* Büyük, koca, iri, görkemli demektir.

Elindeki dilimden kocaman bir parça ısırıldı.

koç yiğit: *isim* Çok güçlü erkek, kahraman olana denir.

Nice koç yiğitler bu yolda şehit oldu.

kodaman: *isim* Makam, mevki ve zenginlik bakımından ileri olan kimselere denir.

Bu ıssız limana gelse gelse kodamanlardan biri gelmiştir. Nerede güzel bir liman var hemen üşüşüverirler zaten.

kokmak: *fil* Koku çıkarmak demektir.

Babaannem gül kokardı benim.

kokteyl: *isim* Ayaküstü sohbetlerin yapıldığı yeri ve zamanı önceden belirlenmiş içkili toplantılara denir.

Dükkanında, yeni basılmış bazı kitaplar ve yazılarını tanıtmak için bir kokteyl veriliyordu.

koku: *isim* Nesnelere yayılan ve burun ile algılanan özel duyuya denir. Rayiha...

Birbirimizin yemek kokularını duyardık evlerimizden.

kokulu: *sıfat* Kokusu olan demektir. Rayihalı...

Nane limon kokulu çay ocakları vardı eskiden.

kol: 1. *isim* İnsanın omuzdan ayrılan parmak uçlarına kadarki organına denir.

Hatta cep telefonumuza, kol saatimize bile girdiler.

2. *isim* Kanat, yan anlamındadır.

Düşman dört bir koldan hücum etmeye başlamıştı.

kolay kolay: *zarf* Kolay bir şekilde demektir.

Onun ağzından kolay kolay sır alamazdınız.

kolayca: *zarf* Kolay bir şekilde demektir.

Gagamla sizi oraya kolayca taşırdım.

kolay gelsin: Bir iş yapılırken yapanlara söylenen güzel dilek sözüne denir.

Kolay gelsin Hatice Nine. Bana da bir iki katmer hazırlamayı unutmayasın.

kolaylaştırmak: *fiil* Kolay bir duruma getirmeye denir.

Böbreklerin çalışmasını kolaylaştırıyor.

kolaylıkla: *zarf* Sıkıntıya uğramadan, güçlük çekmeden demektir. Kolayca...

Gençler yeni düşünceleri, altlarında eski düşünceler olmadığı için kafalarına kolaylıkla yerleştirir.

koleksiyon: *isim* Çeşitli amaçlarla bir araya getirilmiş ve özellik açısından sınıflandırılmış pul vs gibi nesnelerin bütününe denir.

Harita, şehir resimleriyle büyük adam portrelerinden koleksiyonlar yapardık.

kollamak: *fiil* Korumak, sahip çıkmak demektir.

Odur Türkçeyi öven; savunurdu, kollardı.

kolordu: *isim* Farklı sayılarda tümenlerin ve birliklerin bir araya gelmesi ile oluşan büyü askeri birliklere denir.

Çiftlik İstasyonu civarında yapılan Süvari Kolordusu tatbikatında bulunuyordu.

koltuk: *isim* Geniş ve rahat tasarlanmış kol dayamaya yarar bölümleri olan oturağa denir.

Babaanne, koltukta oturmuş.

komar: *isim* Mor renkte açılmış güle denir.

Her orman gülünün yöresel ismi var. Mor açanına "komar" deniyor.

komik: *sıfat* Güldürücü, gülünç olana denir.

Ferdinand onun bozuk Fransızcası ve komik aksanı ile söylediklerine gülmek için zorlanıyordu.

kompliman: *isim* Gönle hoş gelen anlamındadır.

Karşılıklı türlü komplimanlarla yazılıp imzalanıyor ve kasa durmadan işliyordu.

kompozisyon: *isim* Farklı parçaların bir araya gelerek oluşturduğu ahenkli bütüne denir.

Yeşil ve mavi buralarda müthiş bir kompozisyon oluşturuyor.

komşuluk: *isim* Komşu olma durumuna denir.

Komşuluk ilişkilerimiz neden zayıfladı, komşularımızın adını niçin bilmiyoruz?

komşusuzluk: *isim* Etrafında, oturduğu ev veya mahallede komşusu olmama durumuna denir.

Geçenlerde bir yazar da komşusuzluktan yakınıyordu köşe yazısında.

komutan: *isim* Orduda bir askeri grubun başındaki rütbeli askere denir. Kumandan...

Büyük bir asker, güçlü bir komutan ve çok değerli bir devlet adamıdır.

komutanlık etmek: *isim* Orduda bir askeri grubun başında onları yönetmeye ve düzen altına almaya denir.

Fakat bilim ve özellikle toplumsal bilim alanına bağlı işlerde ben komutanlık edemem.

konak: *isim* Büyük ve görkemli evlere denir.

Konak konak ilerledikçe, bu yeni elçinin debdebesi, hele incili kaftanının şöhreti artıyordu.

konaklamak: *fiil* Yolculuk esnasında bir dinlenme tesisinde geçici bir süre dinlenmek veya kalmaya denir.

Anadolu'yu karış karış gezerken hep bu ahi tekkelerinde konaklamış.

konmak: *fiil* Kuş, kelebek gibi uçabilen varlıkların bir yere inmesine denir.

Ak göğsünün üstüne Azrail basıp kondu.

konsantrasyon: *isim* Dikkatin belli bir noktada toplanmasına denir. Derişim...

Vücuda gerekli besin maddelerinin girmesini sağlıyor, kan dolaşımını düzenleyerek performansın, konsantrasyonun ve reaksiyonun hızını artırıyor.

konservatuvar: *isim* Çeşitli sahne sanatlar ve müzik alanında öğretim yapılan okula denir.

Müzik, tiyatro, resim, heykel ve el sanatlarıyla ilgili okullar, konservatuvarlar, akademiler kurarak milli kültürün araştırılmasını, yaşatılmasını ve geliştirilmesini sağlamıştır.

konu: *isim* Mevzu, mesele, problem anlamındadır.

Bu konu ile sen ilgilen.

konu komşu: *isim* Etraftaki komşuların tümüne denir.

Konu komşusu da severdi hani.

konuk: *isim* Bir yere geçici olarak kalmak için gelen kimselere denir. Misafir, mihman...

Bir konuk geldiği zaman bu odalarda ağırlanır, yedirilir, içirilir.

konuk olmak: *fiil* Bir yere geçici olarak kalmak için gelmeye denir. Misafir olmak...

Kim kazanırsa önce o tarafın tekkesine konuk olmamız kararlaştırıldı.

konuksever: *sıfat* Misafirleri, konukları güzel ağırlayan ve onlara hoş davranan demektir.
Allah'ın yarattıkları içinde en şefkatli, en konuksever halk Anadolu'dadır.

konulu: *sıfat* Konusu olan anlamındadır.

Sevgi konulu bir şiir dinletisi düzenleyebiliriz.

konum: *isim* Bir şeyin yeryüzündeki enlem ve boylamlara göre durumuna denir.

Kutup Yıldızı'na yakın konumda yer aldığı için bu takım yıldızı Türkiye'nin bulunduğu enlem ve daha kuzeydeki enlemlerde hiç batmaz.

konumlandırmak: *fil* Yerleştirme demektir.

Küresel Konumlandırma Sistemi alıcıları var.

kopup gelmek: *fil* Uzak bir yerden çıkıp gelmeye denir.

Dağlarda masallardan kopup gelmiş.

koridor: *isim* Bir yapıda odaları birleştiren ve giriş yapılan kısma denir.

Okulun koridorlarında asılı olan resimleri düzenlediler.

korkak: *isim* Her şeyden çabucak korkan kişiye denir.

Ben korkak falan değilim.

korku: *isim* Bir olay karşısında yaşanan korkma durumuna denir.

Kıyıda yüzen çocukların arasına girdi. Korkusu dağıldı.

korkunç: *sıfat* Çok korkutan, korku veren şeye denir. Dehşete düşürücü, müthiş...

Afrika çöllerinde geçen bir seyahat romanı okuyormuşum gibi çok uzak, çok korkunç fakat yarı yalan gibi görünüyor.

korniş: *isim* Perdelerin yüksekte tutulmasını sağlayan, sürgülü asma aracına denir.

Yalnız birisinin kornişi duruyordu. Birisinin de uç tarafındaki işlemler henüz çürümemişti.

korumacılık: *isim* Koruma işini yapamaya denir.

Modern doğacılık ve orman korumacılığı, Fatih'ten birkaç yüzyıl sonra, İsviçre'de başlar.

korumasız: *sıfat* Koruması olmayan demektir. Himayesiz...

Birkaç yıl içinde örtüsüz, korumasız kalan toprak, erozyonla dağdan aşağı akmaya başlar.

korunmak: *fil* Kendini korumaya denir. Muhafaza olmak...

Bu yüzden atlılar, kendilerini hedef alan ciritlerden korunmak için at üzerinde çeşitli hareketler yapar.

koskoca: *isim* Çok büyük, çok yüce anlamındadır. Ulu...

Sen koskoca Gazi Paşa'sın... Elbette hastane parasını da verirsin dedim.

koskocaman: *isim* Çok büyük, çok yüce anlamındadır. Ulu, görkemli, gösterişli, heybetli...

Birkaç gün içinde ilk kez otobüse binmişim, handa yatmışım, koskocaman trene binmişim.

kostüm: *isim* Tiyatroda oyuncuların giydiği kıyafetlerin tümüne denir.

Dekorlar, kostümler yapılıyor.

koşa koşa: *zarf* Koşarak demektir.

Ben o sevinçle koşa koşa eve gelirken fırıncının biri fırından ekmek çıkartıyormuş.

koşu: *isim* Sporcuların koşarak yarışmasına denir.

Koşuyu seyrederken bağırp çağırınları görünce şaşırılmıştı.

kovmak: *fiil* Bir kimseyi bulunulan yerden uzaklaştırmak, def etmek demektir.

Sonunda sabrını taşırdılar ve onları da kovdu.

kovuk: *isim* Ağaçların gövdelerinin içerisinde bulunan çukurluklara denir.

Ağacın kovuğunda, bir kız oturuyordu.

koy: *isim* Deniz ve göl gibi su birikintilerinin karaya sokulmasıyla oluşan girintilere denir.

Koyun girinti yaptığı yer alabildiğine açık mavi idi.

koyu: *sıfat* Rengi kapalı olana, açık olmayana denir.

Ferdinand koyu kestane rengi saçlarını bir elinin tersiyle arkaya doğru itti.

koyun: *isim* 1. Göğüs anlamındadır.

Sizler Mehmetçiklerle yan yana, koyun koyunasınız.

2. *isim* Etinden, sütünden, yününden yararlanılan tüylü ve memeli bir tür küçükbaş hayvandır.

Bir koyun kuzusunu yalıyordu,

kozalak: *isim* Dibi geniş, ucu ince ve konik şekilde çam ağaçlarının tohumlarını taşıyan odunsu çam meyvesine denir.

Çam kozalakları sağa sola saçılmış, tandırın ateşi hala sönmemişti.

kozmik: *sıfat* Evrenle ilgili demektir.

Bu kozmik alemin sırlarını çözebilmiş değil insanoğlu.

kök: 1. *isim* Ağaçların saçaklı ve ince torağa gömülü kısımlarına denir.

Benden önce dokunanlar, kök boyası ile boyanmış olanlar üç yüz sene dayandılar da ne oldu sanki?

2. isim Kaynağı eskiye dayanan demektir.

Bu konukseverliğin kökleri tarihin derinliklerine iner.

köken: isim Bir şeyin ortaya çıktığı temele denir. Menşe, kaynak...

Kültürü oluşturan, insanı insan yapan bütün etkinliklerin, başarıların kökeninde dil vardır.

köklü: sıfat Kökü çok eski zamanlara dayanan ve sağlam bir yapıda bulunan demektir.

Türkçenin dünyada konuşulan en eski ve köklü diller arasında yer aldığını, çok geniş bir coğrafyada konuşulduğunu biliyoruz.

köklülük: isim Bir şeyin geçmiş zamanlarda bir köke ve temele dayanma durumuna denir.

Zenginlik ve köklülük, bir kültürün gelişmesi için güç kaynakları olmalıdır.

kök nar: isim Çamgillerden, yüksek bölgelerde yetişen, iğne yaprakları kısa, yassı olan, reçineli ve kozalaklı bir orman ağacına denir.

Koyu yeşiller köknar, açık yeşiller çam; biliyorum zaten.

köpek: isim İyi koku alan, dişleri keskin ve farklı boyutlarda köpekgiller ailesinden; evcil ve avcılık amacıyla kullanılan memeli hayvana denir.

Karanlıkta çalılar, dallar bizi köpek gibi dalıyorlar.

köprü: 1. isim Herhangi bir engeli aşmak amacıyla iki yakadan birbirine bağlanmış halatlarla birleştirilmiş yay veya araçların geçmesini sağlayan ahşap, demir ve beton yola denir.

Bir kuru çayın üzerine köprü yaptırmış,

2. isim Bağ ve ilişki oluşturan şeye denir.

Sanat, insanlar ve toplumlar arasında kurulan bir barış köprüsüdür.

köpük: isim Hayvan veya insanların ağzında görülen kabarcıklı, beyaz ve salyamsı tükürüklere denir.

Şoför camdan başını çıkarmış, elleri havada, ağzından köpükler saça saça bağıyordu.

körebe: isim Gözlerini kapayarak sayan bir ebenin diğer çocuklar saklandıktan sonra onları bulmaya çalıştığı çocuk oyununa denir.

Körebe yaygındır, kaydırak da...

kör karanlık: isim Karanlığın en koyu olduğu zamana denir. Zifiri karanlık...

Kör karanlıklarda, kör kuyularda bırakılmış bir insan topluluğu.

körlenmek: *fiil* Kesici aletlerin belli müddet sonra kesme özelliğini kaybetmesine denir.

Az buçuk körlense de ekmek bıçağı n' olurdu yani?

körpe: *sıfat* Tam olgunlaşmamış, tazecik demektir.

Körpe kuzuların, ak ceylanların yurdu idi burası.

köşe bucak: *isim* Her yer, her taraf demektir.

Köşe bucak aratır. Kimse "Mutluyum." demez.

köşeli: *sıfat* Köşesi bulunana denir.

Dört köşeli eski bir masanın çevresine dizilip yemeklerini yemeye koyuldular.

köşk: *isim* Süslü, gösterişli ve bahçesi olan büyük evlere denir.

Köşk'ün kapısından girerken hepimiz heyecan içindeydik.

kötü kötü: *zarf* İnsanları ümitsizliğe ve üzüntüye sevk eden anlamına gelir.

Aklından kötü kötü düşünceler geçirmeyesin Ay Kız.

kötülük etmek: *fiil* Bir kimseye onun hoşuna gitmeyecek şekilde, ona zarar verici şekilde davranmaya denir.

Hiç kimseye kötülük ettiğini kimse ne duymuş ne görmüştü.

kötümserlik: *sıfat* Hayata hep kötü ve olumsuz yanından bakan ve ümitsizce hareket eden kimselerin içinde bulunduğu ruh haline denir. Karamsarlık, bedbinlik, iyimserlik karşıtı...

Kötümserlik toplumda her bakımdan yıkıcı bir rol oynar.

köy: *isim* En küçük kırsal yerleşim yerine denir.

Elinde domuz fişeği sürülmüş av tüfeği, köy odasının aralık kapısından gelenleri gözlüyordu.

köylü: *sıfat* Köyde yaşayan veya köyde doğan kimselere denir.

Köylüler hep bir ağızdan onu tasdikledi.

köylülük: *isim* Köyde yaşayıp, hayat sürme ve orali olma durumuna denir.

Hem köylülük öyle utanılacak bir şey değil. Aksine gurur duymak gerekir.

kral: *isim* Devleti yöneten ve en yüksek derecede temsil eden; genellikle babadan oğula geçmek suretiyle veya soylular tarafından seçilerek bir ülkeyi yöneten kimselere denir.

Kralının oğlu, bugün bizim otele geliyor.

kraliçe: *isim* Kralın, devleti idare eden kimsenin eşine denir.

Kralın sözleri kraliçenin hoşuna gitmedi.

krater: *isim* Yanardağların patladıkları ve lav akıttıkları bölüme denir. Yanardağ ağzı...
Bu krater gölüne daha önce turistler pek gelmezken şimdi yol geçen hanı olmuştu.

kristal: Şeffaf, parlak ve billur bir renge, görünüşe sahip şeylere denir.

Saydam bilye gibi bir su damlasıyla donup kristal oluyor.

krom: *isim* Atom numarası 24, atom ağırlığı 52,01, yoğunluğu 6,92 olan, 1514 °C'de eriyen, ısıya dayanıklı, havada oksitlenmeyen elemente denir. Cr...

O esmer ile sarışın arası isketelerin bir damlacık etlerinden yapacağı pilavın hazzıyla pırıl pırıl yanan krom dişleriyle nasıl koparırdı kuşun imiğini.

kubbe: *isim* Yarım daire şeklinde binaların üstünü örten yapılara denir. Kümbet...

Yirminci kubbe yeri caminin ortasında olup sarı pirinç telden bir kubbe örülmüştür.

kubbealtı veziri: *isim* Topkapı Sarayı'nda Osmanlı Devleti döneminde devlet işlerinin görüşüldüğü divandaki her bir vezire verilen addır.

Kubbealtı vezirlerinin tamamıyla kendi fikrinde olduğunu anladığı sadrazam, düşündüğünü daha açık söyledi:

kubbeli: *sıfat* Yarım daire şeklinde binaların üstünü örten yapılarla kaplı olan. Kubbesi olan...

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakin, daha gölgeliydi.

kucak kucak: *zarf* Bolca, bol bol demektir. Çokça...

Selam olsun kucak kucak herkese.

kucaklaşmak: *fiil* Kolları açarak birbirine sarılmaya denir.

Sonra birbirimizle kucaklaşıp vedalaştık.

kudret: *isim* Güç demektir.

Sonsuz güç ve kudret sahibi yalnız ve yalnız Allah'tır.

kuka: *isim* Nakış ve dantel ipliğinden oluşan yumağa denir.

Bazı gün hırsız polis oynardık, bazı gün de kuka, kukanın da mı sakalı bitti, topaca giderdik çayıra.

kul olmak: *fiil* Birilerine boyun eğmeye, emri altına girmeye denir.

Dünya yaratıldığından beri, onun atalarından kimse kul olmamıştır.

kulaç: *isim* Kolların gerilerek açılması ile oluşan uzunluğa denir.

Kocaman kulaçlarla ta ilerden geçen motora doğru yüzmeye başladı.

kulis: *isim* Tiyatro gibi sahne sanatlarında oyuncuların hazırlandıkları sahne arkasındaki odalara denir.

Kulisten telefon sesi gelir.)

kuluçka: *isim* Cıvcıv çıkarmak maksadıyla yumurtaya yatmış olan kuş ve kümes hayvanlarının bu işlem zarfında geçirdiği süreye ve duruma denir.

Tavuklar kuluçkaya yatmıştı.

kulübe: *isim* Genellikle tahta, kerpiç veya taştan yapılan derme çatma küçük eve denir. İlkel ev...

Uzun kavağın altında küçük bir kulübe...Tahtadan yapılmış, penceresi yok.

kulüp: *isim* İnsanların eğlenmek için genellikle geceleri gittikleri içkili mekanlara denir. Tunus'ta bir gece kulübüne gideceklerdi.

kum: *isim* Kayaçların sıcaklık farkları veya aşındırma gibi nedenlerle ufalmasıyla oluşan toz halindeki veya küçük tanecikli maddeye denir.

Kum çok sıcaktı. El degeceği yoktu.

kumandan: *isim* Orduda bir askeri grubun başındaki rütbeli askere denir. Komutan...

Büyük kurtarıcı, büyük kumandan, büyük insanın önündeydik.

kumandanlık: *isim* Orduda bir askeri grubun başındaki rütbeli askerin yaptığı göreve denir. Komutanlık...

Bu devasa orduya kumandanlık etmek hiç de kolay değildi.

kumaş: *isim* Makinede dokunmuş pamuk, yün vb maddelerden yapılan dokumaya denir.

Kumaş ticareti yapmak için İstanbul'a gelmeye karar kıldı.

kumluk: *isim* Kumlardan oluşan birikintiye denir.

Kumluk üzerinde soyundu, denize doğru koşmaya başladı.

kumsal: *isim* Deniz kenarında kumların boydan boya uzandığı bölgelere denir. Sahil, plaj...

Kumsalı yalayan küçük küçük dalgacıkların fişirtisi ruha huzur veriyordu.

kurallı: *sıfat* Belirli bir kurala ve düzene sahip olana denir.

Kurallı cümlelerde yüklem en sonda olur.

kurban: *isim* Müslümanlıkta veya herhangi bir dinde Kurban Bayramı gibi önemli dini günlerde inananların Allah'a adadıkları hayvanlara verilen genel addır.

Namazdan sonra da bahçede kurbanlar kesildi.

kurgu: *isim* Olmadığı halde olmuş gibi gösterilen olaylar zincirine denir.

Öyle bir kurgu idi ki kendisini ateşe atmışlardı fakat masumluğunu ispat etmesi zordu.

kurmak: 1. *fiil* Yemek yemek için malzemeleri hazırlamak, sermek demektir.

Hamamdan çıktuktan sonra, yeniden büyük bir sofra kurdular.

2. fiil Parçaları birleştirerek bir yapıyı bir bütün halinde oluşturmaya denir.

Çadırları kurdurup derin uykuya daldı.

3 fiil Bir şeyi zihinde büyütme denir.

Kurdukça içim kararır. En sevmediğim huyumdur.

4. fiil Sosyal veya siyasi bir sistemi yerleştirerek çalışır duruma getirmeye denir.

Bunun için Cumhuriyet'i kurduktan hemen sonra çağdaş Türk sanatını geliştirmeye çalıştı.

kurnazca: *zarf* Kandırıp, aldatacak şekilde demektir. Sinsice...

Sonunda, kurnazca bir yola başvurmuş.

kurnazlık: *sıfat* Kimseye kolay kolay kanmama ve küçük oyunlara aldanmama durumuna denir. Açıkgozlülük, cinlik, hinlik....

Divan'da, zalimliği ve kurnazlığı ile bilinen Şah'ın karşısına onun yapacağı münasebetsizliğe karşı koyacaktı.

kurşun: *isim* Atom numarası 82, atom ağırlığı 207,21, yoğunluğu 11,3 olan, 327,4 °C'de eriyen, yumuşak ve bükülgen, mavimtırak esmer renkte bir element, pb...

Bu sütunlar üzerinde on dokuz kubbe vardır ki hep kurşunla örtülüdür.

kurt: *isim* Vahşi doğada yaşayan, یشitme ve koku alma duyusu son derece gelişmiş, yırtıcı ve etçil köpekgiller ailesinden olan hayvana denir.

Bir erkek kurt göründü, ışıhta soluyarak!

kurtarmak: *fiil* Bir varlığı kötü bir durumda iken bu durumdan çıkarmaya denir.

Savaşayım, dövüşeyim, bu güzel yiğidin canını kurtarayım.

kurtuluş: *isim* Kurtulma durumuna denir.

Kurtuluş Savaşı'nın gazilerinin kendi anılarını anlattığı yerd.

kuru: 1. *sıfat* Yaşlığını kaybederek kaskatı kesilmiş olan demektir.

Kuru tahtayı da kapatmış oluruz!

2. sıfat Nemsiz, havasız anlamına gelir.

Klimalı ve kuru ortamlar, havadaki nem oranının düşmesine neden olur.

kurucu: *sıfat* Bir sistemi sıfırdan, hiç yokken bir araya getirerek kuran kimselere denir.

Osmanlı Devleti'nin kurucusu Osman Bey'dir.

kuru fasulye: *isim* Fasulye bitkisinin içinden çıkan beyaz tohumlara denir.

Akşam için kuru fasulye yemeği yapacak, yanına da nohutlu pilav pişirecekti.

kuruluş: isim Toplumlara hizmet etmek, üretim ve tüketim gibi nedenlerle kurulan yapılara denir.

Mağazaların, kuruluşların levhalarında arada bir Türkçe adlar da görebilirseniz

kurum: isim Çeşitli sosyal, siyasal, ekonomik ve eğitim gibi amaçlar için kurulmuş devletle bağlantılı yapı ve birliklere denir.

Türk Dil Kurumunun kurulması ve Dil Kurultaylarının düzenlenmesi ile inkılapların bir aşaması daha aşılmıştı.

kurumak: *fil* Nemli bir şeyin ıslaklığını kaybetmesine denir.

Asmanın yaprakları daha yemyeşil. Bizim bahçedeki kurudu bile.

kuruntu: isim Yanlış, yersiz düşüncelere denir. Evham...

Fakat belki de bu benim şarklı kuruntumdan ibaretti.

kuruntusuz: *sıfat* Yanlış, yersiz düşünceler içinde olmayana denir

Kuruntusuz, üzüntüsüz geçmiş olan hayatını, tıpkı büyük kumandan Sezar gibi üç kelime ile anlatır.

kusmak: *fil* Hastalık veya tikslenme gibi sebeplerden midedeki maddelerin ağız yoluyla dışarı çıkarılmasına denir.

Vücut ısısının yükseldiği ateşli hastalıklarda ya da ishal ve kusma gibi durumlarda günlük su alımının artırılması çok önemli.

kuşak: isim Aynı ağırlık veya dönemin koşullarında hayat sürmüş, yaklaşık aynı veya yakın zamanlarda doğmuş kişilerin oluşturduğu topluluğa denir. Nesil, jenerasyon...

Yayımladığı "Tabiat ve İnsan" dergisi aracılığıyla ormanın önemini genç kuşaklara hatırlatmakta.

kuş dili: isim Kuşların birbiri ile anlaştığı varsayılan seslerden oluşan iletişim biçimine denir.

Sen anlamazsın, buna kuş dili derler...

kuşku: isim Bir durumun veya olayın ne olduğunu veya ne ile sonuçlanacağını tam olarak kestirememekten kaynaklı endişe ve kararsızlık haline denir. Şüphe, şek, kuruntu...

Bunların yol kesen eşkıyalar olduğu kuşkusuna kapıldık.

kuşkusuz: *sıfat* Kesin olana denir. Şüphesiz, işkilsiz, net....

Kuşkusuz, her insanın belli bir işi, uğraşısı (mesleği) yanında, yapması gereken başka işleri de vardır.

kuşluk çağı: *isim* Güneşin doğduktan sonra tam dik olacağı vakitten biraz önceki zamana kadar olan dilime denir.

Güneşli bir kuşluk çağı idi.

kutup: *isim* Yer yuvarlığının, Ekvator'dan en uzak olan yer ekseninin geçtiği varsayılan iki noktasından her birine denir.

Ne zaman bir küçüğe Kutuplara, Çin Seddi'ne, Mısır piramitlerine ilişkin soru sorarsınız?

kutlama: *isim* Önemli bir olayı paylaşmak için yapılan törene denir. Tebrik töreni..
Şimdi kutlama yapmanın sırası değil, işimize dönelim.

kutsal: *sıfat* Uğruna can verilecek kadar önemli şeylere denir. Mukaddes, kutsi...
Türk dili, Türk milleti için kutsal bir hazinedir.

kutu: *isim* Çeşitli maddelerden yapılmış kapaklı kaba denir.

İnsanlar arasında kapalı bir kutu gibi yaşamak sıkıcı, bunaltıcı bir şeydir.

kutucuk: *isim* Çeşitli maddelerden yapılmış kapaklı küçük kaba denir.

Elinde tuttuğu kutucuk özenle paketlenmişti. Merak etmedim değil.

kuvvet: *isim* Güç demektir.

İçinizden bir kuvvet bu tatlı emri yerine getirmeniz için sizi sanki zorlar.

kuvvetlendirici: *isim* Güçlendirici anlamına gelir.

Milli kültürü kuvvetlendirici öğelerden biri de geleneklerdir.

kuvvetli: *sıfat* Gücü, kuvveti yerinde olana denir. Zayıfın zıttı...

Boylu poslu, güçlü kuvvetliydi ve her şeyden önemlisi de dürüsttü.

kuyu: *isim* Suyu depolamak için kazılmış, duvar örülmüş ve üzeri kapatılmış derin çukura denir.

Ah anamın aşısı, kuyunun başı.. Ye tuzlu tuzlu, iç buzlu buzlu...

kuzey: *isim* Güneyin karşıtıdır.

Çünkü bu yıldız bize "her zaman" kuzeyi gösterir.

kuzu: *isim* Koyunların yavrusuna denir.

Bir koyun kuzusunu yalıyordu yayla başında.

küçükük: *sıfat* Çok az, minnacık demektir. Fazlanın zıttı...

Bu küçükük yardım için para alacak kadar açgözlü olmadık.

küçük küçük: *zarf* Hafif hafif, az az demektir.

Küçük küçük dokunuşlarla resmi tamamlıyordu.

küçükay: *isim* Gökyüzünde Büyük Ayı'nın tam tersinde Kuzey Kutup Bölgesi'nden görülen takımyıldızına denir.

Küçükayı takım yıldızları bütün görkemiyle bu dağdan izlenebilir.

küçükken: *zarf* Çocukluk çağlarında, çocukken demektir.

Annem küçükken hep: Yalan söyleme, diye tembihlerdi.

küçüklü büyüklü: *zarf* İrili ufaklı demektir.

Sarılı, karalı çekirdekler küçüklü büyüklü ayaklarının dibine saçıldı.

küçülme: *fil* Zamanla gözden kaybolmak anlamına gelir. Uzaklaşmaz, görünmez olmak...

Gittikçe küçülüyor, tükeniyordu sanki.

küfe: *isim* Hamalların yük taşıdıkları örgülü, büyük ve dayanıklı sepete denir.

Âkif'in tanınmasını sağlayan "Küfe, Hasta" gibi şiirleri tam anlamıyla harika şiirlerdir.

küfür: *isim* İnsanların hoşuna gitmeyecek kötü ve argo sözlere denir. Sövgü...

Ben bir küfür söz söyledim. Hak Teâlâ'nın hoşuna gitmedi.

kükrek: *sıfat* Gür, herkesin duyabildiği kadar yüksek demektir.

Cirit oyunları Anadolu'nun kükrek sesi, yiğitlik, mertlik heyecanı, geleneksel seyirliğidir.

kül: *isim* Ateşten arda kalan yakacakların gri renkte toz taneciklerine denir.

Bu yangın yerinde soğuk kül vardır.

külfetli: *sıfat* Zor, yorucu anlamına gelir. Özen isteyen...

O, yapılması pek külfetli olan zeytinyağlı biber dolmasının yerini çabucak çırpıştırılmış ve ayakta yenebilen sandviçler almakta değil midir?

külhani: *isim* Kabadayı, hayta, serseri demektir. Külhanbeyi...

Efendim külhani! Gözüm çıktı.

külkedisi: *isim* Pasaklı ve görgüsüz kadın anlamında kullanılır.

Bak Dilek, şu camdan ayakkabılar giymiş kızın adı Külkedisi.

kültür: *isim* Topluma ait düşünce ve sanat işlerinin tümüne denir.

Ülkeyi kurtardıktan sonra yapılacak ilk işin kültür işleriyle ilgilenmek olmasını bir an garipsedim.

kültürel: *sıfat* Toplumların maddi ve manevi değerler ve bu değerleri gelecek kuşaklara iletme durumu ile ilgili demektir.

Cumhuriyet'i sağlam temeller üstüne kurabilmek için her şeyden önce kültürel gelişmeyi sağlamak gerektiğini anlamıştım.

küme küme: *zarf* Küçük topluluklar halinde anlamındadır.

Cıvil cıvil öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

kümes: *isim* Tavuk, horoz, ördek gibi hayvanların barınaklarına denir.

Kış gelince bir iki ay kümesin üstü örtüldü.

künye: *isim* Bir eserin kime ait olduğunu, basım yeri, basım tarihi gibi yönlerini içeren bilgilerin tümüne denir.

Bibliyografik künyelerde bilgiler arasına virgül konur.

küpeçiçeği: *isim* Görünüşü küpeyi andırdığı için bu ad verilen pembe, mor veya beyaz renkli bir tür süs bitkisidir.

Pencerenin önünde öylece yalnız kalmış küpeçiçeği de yapraklarını dökmüştü.

küpeşte: *isim* Gemilerde güvertenin yukarısında kalan korkulukların olduğu bölüme denir.

Saçlarını bir elinin tersiyle arkaya doğru iterek yorgun bedeninin bütün ağırlığını geminin küpeştesine verdi.

küresel ısınma: *isim* Dünyadaki zararlı gazların etkisiyle atmosferdeki karbondioksit miktarının artması ile gelen güneş ışıklarının uzaya tekrar yansımayaarak atmosferde tutulmasından kaynaklı dünyanın ısısının günden güne artmasına denir.

Küresel ısınma hayvanların yaşam alanlarını tehdit ediyor.

kürk: *isim* Bazı tüylü ve kalın derili hayvanların derilerinden işlenerek yapılan üst giysisine denir.

Nice bin samur kürklü, muhteşem, çok zengin tüccarları ve bilginleri vardır.

kürklü: *sıfat* Bazı tüylü ve kalın derili hayvanların derilerinden işlenerek yapılan üst giysisi olana denir.

Kafkas kürklerini, Halep kumaşlarını, Mısır bedesteninde işlenmiş gümüş takıları Fransa'ya taşıdı.

küsur: *isim* Tam sayılardan sonra geriye kalan kesirli sayılara denir.

Seksen küsur senedir sıkıntı yaşayan bir milletin şahlanışına şahit olacaksınız.

kütle: *isim* Bir nesneye uygulanan kuvvetle, oluşan ivme arasındaki orantıyı veren katsayı veya nesne niceliğine denir.

Ay'la Güneş'in kütle çekimi etkilerinin buna yol açtığı düşünülüyor.

kütüphane: *isim* Kitapların alınıp okunup getirilebildiği veya sessiz çalışma ortamları sunulan yerlere denir.

Hemen okul kütüphanesine koştum.

laboratuvar: isim Ayırıştırma, birleştirme yoluyla bir sonuca ulaşmak veya teşhis koymak için çeşitli araçlar kullanılarak tıp, eczacılık, fizik, kimya gibi bilim dallarıyla ilgili araştırmaların, deneylerin yapıldığı özel donanımlı yere denir.

Laboratuvarda yapılan kan tahlillerini almaya gitti.

lacivert: isim Koyu mavi renge denir.

Lacivert takım elbisesinin içinde rahatsız bir küçük adam gibiydi.

lahza: isim Zamanın çok küçük bir dilimine denir. An...

Bir lahza görsem seni gönlüm şen olur.

lal: sıfat Konuşamayan, dilsiz demektir.

Diye diye lal oldum, araya araya deli oldum.

lale: isim Yaprakları uzun ve çiçeği bir kadehi andıran zambakgillerden bir tür süs bitkisine denir.

Laleler, nergisler süsler baharı./Goncadayken hemen gülü severim.

lam: isim Mikroskopta incelemelerde bulunurken maddelerin üzerine konduğu uzun ve dar cam parçalarına denir.

Mikroskobun lamındaki tozları temiz bir bezle silmezseniz doğru inceleme yapamazsınız.

lamba: isim Bir şişenin içerisine konulan gaz yağının fitile dokunması ile tutuşturulan ve aydınlatmada kullanılan farklı şekillerdeki aydınlatıcı araca denir.

Paşa'nın mirasından çini soba ile borular, ayaklı gaz lambası, birkaç da tencereydi.

lanetlemek: fiil Bir kişiye kötü dileklerde bulunmak, beddua etmek demektir. Lanet etmek, kargımak...

Bu lanetlemelerden ödüm kopar. Bir türlü söndüremezsin.

lastik: isim Kauçuktan yapılmış sert maddeye denir.

Oğlak, sığır, davar peşinde koştum. Yaz boyunca lastik gibi sert, gök dağ eriklerini yedim.

lazım: isim Gerekli, lüzumlu şeylere denir.

Bize öyle bir adam lazım ki hakaret görünce başından korkmasın.

leh: isim Bir kimseden yana veya bir şeyden taraf olmaya denir.

Lehinizde konuşmayan insanlardan hoşlanırsınız mı?

leke: isim Temiz yüzeylerdeki kiri gösteren izlere denir.

Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz.

lekecik: isim Temiz yüzeylerdeki kiri gösteren küçük izlere denir.

Bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

leopar: isim Asya ve Afrika'da sıcak bölgelerde yaşayan benekli posta sahip veya siyah renkte de olabilen yırtıcı, etçil, kedigillerden hayvana denir. Pars, panter...

Ormanın derinliklerinde yaşayan leoparlar genelde geceleyin ava çıkarlar.

levha: isim Çeşitli yerlere asılmak için yazılmış yazılara denir. Safiha...

Ben de müdür odasının yanında duran levhayı seçtim kendime.

lezzet: isim Yiyeceklerden ve içeceklerden duyu organlarının aldığı tada denir.

Kaymaklı, güllü, fıstıklı, ballı, safranlı, çikolatalı derken uzayıp giden bunca lezzetten nasıl vazgeçilebilir ki zaten.

libas: isim Giysi, elbise demektir.

İpek libas giydi mi ayrı bir güzel olurdu.

lider: isim Bir topluluğa önder olan kimseye denir. Şef...

Lider etrafındaki insanların akıllarını yönetir. Onlara önderlik eder.

liman: isim Gemilerin yük indirip bindirdikleri, yolcu alıp bıraktıkları korunaklı yapay veya doğal deniz kenarı sığınağına denir.

Limandaki kalabalığa son bir bakış fırlatıp ihtimamla elbisesine yerleştirdiği altın kesesini kontrol etti.

limbo: isim Irmaklarda yük taşıyan bazı teknelere denir.

Ankara'da oynayan çaçaların limboların oynandığını göreceksiniz.

litre: isim Bir desimetreküp karşılığında bir değere sahip olan sıvıların ölümünde kullanılan ölçü birimine denir. lt...

Yetişkin bir insan soluk alıp verşi ile böbrekler yoluyla 1500 ml ve bağırsaklar yoluyla 200 ml olmak üzere günde 2,5 litre su kaybediyor.

litrelik: sıfat Bir litre ölçüsünde olana denir.

Her gün birlikte gidip geliyor, beş litrelik güğümü taşıyor, apartmanlara çıkıp süt veriyordum.

lodos: isim Kuzeydoğudan esen soğuk rüzgar türüne denir.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar.

lohusalık: isim Anne olan kadınların doğumdan sonraki yedi veya kırk günlük zaman dilimine verilen addır.

Lohusalık döneminde sütün oluşumu için de suyun önemi büyük.

lojman: *isim* Kuruluşların çalışanlarına az bir miktar kira veya karşılıksız olarak kalmalarını sağladığı binalara denir.

Lojmanlardaki kalorifer tesisatı eskidiğinden kışın çok sıkıntı yaşamışlardı.

lokomotif: *isim* Tren vagonlarını çeken elektrikli, buharlı ve termik motorlu makineye denir.

Mısır piramitlerine, lokomotifin icadına ilişkin sorular sordular.

loş: *sıfat* Yarı karanlık, fazla yeteri kadar olmayana denir.

Hint kumaşından ağır perdeli küçük, loş bir odada katibin bıraktığı kâğıtları okudu.

lütfen: *zarf* Bir istekte bulunurken “rica ederim” anlamına gelen bir sözdür.

Lütfen oğlum! Ben özür dilerim.

lüzumlu: *sıfat* Gerekli olan, olmazsa olmaz anlamına gelir. Lazım...

Benim için para çok da lüzumlu bir değer değildi.

lüzumsuz: *sıfat* Herhangi bir gerekliliği olmayan demektir. Gereksiz, olmasına ihtiyaç olmayan...

Bence medeniyeti kültürden ayırmak güçtür ve lüzumsuzdur.

maaş: *isim* Çalışanların her ay aldıkları çalışmaları karşılığında aldıkları belirli ücrete denir. Aylık...

Ben maaş, makam, ücret filan istemem.

mabet: *isim* İbadet edilen yer demektir. Cami, tapınak...

Ova o zaman özenilerek, düşünülererek hazırlanmış bir mabet ölçüsündedir.

macera: *isim* İnsanların başından geçen heyecanlı olayların bütününe denir. Serüven, sergüzeşt...

Tebriz sarayındaki macera, tarihin karanlığına karıştı, sır oldu.

macun: *isim* Çeşitli bitkilerden veya bitki özlerinden yapılmış organik ilaca denir.

Bu macunu iki ay kadar kullandıktan sonra hastalığınız inşallah düzelecektir.

maç: *isim* İki takımın birbirini yenmek için belli bir süre karşılaştıkları sportif etkinliğe denir.

Her hafta sonu arkadaki arsada maç için toplanırdık.

madde: *isim* Duyularla algılanabilen nesnelere denir.

Vücudun atık maddelerden arındırılması ve vücut ısı dengesinin sağlanmasına da yardımcı oluyor.

magnezyum: isim Atom numarası 12, atom ağırlığı 24,30, yoğunluğu 1,7 olan, gümüş renginde, parlak bir alevle yanan, çok hafif elemente denir. Mg...

Magnezyum ise sinirlerin, kemiklerin, kasların çalışması ve kalsiyumun vücutta emilmesi için gerekli bir elementtir.

mağara: isim Bir dağ, tepe veya yamacın içine doğru uzanan karanlık ve ışıksız barınağa denir. Yer kovuğu....

İnsanlığın, gözünü ilk açtığı zaman kendini bulduğu, yedi kat yerin dibinden, mağaralardan bakar gibisiniz.

mahalle: isim Şehir, ilçe veya kasaba gibi yerlerde bölüm bölüm ayrılmış sokakları içine alan yerleşkeye denir.

Şimdi, şehrin kıyıda köşede kalmış birkaç mahallesi dışında, evler artık çelik kapılar ve geçmeli kilitlerle korunuyor.

mahkeme: isim Hakim ve savcıların çeşitli anlaşmazlıkları ve suçları karara bağladığı, adaletin tecelli ettiği kurula denir. Yargıevi...

Mahkemelerde hakimler adil olursa toplumdaki bozulmaların önü daha çabuk alınır.

mahmuzlamak: fiil Atları daha hızlı koşturmak için çizmelere takılan demir parçası ile atı dürtmeye denir.

Atını mahmuzladı. Dört nala koşturdu.

mahzen: isim Çeşitli maddeleri saklamak veya korumak için kullanılan binaların altındaki depoya denir.

12 mahzen, 8 büyük köprü ve yüzlerce türbe, küçük köprü, hastaneler vardı..

mahzur: isim Bir işi engelleyecek duruma denir. Sakınca, engel....

Bu yakınlığı tesadüfen sezmişler, anlaşmışlar, ruhlarının gizli taraflarını birbirlerine açmakta mahzur görmemişler.

makale: isim Bilimsel amaçlarla yazılmış herhangi bir konuyu ispatlamak amacıyla nesnel düşüncelerin dile getirildiği gazete, dergi ve elektronik ortamda yayımlanan yazılara denir.

Mehmet Akif'in Safahat adlı şiir kitabının yanında birçok makale ve çeviri eserleri de vardır.

makarna: isim Un veya irmiğe yumurta karıştırılmasıyla hazırlanmış farklı şekillerdeki kurutulmuş hamurlara denir.

Çocukken hep çubuk makarna yapardı annem.

makas: *isim* Çapraz olarak birleştirilmiş, bir eksen etrafında dönebilen ve birçok nesneyi düzgün kesmeye yarayan keskiye denir. Sındı..

Makasla elbisenin kumaşını güzelce biçti.

makine: *isim* Belli bir kuvvetten yararlanarak herhangi bir enerji türünü başka bir enerjiye dönüştürmek, bir işi yapmak veya etki oluşturmak için dişliler, çarklar ve çeşitli parçalardan oluşan düzeneklere denir.

Makine yağlarıyla kirlenmiş mendilini çıkarırken gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam masketlere ilişti.

malik olmak: *isim* Herhangi bir şeye sahip olmaya denir. Elde etmek...

Zengin bir birikime malik olmak için çok okumak, durmadan okumak gerek.

malum: *isim* Bilinen demektir. Belli...

Bir de malum boğazına son derece düşkün bir milletiz.

malum olmak: *fiil* Bir olayın insanın içine doğmasına denir.

Geleceği bana malum olmuştu sanki.

malzeme: *isim* Bir iş için gerekli gereçlerin hepsine denir.

Elimizdeki malzeme bugünküne göre hayli eksik hatta hatalı idi.

mamulat: *isim* Bir konu hakkında elde olan bilgiler demektir. Bilgi..

Bu tür malumatları kim yayıyor bilmiyorum ama kulağıma gelenler beni hiç memnun etmiyor.

manav: *isim* Meyve ve sebze satış yerine denir.

Manavdaki rengarenk meyveler hemen dikkat çekiyor. Çünkü renkler bizi hemen kendine çeker.

mandıra: *isim* Küçük ve büyük baş hayvanların barındığı süt ve süt ürünlerinin elde edildiği yerlere denir.

Çamlıca Ormanı'nın arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir.

manevi: *isim* Beş duyu organı ile algılanamayan ve hislerle sezilebilen şeylere denir. Ruhani, maddi karşıtı...

Onun için maddi, manevi elden gelen bütün çabayı harcayarak Akın'ı eksiksiz oynamaya çalışıyor.

manevra: *isim* Bir amaca ulaşmak için yapılan hareketlerin bütününe denir.

Cirit oyununu, eski Türklerde bir savaş manevrası sayanlar da vardır.

mangan: *isim* 1244 °C'de eriyen, doğada oksit durumunda bulunan, Atom numarası 25, atom ağırlığı 54,93, yoğunluğu 7,39 olan, çok sert, çeliği sertleştirmek için kullanılan ve kırılğan elemente denir. Manganez...

Demir ve mangan; suyun içilebilir özelliğine etki eden maddelerdendir.

mani olmak: *fiil* Engel olmak demektir.

Ruhunuzda beliren bir itici kuvvet onun size yaklaşmasına, gönlünüze girmesine mani olmaya çalışır.

manken: *isim* Moda tasarım evlerinde elbiseleri müşterilere göstermek için plastikten ve insan suretinde yapılmış gösterim kişisine denir.

Mağaza vitrinlerindeki mankenleri bilirsiniz.

mansıp: *isim* Makam anlamına gelir. Mevki...

Ben şimdiye kadar devlet mansıbına girmedim.

manto: *isim* Kadınların kuşandıkları paltolara denir.

Mantosunu çıkarıp askılığa bıraktı.

manzara: *isim* Bakıldığı zaman dikkat çeken ve göze hoş gelen her şeye denir.

Bu şehir, Fıleddar Ovası'ndan acayip, garip bir manzara teşkil eder.

manzum: *isim* Şiirsel olarak yazılmış demektir. Nazım, şiir...

Hayatın çeşitli yönlerini, toplumun acınacak hâllerini manzum hikâyelerinde ustaca işlemiştir.

marş: *isim* Bir milletin veya topluluğun simgesi olacak şekilde yazılmış, müzikle de söylenebilecek şiirsel yazılara denir.

Karar verilmişti. Bir marş yazılacaktı.

maruz kalmak: *fiil* Bir durum veya olayla karşı karşıya, baş başa kalmaya denir.

Böyle bir muameleye maruz kaldığıma inanamıyorum.

masa: *isim* Çekmeceleri olan, üzerinde yemek yenebilen veya gündelik işler yapılabilen; ahşaptan veya demirden çeşitli geometrik şekillerdeki araçlara denir.

Ben hiç masa başı işinde çalışmadım.

masaj: *isim* Vücut yüzeyinde su, elektrik, lazer veya elle işlemler yaparak vücudu rahatlatmaya yarayan bakım yöntemine denir.

Bacaklara yapılan soğuk su masajı toplardamarların büzülerek çalışmasını sağlıyor

masal: *isim* İçerisinde olağanüstü varlıkların kahraman olarak bulunduğu, söyleyeni çoğu zaman belli olmayan, başlarken ve bitirirken tekerlemelerle süslendirilen edebiyat türüne denir.

Biri sana, biri bana, biri de bu masalı dinleyenlerin başına. Nasıl, beğendin mi masalımızı?

mastar: *isim* Bir fiilin “-mak, -mek” ekini almış haline denir. Fiilin isim durumu, örnek: yemek, içmek, gezmek, oynamak vb.

Fiillerin mastar hallerini bulunuz.

mavili: *sıfat* İçerisinde mavi renk bulunana denir.

Sonra altın tahtın üstüne -allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış.

mayalamak: *fiil* Sütün içine onu katılaştırıp yoğurt durumuna getirmek için maya koyarak karıştırmaya denir.

Yoğurdu mayalamak için sıcaklığına dikkat etmeniz gerekir.

maydanoz: *isim* Yenmek için yetiştirilen kısa boylu yeşil ve yaprakları parçalı kokusu ve tadı güzel bir bitkidir.

Bakımlı teraslarda pek çok çeşit yetiştiriliyor; soğan, sarımsak, maydanoz...

maymun: *isim* Ormanda sürü halinde yaşayan iki yağı üzerine yürüyebilen dört ayaklı kuyruklu hayvana denir. Primat...

Maymunların ağaç başlarında bu kadar çevik hareket etmesi sizi hayrete düşürmesin.

maytap: *isim* Parlak ve renkli ışıklar saçarak patlayan düğün ve eğlenceli günlerde yakılan küçük havai fişeklere denir.

Şimdiki çocuklar maytap atıyor, torpil patlatıyor.

mecaz: *isim* Bir kelimenin gerçek anlamından tamamen uzaklaşarak kazandığı yeni anlama denir.

Kelimelerin mecaz anlamlarını bulunuz.

mecburiyet: *isim* Zorunluluk anlamına gelir.

Kapıda beş on saniye, komşularımdan biriyle bekleme mecburiyetinde kalıyorum.

meclis: *isim* Devlet yönetiminde yürütme yetkisini elinde bulunduran halk tarafından seçilmiş milletvekillerinin temsil ettiği kuruma denir.

Meclis marş seçimi için toplanmıştı.

medeni: *isim* Kırsallıktan ve ilkel yaşam öğelerinden uzaklaşarak daha modern bir hayat yaşayana denir. Uygar...

Medeni milletlerin seviyesini geçmekten başka çaremiz yok.

medeniyet: isim Kırsallıktan ve ilkel yaşam ögelerinden uzaklaşarak daha modern bir hayat yaşamaya denir. Uygarlık...

Medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

medet: isim Yardım istemeye denir. İmdat, bağışlama...

Canımı alma Azrail, medet!

medrese: isim Eski zamanlarda fen ve din ilimlerinin birlikte okutulduğu üniversitelere denir.

Aydınlar medreselerde bu iki dilin kalıplarıyla okuyup yazmaya ve konuşmaya alışmışlardı.

mehtap: isim Ay demektir. Kamer, mah...

Mehtaba karşı söylenmiş türkülerim var benim.

mekan: isim Yer demektir.

Zaman ve mekan fark etmeksizin kitap okuyanlardan mısınız?

mektep: isim Okul anlamına gelir.

Kahveleri birer irfan mektebidir.

mektup: isim Uzaktaki bir tanıdığa veya sevdiğe gönderilen hal, hatıra ve bilgi almak amaçlı yazılan ; posta yoluyla iletilen özel dilekçeye denir.

Sonra padişahın mektubunu koynuna koyarak yola düzüldü.

melemek: fiil Kuzu ve koyunları "me" diye ses çıkarmasına denir.

İneklerin böğürtüsü, kuzuların melemesi köy hayatının vazgeçilmezlerindedir.

meleşmek: fiil Karşılıklı olarak kuzu ve koyunları "me" diye ses çıkarmasına denir.

Kuzumuz var, yaylalarda meleşir,

memleket: isim Bir topluluğun yaşadığı ve devletin egemen olduğu yurt demektir. Ülke...

Memleketinin her bir yanı burnunda tütüyordu.

memnun olmak: fiil Sevinç duymak, sevinmek demektir.

Oh oh, maşallah, pek memnun oldum!

memnuniyet: isim Sevinme, memnun olma durumuna denir.

Balıkçıl kuşu, onu da götürmeyi memnuniyetle kabul etmiş.

memur: isim Devlet tarafından belirli bir ücret karşılığında belirli görevler için çalıştırılan görevli kimselere denir.

Cipte ben, bir köylü, iki bakım memuru, bir de on beşinde bir çocuk var.

men etmek: *fiil* Yasaklamaya denir.

Seni böyle konuşmaktan men ederim. Benimle daha dikkatli konuş.

mendil: *isim* Burun, el ve yüz silmek için kullanılan çeşitli renk ve kumaşlardan yapılmış küçük boyutlu bez parçalarına denir.

Mendil içinde harçlıklarımızı aldık.

menekşe: *isim* Bir veya birçok yıllık mor renkli menekşegiller ailesinden otsu bir bitkidir.

Gelin eğer mutlu ise menekşe motifi kullanır.

menfaat: *isim* Bir işten elde edilen yarar demektir. Fayda...

Hiçbir menfaat kaygısı gütmenden vatan ve devlet için kendini feda eden yiğitlerle doludur Anadolu.

menzil: *isim* Gidilmek ve ulaşılmak istenilen son noktaya denir.

Çıkarım çıkarım, menzil görünmez.

merdiven: *isim* Yüksekçe bir yere çıkmak veya oradan inmek için basamaklardan oluşan diziyeye denir.

Servis merdivenlerinden çıkıp müşterilerimize süt verecektim.

merhabalaşmak: *fiil* Selamlaşmak, birbirine selam vermek demektir.

Hem merhabalaşmışız hem de iki yabancı gibi hiç.

merhamet: *isim* İnsanların başka varlıklara veya kendi cinslerine karşı duydukları acıma duygusuna denir. Şefkat, acıma...

Yüreği merhametle, sevgi ile dolu insanın dili de kendiliğinden tatlılaşır.

merhem: *isim* Genellikle deriye sürülerek yaraların veya hastalıkların tedavisinde kullanılan ilaç demektir.

Tuhaf bir şifa merhemiyle iyileşmiş kadar teneffüs ediyor

merkez: *isim* Çevresine göre konum olarak tam orta noktada olana denir.

Gezegenler Güneş'in Güneş de gökadamız Samanyolu'nun merkezinin çevresinde dolanır.

mertebe: *isim* Aşama, derece demektir. Rütbe, merhale...

Bu mertebelere kadar ulaşmış insanların küçük menfaatler için birilerinin elini eteğini öpmesi gerçekten inanılır gibi değildi.

mesafe: *isim* İki yer veya nesne arasındaki uzaklığa denir. Aralık, ara...

Kuzey tarafında, bir saat mesafede bulunuyordu Fyledar Ovası.

mesaj: isim Yazılı ve sözlü olarak anlatılmak istenen duy ve düşünceler bütününe denir. İleti..

Bugünün karikatürcüsünün de çizgi yoluyla verdiği mesajların yüzyıllar sonrası insanına ulaşabilmesi olası görünmektedir.

mescit: isim Müslümanların namaz kıldıkları ibadethanelere denir. Cami, namazgah...

Kesiş Dağı eteğinde mavi kurşunla süslenmiş olan han, hamam, mescit, Selatin camileri ve kat kat çarşılarını seyredenler hayran kalır.

mesuliyetli: sıfat Sorumluluk sahibi olana denir.

İnsanların kendini mesuliyetli hissetmediği işlerde özverili çalışması mümkün değildir.

mesut: sıfat Mutlu demektir.

Bu mesut ortamda bulunmak için ne çileler çektiler.

meşe: isim Yaz kış yapraklarını dökmeyen fazla uzun boylu olmayan ve çok sık, kerestesi dayanıklı kayıngillerden bir ağaç türüdür. Quercus...

Gürgen, meşe ve kayın ağaçlarının sarmaş dolaş oldukları kuytu bir sıklığa dalıyor

metal: isim Elektriği ve ısıyı iletebilen, kendine has parlaklığa sahip olan, çoğunlukla oksijenli birleşimiyle bazik oksitler verebilen maddeye denir.

Şimdi yerlerini ağır metal kapılara bırakan o güzelim ahşap işlemeli kapılara ne de yazık oldu.

methetmek: fil Bir kimsenin ya da bir şeyin olumlu yanlarını söylemek, övmek demektir.

Onu methedecek söz bulamıyordu. Nasıl anlatılırdı ki sonsuz bir sevgi sonlu kelimelerle.

metin: isim Bir konusu olan ve paragraflardan oluşan yazı birlikteliklerine denir.

Metnin ana düşüncesi yazarın vermek istediği mesajdır.

mevcut: isim Var olan demektir. Bulunan...

Karanlık şeyler düşünüyor gibi, mevcut olmayan noktalara dalıyordu.

mevki: isim Belirli bir yer, mahal demektir.

Köyün en uzağında bir tepe vardı. Bu mevkiye çok fazla insan uğramazdı.

Önünde açılan makam, mevki, parlak gelecek yollarından hiçbirine sapmamıştı.

mevlit: isim Hz. Muhammed'in (s.a.v) doğumunun anlatıldığı, ezgiyle de okunabilen şiirlere denir.

Askere gidenler veya dönenler için okunan mevlitlerde, bayramlarda, lokumlar, misafirlere ikram edilen bir lezzetti.

mevsim: isim Bir yıl içerisinde güneş ışıklarını alma süresi, sıcaklık soğukluk farkları, yağış durumlarına göre farklılıkları gösteren dört bölümden her birine denir. Sezon...

Mevsim kış, hava buz kesmiş. Dallar karla kaplı...

mevzi: isim Askeri birliklerin konuşlandığı, toplandığı ve savaş vaziyeti aldığı yere denir. *Düşmanı Sakarya mevzilerinde karşılamaya hazırlanıyoruz.*

meyhane: isim İçerisinde içkili yemeklerin verildiği eğlence yerine denir.

“Baba, Hasır, Meyhane, Mahalle Kahvesi” gibi şiirlerinde kendi toplumunun çeşitli sıkıntılarını anlattı.

meyve: isim Bitkilerde çiçekten sonra oluşan ve genellikle yenilebilen etli organa denir. *Sebze ve meyve bahçeleri dağ yamacında teraslar üstünde basamak basamak.*

meyveli: isim Meyvesi olana denir.

Çiçekli, meyveli dalı severim.

meyve suyu: isim Meyvelerin sıkılarak posası atıldıktan sonra kalan sulu öz kısmına denir.

Kola, meyve suyu gibi alkolsüz ama şekerli içecekler suyun yerini tutamadıkları gibi tam aksi su emilimini azaltıyorlar.

mezar: isim Bir kimsenin öldükten sonra gömüldüğü yere denir. Kabir...

Mezarlara bakıp bakıp iç çeken insanlar aslında ayrılıktan elem duyuyorlar.

mezarlık: isim Ölülerin gömüldüğü yere denir. Kabir, kabristan mezaristan...

Hastalara, aile büyüklerine ve mezarlığa gittik.

mızrak: isim Uzun saplı, ucu demir veya çelikten yapılmış; saplama ve atma yoluyla kullanılan keskin savaş aletine denir.

Kılıçla, mızrakla, topla, tüfekte başımız bir kere eğilmemiştir.

mikroskobik: isim Mikroskopla görülüp incelenebilene denir.

Ellerimizde çıplak gözle göremediğimiz mikroskobik canlılar vardır.

miktar: isim Sayı ve ölçü olarak belli bir oranda demektir.

Rejim yapanların çok miktarda su içmesi gerekiyor.

miladi: sıfat Hz. İsa'nın doğumu başlangıç alınarak oluşturulan takvime göre demektir.

Eser, 11. asır mamulatından (Miladi 1090) Anadolu Selçukluları zamanına ait.

millet: *isim* Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı dil, gelenek, tarih ve ülküyle birbirine bağlanmış insan topluluğuna denir. Ulus...

Bu sözlerle Türk milletine olan güvenini belirtmiştir.

milletvekili: *isim* Millet tarafından seçilerek ülke yönetiminde mecliste vekil olarak belirlenmiş kimselere denir. Mebus...

Mehmet Âkif, Burdur milletvekili olarak TBMM'ye seçildi.

milli: *sıfat* Milletle ilgili, milletin öz malı olan demektir.

Yerli ve milli teknolojiye ulaşan milletler dışarıya bağımlı kalmazlar.

milyarlarca: *sıfat* Pek çok sayıda demektir. Çokça...

Milyarlarca insan, milyarlarca parmak izi demekmiş. Hani suçluları parmak izinden tespit ediyorlar ya!

milyonlarca: *sıfat* Pek çok sayıda demektir. Çokça...

Adana'ya üst yandan gelenler, bozkırları zahmetle aşan yolların milyonlarca voltluk, dayanılmaz bir kudret eliyle boyun büktüğünü görürler.

mimar: *isim* Binaların veya herhangi bir yapının planlarını çizerek ortaya çıkmasını sağlayan kimselere denir.

1538 yılında bu görev Mimar Sinan'a verildi.

mimari: *isim* Mimarlıkla ilgili, bir mimar tarafından planlanıp ortaya çıkarılmış olana denir.

En güzel mimari eserlerimizden birisi Selimiye Camii'dir.

mimarlık: *isim* Binaların veya herhangi bir yapının planlarını çizerek ortaya çıkmasını sağlayan kişilerin mesleğine denir. Mimarın yaptığı meslek...

Çok uzun zaman oldu mimarlık fakültesini bitireli.

mimik: *isim* Yüz hareketleriyle duygu ve düşüncüyü anlatma sanatına denir.

Yapılan küçük bir mimikten yola çıkarak insanların duygularını anlayabilirsiniz.

minder: *isim* Yere oturmak için kullanılan ve içi yumuşak malzemeye dolu şilteye denir.

Altına çektiği mindere iyice yerleşti.

mineral: *isim* Normal sıcaklıkta doğada katı durumda birtakım maddelerle karışık veya birleşik olarak bulunan veya kimyasal yollarla elde edilen inorganik maddeye denir.

Toprak, bitkilere can veren, su ve mineral döngüleri olaylarının sahnelendiği, canlı bir ortamdır.

mini: *sıfat* Çok küçük, minik demektir. Minicik...

Önümde mini bir çaydanlık vardı. Bir bardak çay olması ümidiyle elimi uzattım.

minibüs: *isim* Yolcu taşımak için kullanılan otobüsten küçük çok koltuklu araca denir.

Yolcular minibüsten bire birer indiler.

minicik: *sıfat* Küçücük, çok küçük anlamına gelir. Mini minnacık...

Bizim minicik su damlası çıktığına çıkacağına pişman oluyor.

minik: *sıfat* Çok küçük, mini demektir. Minicik...

Bahçenin dışarıya açılan kapısında minik bir kedi yavrusu masum masum uyuyordu.

minnettar: *isim* Birinden gördüğü güzel bir muamele ve iyilikten dolayı ona duyulan gönül borcuna denir.

Ona her zaman minnettarız.

minnettarlık: *isim* Birinden gördüğü güzel bir muamele ve iyilikten dolayı ona gönül borcu duyma durumuna denir. Minnettar olma durumu...

Genç adamın yorgun gözlerinde minnettarlık parıltıları oynaşmaktaydı

mis: *sıfat* Çok güzel, tertemiz, katışıksız demektir.

Dışarıda mis gibi bir hava sizi bekliyor.

misafir: *isim* Bir yere geçici olarak kalmak için gelen kimselere denir. Konuk, mihman...

Benden utanmıyorsun bari şu misafirlerden utan.

misafirhane: *isim* Geçici olarak kalmak için gelen kimselerin ağırlandığı, izzet ikramda bulunulan yere denir. Konukevi...

Köylerde misafirhane olarak kullanılan küçük odalar vardır.

misil: *isim* Karşılığı, benzeri demektir. Eş, menent...

Bir de gözünü açıp bakmış ki ne baksın; misli, menendi yok bir bahçe! Bir yanında kuşlar şakıyor.

misilleme: *fiil* Yapılan bir şeye karşı onun aynısıyla veya benzeriyle karşılık vermeye denir. Kısasa kısas...

Sanki bu sözler ona bir misilleme olarak söylenmişti.

misk: *isim* Asya'da yaşayan bir erkek ceylanın karın altındaki bezelerinden elde edilen güzel kokuya denir.

Gelincik Çarşısı amber, misk, gül suyu satılan güzel kokulu bir çarşıdır.

misket: *isim* Çocukların oynadığı parlak, rengarenk ve yuvarlak bilyelere denir.

Makine yağlarıyla kirlenmiş mendilini çıkarırken gözlerim tulumunun geniş cebindeki cam misketlere ilişti.

mitolojik: isim Latin uygarlıkların efsaneleri ile ilgili olana denir. Mitoloji ile ilgili...

Mitolojik kahramanların olağanüstü hikayelerini anlatıp dururdu.

mizah: isim İçerisinde ince bir zeka ile şekillendirilmiş. güldürü olan yazı veya resimlere denir. Gülmece...

Sıranızı beklerken elinize bir gazete, bir mizah dergisi yahut resimli bir magazin tutuştururlar.

model: isim Örnek anlamına gelir. İdol...

Hayatı boyunca babasını model almış, hep onun gibi olmaya çalışmıştı.

modern: isim Çağın gereklerine uygun, ileri düzey her şeye denir.

Modern doğacılık ve orman korumacılığı, Fatih'ten birkaç yüzyıl sonra, İsviçre'de başlar.

molla: isim Mahkemelerde dini açıdan da hüküm verme yetkisine sahip hakimlere denir. Kadı...

Molla, suçunu söyleteceğim der sana zorla.

monitör: isim Görüntüleri aktarmaya yarayan ekranlara demektir.

Monitörde ismini görünce endişeyle doktorun yanına girdi.

morlu: sıfat İçerisinde mor renk bulunan anlamındadır.

Mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış, sırmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmıştı.

motor: isim Küçük motor aksamı olan tekelere denir.

Kimi de az ilerden geçen motorlara doğru kulaç kulaç yüzüyordu.

muayenehane: isim Hastaların hastalık teşhislerinin konulduğu yere denir. Poliklinik...

Haydi koş muayenehaneye. Şöyle bir boşluk bulup annemi gezdirmek istemez miyim?

muayyen: sıfat Belirli, belirlenmiş demektir.

Çünkü cemiyetler ilerlemek ve açılma yolunda muayyen bir hızı aşmaya koyulur.

mucip: sıfat Gerektiren anlamına gelir.

Belediye talimatnamesinde, yol kenarındaki çimenleri sökmek cezayı mucip olmuyormuş.

mucize: isim Allah tarafından peygamberlere peygamberliklerini ispat etmek ve müminlerin de imanını artırmak amacıyla verilen olağanüstü olaylara ve özelliklere denir. İnsanları hayran bırakan, insan aklının alamayacağı şey demektir...

İşte tatlı dilin mucizesi budur.

muhabir: isim Haber toplayan, yazan veya bildiren kimselere denir.

Muhabir mikrofonun kontrol etti. Tüm hazırlıklar tamamlanmış ve röportaj başlamak üzereydi.

muhakeme: *isim* Doğruyu yanlıştan ayırmak için insanın kendi içinde sorgulama yapmasına denir.

Muhakeme edilmeksizin, vicdani, duygusal bir nedenle işlerini yürüten insanlar birtakım noktalarda hata yaparlar.

muhalefet: *isim* Bir düşünce veya davranışa karşı olan, karşıt görüşte olana denir.

Ama sürekli muhalefet etmek doğru bir şey değil.

muhannet: *isim* Alçak, namert insanlara denir.

Gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp bir güne bir gün muhannete muhtaç olmamışlar.

muharip: *isim* Savaşçı demektir.

O kahraman muharipleri de hürmetle, sevgiyle anacaksın!

muhtaç etmek: *fiil* İhtiyaç duyulan bir şeyi başkasından sağlamak zorunda kalamaya denir.

Allah'ım bizi senden başka kimseye muhtaç etme.

muhtar: *isim* Köydeki devletin seçimle tayin ettiği yöneticiye denir.

Muhtar, harıl harıl bizim deli oğlanı arıyor bey.

muhteşem: *sıfat* İhtişamlı, gösterişli, görkemli olana denir.

Nice bin samur kürklü, muhteşem, çok zengin tüccarları ve bilginleri vardır.

mukabele etmek: *fiil* Karşılık vermek anlamına gelir.

Düşmana mukabele etmek gerekiyordu.

mukabil: *sıfat* Buna karşılık anlamında bir sözdür.

Buna mukabil hiç kimseye haber vermeden gitti.

mukaddem: *sıfat* Zaman ve yer bakımından daha önce olan anlamına gelir.

Otuz yıl mukaddem kıraç bozkırlarda düşüncelerim büyük ve tozlu günlere karışır.

mukavemet: *isim* Dayanıklılık demektir. Karşı durmak, karşı koymak, dayanma...

Bize bu kadar sıkı bir mukavemet göstereceklerini düşünmemiştik.

munis: *sıfat* Uysal, sevimli anlamındadır.

Makineyse çocuğun emri altında munis bir hayvan kadar uysaldı.

murat: *isim* Bir kimsenin ulaşmak istediği amaca denir. Gaye, istek, dilek...

Yeşil murattır, sevgiliye ulaşır.

musallat olmak: *fiil* Bir kimseyi peşini bırakmadan rahatsız etmeye denir.

Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular.

musiki: *isim* Müzik anlamına gelir.

Dünya insanları yalnız aynı musikiyi dinlemekle, aynı oyunları oynamakla kalmıyorlar; aynı biçimde elbiseler giyiyorlar.

muşmula: *isim* Gülgillerden, 2-3 metre yüksekliğinde dikenli küçük bir ağaçtır. Döngel, beşbıyık...

İşte fındık şimdiden küpelerini sarkıtmış, üvez ve muşmulaların yaprakları kızarmış.

muştucu: *isim* Bir şeyi müjdeleyen kimseye denir. Müjdeleyici...

Bir muştucu atıyla hızlıca obaya yanaştı.

mutfak: *isim* Yemek pişirmek için özel olarak ayrılmış evin veya işyerlerinin bir bölümüne denir.

Geçen hafta mutfakta idim, bir yumurta, iki de limon sıkıp birbirine karıştırdı.

mutlaka: *zarf* Kesinlikle demektir.

Dillerini konuşabilseydi, mutlaka uzun uzun sohbetlere girişirdi

mutluluk: *isim* Mutlu, huzurlu, sevinçli olma durumuna denir.

Biz bütün yıl çalışır, sizlere bilgi, neşe, mutluluk getiririz.

mutsuz etmek: *fiil* Bir kimseyi yaptığı hareket ve söylediği sözlerle üzme demektir.

Beni rahatsız ettiğin yetmiyormuş gibi, kendini ve çevreni de mutsuz ediyorsun.

muttarit: *sıfat* Hep aynı biçimde, tekdüze demektir. Monoton...

Yağmur şakırtısı - "muttarit darbeler"- incecik bir derenin usul şırıltısı, ifil ifil esen yelin belli belirsiz hışırtısı vardı sade.

muvaffakiyet: *isim* Bir işte kazanılan başarı demektir. Muvaffak olma...

Ama asıl muvaffakiyet konuşmakla olur

muz: *isim* Sıcak memleketlerde yetişen, palmiye yapraklı bir ağacın amanla sararan meyvesine denir.

Eskiden muz çok satılmazdı bu memlekette. Tane tane alırdık bulabilirsek.

muziplik: *isim* Yaramazlık demektir. Başkalarına sürekli takılma durumu...

Sen muzipliklerden hoşlanıyorsun, o da muzibin biri.

mücadele: *isim* Bir işi başarmak için harcanan büyük çaba ve zorlukları aşmak için yapılan çalışmaların tümüne denir.

Bütün işlerin başlangıcı zorlu mücadelelerle doludur.

mücadeleci: *sıfat* Bir işi başarmak için büyük çaba harcayan ve zorlukları aşmak için hiç bıkmadan, usanmadan çalışan kişiye denir. Pes etmeyen...

Çok mücadeleci bir kişiliğe sahip olmalıydı belki de zafer kazanmasındaki en büyük neden.

müdürrislik: *isim* Medreselerde ders veren profesör seviyesindeki hocanın yaptığı işe denir.

Ona "fahri müdürrislik" (onur öğretim üyeliği) unvanını vermiştir.

müdür: *isim* Okul çalışanlarını ve okulu yöneten kişiye denir.

Teşekkür ederim müdür amca, dedim ve okuldan ayrıldım.

müdürlük: *isim* Bir yerde çalışanları ve görevli olduğu kurumu yönetme konumunda olmaya denir.

Emniyet Müdürlüğü mü? Ben şu kayıp çocuğun babasıyım.

müezzin: *isim* Ezan okuyan kimselere denir.

Ulu Cami dibinde olduğundan müezzin "Hayy ale'sselat" deyince kahvede kimse kalmaz.

müfettiş: *isim* Bir yeri denetlemek için görevlendirilmiş kimselere denir. Denetmen...

Daha sonra baytar (veteriner) müfettiş yardımcısı olarak atandı.

müfreze: *isim* Türlü askerî görev ve hizmetlerin yapılması amacıyla küçük birliklerden, belli bir kuruluşa bağlı kalmadan geçici olarak oluşturulan gruba denir.

Müfrezenin komutanı, yüzü yaralı bir yüzbaşıydı

müftü: *isim* Bir ilde veya ilçedeki en yetkili din görevlisine denir.

Müftü efendi çok vakarlı bir insandı.

mühendis: *isim* Toplumun ihtiyaçlarını karşılamak için çeşitli alanlarda (Fizik, kimya, elektrik, çevre, uçak, elektronik, makine vb.) teknik eğitim almış kimselere denir.

Köyden çıkan ilk mühendis oydu.

mükemmel: *sıfat* Kusursuz, harika demektir.

Ankara'nın en büyük, en güzel, en mükemmel oteli idi.

mülayim: *sıfat* Yumuşak huylu demektir.

Denizin üstüne oldukça mülayim bakan gözlerini havaya kaldırdı.

mülkiye: *isim* Devlet yönetiminde sivil olarak görev alan sınıfa denir.

Daha sonra mülkiyede bir süre çalıştı.

mümin: *isim* İman etmiş, Allah'a ve iman hakikatlerine inanmış kimselere denir.

Mümin insanlar ırk ayrımı yapmazlar.

münasebetsizlik: sıfat Uygun olmayan yerde uygun olmayan söz ve davranışlarda bulunma durumuna denir. Yakışsızlık...

Şah'ın karşısında onun yapacağı münasebetsizliğe karşı koyacak kimse yoktu.

mürdüm rengi: isim Açık veya koyu mor renge denir.

Mürdüm renginde bir mutfak masası istemişti.

müstakim: sıfat Doğruluktan hiç ayrılmayan demektir. Doğruluk...

Hayatta müstakim bir yol izleyen insanların korkacak hiçbir şeyleri yoktur.

müşteki: isim Şikayetçi demektir.

Komşusuzluktan ben de müştekiyim.

müşterek: sıfat Ortak demektir.

Devletler müşterek çıkarlar doğrultusunda siyaset yaparlar.

müşteri: isim Bir malı almaya çalışan kimseye denir. Alıcı...

Müşteriye bu kadar kaba davranırsan yarın öbür gün mağazaya kimse adım atmaz.

mütareke: isim Bir savaşı bitiren taraflar arasındaki ateşkese denir.

Karşımızdaki mütareke yıllarının sadrazamları gibi sıradan bir insan değil.

müteferrik: sıfat Birbirinden farklı demektir.

Birbirinden müteferrik bu kadar kavmi bir arada tutan elbette İslam'ın güneşidir.

müthiş: sıfat Dehşet veren, insanda hayret uyandıran, sarsıcı anlamına gelir.

Müthiş bir ses işitildi.

müze: isim Sanat ve bilim dalında değerli eserlerin veya nesnelerin sergilendiği, saklandığı ve gösteriminin yapıldığı yere denir.

Müzeden aldılar, dedi.

müzik: isim Duygu ve düşünceleri çeşitli aletlerden çıkan seslerle uyumlu bir şekilde anlatmaya yarayan sanat dalına denir.

Orkestranın çaldığı klasik müzik bir Alman kadar artık bir Türk'ün de zevkini okşamaktadır.

nabız: isim Kan damarlarında kalp atışının meydana getirdiği ve parmağı damarlara temas ettirince algılanan vuruntuya denir.

Hemen nabzını kontrol etti, atıyordu.

nadide: sıfat Eşi benzeri olmayan veya çok az bulunan demektir. Eşsiz...

Bu nadide şehri inciye benzetenlere hak vermeden edemedi.

nadir: *isim* Az görülen veya bulunan demektir. Seyrek...

Apartman kapısında nadir karşılaşmalarımızdan biri buydu.

nafaka: *isim* Geçinmek için biriktirilmiş ve elde bulunan şeylerin tümüne denir. Geçimlik...

Altı aylık nafakalarını ellerine verdi.

nahoş: *sıfat* Hoş olmaya demektir. Güzel olmayan, kötü zıttı...

Böyle nahoş hareketler sizi başkaları karşısında küçük düşürür.

nakit: *isim* Kullanılması hemen mümkün olan eldeki paraya denir.

Bir miktar nakit para olsa da emeğinin karşılığı bu değildi.

nalbant: *isim* Hayvanların ayağına nal çakarak geçimini sağlayan kimselere denir.

Nalbantların yaptıkları işi çoğu insan küçümser ama nalbantlık da aslında bir sanattır.

namaz: *isim* İslam'ın beş şartından biri olan içerisinde rüku ve secde bulunan; dini olarak Müslümanların beş vakit kılması gerekli ibadete denir. Salat...

Sabah namazından sonra uyumazdı.

namert: *sıfat* Mert olmayan demektir. Alçak, korkak...

Namerde ve iki yüzlüye muhtaç olmayacak kadar serveti vardı.

namus: *isim* Doğruluk, dürüstlük demektir.

Namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi.

nane: *isim* Güzel kokulu, beyaz çiçekli, yapraklarında sap olmayan ve baharat olarak kullanılan çok yıllık ve otsu bitkiye denir.

Hatice ablam ona nane limon kaynattı da birazcık kendine gelebildi.

nar: *isim* Küçük bir ağaca sahip, çiçekleri büyük ve meyvesi içinde yüzlerce tanenin olduğu kırmızı renkli bir meyvedir.

Daha önce biriktirdiği nar çiçeklerini kışın yaz kış kaynatır içerdi.

nasırlaşmak: *fiil* El ve ayaklardaki derinin ölererek sarımsı bir tabaka oluşmasına denir.

Nasırlaşmış ellerinde kalem ne kadar küçük kalıyordu.

nasipli: *sıfat* Nasibi, kısmeti olan kişiye denir.

Sıdika Nine'yi evde bulamazsanız bir nasiplisine verirsiniz, dedi annem.

nazik: *sıfat* Başka insanlara karşı ince, zarif davranan kimselere denir. Nezaketli...

Amma da nazik adam, dedi.

ne yazık ki: *ünlem* "Üzülerek belirtmem gerekir ki" anlamında bir sözdür. Maalesef...

Ne yazık ki aradıklarımı bir türlü bulamadım.

neçe: *zarf* Uzun zamandan beri, nice anlamındadır.

Nihayet durdu bir gün, neçe sonra günlerden.

nedense: *zarf* Belli olmayan, bilinmeyen bir sebep yüzünden, her nasıl oluyorsa anlamına gelen bir sözdür. Her nedense, nasılsa...

Her nedense hepimizde tuhaf bir titreme vardı.

nedim: *isim* Erkek arkadaşlara, yakın dostlara denir.

Muhsin Çelebi dışarı çıkarken kendi gibi hayretten donan nedimlerine.

nefes almak: *fiil* Havayı ciğerlerine çekmeye denir.

Sülün Kız, rahat bir nefes alıp "ooh!" demiş

nefis: *isim* Kendi öz varlığına denir. Kişilik...

Kendisinin daha görmediği şeye sahip olan bu zengin elçiye karşı nefsinde derin bir kin duydu.

Bu eğlencelere davet edilen bir köylü kadın da hediyeye olmak üzere bağındaki nefis üzümünden bir sepet dolusu getirir.

nehir: *isim* Irmak demektir.

Şurada büyük, geniş bir nehir var.

nem: *isim* Havadaki su buharına verilen addır.

Nem oranı yüksek olan deniz havası, özellikle kuru ciltlere çok iyi geliyor.

nemlendirici: *isim* Vücudun su ihtiyacını artırıcı olana denir. Nemi artırmaya yarayan...

Su aynı zamanda doğal nemlendirici sayılıyor

nergis: *isim* Beyaz ve sarı renklerde olabilen şemsiye biçiminde, açılmadan önce bir kalıpla kapanmış durumda olan; boyu 80 cm'ye kadar uzayabilen soğanlı bir süs bitkisidir.

Kadın, eğer sarı nergis oyası takmış ise ayrılık kesindir

nesne: *isim* Belirli bir hacme ve ağırlığa sahip olan dünyadaki her şeye denir.

Bir kavramın, bir olayın, kişinin veya nesnenin "özel bir gün"ü oldu mu, bilin ki o, hayatın dışına çıkmıştır.

neşe: *isim* Mutluluktan kaynaklı sevinme durumuna denir. Sevinç...

Çok meşhur bir yolcu gelecek de onun için böyle sevinç ve neşe içindeyim.

neşeli: *isim* Sevinçli demektir. Şen...

Kimi zaman ağırbaşlı, zaman zaman neşeli, bazen çığlık çığlığa idi.

nevale: *isim* İnsanın acıktığında yanında yemek için aldığı azık demektir.

Bu yolculukta benim bulduğum en iyi nevale kitaplardır.

nevi: *sıfat* Çeşit, tür demektir.

Bu tarz okumalar bir nevi nefes almak gibiydi hayatın boğucu zamanlarında.

nevruz: *isim* Yılın ve baharın ilk gününe, mart ayının 21. gününe denir.

Nevruz çiçekleri açıp da bahar gelince böcekler de hareketlenir hemen.

nezaket: *isim* Başka insanlara karşı son derece saygılı davranma durumuna denir. İncelik...

Bütün efendiliğimi ve nezaketimi takınıp sesime nazik bir ton vererek konuşmaya başladım.

nice: *zarf* Uzun zaman sonra, ne kadar sonra anlamına gelir.

Nice zamandır senin gelişini bekliyorduk.

niçin: *zarf* Neden anlamına gelen bir soru sözüdür.

Niçin onlardan birini seçmek istemiyorsunuz?

nida: *isim* Ses demektir. Seda, savt...

Yumuşak bir nida ile konuşmaya başladı.

nihayet: *zarf* Sonunda anlamındadır.

Nihayet büyük gün gelmişti.

nihayetsiz: *sıfat* Sonsuz demektir. Sonu gelmez...

Nihayetsiz hayallere sahiptir insanoğlu.

nikbin: *isim* Her olaya iyi tarafından bakan kimselere denir. İyimser...

İyimser yahut eski tabiriyle “nikbin” dediğimiz insanlar sadece kendileri için değil diğer insanlar içinde çok lazımdır.

nimet: *isim* Allah'ın insanlara bahsettiği maddi, manevi her türlü imkana denir.

Ne mutlu sana ki zamanı idrak edensin. Bu büyük nimetin kadrini bilensin.

nine: *isim* Yaşlı kadın anlamındadır.

Ayşe Nine içeride. Katmerlerin yayılışını seyretmeyi çok istediği hâlde gidemiyor.

ninni: *isim* Bebekleri uyutmak için söylenen ezgili ve kafiyeli türkülere denir.

Bir ninni söylemeye başladı Gülizar Nine.

nişanlılık: *isim* İki çiftin evlilik yolunda etrafındakilere evlendiklerinin duyurdukları zamandan evlendikleri zamana kadar olan dilime denir.

Nişanlılık evresi insanların birbirini tanımaları için iyi bir fırsattır.

nitelikli: *sıfat* İçerik ve şekil bakımından kaliteli anlamındadır.

Türkçe ile ilgili ne kadar az nitelikli kaynak var?

nizam: isim Düzen demektir.

Nizam altına girmeyen su sel olur yıkar, geçer.

nohut: isim Baklagillerden, çiçekleri sarımtırak, renkte tanesi baklaya benzeyen, birleşik telek yapraklı, ana yurdu Akdeniz kıyıları olan bir bitkidir.

Nohut kadar küçük bir demir parçasını alıp kapının kenarına sıkıştırdı.

nokta: 1. isim Seviye demektir.

Aksi hâlde geçmişte millî kültürün ulaşabileceği en yüksek noktaya eriştiği kabul edilmiş olacaktır.

2. isim Yer, bölüm, kısım anlamına gelir.

Yaradılışı onu doğrudan doğruya karanlıklar içinde aydınlık noktaları aramaya götürür.

3. isim Çok küçük boyutta olan işarete denir.

Dönen biri için yalnızca iki nokta olduğu yerde duruyor gibi görünür.

noktacık: isim Küçük nokta demektir. Minnacık...

Küçük bir noktacık kir için bütün gömleği yıkardı.

normal: sıfat Alışlagelen, her zaman kabul görmüş, olağan anlamına gelir.

Normal şartlarda bu anlaşmaya kimse onu ikna edemezdi ama babam rica edince hemen yumuşayıverdi.

nota: isim Müzik eserlerinde sesleri gösteren işaretlere denir.

Çoğu insan nota bilgisine sahip olmasa da çok güzel türküler söyleyebilir.

not almak: fiil Konuşan insanların söylediklerinden önemli görülenleri yazıya geçirmeye denir.

Bunları not alıyor musun?

nöbetçi: isim Nöbet bekleyen kimseye denir.

Nöbetçiler seni duymadı.

nötr: isim Etkisiz anlamındadır.

Su içindeki ph, suyun asitlik, bazik ya da nötr karakterlerde olduğunu ortaya koyar.

numara: 1. isim Bir şeyin sırasını gösteren sayı veya rakamlara denir.

Ahizeyi kaldırıp numaraları tuşlar.

2. isim Oyunlarla, çeşitli şekillerle demektir.

Kumluğa uzanmış, kayalardan türlü numaralarla denize atlayanlara bakıyordu.

numaralı: sıfat Numarası olana denir.

Numaralı tribün bize göre değil.

nur: isim Manevi aydınlığa, ışığa denir.

Yaşlı yüzünde hemen insanı tesir altına alan bir nur belirirdi.

nüans: isim İnce fark demektir. Ayrıntı...

Ufak nüanslarla kaybettikleri maçın ardından derin bir üzüntü içinde yolculuğa çıkarak daha da onları yıpratıyordu.

nüfus: isim Bir bölgede, bir yerde yaşayanların toplam sayısına denir.

Dünya nüfusu günden güne artıyor.

oba: isim Göçebe insanların konakladıkları yere, orada oturan insan topluluğuna denir.

Günlerden bir gün, köprüsünün yanına bir yörük obası konmuş.

ocak: isim Fırın, yemek pişirilen ateşli yere denir.

Ocak yanıyordu, onları ocağa attı.

ocakbaşı: isim Ateş yakılıp etrafında toplanan yere denir.

Osman emminin kahvesinde ocak başı sohbetleri olurdu.

od: isim Ateş anlamındadır.

Obanın yanındaki bu ıssız alana gelip büyükçe bir od yakarlardı.

oda: isim Evin oturmak, uyumak, gündelik işleri yapmak için ayrılmış bölümlerinden her birine denir.

Doğruca benim yattığım odaya girdi.

odacı: isim Kurum ve kuruluşlarda getir götür işlerini yapan görevliye denir. Hizmetli, hademe...

Fakat birdenbire yan tarafımızda odacılardan biri atıldı.

odcu: isim Şehirde yaylalara çıkan insanlara verilen addır..

Yıllar önce "Odcu Haftası"na gidecek miyiz? diye soran kızına cevap veren bir annenin ağızlı sözleri kulaklarımda çınliyordu.

oğlak: isim Keçinin yavrusuna denir. Çepiç...

Oğlak, sığır, davar peşinde koştum.

oğlancık: isim Küçük erkek çocuklara verilen addır.

Gözleri aydın oldu, üç oğlancık doğunca.

oğul: isim Erkek evlada denir.

Ana oğul uzun uzun konuştular, birlikte yemek yediler.

oğuşturmak(ovuşturmak): *fiil* Elini bir nesnenin üzerinde aşağı, yukarı veya sağa, sola sürtmeye denir.

Seninle tanıştırmak istediğim daha pek çok arkadaş var, Dilek (Lambayı oğuşturur.).

okaliptüs: *isim* Boyu 100 metreyi aşabilen, toprağın suyunu çekerek yerin bataklık duruma gelmesini önleyen, asıl yurdu Avustralya olan bir ağaçtır. Sıtma ağacı...

Okaliptüs ağaçları çok uzun boyutlara ulaşabilir.

oklava: *isim* Hamur işlerini açmakta kullanılan ince, silindirik şekilde değneğe denir.

Bir taraftan katmerleri açıyor diğer taraftan oklavayı bana uzatıyordu.

oksijen: *isim* Havada beşte bir oranında bulunan, hidrojenle birleşerek suyu oluşturan, atom numarası 8, atom ağırlığı 16 olan; rengi, kokusu ve tadı olmayan bir gazdır. Müvellidülhümüza, simgesi (O)...

Vücut hücrelerine oksijen ve besin maddelerinin taşınmasına da yardımcı olur su.

okyanus: *isim* Kıtaları birbirinden ayıran ve denizlerin oluşturduğu büyük su kütlelerine denir.

Okyanusların dev dalgalarında sallanan gemiler gibi rüzgarda sallanıyorduk.

olağan: *isim* Alışlagelmiş, normal demektir.

Elbiseyi bana uzatıp olağan bir sesle seslendi.

olağanüstü: *sıfat* Gerçekten çok farklı, alışlagelmişin üzerinde olana denir. Fevkalade...

Masallar olağanüstü olayların ülkesidir.

olanak: *isim* İmkan demektir.

Bütün olanaklarını seferber etmesine rağmen bir türlü bu bataktan kurtulamıyordu.

olanaksız: *sıfat* Gerçekleşmesi mümkün olmayan demektir. İmkansız...

Hareketsizlik canlı cansız tüm varlıklar için olanaksız bir durumdur.

olası: *sıfat* Mümkün, olacağı sanılan demektir. Muhtemel...

Bu tarz mesajların yüzyıllar sonrası insanına ulaşabilmesi olası görünmektedir.

olasılık: *isim* Bir şeyin olabilirlik durumuna denir. İhtimal...

Bozguncuların ortaya çıkma olasılığının belirlediğini ve acilen çözüm üretilmesi gerektiğini söyledi.

olay: *isim* Ortaya çıkan, meydana gelen durumların hepsine denir. Hadise, vakıa...

Hangi olaylar bu sefil hayatın pençesine atmıştı bu adamı?

olgun: 1. *isim* Olgunlaşmış demektir.

Olgun bir karpuz gibi yarıdır içim.

2. *isim* Görgü ve bilgisi belli bir kıvama gelmiş, hal ve hareketlerinde ağırbaşlı olan kimselere denir. Kamil...

Sahipleri iyi ahlaklı, olgun kimselerdir.

olta: *isim* Balık tutmaya yarayan, misinaya bağlı bir kancası olan araca denir.

Baba yadigarı oltasını yeniden yerinden çıkarttı.

olumlu: *sıfat* Kabul edilebilir, lehte olana denir. Onaylanan...

Bizim için çok olumlu bir haberdirdi bu.

olumsuz: *sıfat* Hoşa gitmeyen, kötü ve aleyhte olana denir.

Kafanızda sizi bir ağ gibi saran olumsuz düşünceleri ana sebebi yine sizin dünyaya bakış açınızdır.

oluşum: *isim* Bir şeyin meydana gelme evrelerinin hepsine denir.

Lohusalık döneminde sütün oluşumu için de suyun önemi büyük.

omuz: *isim* Kolların gövdeye bağlandığı ve vücudun her iki tarafında bulunan kısma denir.

Omuzundaki tozları silkeleyerek çıkan tozlara bakar.

onaltılık: *isim* Bir notanın on altıda biri uzunluğunda olan notaya denir.

Nota adaları sayı ile yazılırken birleşik yazılır: oniliklik, onaltılık vb.

onaylamak: *fiil* Yapılan bir işi kabul ettiğini bildirmek, tasdik etmek demektir. Tasdiklemek...

Başını ikide bir sallayarak onayladığını belli ediyordu.

onbaşı: *isim* On askerinin başındaki rütbeli askere denir.

Marşa önce Hamza Onbaşı 'yla birkaç er mırıldanarak katılmıştı.

onca: *zarf* O kadar, çokça anlamına gelir.

Onca işin gücün arasında bir de balık temizleme çıktı.

onlar: *zamir* Türkçede 3. çoğul kişiye verilen addır.

Onlar bizim aslında nasıl insanlar olduğumuzu bilmiyordu.

onur: *isim* Bir insanın kendine karşı öz saygısına, şeref ve haysiyetine denir. İzzetinefis...

Aramızda bir anlaşmazlık oldu, yiğitlerimiz bunu onur meselesi yaptılar.

oralı: *sıfat* Oradan olana denir.

Babam hemen değiştirir umuyordum ama o hiç oralı değildi.

oran: **isim** İki bütün arasında çeşitli yönlerden bulunan bağlantı miktarına denir.

Bu oran, örneğin yetişkin bir kadında yüzde 65 iken yeni doğan bir bebekte yüzde 75'i buluyor

orasi: isim O yer anlamında bir sözdür. Ora...

Orası öyle güzel bir yer değildi.

oratoryo: isim İçerisinde oyun bulunmayan, solo ve koro seslerle orkestra için kaleme alınmış müzik eserlerine denir.

Onun hayatını, kişiliğini ve başarılarını konu alan bir oratoryo düzenleyebiliriz.

ordu: isim Devletlerin silahlı güçlerinin tamamına denir.

Katıldığı savaşlarda orduyu çok iyi yönetmiştir.

organ: isim Vücudu oluşturan ve her birinin bir görevi olan parçalara denir.

Su kayganlık veren bir madde olması nedeniyle birçok organın oluşma aşamasında gerektiği gibi çalışmasını sağlıyor.

organizasyon: isim Belli bir düzenle kurulmuş kurumlara denir. Kuruluş, teşkilat...

Birçok basımevleri ve başka organizasyonlar, sık sık buna benzer günler ve törenler düzenlerler.

orijinal: isim Kendine has, özgün olan anlamındadır.

Orijinal tatlar ve lezzetler sunmada Anadolu çok mahirdir.

orkestra: isim Çeşitli çalgılardan oluşan müzik topluluğuna denir.

Şefin verdiği emirleri orkestra harfiyen uyguluyordu.

ormanlık: sıfat Ormanlarla kaplı olan anlamındadır.

Otobüsümüz ormanlık bir yerden süzülüp bir sırtı dolandı.

ortaklaşa: isim Birlikte, el birliğiyle, ortak olarak anlamına gelir. Müştereken, kolektif...

Çeliğe gelince ortaklaşa kullanılır. Çelik çomağın en sevdiğim yönü başarıyı yalnızca rastlantıya bırakmamasıdır.

ortaklık: isim İki veya daha fazla kişinin bir yarar gözeterek, anlaşmalı olarak bir araya gelmelerine denir. Şeriklik, iştirak...

Büyük şirketlerin kurdukları ortaklıklar ayakta kalmalarını sağlıyor.

ortalama: sıfat İki veya daha fazla sayının toplamının sayı adedine bölünmesiyle ortaya çıkan sayı değerine denir. Vasati...

Bu olay bir ormanın içini, çevresinden ortalama 10 derece kadar daha serin tutuyor.

ortalık: isim Bulunulan yere denir. Çevre...

Sadece durmuş, ortalıktaki telaşı izliyorum.

ortam: isim Canlı varlıkların doğal olarak yaşadıkları maddi koşulların tümüne denir.

Ortam sessiz ve sakindi. Dal bile kıpırdamıyordu.

ortanca: isim Büyük ve küçük arasında ortada kalana denir.

Beni köyde Çatılmışların ortanca gelini dokudu.

otçu gelmek : fiil Yaylalara şehirden ve alçak kesimlerden bir kısım insanın ziyarete gelmesine denir.

Çünkü perşembe ve cuma günleri yaylaya 'otçu' gelirdi.

otel: isim Yolcu ve misafirlere konaklama imkanı sağlayan ticari kuruluşlara denir. Han...

Bizim otel için bundan güzel reklam olur mu?

otelci: isim Otel işleten kimseye denir.

Otelci , evet efendim, geleceğinizden haberim vardı, dedi.

otobüs: isim Yolcu taşımaya yarayan motorlu, çok koltuklu araca denir.

Otobüsümüz ormanlık bir yerden süzülüp bir sırtı dolandı.

otomobil: isim Genelde şahısların ya da ailelerin kullandığı dört tekerli motorlu araca denir.

Yerli otomobil üretimi önümüzdeki yıl daha da hızlandırılacakmış.

otorite: isim Emretme, yasaklama veya izin verme yetkisine sahip; hakkı ve gücü olana denir. Sulta, velayet, yetke...

Hiçbir otoriteye boyun eğmem diyen insanlar tatlı dil karşısında erirler, yumuşarlar.

otoriter: sıfat Emretme, yasaklama veya izin verme yetkisine sahip olanların yönetim şekline denir. Otoriteli...

Babaannem her zamanki otoriter tavrıyla etrafa emirler yağdırıyor

otuz beş: isim Üç onluk ve bir beşlikten oluşan yeni sayıya denir.

Tahmini otuz beş yaşlarında idi.

ova: isim Çevresine göre düz ve verimli ; genellikle tarım için kullanılan alanlara denir. Geniş düzlük, yazı...

Konya Ovası'na bir uzay üssü kuracakmış.

oy: isim Seçimlerde kişilerin yaptığı tercihlerin her birine denir.

Mahkemesinin kurulması oy birliği ile kararlaştırıldı.

oyynamak: 1. fiil Eğlenmek , vakit geçirmek için birlikte oyun kurmaya denir.

Belki mahalledeki takımda bile oynatmazlardı.

2. *fiil* Sahneye konulmak, sergilenmek demektir.

Bu sahnede oynanmakta olan oyunu, bizim burada Yıldız Kenter hanımımız oynamaktadır.

oyuncu: 1. *isim* Oyunlardaki kişilerin her birine denir.

Tek başına oynanmaz, alıştırılmalar bir yana arkadaş arkadaşta tadı çıkar. Oyuncunun yönelme duygusunu ölçülü kılar.

2. *isim* Tiyatroda sahnede piyesi sergileyen kişilerden her birine denir.

Oyuncular seyircilerin alkışları eşliğinde sahneden indi.

ozon: *isim* Oksijenden oluşan, molekülünde üç atom bulunan, ağır kokulu, gaz durumundaki basit elemente denir.

Dünyanın dengesi bozulmak üzere, delinen ozon tabakası yama tutmaz oldu

öd: *isim* Karaciğerde hazmı kolaylaştırmak için salgılanan sarımsı ve acı sıvıya denir.

Gelincik Çarşısı ayrıca bir büyük yolun iki tarafında olup öd, amber, misk gibi güzel kokular satılırdı.

ödeşmek: *fiil* Birbirine borcunu ödemek anlamına gelir. Fitleşmek...

O bana bir avuç para verdi, ben ona bir avuç ceviz verdim. Böylece ödeşmiş olduk.

ödev: 1. *isim* Görev demektir.

İncelemek, öğrenmek her Türk'ün görevidir, Araştırıp okumak, topyekûn ödevidir.

2. *isim* Öğretmenlerin bir derste öğrencilere verdikleri ders dışındaki görevlere denir.

Derslerine günü gününe çalışmayan, ödevlerini günü gününe yapmayan bir öğrenci, konular ilerledikçe, ödevler biriktikçe artık bunların altından kalkamayacaktır.

ödül: *isim* Başarılı bir iş karşılığında verilen hediyeye denir.

Yarışlarda derece alanlara ödüller verilir.

ödüllendirmek: *fiil* Başarılı bir iş karşılığında hediye vermeye denir.

Okul idareleri de her dönemde teşekkür ve takdir yazılarıyla bizi ödüllendirirdi.

öfke: *isim* İnsanların canını sıkan bir durum karşısında duydukları kızgınlık ve hiddete denir. Gazap, hışım...

Öfkesine hakim olmak isteyen sabretmeyi bilmelidir.

öfkelenmek: *fiil* İnsanların canını sıkan bir durum karşısında kızgınlık ve hiddet duymalarına denir. Öfke duymak, hiddetlenmek, kızmak...

Bu küstah sözlerine öfkelendi.

öfkeli: *sıfat* Kızgın olana denir. Öfke duymuş kimse...

Ne kadar öfkeli olursanız olun tatlı dil sizi sakinleştirir.

öğrenim: isim Herhangi bir alanda bilgi ve beceri elde etmek için yapılan eğitim faaliyetlerinin tümüne denir.

Öğrenim hayatı boyunca hep disiplinli çalışmıştı.

öğretim: isim Bir amaca yönelik bilgi verme işine denir.

O gecenin izlenimlerini, o zaman fakültenin öğretim üyesi olarak çalıştığı için addetme gereği hissetti.

öğretmen: isim Öğretme işini yapan kişiye denir.

Sonunda sandığı kırmaya karar verirler, sandık kırılır, öğretmen işin farkına o zaman varır.

öğretmenevi: isim Öğretmenlerin konaklama ihtiyaçlarının karşılandığı binalara denir.

Bir gece öğretmenevinde konaklayıp sabah yola çıktılar.

öğün: isim Yemek vakitlerinden her birine denir.

Yemek öğünlerine dikkat etmeyen hastalar ani ataklar geçirebilir.

ökse: isim Kuş yakalamak için bir macuna bulanmış değneğe denir.

Bunları bir ufacık ağacın altına çığırkan kafesiyle bırakırlar, ağacın her dalına ökseleri bağlarlardı.

ökseotu: isim Elma, armut, ıhlamur, kiraz, erik vb. ağaçların dalları üzerinde asalak olarak yaşayan, üzüme benzer yemiş veren, ökse otugillerden saplarından ökse çıkarılan bitkiye denir.

Gelinciklerin yakınında ilginçti ama birkaç parça ökseotu buldu.

öksüz: sıfat Anne ve babası ölmüş kimseye denir.

İki yavrucuğumu da öksüz bırakma!

ölçü: isim Sayılabilen maddeleri kabul görmüş birimlerle taratmaya, değerini öğrenmeye denir.

Ölçü ve tartıda hile yapmak büyük günahdır ana.

öleyazmak: fiil Ölüme çok ama çok yaklaşmak demektir.

Bu uçurumun kenarında öleyazmak kaderde olsaydı ölecektik elbet.

ölü: isim Ölmüş insana verilen addır. Mevta, rahmetli...

Ölü dirilmez, yüz kuruşa Amerika'ya gidilmez; her büyük adam bizimle konuşmaz.

ölüm: isim Canlıların hayatlarının sona ermesine denir.

Ölüm kışa benzer, yüzü soğuktur ama nasıl ki kıştan sonra bahar vardır öyle de ölümden sonra ahiret baharı gelecektir.

ömrümce: *isim* Ömrüm boyunca demektir. Hayatı boyunca...

Ömrümce böyle rezalet görmedim, duymadım.

ömür boyu: *zarf* Hayatta kaldığı, yaşadığı sürece anlamına gelir.

Yaşlı annesi bir ömür boyu evlatlarını başında toplamış, onları bir arada tutmuştu.

önce: *zarf* Başlangıçta, ilk olarak anlamındadır. Sonra karşıtı...

Kesinlikle önce insan plan yapmalı sonra harekete geçmelidir.

öncelik: *isim* Bir şeyin bir başka şeyden önce gelmesi durumuna denir. Takaddüm...

Niye o zaman öncelik kültüre verilmiş?

öndeki: *isim* Ön tarafta olana kimseye denir. Arkadakinin karşıtı...

Öndeki askerler hücumla kalktı.

önder: *isim* Bir topluluğu yöneten ve onlara liderlik eden kimseye denir. Lider...

Öyle millete önder olmak kolay iş değildir. Sabır ister, zeka ister; dengeli olmayı gerektirir önderlik.

önem: *isim* Bir şeyin özellik ve değer bakımından öncelikli olmasına denir. Ehemmiyet...

Her şeyi önem sırasına göre yapmalısınız.

önemli: *sıfat* Önem verilen anlamına gelir.

Bu tür içecekler vücuttan önemli miktarda su kaybına neden oluyor.

önemsiz: *sıfat* Herhangi bir değer taşımayan, diğerlerine göre önemi olmayana denir.

Bu saatten sonra burada olması benim için çok önemsizdi.

öneri: *isim* Sorunların çözümü için kişilere sunulan görüşlere denir. Tavsiye, teklif...

Kız oğlanın önerisini kabul etmişse, kırmızı gül takarak "Ben de sana âşığıım." yanıtını verir.

önermek: *fiil* Sorunların çözümü için kişilere görüş sunmaya denir. Tavsiye etmek, teklifte bulunmak...

İnsanlara bir şeyi önerirken kendiniz uyguluyor musunuz önce ona bakın.

önlem: *isim* Sıkıntılı bir durumdan kurtulmak için kullanılan yöntem denir. Tedbir...

Bütün önlemleri almadan inşaata başlarsanız olumsuz bir durumda çok sıkıntı çekersiniz.

örgü: *isim* İlmiklerin birleştirilmesiyle tığ, şiş veya makine ile örülene denir.

İğne, iplik tutamayacak yaşa gelene dek bu örgüyü yapmayı sürdürürler. Tüm

örgütlü: *sıfat* Belirli kurumsal bir yapıda oluşturulmuş, teşkilatlandırılmış demektir.

Düzenli, örgütlü bir şehir tiyatrosu hâlinde yeniden yaşantıya kazandırıldı Türk tiyatrosu.

örmek: *fiil* İplik ve yün gibi şeyleri birbirine dolayarak bütünlük oluşturacak şekilde işlemeye denir. Dokumak...

Oyayı ören kişiler oyalarına çeşitli anlamlar yüklerler.

örtü: *isim* Bir şeyi örtmek için kullanılan nesnelere denir. Kuvertür, settare...

Şehitlerin son örtüsü üzerlerinde en son giydikleri kıyafetler ve al bayraktır.

öte yandan: *zarf* Diğer yönden, başka bir taraftan anlamına gelir.

Öte yandan bir genç kıza âşık olan delikanlı, âşkından sararıp solduğunu anlatmak için sarı gül taşır.

öteki: *zamir* Öbürü, diğeri anlamına gelir.

Sarışın çocuk, ötekilerle beraber suyu kucaklıyordu.

ötmek: *fiil* Kuşların veya böceklerin farklı tonda ses çıkarmalarına denir.

Kuşların ötmeleri duyulmaz oldu bir yıldır. Sonunda muratlarına erdiler.

ötürü: *zarf* Bir şey yüzünden, bir şeyden dolayı anlamında kullanılan bir sözdür.

Dolayı...

Bu düşüncemden ötürü kendime kızıyorum.

öykücülük: *isim* Öykü yazma işine denir. Hikayecilik...

Bizde öykücülük deyince akla ilk Ömer Seyfettin gelir.

öyküleyici: *sıfat* Olayları geçmiş zaman kullanarak hikaye anlatır gibi yazma şekiline denir.

Öyküleyici anlatımda farklı anlatıcılarla karşılaşırız.

öyle: *zarf* O kadar, o derece, o denli anlamına gelir.

Öyle zor zamanlardan geçiyorduk ki tarifi imkansızdı.

Sonra öyle bir vurdu ki beline, uçtu gitti ötelere.

öylece: *zarf* O şekilde, öylelikle demektir.

Yukarıda yazılan büyük saraylara yer altı su yolları ile bölüştürülmüştür. Öylece evden eve gider.

öyleyken: *zarf* O biçimde iken, tam da o şekilde iken demektir.

Öyleyken, hiç de kızmaz, her zaman aynı yüzle karşılarlar beni.

öz: 1. *isim* Kendi anlamına gelir.

Öz vatanında garip kalmaktan daha incitici ne olabilir?

2. *isim* Bitkilerin kök, dal, budak ve gövdelerinin iç kısımlarındaki sıvı maddeye denir.

Ağaçların özleri kabuklardan akmış ve güneşin ışıltıları ile parlıyordu.

özdeyiş: *isim* Söyleyeni belli olan kısa ama özlü sözlere denir. Vecize, kelamıkibar, aforizma, motto, ülger...

Özdeyişlerle atasözleri çoğu zaman birbirine karıştırılır.

özel: *sıfat* Dikkate değer biçimde anlamına gelir.

Konuşmalarında da bu konuya özel önem vermiştir.

özü: *isim* Bir kimseye veya şey has, sadece ona ait olana denir. Mahsus, öze...

Anadolu insanına özü öyle güzel bir misafirperverlik anlayışı vardır ki anlatılmaz ancak yaşanır.

özgürlük: *isim* Bir kısıtlama veya zorlama olmaksızın, herhangi zorlayıcı bir koşulda olmadan serbest bir şekilde düşünme ve davranma durumuna denir. Hürriyet...

Yaylada zamanın nasıl geçtiğini bilmezdik. Yayla çocuklar için sınırsız özgürlük demektir.

özlem: *isim* Bir kimseye veya şeye uzak kalmaktan kaynaklı özlemeye denir. Hasret...

Mutluluk nedir bilen var mı? Var. Böyle bir duygunun özlemini çekenler...

özel: *sıfat* Kişiden kişiye değişkenlik gösteren ve kanıtlanamayan anlamına gelir. Görüş, sübjektif...

Özel cümlelerde kişisel görüş söz konusudur.

pabuç: *isim* Ayakkabı demektir.

Oysa ben çok seviyorum yeni pabuçlarımı

paçavra: *isim* Eski veya değersizleşmiş kumaş parçasına denir. Çaput...

Kaldır şu paçavraları şuradan!

padişah: *isim* Osmanlı Devleti'nde ülkeyi yöneten devlet başkanına verilen addır.

Fatih'e gelinceye kadar padişahların sarayı bu idi.

padişahlık: *isim* Bir devletin başında devlet başkanı olma durumuna denir. Hükümdarlık, sultanlık...

Koca Sinan, Yavuz Sultan Selim'in padişahlığı zamanında İstanbul'a gelip "Yeniçeri Ocağı"na girdi.

pahalılık: *isim* Bir ürünün fiyat açısından değerinin yüksek olma durumuna denir.

Bu pahalılıkta yeter mi? Başka atölyelerden yirmi beş lira veriyorlar ama gidemiyorum.

pala bıyıklı: *sıfat* Uzun ve gür, sarkık bıyığı olan kimseye denir.

İki dakika geçmeden odanın sedef kakmalı ceviz kapısından palabıyıklı, iri, levent, şen bir adam girdi.

palto: *isim* Havalar soğuduğunda üzere giyilen kalın kumaştan giysilere denir.

İstersen paltonu asabilirsin.

pamuklu: *sıfat* İçerisinde pamuk karışımı olan demektir.

Pamuklu kumaştan bir çift kazak aldı.

papatya: *isim* Baharda kırlarda ortası sarı çevresi küçük beyaz yapraklı çiçekler açan kısa boylu, yıllık otsu bitkiye denir.

Papatyalar açmaya başlayınca yeşillikler birden beyaza bürünür.

papazkaçtı: *isim* Kartlarla oynanan bir iskambil oyunudur.

Hatta bazı akşamlar fincan ve papazkaçtı oynayan ev halkına bile uymazdık.

paraşüt: *isim* Havadan atlayanlar veya atılan cisimlerin aşağıya güvenli ve yavaş bir şekilde inmesini sağlayan araca denir.

Kar taneleri yere paraşütle iner gibi usul usul iniyor.

paravana: *isim* Yapılarda bazı bölümleri ayırmakta kullanılan, menteşelerle birbirine bağlı birkaç parçadan oluşan ve, katlanır, taşınır çerçeveli perdeye denir. Paravana...

Bir paravanaya küçük, beyaz perde asılır.

parça parça: *zarf* Parçalanmış bir şekilde, bölük bölük anlamına gelir.

Gökyüzünde parça parça bulutlar rüzgarla birlikte doğuya doğru hareket ediyordu.

parmaklık: *isim* Tahta veya demir çubuklarla dikey ve yatay biçimde birleştirilmiş bölmeye denir. Korkuluk...

Balkon parmaklıklarına alnını dayamış, sokağı izliyordu.

pasaport: *isim* Yurtdışına çıkışlarda devletin belirlediği yetkili kuruluşlarca verilen gidilen devlet yetkililerince de geçerli olan belgeye denir.

Yurtdışına gitmek için öncelikle bir pasaport çıkarmalısınız.

paspas: *isim* Kapı önlerine ayakkabıların altındaki kirleri temizlemek amacıyla konulan plastik veya kıldan yapılmış tırtıklı sileceğe denir.

Kapı girişindeki paspaslar kirlenmişti.

patika: *isim* Kır ve engebeli yerlerdeki yaya yoluna denir. Keçi yolu, çığır, yolak...

Irmağın kıyısındaki patika yolu takip ederek köye ulaşabilirsiniz.

patlak: *sıfat* Patlayarak açılan yırtık veya yarığa denir.

Patlak tekerle daha ne kadar yol alabilirdik ki?

patlamak: *fil* Bir nesnenin güm diye ses çıkararak parçalanmasına denir.

Arada bir bazı da üst üste top patlar gibi bir şeyler patlıyor.

Bir şaşkınlık sessizliğinden sonra Meclis patladı: “Hayır! Aslaa a! Olmaz öyle şey!”

patlıcan: *isim* Kalın saplı, mor renkli, uzunca yapraklı patlıcangillerden otsu bitkidir.

Bahçede birkaç evlek patlıcan fidesi dikilmiş, hemen yanında domates fideleri epey fazlaydı.

patron: *isim* Bir ticaret veya sanayi kuruluşunun sahibi olan kimseye verilen addır. İşveren, baş...

Patron hemen araya girdi ve tok bir sesle konuşmaya başladı.

paydos: *isim* İşe ara verme veya geçici olarak bitirme vaktine denir.

Paydos vakti gelmiş, vakit de bir hayli ilerlemişti.

paye: *isim* Rütbe, makam, mevki anlamına gelir.

Kendisine herhangi bir paye vermeden gayretle ve mütevazı bir şekilde çalışmaya devam ediyordu.

payitaht: *isim* Osmanlı Devleti’nde yönetim merkezine denir. İstanbul...

Payitahtta büyük bir yangın çıkmıştı o zamanlarda.

pazar: 1. *isim* Haftanın son gününe verilen addır.

Efendim, pazar akşamı temsilimize davetlisiniz.

2. *isim* Alışveriş için semtlerde kurulan sergilere denir.

Akşam üstüne doğru, mahalle pazarlarında adeta yaya kaldırımlarına tezgah kurulur.

pedal: *isim* Bir aracı ayak kuvveti ile çalıştırmaya yarayan, dönerek hareket eden düzeneğe denir.

Bisikletin pedallarındaki arızayı yaptırıp ben de onlara katılacaktım.

pembe: *isim* Beyaz ve kırmızı karışımı oluşan açık renge denir.

Elindeki pembe ayıcığı sıkı sıkı tutuyor, bir taraftan da etrafı izliyordu.

penceresiz: *isim* Penceresi olamayana denir.

Terk edilmiş, kapıları kırılmış ve penceresiz bir eve rast gelmişlerdi. Bu soğukta bunlara bakacak da değildiler.

pençe: *isim* Etkisi çok büyük ve etkisinden kurtulmanın zor olduğu güce denir.

Ölümün pençesinden bu zamana kadar kurtulan hiçbir insanoğlu yoktur.

perde: 1. *isim* Camlara asılan ve içeri göstermeyen örtüye denir.

Perdeler lime lime olmuştu.

2. Tiyatro sahnesinde seyirciler ve oyuncularını ayıran örtüye denir.

Oyunun konusuna göre bir veya birkaç kişi, perdenin arkasından, karşılıklı konuşurlar.

3. Tiyatro oyunlarında bölümlerin her birine verilen addır.

Bu arada oyunun birinci perdesi kapanmıştır.

perdeli: *sıfat* Perdesi olan demektir.

Hint kumaşından ağır perdeli küçük, loş bir odada katibin bıraktığı kâğıtları okur.

perdelik: *sıfat* Bölümlük, bölümden oluşan anlamındadır. Kısımlık...

Üç perdelik bir oyundu bu.

perhiz: *isim* Zayıflamak ve formu korumak için kullanılan beslenme programına denir.

Diyet...

Son zamanlarda perhizine hiç dikkat etmiyordu.

peri: *isim* Masallarda genellikle uçan olağanüstü varlıklara denir.

Masalların en önemli karakterlerinden biri de perilerdir.

perişan olmak: *fiil* Kötü duruma düşmek, acınacak bir durumda olmak anlamına gelir.

Bu dağ başında aç bir şekilde perişan olup gideceğiz.

Perşembe: *isim* Haftanın dördüncü gününe denir. Çarşambadan sonraki gün...

Her perşembe semtimizde mahalle pazarı kurulurdu.

pervasız: *sıfat* Korkusuz demektir.

Bu kadar pervasız bir adam devletine, milletine yapılabilecek hakareti de kaldıramaz.

pervaz: *isim* Pencere veya kapı kenarlarındaki ensiz parçalara denir.

Pervazlara her sabah üveyikler konardı.

peş peşe: *zarf* Art arda anlamına gelir. Peşi sıra, birbiri ardınca...

Peş peşe iki ses işitildi. Bu sesler çok yakından geliyordu.

peşi sıra: *zarf* Art arda anlamına gelir. Peş peşe, birbiri ardınca...

Emirlerini birbiri peşi sıra söyledi. Herkes bu meselenin nasıl hallolacağını merak ediyordu.

petek: *isim* Arıların üzerine bal yaptığı, çıtadan yapılmış, kovanların içindeki altıgen ve delikli parçalara denir.

Karadeniz ormanlarında yaşayan bu ayılar aç kaldıkları zamanlarda arıcıların peteklerine dadanırdı.

peynir: *isim* Mayalı süttten elde edilen katı besin maddesine denir.

Bir gün boyunca birkaç dilim peynir yiyerek çalışmak zor oluyordu.

pihtılaştırma: *fiil* Sıvı durumdan katı bir duruma geçmeye denir.

Su kanın pıhtılaşmasına, kalp vuruşlarının ve kasılmaların düzenlenmesine yardımcı oluyor.

pınar: isim Çeşme demektir.

Bu pınarlardan türlü kuşlar, hayvanlar sulanır.

pide: isim Mayalı hamurun şekil verilerek odun ateşinde pişirilmesi ile yapılan genellikle yassı ve uzun ekmeğe denir.

Ramazan ayının en çok sevdiğim lezzetlerinden biri de susam ve yumurta karışımı pidelerdi.

piknik: isim Kırlarda yemek yemek ve eğlenmek için yapılan günübirlik geziye denir.

Piknik yapmak için hepimiz hazırдық.

pilavlık: sıfat Pilav için kullanılan veya uygun olan demektir.

Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

pis: sıfat Temiz olmayan demektir.

Canım çini soba ile sedirlere on lirayı çok gör de pis keçeye dört lira?

pisboğaz: sıfat Önüne gelen her şeyi iyi kötü ayırt etmeden yiyen kimseye denir.

Ne kadar pisboğaz biriydi anlatamam.

pisi pisi: zarf Kedileri çağırmak için “gel gel” anlamında bir sözdür.

Bu çiğerleri satın alan yaşlı bir teyze “Gel pisi pisi!” diye çağırarak mahallenin bütün kedilerini başına toplamış.

pişirmek: *fil* Besin maddelerini yüksek ısıda haşlayarak ya da yağda kızartarak yenip içilecek duruma getirmeye denir.

O gün, şölen günü ve yakılan ateşte etler pişiriliyor.

pişkin: sıfat Olgunlaşmış, büyümüş, kalınlaşmış anlamına gelir.

Yaş ağaç çabuk eğildiği için pişkin dallar seçilmelidir, yağmurlar bastırmadan koparılmaları gerekir.

pişkince: sıfat Saygısız bir biçimde demektir.

“O zeka işaretidir.” der pişkince.

pişman olmak: *fil* Yapılan işten dolayı rahatsız olmaya, “keşke yapmasaydım” diyecek bir durumda olmaya denir.

Bir gün elbet yaptıklarından pişman olacaksın ama o gün yanında hiç kimse olmayacak.

piyes: isim Oynanmak için yazılan tiyatro eserine denir. Oyun...

Piyes hakkındaki düşüncelerini almak için önce eşime sorardım. Onun zevki bir harikaydı.

plaka: isim Kara araçlarına takılan numaralı levhaya denir.

Yabancı plakalı bir araç sokağa girdi mi herkes meraklı gözlerle pencerelere çıkardı.

plan: isim Bir işi meydana getirmek için uyulması gereken ve tasarlanmış düzene denir. *Bazen yaptığımız planlar öyle kötü olur ki gerçekleşmeyince hayal kırıklığı yaşamamız kaçınılmaz hal alır.*

platform: isim Bir programa dayanan düşünce ve anlayışların birlikteliğine denir.

Böylece ortaya geniş, dinamik, genç ruhlu, global bazlı bir platform çıksa fena mı olur?

polat: isim Çelik madenine denir.

Deli Dumrul polat kılıcını sıyırdı.

pompa: isim Akışkanları bir yerden diğer bir yere iletmeye yarayan makineye denir.

Daha sonra paslanmaz çelik pompa grubu ile alınarak karbon filtrelerinden geçirilen su, filtrelerden süzülüyor.

portakal: isim Akdeniz bölgesinde yetiştirilen turuncgiller ailesinden irice, turuncu renkli meyveye denir.

Akdeniz bölgesinde portakal oyası, İç Anadolu'da domates veya elma olur.

posalı: sıfat Suyu alınmış yiyeceklerden arta kalan maddesi olana denir. Posası olan demektir.

Aynı biçimde lifli, posalı, tuzlu gıdaları artırmaları gerekiyor.

posta: isim Mektup demektir.

Askerdeki oğlundan bir posta gelmişti.

potansiyel: isim Var olan ama ortaya çıkmamış yetenek veya güce denir.

Potansiyeliniz ne kadar yüksek olursa olsun onu ortaya çıkaracak yalnız sizin gayret ve çalışmalarınızdır.

potasyum: isim 62,5 °C'de eriyen, 15 °C'de mum gibi yumuşak, , soğukta sert ve kırılğan, potasyum hidroksit içinde bulunan, atom numarası 19, atom ağırlığı 39,10, yoğunluğu 0,87 olan bir elemente denir. (K)

Gerekli miktarlarda sodyum ve potasyum hücrelerdeki su dengesinin düzenlenmesine yardımcı olur.

potin: isim Bağcıklı veya yan tarafı lastikli, ayak bileğini örtecek kadar uzun olan ayakkabıya denir.

Potinden bozma, eski bir ayakkabıydı.

pratik: *sıfat* Kişilerde bir işi yaparken uygulama açısından hızlı, doğru karar verebilme durumuna denir.

İş bilirdi, akıllıydı, pratik zekâsıyla kolayca işleri yapardı.

prens: *isim* Devletin başındaki kralların erkek çocuklarına denir.

kralın oğlu, bugün bizim otele geliyor. Büyük bir prens...

prenses: *isim* Devletin başındaki kralların kız çocuklarına veya erkek çocuklarının eşlerine denir.

Üzerindeki kıyafetle prensesler gibi olmuştu.

problem: *isim* Sorun, sıkıntı anlamına gelir.

Annemle ilgili bir problem mi var?

profil: *isim* İnsanın yüzünün yandan görünecek şekilde görünüşüne denir.

Seyirciye profilden görünecek şekilde oturmuş. Sahne

proje: *isim* Kurum ve kuruluşların yönetim organları tarafından onaylanmış, değişik alanlarda önceden plan ve programa alınmış, maliyeti hesaplanmış, kısa ve uzun vadeye bağlanarak özel kurum veya devlet adına gerçekleştirilmesi kabul edilmiş bilimsel çalışma tasarısına denir.

Bu proje ülke için büyük önem arz ediyordu.

propaganda: *isim* Bir düşünce veya görüşü inandırıcı kılmak ve başka insanlara duyurmak için yapılan sözlü veya yazılı çalışmalara denir. Yaymaca...

Siyasetçiler propaganda için meydanlara inmişti.

proteinli: *isim* İçerisinde protein bulunan demektir.

Et ve diğer proteinli besinleri fazla tüketen kişilerin de içilen su miktarını artırmaları gerekiyor.

prova etmek: *fiil* Bir tiyatro oyununu sahnede sergilemeden önce tekrarlamaya denir.

Oyunu yeniden prova etmek için sözleşip ayrıldık.

pudra şekeri: *isim* Dövülmüş, un haline getirilmiş şekere denir.

Hindistan cevizi ya da pudra şekerine bulanarak paketlenmeye hazır hâle geliyor.

put: *isim* Genellikle ilkel toplumlarda tahta ve demir gibi madenlerden yapılmış, çok farklı şekilde Tanrı olarak algılanan nesnelere denir. Sanem...

Hz. Muhammet putperestliği reddetmiş ve Mekke'nin fethi sırasında Kabe içindeki bütün putları devirerek ümmetine önemli bir mesaj vermiştir.

püskül: *isim* Süs olarak eşyaların uç kısımlarına takılan saçaklı ipliklere denir.

Perdenin alt kısmında yumuşacık püsküller sallanır, biz onlarla oynamaya bayılırdık.

radyo: *isim* Elektrik dalgaları kullanılarak seslerin iletilmesiyle yayın yapan istasyonlardaki sinyalleri alan ve sesleri dışarı yansıtan araca denir.

Radyolardan önemli bir haber işittik. Meğer cihan harbi patlak vermiş.

raf: *isim* Dolapların içinde araç gereçleri dizmek için yapılmış altılı üstü dizilere denir.

Raflardaki kitapların haftada bir tozunu alırdım.

rafineri: *isim* Çeşitli petrol malzemelerini arıtıp kullanılabilir hale getiren fabrikalara denir.

Petrol rafinerileri en çok ülkemizde Güneydoğu Anadolu 'dadır.

rahatlık: *isim* Herhangi bir üzüntüsü olmama durumuna denir. Rahat olma durumu...

Her insan rahatlık içinde yaşamayı hayal eder.

rakam: *isim* Sayıları göstermeye yarayan işaretlere denir.

Çocuklar, beni seviniz. Rakamlar çabuk öğrenilir.

rapor: *isim* Yapılan incelemeler sonucunda ortaya çıkan tespit, değer ve düşünceleri bildiren yazılara denir. Yazanak...

Raporları tek tek inceledi.

rastlantı: *isim* Herhangi bir sebebe dayanmaksızın öylesine olana denir. Tesadüf...

Çelik çomağın en sevdiğim yönü başarıyı yalnızca rastlantıya bırakmamasıdır,

ray: *isim* Trenlerin üzerinden gittiği demirden yola denir.

Rayların döşenme işi bitmek üzere idi.

reaksiyon: *isim* Karıştırılan veya yan yana gelen maddelerin birbirini etkileme durumuna denir. Tepkime...

Su kan dolaşımını düzenleyerek performansın ve reaksiyonun hızını artırıyor.

reddetmek: *fiil* Kabul etmemeye denir.

Bu sebeple onarın önerisini reddediyorum.

rehber: *isim* Bir yeri tanıtmak ve turistleri bilgilendirmek için çalışan uzman kişilere denir. kılavuz...

Hayattaki en önemli rehberimiz genelde anne babalarımızdır.

rehberlik etmek: *isim* Bir yeri veya bir şeyi tanıtmak, onun hakkında bilgilendirme yapmak demektir. Yol göstermek....

Anneannemin, anneannelerimizin lafları su serper yüreğime; yol gösterir, rehberlik eder.

rehin: *isim* Bir borcun karşılığında borç ödeninceye kadar teminat olarak alınan şeylere denir.

Çiftliğimi, mandıramı ve evimi rehine vereceğim.

reklam: *isim* Bir şeyi insanlara tanıtmak ve beğendirmek ve böylece satışını yapmak için yapılan çalışmalara denir.

Bizim otel için bundan güzel reklam olur mu?

rengarenk: *sıfat* Çok renkli demektir.

Bir zaman sonra da kozamı delip rengarenk kanatlı bir kelebek olarak uçup gideceğim.

renk renk: *zarf* Çeşitli renklerde, rengarenk anlamındadır.

Dokuduğu kitap, halıdan kilime, uçkurdan peşkire renk renk, sayfa sayfa açılır.

renklendirici: *isim* Renk veren maddelere denir.

Şeker, su, nişasta, sitrik asit, aroma ve renklendiricilerden oluşan bir karışımdan üretiliyor.

resimli: *sıfat* İçerisinde resim bulunan demektir.

Elinize hemen bir mizah dergisi yahut resimli bir magazin tutuştururlar.

restoran: *isim* Yemek pişirilip satılan işyerine denir. Lokanta...

Bir restoranda yemek yediniz. Sizin en çok dikkatinizi ne çeker?

reyha: *isim* Koku demektir. Rayiha...

Bir çiğdem reyhası duymayayım çocukluğuma giderim hemen.

rihtim: *isim* Deniz kıyısında gemilerin indirme bindirme yaptıkları yere denir.

Rihtimde çaresizce bekleyen kadınlar gözleri buğulu ufka baktıyorlardı.

rızık: *isim* Allah'ın yarattığı bütün varlıklara verdiği nimetlere denir.

Rızık veren Allah'tır, hiçbir kula el açmak yakışmaz bize.

ritim: *isim* Uyumlu düzen ve işleyiş demektir.

Doğadaki ritmi hissettiğiniz an aslında neden dünyada olduğunuzun farkına varırsınız.

robot: *isim* Manyetik ve elektronik olarak belirli işleri yapmak için tasarlanmış makinelere denir.

Bizden bir robot gibi çalışmamızı beklemeyin.

roman: *isim* Dünyadaki varlıklardan yola çıkarak gerçekleşmiş ve gerçekleşebilecek kimi zamanda fantastik olayları ele alan; olay örgüsü çok ve kahramanları kalabalık olay yazılarına denir.

Onun ne kadar romanı çıkmışsa hepsini bulur okurduk.

röportaj: *isim* Bir kişi ile soru cevap şeklinde yapılan ve gazete, dergi veya televizyonlarda yayınlanan araştırmalara denir.

Galiba benimle röportaj yapmak istiyorlar.

rugan: *isim* Ayakkabı ve çanta gibi şeylerin yapımında kullanılan parlak derilere denir.

Ben de bu yıl kırmızı rugan, bilekten bağlı bir çift ayakkabı beğenmişim

rüya: *isim* Uyku vaziyetinde bilinç altında görülen olaylara denir. Düş...

Bu rüya hiç bitmesin istemişim.

saatlerce: *zarf* Uzun bir zaman dilimince, saatler boyu anlamındadır. Uzun uzun...

Yaylalara saatlerce yürüyerek çıkan insanlar, şimdi kırklı yaşlarının üzerindeler.

sabahleyin: *zarf* Sabahın ilk saatleri, sabah vakti, günün ilk saatlerine denir.

Babam evdeyse sabahleyin erkenden tüyerim.

sabır: *isim* Sıkıntılı zamanlarda isyan etmeden geçmesini beklemeye, zorluklar karşısında dayanma gücüne denir.

Sabır acıdır, meyvesi tatlıdır.

sabretmek: *fiil* Sıkıntılı, üzüntülü vb. günlerin geçmesini ses etmeden bekleme eylemine denir.

İstediğim kadar sabredeyim, hiçbir işe yaramaz.

saçak: *isim* Kumaş parçalarından sallanan dağınık ve ipliksi parçalara denir

Oturduğu mor, çuha kaplı sedirin saçağındaki yumağı, altından, içi boş küçük bir kafa gibi şaşkın duruyordu.

saçmak: *fiil* Dökülerek dağılmak anlamına gelir.

Sarılı, karalı çekirdekler büyüklü küçüklü ayaklarının dibine saçıldı.

saçlı: *sıfat* Saçı olan anlamındadır.

Oh, deyince de ak saçlı biri peydah olmuş.

sada: *isim* Ses demektir. Savt, seda...

Bir güzel sada duyamadan gideceksin şu dünyadan. Kendine çeki düzen ver.

sade: *sıfat* Gösterişten ve süsten uzak olana denir. Yalın...

Dilin birbirinden farklı olmaması, sade, anlaşılır ve zengin olması gereklidir.

sadece: *zarf* Yalnızca, tek anlamına gelir.

Medeniyet denilen canavar sadece kendisi için çalışıyor.

sadrizam: *isim* Osmanlı Devleti'nde yetkileri en yüksek ve vezirlerin başı olan kimseye denir. Başbakan, veziriazam...

Sadrizam, sakalından çektiği elini dizine dayadı.

saf: *sıfat* Katışıksız, temiz olana denir. Halis, has...

Saf olarak akar köy pınarında/ Güzeller gönlünü eğleyen sular.

safranlı: *sıfat* İçerisinde safran bitkisinin kurutulmasıyla elde edilen sarı renkli, yiyecek ve içeceklerle renk, tat ve koku vermek için atılan toz bulunana denir.

Ballı, safranlı, çikolatalı derken uzayıp giden bunca lezzetten nasıl vazgeçilebilir ki?

sağanak: *isim* Şiddetli, ani ve hızlı yağışa denir.

Önümüzdeki zamanlarda sağanak yağışların artacağı bildiriliyor.

sağ: 1. *isim* Yön olarak solun karşısına denir.

Ordunun sağ ve sol kanatlarının güven altına alınmasına gerek gördüler.

2. *isim* Ölü olmayan, diri olana denir. Cansız, hayatta olmayan...

Bu zor şartlarda sağ kalabilmek için yapmanız gereken birkaç şey var.

sağlamca: *sıfat* Yıpranıp parçalanmamış, bozulmamış anlamındadır. Oldukça sağlam...

Şöyle sağlamca bir ip bulalım, gerisi kolay.

sağlıksız: *sıfat* Sağlığa zararlı olana denir.

Sağlıksız yiyecekleri tüketmek hastalıklara davetiye çıkarmaktır.

saha: *isim* Alan anlamına gelir.

Zamanımızda çıkan gazete ve dergilerin her sahadaki ilerlemelere ayırdıkları sayfaları yutarcasına okumak en büyük zevkimizdi.

sahici: *sıfat* Gerçek olan, gerçekçi demektir.

Bunlar, silahlarının şerefini sonuna kadar korumaya kararlı sahici askerlerdendi.

sahil: *isim* Denizin karayla buluştuğu ve uzun bir şerit halinde uzandığı kısma denir.

Sahil boyunca uzanan yeşilliklere oturup denizi izleyenler vardı.

sahne: *isim* Tiyatro eserlerinde oyunun sergilendiği ve seyircilerin rahatlıkla görebildiği ışıklandırılmış ve eşyalarla süslendirilmiş yere denir.

Sahnenin sağ tarafı ev, sol tarafı huzurevinin müdür odası olarak düzenlenir.

sakalcık: *isim* Küçük, beyazlaşmış veya az sakala denir.

Bre sakalcığı ak koca,/Gözü görmez bunak koca!

sakallı: *sıfat* Sakalı olana denir.

Ak sakallı aziz babam! Bilir misin neler oldu?

sakin: *sıfat* Kimseyi rahatsız etmeyen, hırçın davranışlardan uzak olana denir. Dingin...

Hilal, sessiz, içine kapanık ve sakin biriydi.

saklambaç: *isim* Oyuncuların bir tanesini ebe seçerek diğerlerinin saklanmasını ve saklananların bulunmasına dayalı bir çocuk oyunudur.

Daha gündüzden bilirdik saklambaç olduğunu.

saklanmak: *fiil* Birilerinden veya bir şeyden onun göremeyeceği şekilde gizlenmeye denir.

Büyüklerin arkasına saklanmayı kendime yediremezdim.

saklı: *sıfat* Saklanmış olana denir. Gizli...

Sizin mutluluğunuz, mutlu olduğunu söyleyen bir insanın gömleğinde saklıdır.

saksı: *isim* Çiçekleri dikmek ve büyütme için yapılmış, altı delikli, plastik veya demirden derin kaba denir.

Saksının kenarı delinmişti ve su kaçırıyordu.

saldırmak: *fiil* Bir topluluğa veya bir şeye zarar verecek ölçüde davranışta bulunmak demektir. Hücum etmek...

Düşman saldırmak için fırsat bekliyordu.

salınmak: *fiil* Serbest bırakılmak, salmak anlamındadır.

Şimdiye kadar böyle esen bir yelin boşa salındığı görülmemiştir.

salıvermek:

Kafeslerde satılan kuşları parayla satın alıp gökyüzüne salıveriyorlardı.

salise: *isim* Saniyenin altmışta birine denir.

Saliselerle yarışı kazanan birisinin yaşadığı mutluluk uzak ara kazananadan daha fazladır.

Çünkü mücadeleyi ve rekabeti damarlarına kadar hissetmiştir.

salkımlı: *isim* Aşağı doğru kümeler halinde sallanan meyveleri veya parçaları olana denir.

Bol salkımlı üzümlerden her sabah bir tanesini koparır ve kahvaltıya getirirdi.

sallanmak: *fiil* Hafifçe, bir o yana bir bu yana eğilerek hareketlenmek demektir.

Elindekini ona verdi. Yanıma geldi. Sallanıyordu.

sallapatilik: *isim* Yapılan işlerde ciddiyetsiz, baştan savma durumda olmaya denir.

İriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağzı konuşuşuna; basit, sevimli şakalarına karşı, hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz.

salon: *isim* Bir evin en geniş ve misafirleri ağırlamak için kullanılan odasına denir.

Yukarıya mı çıkacaktık? Salonun duvarları önünde, sırayla yan yana dizildik.

saman: *isim* Hayvanlara yedirilmek için kullanılan kurutulmuş ota denir.

Evvel zaman içinde, kalbur saman içinde, diye başlayan masallar çocukların hafızasında ne kadar yer ediyor kim bilir?

samanyolu: *isim* Açık gecelerde gökyüzünde boydan boya görülen uzun, bol yıldızlı, ışıklı şeride denir. Gökyolu, Hacıyolu, Hacıaryolu, Samanuğrusu, Kehkeşan...

Gezegenler Güneş'in Güneş de gökadamız Samanyolu'nun merkezinin çevresinde dolanır.

samimilik: *isim* İnsanlara karşı yapmacıksız, içten olma durumuna denir. Samimiyet, içtenlik...

Çünkü samimilik aslında bir ruh yakınlığı ister.

samur: *sıfat* Samur hayvanın postu kullanılarak yapılan kumaşa denir.

Nice bin samur kürklü, muhteşem, çok zengin tüccarları ve bilginleri vardır.

sanat: *isim* Duygu, düşünce, tasarı ve güzellikleri anlatmak için kullanılan yaratıcı ve estetik değeri olan yöntemlere denir.

Bilim ve sanat dallarında karşılığı bulunmayan kavramlar için yeni Türkçe adlar türetildi.

sanatçı: *isim* Duygu, düşünce, tasarı ve güzellikleri anlatmak için yaratıcı ve estetik değeri olan yöntemleri kullanan kişilere denir. Sanatla uğraşan, sanatkar, artist...

Sanatçı halkın sesi olmalıdır.

sanatkar: *isim* Duygu, düşünce, tasarı ve güzellikleri anlatmak için yaratıcı ve estetik değeri olan yöntemleri kullanan kişilere denir. Sanatla uğraşan, sanatçı, sanat eri, artist...

Gerçek bir sanatkarın yeteneğinden başka kendine lazım en önemli özelliği yılmadan çalışmasıdır.

sancak: *isim* Askeri birliklere verilen işlemeli bayrak denir. Bayrak, liva...

Sırmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmış bir otağın kenarında idik.

sandal: *isim* El gücüyle, kürekleri ittirerek çekilen, tahtadan yapılmış deniz taşıtına denir. Denizdeki sandallar uzaktan bakınca sanki birer nokta kadar küçük görünüyordu.

sandalye: *isim* Yaslanmak için arkılığı olan ayaklı oturağa denir.

Sandalyenin üstündeki vişneçürüğü rengindeki delik çoraplar dikkatimi çekti.

sandık: *isim* Tahtadan yapılmış, içene bazı eşyaları koymaya yarayan kapaklı ev eşyasına denir.

Sonunda sandığı kırmaya karar verirler, sandık kırılır.

sandviç: *isim* İki ekmeğin arasına peynir, salam, sucuk, yeşillik vb. konularak yapılan yiyeceğe denir.

O, yapılması pek külfetli olan zeytinyağlı biber dolmasının yerini çabucak çırpıştırılmış ve ayakta yenebilen sandviçler almakta değil midir?

sanırım: *isim* Bir şeyin olabilme ihtimaline daha çok inanmayı anlatan söze denir. Zannederim...

Bunun temelinde, sanırım tembellik var.

saniye: *isim* Dakikanın altmışta birlik zaman dilimine denir.

Bir saniye sonrasına hiç kimsenin garantisi yok. Bu dünyadan her an göçmek ihtimali var.

sanki: *zarf* Varsayalım, farz edelim ki, güya anlamındadır.

Sanki bir iki dakika daha geçerse birdenbire aramızda ayaklanacak.

sanmak: *fiil* Olmamış bir şeyi olmuş gibi düşünmeye denir. Zannetme...

Oysaki ben sizi Güngörmez Ülkesi kralının oğlu sandım.

santral: *isim* Doğadaki enerji kaynaklarını kullanarak elektrik enerjisi üreten fabrikaya denir.

Setler çeker baraj yapar yoluna/ Bunca santraller almış eline

sap: *isim* Kürek, kazma, fırça vb. şeylerin tutacak kısmına denir.

Aceleyle küreğin sapı bir gözüme dokunup gözümün birini çıkarmaz mı?

sapan: *isim* Çatalı, iki ucu ip ve meşinle birleştirilmiş taş atmaya yarayan araca denir.

Ellerinde sapanlar akşama kadar kuş kovalarlardı.

sapmak: *fiil* Yönü çevirmek veya değiştirmek demektir.

Eğer bu vadiye saparsanız köyün yolunu kaybedebilirsiniz.

saptama: *fiil* Bir şeyi açığa çıkarmaya, belirginleştirmeye denir. Tespit etmek...

Oyayı ören kadının yaşı, oyanın kullanım amacı gibi konularda önemli

saptamalar yapmak gerekmektedir.

saraçhane: *isim* Meşinden yapılan eşyaların, at takımlarının ve araba koşumlarının satıldığı yere denir.

Saraçhanesi süslüdür.

sararmak: *fiil* Sarı renge dönüşmeye denir.

Ağaçlar sonbaharla sararmaya başlamış, yeni bir renk cümbüşü ormanları süslendirmişti.

saray: *isim* Devlet başkanları ve padişahların oturduğu görkemli yapılara verilen addır.

Türk hakanının asaletini bu haşmetli ve gizemli saray ne kadar da tamamlıyor.

sarı: *sıfat* Yeşille turuncunun karışımından elde edilen renge denir. Limon kabuğu rengi...

Çocuğun sarı saçları alnına dökülmüştü.

sarık: *isim* Fes ve kavuk gibi başlıkların üzerine sarılarak oluşturulan başlığa denir.

İnce sarığı.. Tıpkı görülen eski kahramanların resimlerine benziyordu.

sarılık: *isim* Cildin sarı bir şekle bürünmesine denir.

Yüzümün sarılığı kayboldu, iştahım yerine geldi.

sarılmak: *fiil* Kollarla sararak göğse doğru bastırmaya denir.

Muhsin : (Sarılır.) Benim bir okulum da sensin babaanne.

sarih: *sıfat* Açık, apaçık demektir. Anlaşılması kolay...

Bu kadar sarih bir gerçeğin üstünü nasıl kapatabilirsiniz.

sarkmak: *fiil* Aşağıya doğru sallanmaya denir.

Avlularından serin sular akan evlerin bulunduğu, salkım söğütlerin mütemadiyen bitişik avlulara sarktığı köylerde yaşayan insanlar kadar şanslı kimse var mıdır?

sarma: *isim* Lahana, üzüm yaprağının içine hazırlanan bir için konulması ve pişirilmesi ile yapılan zeytinyağlı veya etli yemeğe denir.

Baklavalar, börekler, sarmalar, şekerler derken liste uzar gider.

sarp: *sıfat* Çıkılması ve geçilmesi zor dik yerlere denir. Yalman...

Nice nice sarp dağlar tozlu birer yol olur.

sarraf: *isim* Altın ve değerli mücevherlerin alım, satım ve işlenmesi işlemlerini yapan kimseye denir. Kuyumcu...

Altının kıymetini sarraftan başka bilenler de vardır mutlaka ama onlar kadar bilmek mümkün müdür?

satın: *isim* Pamuklu ve parlak bir kumaş türüne denir. Atlas...

Turkuaz mavisi küçük çiçek desenli satınlar, zeytinyağı sarısı ipekler göz alıcıydı.

satıcı: *isim* Satma işini yapan kişiye denir.

Satıcı tebessüm eden bir çehre ile sordu.

satır: *isim* Sayfalar üzerinde baştan sona kadar devam eden, alt alta sıralanan yazı dizisine denir.

İyi bilmeliyiz ki okuduğumuz her satır, kafamızın içinde, yeni bir düşünce alemi yaratır.

savaş: *isim* Devletlerin diplomasiyi bir kenara bırakıp ordularıyla karşı karşıya gelmesine denir. Harp, muharebe, cidal, cenk...

Kara sularımızı ihlal etmeleri bir savaş nedeni idi.

savsatmak: *fiil* Bir işi yavaşlatmak veya ağırdan alarak ihmal etmeye denir.

İşlerini asla savsatmazdı.

saydam: *isim* Arkadaki nesnelere görülmesine ve ışığın içinden geçmesine engel olmayan şeylere denir. Şeffaf, transparan...

Sunumumuzu bilgisayar ortamında gerçekleştireceğimiz için saydam sunu için gerekli tüm araç gereçleri hazırladık.

saygınlık: *isim* Başkaları tarafından saygı duyulma, bir değere sahip olma durumuna denir. İtibar, prestij...

Ne kadar çok saygınlığı varmış babamın!

sayısız: *sıfat* Sayılamayacak kadar çok olana denir. Müteaddit, pek çok...

Çünkü Türk milleti, geçirdiği sayısız tehlikeli felaketler içinde benliğini korumuştur.

saymak: *fiil* Saygı göstermeye denir.

Babamı sayıp severlerdi.

saz: *isim* Uzun saplı, telli ve perdeli genelde dut, ceviz gibi ağaçların şekillendirilmesiyle yapılan geleneksel bir müzik aletidir. Bağlama...

Bir aşık sazıyla dertli bir türkü tutturdun mu görmeyin siz gözlerimi. Buğulanır, sel olur.

sebze: *isim* Pişirilerek yenilen veya pişirilmeden salata gibi yiyeceklerde kullanılan taneli bitkilere denir. Zerzevat, göveri, sebzevat...

Bu sebze bahçesi nasıl böyle yeşil kalmış?

sebzecilik: *isim* Sebze yetiştirilmesi veya ticaretiyle uğraşan kişiye denir.

Biraz sebzeçilik, biraz tahıl, biraz hayvancılıkla geçinip giderlerdi.

seccade: *isim* Namaz kılmak için kullanılan biçimli kumaş parçalarına denir. Namazlık...

Beni de götür babaanne. Seccadeni sererim.

seçenek: *isim* Birbirinin yerine seçme yapılabilecek nesne, kavram, yol, tutum veya varlıklara denir. Opsiyon, alternatif...

Size iki seçenek sunduk ve siz ikisine de yüzünüzü döndünüz.

seçim: *isim* Benzer şeyler arasından hoşça gidene, mantığa uygun olanı seçmeye denir.

Bir seçim yapmamızı istediler, biz de doğru olanı seçtik.

seçki: *isim* Yazar, şair ve bestekarların en güzel eserlerinin bir araya getirildiği eserlere denir. Güldeste, antoloji...

Şiir seçkilerini yapan kişiler ehil olmayınca alelade şiirleri çok güzel şiirlermiş gibi önümüze koyabilirler.

sedef kakmalı: *sıfat* Mobilyalar üzerine oyulmuş ve işlenmiş sedef maddesi yerleştirilmiş olana denir.

İki dakika geçmeden odanın sedef kakmalı ceviz kapısından palabıyıklı biri girdi.

sedir: *isim* Üstü minderli veya yastıklı, yatmaya veya oturmaya yarayan aralıksız ev eşyasına denir. Divan, makat...

Canım çini soba ile sedirlere on lirayı çok gör de pis keçeye dört lira ver. Olacak iş mi?

sefer: 1. *zarf* Bu defa, bu kez anlamına gelir.

Bu sefer ben tuttum masanın ucundan.

2. *isim* Padişahların savaşmak için çıktıkları uzunca yolculuğa denir.

Sefere çıkınca uzun süreler İstanbul'a dönmezlermiş.

sefertası: *isim* Yemeği sıcak tutmak ve bir yerden bir yere taşımak için kapaklı ve kulplu derince, üst üste birkaç tanesi konabilen tasa denir.

Atölyelerinin yan yana odalarda bulunduğu, sefer tasına benzeyen hanlardan birinin önünden geçiyorduk.

sefil: *sıfat* Aşağılık, alçak demektir.

Senin kadar sefil bir insan görmedim hayatımda ben.

seğirtmek: *fiil* Hızlı adımlarla, zıplaya zıplaya koşmaya denir.

Hemen ağaçlara seğirtir, köşe kapmacaya dalardık

sehpa: *isim* Üstüne bir şeyler koymak için kullanılan ayaklı küçük masaya denir.

Zübeyde Nine'nin ayağına çarpmasınlar diye onun önüne bir sehpa koyduk.

seksenlik: *sıfat* Seksen yaşında olana denir.

Seksenlik bir dede, ağaç dikiyormuş.

sel: *isim* Yağmur ve kar sularından oluşan ve geçtiği yerlere zararlar veren hızlı ve güçlü akıntılara denir. Taşkın...

Sel suları büyük büyük ağaçları dere kenarındaki tarlalara taşımıştı.

selamet: *isim* Huzur, her çeşit sıkıntı ve tehlikeden güvende olma durumuna denir.

Milletin toplumsal düzeni, hal ve gelecekte refahı, mutluluğu, selameti gençlerin iyi yetişmesine bağlıdır.

selamlaşmak: *fil* İki veya daha fazla kişinin birebirine karşılıklı selam vermesine denir. *Selamlaşmak için dışarı çıktı, bir müddet sonra tekrar odasına çekildi.*

selatin camisi: *isim* Osmanlı padişahlarının veya valide sultanların yaptırdığı camilere denir.

Selatin camileri ve kat kat çarşılarını seyredenler hayran kalır.

sele: *isim* Geniş, derin ve yayvan sepete denir.

Selenin içindeki çamaşırları makineye boşalttı.

sema: *isim* Gökyüzüne denir. Gök...

Yer ve sema arasında yaşayan bütün varlıklarda muhteşem bir düzene şahit oluyoruz.

sembol: *isim* Duyularla anlatılamayan şeyleri anlatmaya yarayan yazılı veya görsel işaretlere denir. Remiz, simge, timsal, rumuz, alem...

Cirit oyunu da Türk yiğitlerinin binicilikteki hünerinin, çevikliğinin, cesurluğunun sembolü olmuştur.

senaryo: *isim* Tiyatro, sinema, dizi veya film gibi eserlerde oynanacak sahneleri gösteren yazılı metne denir.

Şimdi de şöyle bir senaryo düşünün: Tepenin üstünde kaynağı koruyan ve besleyen ağaçlar kesilmiş ya da ormanı keçi yemiştir. Durum nasıl değişir?

senato: *isim* Bazı ülkelerde yaş ve eğitimlerine göre seçilmiş parlamento üyelerinden oluşan meclise denir.

Bilirsiniz Sezar bir muharebeden döndüğü zaman senatoda kendisinden bu mücadelenin ayrıntısını sormuşlar.

senli benli: *zarf* İçten, samimi, mesafe koymaksızın demektir.

Bir kimse ile senli benli konuşabilmek için samimiyetinizin ileri düzeyde olması şarttır.

sentetik: *isim* Tabiattaki örnekleri göz önüne alınarak ve onlara benzetilerek insan eliyle yapılmış olana denir. Bileşimli...

Sentetik kumaşların sağlığı olumsuz etkilediğine dair bilimsel veriler ortaya konmaya başladı.

sera: *isim* İklimin sert olduğu dönemlerde cam veya naylon kullanılarak ısı kaybını önleyen ve meyve, sebzelerin üstü kapatılmak suretiyle yapılan kapalı yerlere denir.

Kışın seralarda yetiştirilen domateslerin tat ve renk bakımında farklı olduğunu hissederiz.

serçe: *isim* İnsanlara yakın bölgelerde yaşayan, küçük ve boz renkli bir kuş türüdür.

Bir küçük serçenin ağaç dallarında uyukladığını gördüler.

serdar: *isim* Başkomutan demektir.

Öyle bir serdar bu topraklara zor ayak basar, dedi.

serencam: *isim* Bir kişinin başına gelen olay veya duruma denir. Akıbet...

Torosların içinde, Dante'nin serencamını geçirir.

sergi: *isim* Sanat eserleri ve ürünlerin insanlar tarafından gezilip görülmesi için sergilenmesine denir.

Düzenlenen faaliyetler içerisinde en göze çarpanı resim sergisi idi.

sergilemek: Sanat eserleri ve ürünlerin insanlar tarafından gezilip görülmesi için yerleştirmeye denir. Teşhir etmek...

Oyunlari'nda sergilediklerinden hiçbirinin yabancısı değiliz bugün.

serilmek: 1. *fiil* Halı, kilim, örtü vb. şeylerin uygun yerlere açılarak konulmasına denir.

Arife günü sabahtan akşama kadar herkes yıkandı, daha önceden yıkanmış kilimler serildi.

2. *fiil* Ayaktaki bir canlının yere düşerek kalakalmasına denir.

Ayağa takılınca yere serildi.

serin: *sıfat* Soğuk ile ılık arasında olana denir. Az soğuk....

Ormanlar koynunda bir serin dere vardı.

serinlik: *isim* Soğuk ile ılık arasında bir sıcaklıkta olma durumuna denir.

Akşama doğru esen rüzgar biraz serinlik veriyordu o kadar.

serpilmek: *fiil* Büyümek, gelişmek demektir.

Görmeyeli uzun zaman olmuştu. Bu süre zarfında büyümüş, serpilmişsin.

serpmek: *fiil* Elindeki tohumları saçarak toprağa ekmeye denir. Saçmak...

Böyleleri toprağa tohum serpen çiftçi gibi geçtikleri yerlere saadet dağıtırlar.

serpuş: *isim* Şapka anlamındadır.

Başında eski püskü bir serpuş, elinde oltu taşından yapılmış bir tespah vardı.

sersem: *sıfat* Ne yaptığını bilmeyen, bilinçsiz insanlara denir.

Bu sersem adam bir türlü nasihat dinlemiyor, hep avare avare işlerle uğraşiyor.

sert: 1. *sıfat* Kırılması veya parçalanması zor olan karı maddelere denir.

Oğlak, sığır, davar peşinde koştum. Yaz boyunca lastik gibi sert, gök dağ eriklerini yedim.

2. sıfat Çok kuvvetli, kulakların rahatlıkla duyacağından güçlü olana denir. Süreksiz, titreşimsiz, tonsuz...

Göçü yönetenlerin sert bağırısları arasında, ineklerimiz yanımızda tırmanyorduk.

serüven: isim İnsanların başından geçen heyecanlı olayların bütününe denir. Macera, sergüzeşt...

Çok ilginç bir serüveni var kar tanelerinin.

servet: isim Zenginlik, kişinin kazandığı varlık anlamındadır. Mal mülk...

Namerde ve iki yüzlüye muhtaç olmayacak kadar serveti vardı.

servis: isim Kurum ve kuruluşların yan işleri yapmak için kullandıkları yere denir.

Nişantaşı'nın lüks apartmanlarının servis merdivenlerinden çıkıp müşterilerimize süt verecektim.

seslenmek: fiil Uzakta olan bir kimseyi bağırarak çağırmaya denir. Ünlemek...

Onun bizi dinlediğini görünce ona seslendim.

sessizce: isim Ses çıkarmadan, çok az ses çıkaracak bir biçimde demektir. Kimseye duyurmadan...

Eğer kırmızı biber oyası bağlamış ise ilişkinin ümitsiz ve biber gibi acı olduğunu ailesine sessizce belirtmektedir.

sessizlik: isim Bir yerde ses olmaması durumuna denir. Sükut...

Derin bir sessizlik. Ne kuş sesi ne de sevimli bir insan sesi duyuluyor.

set: isim Barajlarda veya su birikintilerinde suyun toplanmasını sağlamak amacıyla kurulan kalın duvarlara denir. Bent...

Setler çeker baraj yapar yoluna.

sevdalı: isim Bir kimseye aşırı derecede sevgiyle bağlanana denir. Aşık, vurgun, tutkun...

Gerçi bunu yapan gönüllüler, dil sevdalıları var.

sevgi: isim İnsanları bir şeye veya bir kimseye bağlayan duygusal bağlılığa denir.

Sevgi bütün kapıları açmaya kadir bir anahtar gibidir.

sevgili: isim Sevilen kişiye denir. Âşık, yâr, yavuklu, canan...

Yeşil murattır, sevgiliye ulaşır.

sevimli: sıfat Davranışları ve konuşmaları hoş giden kimselere denir. Şirin, sempatik, cana yakın...

O kadar sevimli bir insandı ki gören insanın hemen kanı kaynardı ona.

sevimsiz: *sıfat* Davranışları ve konuşmaları hoşla gitmeyen kimselere denir. Antipatik, sevilmeyen...

Kahvecinin kendisi sevimsiz bir adamdır.

sevinç: *isim* Hoşla giden ve insanı mutlu eden bir durumdan dolayı ortaya çıkan coşkuya denir. Meserret...

Siyah gözleri sevinçle parladı.

sevinçli: *sıfat* Hoşla giden bir durumda mutlu olan kimseye denir.

Kura, Ahi Sinan tarafına düştü. Ahi Sinan sevinçliydi.

seviye: *isim* Bir şeyin başka nesne, varlık veya kavramlara göre durumuna denir. Düzey...

Ülkemizi ileri ülkeler seviyesine çıkarma hedefinde olmalıyız.

seyirtmek: *fiil* Koşmak demektir.

Kumluk üzerinde soyundu, denize doğru koşmaya başladı. Bir şey olmasın diye arkasından seyirttim.

seyran: *isim* Gezme, gezinme demektir.

Renkler çığırsır düğünlerde, renkler sergilenir bayramlarda, seyranlarda.

sezmek: *fiil* Bir delil olmadan olacak durumları duygular yoluyla anlamaya denir. Kestirmek, hissetmek...

Bu yakınlığı tesadüfen sezmişler, anlaşımlar.

sıcaklık: 1. *isim* Etkisi sıcak olan şeylerin durumuna denir. Hararet...

Hayır burada deniz hem içinde bulunanlara hem kenarında yaşayanlara sıcaklık veriyor

2. *isim* Samimiyet, içtenlik, cana yakın gelmeye denir.

Meçhul, ama sıcak biri. Nasıpli olmaktan kaynaklanan bir sıcaklık.

sığırtmaç: *isim* Küçük veya büyükbaş hayvanları yayan insanlara denir. Güdücü...

O günkü sığırtmaç aklımla şu cevabı verdim.

sık sık: *zarf* Sıkça, fazla zaman geçmeden, az aralıklı demektir.

Sık sık böyle atlulara rastladığım için aldırmayarak yoluma devam ettim.

sıkı sıkı: *zarf* İyice demektir. Sıkı sıkıya...

Annem, perşembeden herkese sıkı sıkı tembih etmişti.

sıkıca: *zarf* Soğuk geçmeyecek biçimde kalınca demektir.

Üzerini sıkıca giyinirsen üşütmezsin.

sıkılaştırmak: *fiil* Birbirine yaklaşarak sağlamlaşmak demektir. Sıkı duruma gelmek...

Soğuk su, deri yüzeyindeki kan dolaşımını hızlandırarak hücrelerin oksijenle beslenmesini sağlıyor ve dokuları sıkılaştırıyor.

sıkıntı: *isim* Çeşitli olumsuz nedenlerden insanda meydana gelen ruhsal yorgunluğa denir. Cefa...

Her sıkıntıdan sonra mutlaka bir ferahlık verir Allah.

sıkıntılı: *sıfat* Çeşitli olumsuz nedenlerden insanda meydana gelen ruhsal yorgunluk yaşatan şeylere denir.

Sıkıntılı günlerden geçiyor ülke.

sıkıştırmak: *fiil* Bir nesneyi dar bir yere zorla da olsa sığdırmaya, sokuşturmaya denir.

Belinde boyası kurumamış kuşağıyla o gün mükafat kazanan kitaptan bir tanesini sıkıştırırlar.

sınırlamak: *fiil* Bir kimsenin belirli sınırlar dışına çıkmamasını sağlamaya denir.

Ne giyeceğimiz ne içereceğimiz veya nereye gideceğimiz konusunda sürekli bizi sınırlandırır.

sınır: *isim* Birbirine komşu devletlerin topraklarını ayıran çizgiye denir.

Sınırlarımız içince kalan topraklara kimsenin girmesine izin vermedik.

sınırlı: *sıfat* Çok fazla olmayan, az sayıda olana denir.

Kişinin öğrenebileceği yabancı dil sayısı sınırlıdır

sınırsız: *sıfat* Sonsuz, pek çok, çok fazla anlamına gelir.

Yayla çocuklar için sınırsız özgürlük demektir.

sır: *isim* İki kişi arasında kalması ve açığa vurulmaması gereken önemli bilgilere denir. Gizli tutulan şey...

Sırlarınızı başkalarından işitmek ne kadar zorunuza gider öyle değil mi?

sıra: *isim* Art arda olan veya gelen insanların oluşturduğu diziye denir.

Sıra bekleyen bayanlar bunları karıştırıyorlar.

sıra sıra: *zarf* Peş peşe, art arda demektir.

Renkler karşıma sıra sıra çıksın.

sırça köşk: *isim* Kendini toplumun dışında farklı bir hayatta konumlandıran insanların yaşayışına denir.

Sırça köşklere büyümüşsün sen.

sırık: *isim* Uzun ve kalınca değnek demektir.

Elinde uzunca bir sırıkla cevizleri aşağı indirmeye çalışıyordu.

sırt: 1. *isim* İnsan ve hayvanlarda baştan kuyruk sokumu kısmına kadar olan kısma denir.
Cirit oyununda tek hedef, atın sırtındaki binicidir.

2. *isim* Dağ ve tepe gibi yükseltelerin üst kısmına denir.

Otobüsümüz ormanlık bir yerden süzülüp bir sırtı dolandı.

sıtma: *isim* Anofel türü sivrisineğin sokmasıyla insandan insana bulaşan, titreme, ateş ve ter nöbetleriyle kendini gösteren bir hastalığa denir. Malarya, ısıtma...

Sıcaktan bunalmış, sıtmadan kavrulmuş ve güneşten usanmış adamların varlığına inanamıyorum.

sıvazlamak: *fiil* Hafifçe okşamak, bir şeyin üstünden yavaşça el gezdirmeye denir.

Sırtını sıvazladı. Yaparsın sen, dedi.

sıvı: *isim* Akışkan maddelerin içinde bulunduğu hale denir. Katı karşıtı...

Meyve ve sebze türü yiyecekler sıvı gereksinimini karşılıyor.

sızı: *isim* Hafif ağrıya denir.

İliklerine kadar işlemiş sızı.

sigara: *isim* İçerisine kıyılmış türün konulan ve ince kağıda sarılan, ince silindir şeklinde ciğerlere çekilen nesneye denir.

Bir sigara yaktı. Derin bir nefes çekti.

sihirli: *sıfat* Olağanüstü özellikler barındıran demektir. Büyülü...

Okumak sihirli bir haliye benzer.

silah: *isim* Saldırmak veya savunmak maksadıyla kullanılan araçların tümüne denir.

Silahlarını omuzlarına takıp yola koyuldular.

silahlık: *isim* Silahların konulduğu kılıf veya kaba denir.

İnce, siyah kaşlarının altında iri gözleri parlıyordu. Belindeki silahlık boştu.

silkelemek: *fiil* Üzerindeki maddeleri indirmek için el veya başka bir nesne ile çırpıştırmaya denir.

Omuzundaki tozları silkeleyerek çıkan tozlara bakar

sille: *isim* Elin iç kısmıyla vurulan takada denir.

Az sonra bir tane sille yersen görürsün boş boş konuşmayı.

simge: *isim* Soyut olarak anlatılamayan şeylerin anlatmak için kullanılan işaretlere denir.

Remiz, rumuz, alem, sembol...

Bayrak bağımsızlığın en mühim simgelerinden biridir.

sincap: *isim* Genellikle meyvelerle beslenen, sincapgillerden, ağaçlarda yaşayan, çok tüylü, uzun kuyruklu, hareketli, ince gövdeli bir hayvandır.

Çam ağalarının dallarında bir o tarafa bir bu tarafa gezinen sincaplardaki yaşama sevinci ve hareketlilik bile insanı harekete geçirmeye yeterdi.

sindirim: *isim* Besinlerin çeşitli enzimlerle eritilerek, parçalanarak ince bağırsakta emilebilir, kana karışabilir duruma gelmesi için uğradıkları fiziksel ve kimyasal değişikliklerin bütününe denir.

Sindirim sisteminin en önemli gereksinimlerinden birisi bilin bakalı nedir? Tabii ki su.

sinema: *isim* Filmlerin gösterimi için gidilen ve beyaz bir perdeye bir makine yardımıyla filmlerin yansıtıldığı yerlere denir.

O dönemde her hafta sonu sinemaya gitmek adettendi.

sinirlenmek: *fil* Kızılmak, öfkelenmek anlamına gelir.

Padişah sinirlendi, köpürdü.

sinirli: *sıfat* Kızgın, öfkeli olana denir.

Zayıf, ince yüzlü, sinirli. Yalnız bir tepenin üstün- deki Bucak evinin önüne oturmuşuz.

sipsivri: *sıfat* Ucu çok ince ve delici olana denir

Elindeki sopanın ağzını sipsivri yaptı.

sistem: *isim* Bir yerde kurulu düzene denir.

Sistem bir yerde sizi de kendisine uyduruyor.

sistemli: *sıfat* Bir düzen içerisinde bulunana denir. Düzenli, intizamlı...

Ülkemizde orman koruma kanunlarının ilk kez sistemli olarak son çeyrek asırda uygulamaya konuldu.

site: *isim* Birden çok apartmanın içinde bulunan bir yönetim merkezi tarafından yönetilen, güvenliği sağlanmış ve çeşitli aktivitelerin rahatlıkla yapılabileceği şehir içi yerleşim merkezlerine denir.

Site yönetimi onu apartmandan dışarı etmek için çok kararlıydı.

sitrik asit: *isim* Sebze ve meyvelerde kalsiyum, potasyum olarak serbest durumda bulunan limon suyunun mayalanarak kaynar kalsiyum karbonatla işlenmesiyle elde edilen asit türüne denir. Limon tuzu, limon asidi...

Lokum; şeker, su, nişasta, sitrik asit, aroma ve renklendiricilerden oluşan bir karışımdan, üretiliyor.

siyahlık: *sıfat* Siyah olma durumuna denir. Karalık...

Kullanılmış röntgen filmleri sıcak su ile silinir, hafifçe kazınır, siyahlık kaybolur.

siyasi: *isim* Siyasetle ilgili konularla ilişkin demektir.

Siyasi konuşmalar çoğu zaman sonu gelmez tartışmalarla biterdi.

sizce: *zarf* Size göre, sizin fikrinizce demektir.

Sizce hayat sadece kendimizin mutlu olmasından ibaret midir?

slogan: *isim* Anlatılacak olan düşünce veya verilecek mesajı kısa, öz ve akılda kalıcı bir şekilde anlatmaya yarayan genellikle kafiyeli sözlere denir.

Hükümet konağının önünde bir grup genç slogan atıyordu.

soba: *isim* Isınmak için kullanılan odun ve kömür gibi maddelerin yakılabildiği demirden ısınma aracına denir.

Sen sobayı yak, ben geliyorum birazdan.

sobe: *isim* Çocuk oyunlarında ebenin veya ebeden önce gelen kimsenin söylediği söze denir.

Sobede sona kalmazdım, dönsün, yenilensin isterdim oyun.

sodyum: *isim* Deniz ve kaya tuzlarında, doğada birleşik olarak çok yaygın bulunan, Atom numarası 11, atom ağırlığı 22,990, yoğunluğu 0,971 olan, 97,5 °C'de eriyen, parlak, beyaz, mum gibi yumuşak elemente denir. Simgesi Na...

Gerekli miktarlarda sodyum ve potasyum, vücuttaki asit-baz dengesinin korunmasına yardımcı oluyor.

soğan: *isim* Yumrusu veya yeşil yaprakları olan yumrusu güzel kokulu zambakgillerden bitkiye denir.

Bakımlı teraslarda pek çok çeşit yetiştiriliyor; soğan, sarımsak, maydanoz..

soğuk: 1. *sıfat* Sıcaklığın karşısına denir. Isısı düşük olan...

Soğuk pınarlarından su içer isem yangınlığım bir nebze azalır.

2. *sıfat* Yakın ve içten olamayana denir. Samimiyetsiz...

Soğuk davranışları karşısında burada kalmama gibi bir istek uyandı hemen bende.

soğutucu: *isim* Soğutma özelliği bulunan bir parça veya makineye sahip olan anlamın gelir.

Buharlaştırma yoluyla her büyük ağacın yaklaşık beş tane 10.000 vatlık hava soğutucusuna eş değer bir soğutucu etki yaptığı hesaplanmış.

solmaya başlamak: *fil* Bitki yarak ve çiçeklerinin kuruyarak pörsümesine denir.

Çiçekler solmaya başlamış, sonbahar yüzünü göstermişti.

solunum: *isim* Canlıların oksijen alıp karbondioksit vermesiyle oluşan harekete denir.

Solunum yollarının en etkili ilacı sayılan tuzlu sudur.

som: *sıfat* Katışıksız, saf anlamına gelir.

Buldular yolda birden, som altından tam üç ok.

somaki: *isim* Yeşil ve kızıl renkteki bir tür mermere denir.

Muhsin Çelebi, geniş, somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi.

sonbahar: *isim* Eylül, ekim ve kasım aylarında Kuzey yarım kürede görülen mevsime denir. Hazan mevsimi, güz, gazel mevsimi, bağ bozumu...

Yaz bitmiş, sonbahar yüzünü göstermişti.

sonsuz: *sıfat* Hiç bitmeyen, sonu olmayan demektir. Ebedi, baki, daimi...

Öldükten sonra bizleri sonsuz bir hayat bekliyor.

sonuç: *isim* Bir durumun veya olayın ortaya çıkardığı başka bir olay veya duruma denir. Netice...

Sonuç olarak annemi çok özlemiştim.

sopa: *isim* Kalın değneğe denir.

Sopaları kim kime daha çok isabet ettirirse o taraf yenmiş sayılsın.

sorgusuz sualsiz: *zarf* Hiçbir bilgi almadan, soruşturmadan demektir.

Gelenleri sorgusuz sualsiz kabul ettiğimiz, başkalarına güvenip kapılarımızı hiç kilitlemediğimiz günler geride kaldı.

sorumlu: *sıfat* Verilen görevlerin gereğini yerine getiren ve görevlerini vaktinde yapan kimselere denir. Mesul...

Zaten, çevremize bir göz atarsak başarılı kişilerin sorumlu ve çalışkan kişiler olduklarını görürüz

sorumluluk: *isim* Verilen görevlerin gereğini yerine getirmeye ve görevlerini vaktinde yapmaya denir.

Çok sonra anladım ama o inekle birlikte bana da bir sorumluluk verilmişti.

sorun: *isim* Sıkıntı oluşturan durumlara denir. Mesele, problem...

Nasıl kurulur bu genel mutluluk? İşte ana sorun budur.

soruşturmak: *fîil* Bir şeyi sorup hakkında bilgi almaya denir. Araştırmak...

Ama yine de iyice bir araştıralım, soruşturalım, uygun mu değil mi?

sosyal: *isim* Tolum içerisinde yaşamını sürdüren ve toplumsal davranışlar içinde bulunmak zorunda demektir.

İnsan sosyal bir varlıktır.

soy: *isim* Bir kimsenin geçmişteki atalarının dayandığı silsileye denir. Köken, sülale...

Soyu yüce bir soydanmış.

soylu: *sıfat* Soy bakımından yüce bir geçmişe dayanan ve köklü bir aileye dayanan demektir. Asi asaletli...

Soylu bir aileye üye idi.

soymak: *fiil* Hırsızlık yapmak anlamına gelir.

Köyleri önce soyuyor sonra yakıyorlar."

soyunmak: *fiil* Üzerindeki giysileri çıkarmak anlamındadır.

Kumruk üzerinde soyundu, denize doğru koşmaya başladı.

sömürgecilik: *isim* Başka devletler tarafından maddi, manevi değerleri kullanılan, sömürülen yerlere denir.

Gönüllü sömürgecilerdir bu.

söndürmek: *fiil* Yanan bir ateşi veya yangını su ve benzeri maddeler kullanarak karartmaya denir. Karartmak...

Gördünüz ya işte, önceki yangın burayı söndüremeyelim diyerdir.

sönükleşmek: *fiil* Bir şeyin ışıltısını yavaş yavaş kaybetmesine denir.

Yeşil gözleri sevinçle parladı. Sonra sönükleşerek bir noktaya takıldı kaldı.

söylenmek: *fiil* Bir kimsenin kendi kendine konuşmasına denir.

Dünya ne güzel, çok mutluyum çok, diye söylenmektedir.

söylenti: *isim* Kesinliği olmayan ağızdan ağıza dolaşan haberlere denir. Rivayet...

Cirit oyununun kaynağı ve çıkışı üzerine çeşitli söylentiler vardır.

söz: *isim* Düşünceleri noksansız anlatmaya yarayan sözcükler dizisine denir. Konu, mevzu...

İnsanlarla konuşmaya gittiniz mi söz yavaş yavaş güzel konuşanın, tatlı dillinin ağzında kalır.

sözlü: *isim* Sözle, konuşarak sorulan sorulara verilen cevaplardan ibaret olan sınava denir.

Tarih öğretmenlerimiz, sözlü yoklamalarda bilgimizden hayrete düşerdi.

sözlük: *isim* Kelimelerin gerçek ve mecaz anlamlarını veya cümle içerisinde kazandıkları anlamları eksiksiz olarak tarif eden anlam kitaplarına denir.

Soldaki kitapların arasından çıkar, boynunda sözlük kabı biçiminde bir karton asılıdır.

sözsüz: *sıfat* Herhangi bir konuşma olmadan demektir. Sessiz...

Gül, sevgiyi, iki insanın tanışması için gereken iletişimi sözsüz olarak sağlamıştır.

su buharı: *isim* Havadaki hafif ıslaklığa denir. Nem...

Yağmur olarak yere düşen suyun bir kısmı, su buharı olarak atmosfere geri döner.

sual: *isim* Soru demektir.

Bu sözleri dinlerken tabi aklınıza gelen suali tahmin etmiyor değilim.

subay: *isim* Ordudaki rütbeli ve asteğmenden orgenerale kadar olan rütbelerde bulunan kimselere denir.

Bunu duyunca kışlada ne kadar subay varsa geldiler.

subaylık: *isim* Orduda rütbeli ,asteğmenden orgenerale kadar olan rütbelerde bulunmaya denir.

Bundan yirmi yıl önce, yedek subaylığımı yaparken Afyon'dan gelmiş olan emir erimi ilk defa denize götürmüştüm.

suç: *isim* Yasalara uygun olmayan, aykırı davranışların tümüne denir. Cürüm...

Molla Suçunu söyleteceğim der sana zorla.

suçlamak: *isim* Bir kimsenin yasalara, gelenek, göreneklere aykırı davrandığını iddia etmeye denir. İtham etmek...

Tembelliğin sebebiyle işlerini yetiştiremiyor, sonra da beni suçluyorsun.

suçlu: *sıfat* Yasalara aykırı hareket eden, suç işlemiş olana denir.

Hani suçluları parmak izinden tespit ediyorlar ya!

sultan: *sıfat* Müslüman hükümdarların kullandıkları bir unvandır. Padişah...

Koca Sinan, Yavuz Sultan Selim'in padişahlığı zamanında İstanbul'a gelip "Yeniçeri Ocağı"na girdi.

sulu: *sıfat* İçerisinde su bulunan demektir.

Dışarda sulu kar var. Hava ılık.

sungur: *isim* Doğana benzeyen yırtıcı bir kuştur. Avcı kuş...

Yine bir gündü gitti, orda bir sungur gördü.

sunmak: *fiil* Makamca büyük bir kimseye bir şeyi vermeye, arz etmeye denir. Takdim etmek...

Buldular yolda birden, som altından tam bir yay Oğuz Han'a sundular.

sur: *isim* Şehri korumak veya bir kaleyi korumak için yapılan uzun ve kalın duvarlara denir.

Şehir kapıları, düşmanlara karşı surlarla çevrilerak korunan kentlere girip çıkarken kullanılıyordu.

susam: *isim* Susam bitkisinin öğütülmesi ile çıkarılan küçük tohumlarına verilen addır. *Pidelerin üzerine bolca susam atıyordu.*

susmak: *fiil* Konuşmamak, ses çıkarmamak demektir.

Bütün ömürleri boyunca sustukları için yükselmiş insanlar çoktur.

susuz: *sıfat* Su bulunmayan, su olmayan anlamına gelir.

Toprak uzun zamandır susuz kaldı.

sülale: *isim* Bir kimsenin geçmişindeki atalarından ailesine kadar uzanıp gelen akrabalıklarına denir. Soy, hısımlar...

Bütün sülalem Oğuz boyundandır benim.

sülfat: *isim* Sülfürik asidin tuzuna denir.

Sülfat, demir ve mangan; suyun içilebilir özelliğine etki eden maddelerdendir.

sülün: *isim* Eti yenilebilen, kuyruğu çok uzun sülüngillerden bir kuştur.

Bir memleketin birinde Sülün Kız derler, bir kız varmış.

sümbül: *isim* Çiçekleri keskin kokulu ve türlü renkli, 15-20 santimetre yüksekliğinde zambakgillerden soğanla üretilen, çok yıllık bitkiye denir.

Gönlümü sümbülün moru doldurdu.

süper: *sıfat* Harika, muhteşem, çok iyi anlamları gelir. Kusursuz...

Barış Manço'nun süper babaannesini gibisin. Hatta ondan da iyisin.

sürçmek: *fiil* Konuşurken söylemesi gereken kelimeye ses olarak yakın ama anlamı farklı veya anlamsız yanlış bir kelime kullanmaya denir.

Bir an dilim sürçtü. Utandım.

süre: *isim* Bir olayın başlangıç ve bitişi arasındaki zaman dilimine denir. Zaman aralığı, müddet...

Bana ayrılan süre içinde sizlerle bu kadarını paylaşabildim.

süreç: *isim* Aralarında birlik olan veya belli bir düzen veya zaman içinde tekrarlanan, ilerleyen, gelişen olay ve hareketler dizisine denir.

Süreç o kadar hızlı ilerledi ki köprüünün ne zaman yapımına başlandı ne zaman bitti kimse anlayamadı.

süregelme: *fiil* Devam eden, uzun zamandır aynı şekilde olmuş olana denir.

İlk ele aldığı yurt sorunlarından biri, yüzyıllarca süregelmiş.

sürekli: *isim* Devamlı, hiç durmaksızın demektir.

Bir çiftçi sürekli olarak, kış mevsiminin habersiz geldiğinden şikayet edip dururmuş.

sürerlik(süreklilik): *isim* Fiillerin üzerine “-ebil, -ekal -egel” fiilleri birleştirilerek yapılan ve cümleye devam etme, sürme anlamı katan kurallı birleşik eyleme denir.

Sürerlik fiilleri eylemlerin devam ettiğini bildiren fiillerdir.

sürgülü: *sıfat* Kapıyı veya herhangi bir aracı açmak ve kapatmak; dışarıdan bir kimsenin girmesini engellemek için yapılan sürülerek açılan veya kapanan demirli kilide denir.

Demir sürgülü kapıyı sıkı sıkıya kapadı.

sürpriz: *isim* Hiç kimsenin beklemediği anda sevindiren veya şaşırtan duruma denir.

Yıllardan beri görmediğim askerlik arkadaşımı hem de bu önemli günde görmem benim için büyük sürprizdi.

sürü: *isim* Evcil hayvanların toplu halde birlikte bulunmalarına denir.

Dağılan sürümü toplayarak Balaban deresinden çıktım.

sürüklemek: *fiil* Bir yerden başka bir yere iterek veya çekerek götürmeye denir.

Güç bela kendisini sürükleyen kalabalıktan kurtulabildi.

sürükleyici: *sıfat* Bir şeyi ileri götürme gücü olana denir. Dinamo...

Toplumları harekete geçiren bir liderin düşünceleri, o toplumun yaşama ilkelerine uygunsay, o toplumu aydınlatabilecek nitelikteyse sürükleyici olur.

sürümek: *fiil* Yerden kaldırmadan çekerek götürmeye denir.

Ayaklarını sürüyerek yürümeye başladılar.

sürünmek: *fiil* Bir şeye dokunarak, değerek geçmek anlamındadır.

Tekerlekleri süründü biraz. Aramızda üç beş santimlik bir boşluk var, yok...

süs: *isim* Etrafı güzel göstermeye yarayan renkli nesne veya motiflerin tümüne denir.

Bezek...

Okulun her tarafı süslerle donatılmıştı.

süslemek: *fiil* Etrafı güzel göstermek için renkli nesne veya süslerle donatmaya denir.

Oya, Anadolu'da süslemek ve en önemlisi de kişiler arası iletişim kurmak için yapılan bir örgü türüdür.

süslü: *sıfat* İçerisinde güzel göstermeye yarayan renkli nesne veya süsleri olana denir.

Çarşı'sı gayet bayındır ve süslü olup orada her türlü esnaf vardır.

sütlaç: *isim* Süt, pirinç, nişasta ve şekerin karıştırılarak pişirilmesiyle oluşan tatlıya denir. Sütlü...

Dönüş hazırlıkları başlar, kazanlarla sütlaç yapılırdı.

sütun: *isim* Binaları ayakta tutmak için temele dayanmış ve yukarı doğru uzanmış yere dayalı uzun, yüksek, silindir şeklindeki desteklere denir. Kolon...

Cami içinde dört köşe paye sütunlardan her birinin aşağısı adam boyu kadar altın, nakışlıdır.

süvari: *isim* Atlı asker demektir.

Süvariler hücum girişiminde bulunsa da faydası olmamış.

süzülmek: 1. *fiil* Hafif daire çizerek yavaş yavaş gitmeye denir.

Çemberin süzülüştünü daha iyi görürdüm böylece.

2. *fiil* Bir sıvıyı içindeki katı maddelerden ayırtmak için yapılan işleme denir.

Ardından ozonlama ünitesinde sterilize ediliyor ve filtrelerden süzülerek dolun ünitesine gönderiliyor.

3. *fiil* Akmak, dökülmek anlamındadır.

Muhittin Üstündağ yanaklarından iki damla yaşın süzüldüğünü görüyor.

şah: *sıfat* Afganistan ve İranlı hükümdarlara verilen bir unvandır.

Hatta sırtıma, Şah İsmail'in ömründe görmediği ağır bir şey giyeceğim.

şahbaz: *sıfat* Çok çevik ve becerikli demektir.

Şahbaz atlarına biner isem/Benim tabutum olsun!

şahrem şahrem: *zarf* Parça parça, yarılmış, parçalanmış bir biçimde demektir.

Âdeta şahrem şahrem dökülen kenarları, binlerce ayak gibi kımıldıyor.

şahsi: *sıfat* Kişisel, kişiye özgü anlamına gelir.

Bizim meselemiz şahsi çıkarlarımız değildir.

şair: *isim* Şiir yazan kimseye denir. Ozan...

Bir şair duvarın ön yüzünü değil arka yüzünü tasvir edebiliyorsa şairdir.

şairane: *sıfat* Şairlere yakışır bir biçimde anlamındadır. Ozanca...

Eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı.

şaka etmek: *isim* Karşısındaki insanı üzmeden güldürmek için yapılan sözlere veya yapılan hareketlere denir.

Küçüktüm, sıgırmaçtım ama şaka ettiğini anlamıştım.

şakacı: *sıfat* Şaka yapmaktan hoşlanan ve şaka yapmayı seven kimseye denir. Latife yapan..

Senin kadar şakacı bir insan daha hayatımda görmedim.

şakırdatmak: *fiil* Şakır şakır ses çıkarmaya denir.

O da bunun farkındaydı. Çıkardı, misketleri avucunda şakırdattı.

şan: *isim* Bir kişinin birçok insan tarafından tanınmasına denir. Ün, şöhret...

Onun gibi şan sahibi başka bir bey yoktu obada.

şanlı: *sıfat* Çok büyük, yüce anlamına gelir. Ulu...

Bizler tarihin en şanlı devletinin torunlarıyız. Yükümüz ağırdır.

şans: *isim* Birtakım olayların nedensiz ve mantık haricinde gerçekleşerek insana getirdiği olumlu durumlara denir. Talih, baht, felek...

Bazen bu şansını yakalamıyor değilim aslında.

şanslı: *sıfat* Başına gelen olaylarda bahtı açık ve talihli olma durumuna denir.

Durum günümüzde böyle olsa da gelecek yıllarda Güney yarıkürede yaşayanlar bize göre daha şanslı olacak.

şanssız: *sıfat* Tesadüfle de olsa başına olumlu işler gelmeyenlere denir. Talihsiz, bahtsız...

Günümüzde Güney Yarıküre 'de yaşayanlar, Kutup Yıldızı konusunda bize göre daha şanssızlar.

şapırdatmak: *fiil* Ağızda sulu şeyler yerken ses çıkarmaya denir.

Ona bakıp gülerken ağızlarını şapırdatar şapırdatar yiyorlardı.

şarap: *isim* Üzümün veya bazı meyvelerin sularının mayalanmasıyla elde edilen alkollü içeceğe denir.

O şaraptan içen sarhoş olur.

şark: *isim* Doğu demektir.

Şarkın kötü talihini değiştirecek bir yiğit lazımdı bu millete.

şarklı: *sıfat* Doğu ülkelerde yaşayan insanlara denir.

Fakat belki de bu benim şarklı kuruntumdan ibaretti.

şarküteri: *isim* Kahvaltılık malzemeler satan dükkanlara veya market reyonlarına denir.

Az ileride, şarküteride köy yumurtası satılıyor beyim.

şart: *isim* Bir şeyin olmasını bir başka şeye bağlamaya denir. Koşul...

Sana bunları veririm ama bir şartım var.

şartlanmak: *fiil* Birileri tarafından doldurularak, önyargılı hareket etmeye denir.

Hele bir oturasın. Belli ki buraya şartlanıp gelmişsin.

şartsız: *sıfat* Hiçbir şart koşmadan, ileri sürmeden demektir. Koşulsuz...

Şartsız kabul edeceğim anlaşmayı ama sadece bir isteğim var köy ahalisinden.

şaşırmak: *fiil* Ani bir olay karşısında ne yapacağını bilememek, nasıl davranacağı konusunda kararsız kalmak demektir.

Kim duysa şaşıyor. Bu eylülde on ikiyi bitiriyorum oysaki.

şaşırtıcı: *sıfat* İnsanı şaşırtan, hayret uyandıranı denir.

Hilal'in bu etkileşimli ve şaşırtıcı konuşması bittikten sonra sınıfta bir alkış tufanı koptu.

şaşırtmacalı: *sıfat* İçerisinde insanları şaşırtan bir hareket veya oyu bulunana denir.

Öğretmenin şaşırtmacalı sorularının fakındaydım.

şaşırtmak: *fiil* Bir kimsenin yaptığı hareket ve konuşmalarıyla karşısındaki insanları kararsız bırakmasına , hayrette koymasına denir.

Son hareketiyle aslında kimseyi şaşırtmadı zira onun doğasında düzensizlik yer etmişti.

şef: *isim* İşçilerin başındaki yöneticiye denir.

Öğleyle doğru orman bölge şefi geldi yanımıza.

şefkat: *isim* Bir kimse veya bir canlıya karşı duyulan acıma ile karışık sevgiye denir.

Merhamet...

İlgi, sevgi, şefkat göreceği bir yer lazım.

şehit olmak: *fiil* Din ve vatan yolunda ölmeye denir. Şehadet...

Bize şehit olmak en büyük bahtiyarlıktır.

şehzade: *isim* Kral veya başkanların erkek çocuğuna denir.

Bugün bizim otele geliyor. Büyük bir prens, bir şehzade.

şekerci başı: *isim* Tatlı yapımı konusunda usta olan kimselere denir.

Osmanlı'da şekerci başı ya da şekerci ustası olmasıyla, kimi de Safranbolu'da adını duyurarak bugüne kadar varlığını sürdürmüştü.

şekerli: *sıfat* İçerisinde şeker bulunana denir. Tatlı...

Anneanne, sana katmer getirdik biri şekerli, biri ıspanaklı.

şekersiz: *sıfat* İçerisinde şeker bulunmayana denir.

Meyve ve sebze türü yiyecekler, şekersiz meyve suları, bitkisel çaylar, süt, çorba gibi içecekler günlük sıvı gereksinimini karşılıyor.

şelale: *isim* Akarsuların bir yükseltiden suları tozlaşacak şekilde döküldüğü yerde oluşan büyük akıntıya denir. Çağlayan, çağlar...

Sis Dağı'ndan şelale oluşturarak inen dere, Görele Deresi ile buluşuyordu.

şemsiye: *isim* Yağıştan ve gün ışığından korunmak için kullanılan dairesel ve sapı olan araca denir.

Şemsiyesini açtı fakat geç kalmıştı. Sırılsıklam islandı.

şevke getirmek: *fiil* Bir kimsenin bir şeye karşı isteğini artırmaya denir. Canlandırmak...
Öğrencilerini şevke getirmek için etkinliklerde birinci gelenlere ödülleri veriyordu.

şey: *zamir* Kainattaki maddelerin hepsi için kullanılan belirsiz bir sözdür.

Öyle bir şeyi kabullenmem mümkün değil.

şıklık: *sıfat* Güzel ve zarif giyinme durumuna denir. Modaya uygun, şık olma durumu...
Mağazadaki kadınlar şıklık yarışına girmişti.

şımarıklık: *isim* Hal ve hareketlerinde şımarık olma durumuna denir.

Sana şımarıklık hiç yakışmıyor, bunu da böyle bil.

şiddetli: *sıfat* Hızlı, etkisi fazla olana demektir.

Neden sonra şiddetli bir kar yağışı başladı.

şikayetçi: *sıfat* Bir kimse hakkında hoşnutsuzluk bildirene denir. Şekvacı...

Şikayetçiyim hakim bey, dedi.

şilte: *isim* Üzerinde oturmaya veya yatmaya yarayan pamuk veya yün gibi maddelerle doldurulmuş döşeğe denir.

Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar.

şimal: *isim* Kuzey demektir.

Şimalden, cenuptan; garptan ve şarktan/Artık süvariler başka seslerle yarışsın.

şimdi: *zarf* Şu an, içinde yaşanan an demektir.

Şimdi gelmezsen zaman geleceksin , şimdi yanımda olmazsan ne zaman olacaksın.

şimdilik: *zarf* Şu durumda, şimdiki zaman içinde anlamına gelir.

Doktor bey şimdilik bana bir ağrı kesici verseniz sonra yeniden gelsem olmaz mı?

şimşek: *isim* Bulutların içindeki elektrik yüklerinin çarpışması ile oluşan gürültülü ve çok kuvvetli çizgi biçimindeki anlık ışığa denir. Balkır, yıldırak, çakım...

Gökte şimşekler ardı ardına çakıyordu.

şimşir: *isim* Yaprakları her mevsimde yeşil kalan, bahçelerde süs bitkisi olarak yetiştirilen veya taşlık, çorak bölgelerde kendiliğinden yetişen, odunu sarımsı renkli ve şimşirgillerden çok sert olan küçük ağaca denir.

Cirit oyunlarında kullanılan bir metre uzunluğundaki sopalar, meşe, şimşir, hurma gibi ağaçların dallarından kesilir, cilalanır.

şirin: *sıfat* Sevimli, hoş, güzel anlamına gelir.

Bugün Akdeniz'in bu şirin köşesinden geçenler Kale'yi mutlaka görürler.

şirket: *isim* Birden fazla ortağın ortaya sermaye koyarak kurduğu ticari kuruluşa denir.

Dik başlılıktan bir şey çıkmaz, bir şirket kuralım, çocuklar bizi oradan alsınlar.

şiş: *isim* Deride meydana gelen şişliğe denir.

Ayağının baş parmakları şiş.

şive: *isim* Kelimeleri kendine özgü bir tavırla söyleme özelliğine denir.

Onları güzel şiveleriyle sahneden dinlemek pek zevkli olacak.” deyince tüm temsilciler de geniş bir nefes almış.

şoför: *isim* Karayolu araçlarını kullanan kimselere denir.

Şoför otobüsün camından başını çıkarmıştı.

şölen: *isim* Belirli bir amaçla düzenlenen eğlenceye denir. Ziyafet...

Fakat evlerde de bir telaş var. O gün, şölen günü ve yakılan ateşte etler pişiriliyor.

şuracık: *isim* Belirli ve yakında olan yere denir. Hemen şurası...

Şuracıkta kıvrılıp yatsam ne güzel olur.

şuur: *isim* İnanın çevresini ve kendini tanıma yeteneğine denir. Bilinç...

Şuurunu yitirmiş gibi sağa sola saldırıyordu.

şümüllü: *sıfat* Kapsayıcı, kapsamlı demektir.

Çok şümüllü bir düşünsen de bazı noktaları kaçırdığın oluyor.

taassup: *isim* Bir fikre veya bir şeye körü körüne bağlanmaya denir.

Öyle insanları vardır ki taassup içerisinde karşısındaki insanların fikirlerine asla saygı duymazlar. Bunlar hastalıklı kişilerdir.

tabak: *isim* Yemeklerin servisinde kullanılan yassı ve çeşitli şekillerdeki kaplara denir.

Akşam yemeğinde önüne konan tabaktaki yemeği bile bitirememişti.

tabaka: *isim* Toprak veya kayaların katmanlarına denir.

Erozyon arttıkça toprağın üretken olan üst tabakası aşınır

taban: *isim* Ayakkabıların veya ayakların alt kısmına denir.

Yağlıymış tabanları. Uzmanca baktı çeliğe.

tabi(tabii): *zarf* Doğal olarak anlamına gelir. Elbette...

Tabi ablalarımınla öbür kardeşlerimin de göz koydukları şeyler vardı.

tabiat: *isim* Kendi içerisinde gelişen ve değişen canlı, cansız bütün varlıkların oluşturduğu bütüne denir. Doğa...

Tabiattaki varlıklarda inanılmaz bir ahenk var.

tabir etmek: *fiil* Açıklamak, anlam vermek demektir.

Rüyasını tabir etmesi için dedeme gelmişti.

tabla: *isim* Bir şeyin geniş ve düz bölümüne denir.

Ahşap işlemeli kapılar, bir masa tablası ya da iç dekor olarak kullanılmak üzere satılmayı bekliyor.

tablo: *isim* Yağlı, sulu, pasta boyalar veya kara kalem kullanılarak çerçeve, bez veya kağıt üzerine yapılan resimlere denir.

Büyük salonda pencerenin karşısında asılı güzel bir İstanbul tablosu görürsünüz.

tafsilat: *isim* Ayrıntı demektir. Teferruat...

Konunun tafsilatını araştırırsanız daha da nitelikli olarak bulabilirsiniz.

tafta: *isim* Bir tür ipekli ve sert kumaştır.

Turkuaz mavisi küçük çiçek desenli satenler, zümrüt yeşili taftalar, alev kırmızısı, zeytinyağı sarısı ipekle göz alıcıydı.

tahammül etmek: *fiil* Zorluk ve sıkıntılara dayanma gücüne denir. Dayanmak, göğüs germek...

Yaşadığı kötü günler ve işkencelere tahammül etmiş; vatanının hasreti ile bu yaşına kadar ayakta kalmıştı.

tahıl ambarı: *isim* Buğday, arpa vb. tahıl ürünlerinin depolandığı yere denir.

Şehrin çıkışında tahıl ambarlarına kamyon kamyon buğdaylar taşınyordu.

tahrip: *isim* Zarar vermeye, yok etmeye denir.

Orman tahribinin dik yamaçlarda toprak kaymasına neden olduğunu görüyoruz.

taht: *isim* Padişahların oturduğu süslü koltuğa denir.

Tahtının önündeki ipekli şilteleri, ipek seccadeleri kaldırttı.

tahtirevan: *isim* Hayvanlar tarafından taşınan veya insanların omuzlarıyla yüklenerek götürdükleri üstü örtülü araca denir.

Tahtirevanla, yularından çekilen türlü türlü binek atları geçiyor buralardan.

takat: *isim* Güç, kuvvet demektir.

Akşama kadar güneş altında kalmaktan takati neredeyse kalmamıştı.

takım: *isim* Görev olarak aynı hedefe kilitlenmiş insan topluluğuna denir. Ekip, grup...

Belki mahalledeki takımda bile oynatmazlardı.

takımca: *isim* Görev olarak aynı hedefe yönelmiş insan topluluğunca yapılane denir. Takım tarafından...

Takımca şehri gezmek için hazırlandılar.

takımyıldız: *isim* Gökyüzünde bölümlere ayrılmış yıldız gruplarına denir.

Bu takım yıldızı Türkiye'nin bulunduğu enlem ve daha kuzeydeki enlemlerde hiç batmaz.

takırtı: *isim* Nesnelere çıkardığı tok ve sert sese denir.

İneklerin böğürtüsü, kuzuların melemesi, yılanın tıslaması, atın kişnemesi, ağaçkakanların takırtısı...

takkeci: *isim* Takke alıp satan kimseye denir.

Cami ayaklarının bittiği yerde yaşlı , takkeci bir amca karşınıza çıkar.

taklitçilik: *isim* Bir kimsenin yaptıklarının aynısı veya benzerini yapmaya çalışmaya denir.

Biz bu yenilikleri bir taklitçilik yapalım diye almıyoruz.

takmak: *fiil* Bir nesnenin uygun bir yere tutturulmasına, iliştilmesine denir.

Kadınlar kocasından memnun olmadığını başına taktığı biber oyası ile anlatır.

takvim: *isim* Vaktin yıllara, aylara, günlere bölünerek ayrılmasıyla oluşan çizelge veya yönteme denir.

Kitaplık memuru, kırmızı kalemle takvime işaret koymuş.

talimatname: *isim* Yönetmelik anlamına gelir.

Aldığımız beyaz eşyaların talimatnamesini okumadan çalıştırma hatasına düşeriz çoğu zaman.

tamamen: *zarf* Büsbütün, bütün olarak anlamına gelir.

Duş aldıktan sonra denize atlamak vücudtaki elektriği tamamen alıyor.

tambur: *isim* Yay ve mızrapla çalınan, uzun saplı ve telli klasik Türk müziği çalgısına denir.

Elindeki tamburla içeri giriverdi.

tamir ettirmek: *fiil* Başka birine bozulan bir nesneyi onartmaya denir.

Arızalanan baba yadigarı radyoyu tamir ettirmeye şehre gidiyordu.

tan: *isim* Güneşin doğmadan önceki hafif beyazlığın olduğu zaman dilimine denir. Fecir...

Ablamlarla tan ağarmadan yola çıktık.

tandır: *isim* Yerin kazılmasıyla yapılan ve genellikle ekmek pişirmeye yarayan fırınlara denir.

Katmerleri pişirmek için tandır hazırlandı.

tanecik: *isim* Küçük tanelere denir.

Su tanecikleri donunca kristalize olur ve buz oluşur.

tanı: *isim* Hastalıkların ne olduğu konusunda araştırarak ortaya koymaya denir. Teşhis, tanımlama...

Hastalıkların tedavisinden önce yapılması gereken en mühim şey doğru tanı koymaktır.

tanım: *isim* Nitelik olarak kavramların tam olarak ne olduğunu açıklamaya denir. Tarif...

“Kültür”ün birçok tanımı vardır.

tanınmak: *fiil* Başka insanlar tarafından bilinmeye denir.

Çoğu gazete ve televizyonda çarşaf çarşaf fotoğrafları çıkan bir adamın tanınması son derece normaldi.

tanışmak: *fiil* İki veya daha fazla kişinin birbirlerini tanımaya gelmelerine denir.

Değişik insanlarla tanışır, onların yaşayışlarını incelerdim.

tanzim etmek: *fiil* Düzenlemek demektir. Düzene koymak...

Milletimizin gelişmesindeki önemli meselelerden biri de mesailerimizi tanzim etmektir.

tapmak: *fiil* İman eden, ibadet eden demektir.

Allah'a tapan kula yalakalık yapmaz.

taraf: 1. *isim* Sağ, sol, aşağı, yukarı vb. yönler denir. Yan...

Bugün ise dünyaya tamamen açılmış, her tarafından dünya ile temas hâlindeyiz.

2. *isim* Düşünce, anlayış ve bir araya gelme sebepleri açısından farklı topluluklara denir.

Sonunda hakemler, en çok isabet almış tarafı yenilmiş sayarak çatışmayı durdururlar.

tarım: *isim* Bitkisel ve hayvansal ürünlerin üretilmesi, uygun koşullarda korunması, kalite ve verimlerinin yükseltilmesi, işlenip değerlendirilmesi ve pazarlanmasına denir. Ziraat, kültür...

Suyu ve üst toprağı olmayan bir bahçede tarım yapılabilir mi?

tarih: *isim* Milletlerin nerede kurulduğunu, hangi olaylardan etkilendiğini; zaman ve yer göstererek yaşadıkları olayların neden ve sonuçlarını çeşitli ilişkilendirmelere yaparak bağlantılar kuran sosyal bilim denir.

Tarihini bilmeyen bir milletin çocuklarının geleceği tesis etmesi mümkün değildir.

tarla: *isim* Ürünlerin ekilip hasat edildiği işlenmiş toprak parçasına denir.

Tarlalarda sığırcıkları beklerdim,

tarlasız: *isim* Ürün elde etmek ve tarım yapmak için işlenmiş bir toprak parçası olamayana denir. Tarlası olmayan...

Bu topraklarda tarımla uğraşıp da tarlasız kalan insanlar nasıl geçimini sağlar diye düşünen kimse kaldı mı?

tartım: *isim* Bir nesnenin kilosunun ne kadar geldiğini teraziye koyarak anlama işine denir. Tartma işi...

Patatesler markette tartıma alındı. Ahmet Efendi dışarıda bekliyordu.

tarz: *isim* Şekil, biçim anlamına gelir.

Mehmet Akif'in bu yaşayış tarzı çeşitli biçimlerde şiirlerine yansımıştır.

tas: *isim* İçecekleri içebilmek için kullanılan derince kaba denir.

Küçük bir tasla ayranını yudumladı.

taslak: *isim* Bir eseri meydana getirirken yapılan ön çalışmaya denir.

Gölge oyunu karakterlerinin yapımı için önemli aşamalardan birisi karakterlerin görsellerinin taslaklarını hazırlamaktır.

taşıt: *isim* Kara, hava ve denizde insan veya başka şeyleri taşımaya yarayan araçların genel adına denir. Nakil aracı...

Küresel ısınmaya etki eden nedenlerden birisi taşıtlardaki zararlı gaz salınımıdır.

taşmak: *fiil* Kaynayan maddelerin sıcaklıktan kaynaklı kabından çıkarak dökülmesine denir.

Ocakta unuttuğu mercimek çorbası taşmış, her yeri berbat etmişti.

tatbik etmek: *fiil* Uygulamak demektir.

Kanunların tatbik edilmesinde en büyük görev vatandaşlara düşüyor.

tatbikat: *isim* Askeri maksatla sanki bir savaş veya çatışmada imiş gibi yapılan geniş kapsamlı savaş denemesine denir. Manevra...

Ege Denizi'ndeki tatbikata bütün deniz kuvvetlerimiz katıldı.

tatlı: 1. *sıfat* Dile acılık verene denir. Acı karşıtı...

Tıpkı tatlı süt gibi, acı kıymız olurdu!

2. *sıfat* Güzel, insana huzur veren, konuşması sevinç veren demektir.

Güzel komşuluk ilişkilerini anlatıp tatlı hatıraları yad ettik.

tatlılaşmak: *fiil* Kötü ve incitici sözlerden uzak; kimseyi kırmadan, son derece nazik konuşmaya başlamaya denir.

Öyle ise ne duruyoruz, dilimizi tatlılaştıralım.

tavır: isim Davranış demektir. Hal, hareket...

Tavırlarında bir gariplik vardı. Her zaman gülen, neşeli o adam gitmiş, yerine sessiz ve garip bir kişilik gelmişti.

tavla: isim Hayvanların korunduğu, beslendiği yerlere denir. Ahır...

Tavla tavla atlarımız ona binek olsun!

tavşan: isim Hızlı koşmasıyla ünlenmiş, kemirgen, çabuk üreyebilen, postlu bir hayvan türüdür.

Koşmak uçmaya benzemez ki tavşan kardeş.

tavukgöğsü: isim Süt ve şeker ile didiklenmiş tavuk göğüs etinin pişirilmesi ile yapılan muhallebiye denir.

Misafirlere güzel bir yemekten sonra tatlı olarak tavukgöğsü ikram edildi.

tayfa: isim Gemilerde çalışan işçilere verilen addır.

Bir an Kaptan mı, tayfa mı olduğu pek belli olmayan biri sarktı.

taze: isim Genç kız veya erkekler için kullanılan bir sözdür.

Güzel yüzlü göçmen tazeyi benden başka bu adada seven hemen hemen hiç kimse yoktur.

tebessüm: isim Gülümsemek demektir.

Bir tebessümü bazen insanların bir dünyaya değer.

tebrik etmek: fiil Bir kimseyi elde ettiği başarıdan veya önemli bir anından dolayı kutlamaya denir.

Hepsini tebrik ediyor, güzel sözlerle hepsinin gönüllerini hoş ediyor.

tedbir almak: fiil Tehlikeli veya sıkıntılı olabilecek bir durumun önüne geçmek için önlem almaya denir.

Titizlik ve duyarlık göstermeli ve tedbiri almalısınız.

tedbirsizlik: sıfat Önlemini zamanında almama, hazırlıklı olamama durumuna denir.

Tedbirsizlik edemeyiz çünkü düşman peşimizde, dedi.

teftiş etmek: fiil Bir kurumun veya bir topluluğun olumlu veya olumsuzluklarını denetlemeye denir. Denetlemek,

Ordudaki askerleri tek tek teftiş edip komuta merkezine geçti.

teftiş vermek: fiil Bir kurum veya birileri tarafından denetlenmeye denir.

Halka teftiş vereceğiz. Ona göre. Sıraya girin çabuk.

tehdit: isim İnsanları sindirmek için bir caza ile korkutmaya denir.

Kapıları kapatırız dış dünyanın tehditlerine karşı.

tehlike: isim Yıkım ve zarara yol açabilecek duruma denir. Muhatara...

Tehlike altında ne yapacağı belli olmayan bir aslana dönüşür kediler.

tek tek: zarf Ayrı ayrı, özel olarak anlamına gelir.

Başkan sonra bizi tek tek tebrik etti.

teker teker: zarf Ayrı ayrı, yalnız başına demektir.

Şöyle teker teker gelseydiniz olmaz mıydı?

tekerleme: isim Kafiyeli, birbiri ile uyumlu söylenişi zor söz kalıplarına denir.

Tekerlemelerin en ilginç özelliklerinden biri daha önce hiç duymadığımız kelimeler barındırmasıdır.

tekil: isim Tek , bir tane demektir.

Türkçede üç tane tekil şahıs vardır.

tekke: isim Tarikat ehli insanların ibadet ettikleri veya barındıkları yerlere denir. Dergah...

Ahiliğin her köyde, her kasabada ve şehirde ocakları, odaları ve tekkeleri vardı.

tekne: isim Küçük, motorlu bir tür deniz taşıtına denir.

Küçük bir tekne ile yola çıktık.

teknik: 1. isim Teknoloji anlamına gelir

Okul sayesinde, okulun vereceği bilim ve teknik sayesinde.

2. isim Bir bilim veya sanat dalına özgü kullanımıyla, terim anlamıyla demektir.

Buharlaştırma yoluyla su kaybına, teknik adıyla “evapotranspirasyon” ya da “terleme” diyoruz.

teknoloji: isim Çeşitli bilim ve sanayi dallarıyla ilgili kullanım alanları, araç-gereçlere ait uygulamalı bilgi birikimin tümüne denir.

Teknoloji hayatımıza girdi gireli sosyal varlıklar olduk.

tekrar tekrar: zarf Aynı şekilde, yeniden, yine anlamındadır. Sürekli...

Göçler artık olmasa da bu masalı seviyorum ve tekrar tekrar yaşamaktan büyük bir keyif duyuyorum.

tekrarlamak: fiil Bir şeyin aynısını tekrar söylemeye denir. Tekrar etmek...

Sözünü bir kez daha tekrarladı.

tel tel dökülmek : fiil Ayrı ayrı, tel biçiminde bozulmak, düşmek demektir.

Benden önce dokunanlar, kök boyası ile boyanmış olanlar üç yüz sene dayandılar da ne oldu sanki? Zamanla hepsi de tel tel çözülp dağılmadılar mı?

telaş etmek: *fiil* Bir sıkıntı karşısında acele acele heyecan içinde hareket etmeye denir. Endişelenmek, telaşlanmak...

Küçücük bir olayda bu kadar telaş etmenin anlamı ne?

telefon etmek: *isim* Telefon vasıtasıyla birisini aramaya, iletişim kurmaya demektir. *Hemen büyükanneme telefon ettim.*

teleskop: *isim* Gökyüzündeki yıldız, gezegen veya gök cisimlerini daha yakından görmeye yarayan teknolojik alete denir.

Gökte çok uzak yıldızları teleskoplar aracılığı ile rahatça görme fırsatı buluruz.

televizyon: *isim* Uydudan alınan dalgaları görüntüye ve sese çeviren aygıtı denir.

Televizyon bağımlılığından sonra şimdi de başımıza telefon bağımlılığı çıktı.

telgraf: *isim* Eski zamanlarda yazılı olarak iletilen belge ve haberleri, iki merkez arasında, kendine ait bir işaret sistemi ile ileten haberleşme aracına denir.

Adı geçen üniversiteye çektiği telgrafla teşekkür etti.

tembih etmek: *fiil* Yapılması gereken bir işin nasıl yapılacağını bir başkasına söylemeye denir. Tembihlemek, uyarmak...

Annem tembih etmişti; tansiyonunu ölçüverirsen iyi olur, demişti.

temel: 1. *isim* Bir binayı ayakta tutan, kuvvetlendirilmiş ve en altta olan kısma denir.

Ama kalenin dört çevre temelinde gözüken taşlardan her biri hamam kubbesi kadardır.

2. *isim* Bir şeyin gelişmesi için gerekli olan esas ve ilk öğelere denir.

Bugünkü bilimsel gelişmelerin temelini hiç şüphesiz akıl ve mantık oluşturur.

temizlik: *isim* Kirli olmama durumuna denir.

Bayram temizliğini bitireli daha yarım saat olmuş.

temsil: *isim* Tiyatro eserlerinin sahneye konulmuş haline denir.

Efendim, pazar akşamı temsilimize teşriflerinizi rica ederiz.

temsilci: *isim* Bir topluluk veya kurumun adına hareket eden kimselere denir. Mümessil...

Biz toplantıya üç temsilci ile katıldık.

temsilcisi olmak: *fiil* Bir topluluk veya kurumun adına hareket etmeye denir.

Ben şiir kitaplarının temsilcisi olacağım.

teneffüs etmek: *fiil* İçine çekmek, nefes almak anlamındadır.

Yüksek dağ başlarında bu temiz havayı teneffüs eden insanların neden sağlıklı kaldıklarını daha iyi anlıyor insan.

teneke: *isim* Genelde yumuşak ve ince çelikten yapılmış saca denir.

Yosunlar, taşlar, teneke parçaları denizin dibini karartmış.

tenezzül etmek: *fiil* Kendi seviyesinin altında olan kötü işleri kabul etmemeye ve girişmemeye denir.

Öyle aşağılık şeylere tenezzül etmezdi.

tenkit edici: *sıfat* Bir kişi veya konu hakkında olumlu ve olumsuz eleştiride bulunan kişilere denir. Münekkit, eleştirmen, eleştirici, hicivci, yergici...

Olaya hep tenkit edici bir gözle bakarsanız ne yazık ki çözüm üretmekte zorlanırsınız.

teorik: *sıfat* Uygulamadan çok bilgi ve kuram durumunda olana denir. Kuramsal, nazari...

Her şeyi teorik olarak bilebilirsiniz ama bildiklerinizi pratiğe dökemedikten sonra bir anlam kazanmaz.

tepe: *isim* Yüksek yerlerin en üst kısmına denir.

Teraslanmış tepenin en üst basamağında bir sulama havuzu var.

terazilemek: *fiil* Bir nesne yardımıyla denge sağlamaya denir.

Terazilediği çomakla yerden kesti.

terim: *isim* Bilim, sanat, edebiyat, spor vb. alanlara özgü kelimelere denir.

Bazen bir kelime farklı dallara ait terim olarak kullanılabilir.

termosifon: *isim* Kazan ve içindeki borular yardımıyla sıcak su elde etmeye yarayan araca denir.

Termosifon arızalanmış ve yaptıracağımız servis de kapanmıştı.

tertemiz: *sıfat* Çok temiz anlamındadır. Pirüpak...

Eğirdir Gölü'nün o berrak, tertemiz sularını görünce içi açıldı.

tertip etmek: *fiil* Düzenlemek anlamındadır. Hazırlamak...

Beyin kızı yirmi yaşını tamamlar, onun şerefine eğlenceler tertip edilir

terzi: *isim* Elbise diken, biçen, tamirini yapan kimseye denir.

Terzilerin yeni moda elbiseleri yapmaları uzun sürmedi.

teskin etmek: *fiil* Kızgın, korkmuş, aşırı heyecanlı vb. duyguda birini sakinleştirmeye denir. Yatıştırmak, dindirmek...

Kadını teskin etmeye çalıştılar fakat bir türlü sakinleştiremediler.

tesviye: isim Düzeltme, düzgün bir şekil verme demektir.

Yani, torna, tesviyeye ait her işi yapabilir misin?

teşekkür etmek: *fiil* Yapılan işin hoşla gittiğini bildirmeye denir. Müteşekkir olmak...

Teşekkür ederim babaanne bana bu kazağı ördüğün için.

teşhir etmek: *fiil* Sergilemek, dile düşürmek anlamındadır.

Müslüman kadınlarını âleme teşhir etmeye mi geldiniz alçaklar?

teşkilat: isim Ortak bir hedef için, bir işi gerçekleştirmek amacıyla bir araya gelmiş kişi ve kurumların oluşturduğu sistemli birliğe denir. Örgüt, teşekkül...

Bütün devlet teşkilatımızın dikkatli, ilgili olmasını vurgulamış.

teşrin: isim On ve on birinci ayın diğer adıdır.

Teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgarsız parça parça oynamayan bulutlu günlerden biriydi.

tetik: isim Dikkatli ve önlemini almış bir biçimde, her an harekete geçecekmiş gibi beklemeyi anlatan bir sözdür.

Herkes tetikte. Bekliyoruz. tecrübeyle sabittir.

teveccüh: isim İlgi, alaka anlamındadır. Hoşlanma, sevgi...

Herkesin teveccühün kazanmıştı.

tezek: isim Yakacak olarak kullanılan hayvan dışkısına denir.

Tezek yığınlarını kışa hazırlık olsun diye güzelce istiflemişlerdi.

tezgâh: isim El veya küçük makinelerle iş görülen yapım aracına denir.

Dokuduğu kilimlerin yedincisi olduğum için adımı "Yedinci" koymuştu. Tezgahta tam kırk beş gün durdum.

tezgâhtarlık: isim Mağazalarda ya da satış yapılan yerlerde tezgahta duran, satış yapan kimselere denir.

Bazılarını bu tezgâhtarlık durumundan biraz sıkılıyor gibi gördüm.

tezlik: zarf Çabukluk, hızlılık anlamındadır. İvedilik...

Oyuncunun yönelme duygusunu ölçülü kılar, bakışını keskinleştirir, ayağına tezlik kazandırır.

tiğ: isim İpliklerin örülmesini sağlayan ince, ucu çengelli örgü aracına denir.

Dantel, tiğ işi gibi benzerlerinden onu ayıran en önemli özellik üç boyutlu olmasıdır.

tıknaz: isim Kısa ve kalın yapılı şişmanca olana denir. Tıkız...

Karşı komşumuz Sadettin amca tıknazca bir adamdı.

tılsım: *isim* Sihir demektir.

Yaşlı büyücü elinde bir tılsımla çıkageldi.

tıpatıp: *zarf* Her açıdan uygun, birbirinin aynısı demektir. Tıpkısının aynısı, tıpkısı, aynısının tıpkısı, tastamam...

Çünkü tencere ancak kendi kapağı ile tıpatıp bağdaşabilir.

tıpkı: *zarf* Tamamıyla, tıpatıp, aynı demektir.

Üzüntüsüz geçmiş olan hayatını, tıpkı büyük kumandan Sezar gibi üç kelime ile anlatır.

tıraşlı: *sıfat* Saç ve sakalını güzelce kesmiş veya kestirmiş olana denir. Tıraş olmuş...

Yeni tıraşlı, şık giyinimli bu adam bir gazete almak için büfeye girdi.

tırmık: *isim* Topraktaki taşları veya çöpü ayıklamak için kullanılan sıra sıra demirden dişleri olan tarak biçimindeki büyük saplı alete denir.

Ha bire tırmık çekiyor, yaprakları öteye öteye kuruyordu.

tırmıklamak: *fiil* Topraktaki taşları veya çöpü ayıklamak tırmıkla ayıklama işine denir.

Çam pürlerini bütün gücümle tırmıkliyorum.

tırtıklamak: *fiil* Hayvanların ağızlarıyla veya gagalarıyla çeşitli nesnelere dokunuşlar yapıp çekilmelerine denir.

Yaşlı erik ağacının gövdesini irice bir ağaçkakan tırtıklarken çıkan sese uyandım.

ticaret: *isim* Kazanç elde etmek için ürün veya mal alım satımı yapmaya denir

Rızkın büyük kısmı ticarete demişti Peygamber efendimiz.

tiksinnmek: *fiil* Bir kimse, iş, durum veya nesneyi kötü ve aşağılık bularak, iğrenerek ondan uzaklaşma hissine kapılmaya denir. İkraha etmek...

Hastalık atık beni sersemleştirmiş ve yemek yiyemez hale sokmuştu. Dünyanın en güzel yemeğinden bile tiksiniyordum.

tılki: *isim* Orta boya sahip, kürklü, ırklarına göre çeşitli renklerde olan, kümes hayvanlarına zarar veren, ağız ve burnu uzun ve sivri, köpekgillerden bir tür memeli hayvana denir.

Tilkinin kargaya dil dökmesi, onun sesinin güzelliğinden değil menfaatinin büyüklüğündendir.

tim: *isim* Belirli askeri amaçlar için oluşturulmuş, seçilmiş kişilerden oluşan en küçük güvenlik gücüne denir.

Bir savaş timini hazırlamak, yetiştirmek ve organize etmek öyle kolay değildir.

tirşe: *sıfat* Yeşille mavi arasında bir renge sahip olan demektir.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü

titretmek: 1. *fiil* Vücut ısısının bazı nedenlerden dolayı düşmesi sonucu ısıyı dengelemek için bedenin titreşmesine denir.

Her nedense hepimizde tuhaf bir titreme vardı.

2. *fiil* Korkmak anlamına gelir.

Kılıcı karşısında herkesin titrediği biriydi.

tiyatro: *isim* Sahnelenmek için yazılan çeşitli türlerdeki oyunların sahnelendiği, seyircileri içerisine alabilecek kapasitede yere denir.

Bu tiyatro eseri çok eskiden beri kaleme alınmış ama seyirci karşısına yeni çıkıyordu.

tokluk: *isim* Karının doymuş olma durumu. Açın karşıtı...

Sünnetlerimizi, düğünlerimizi birlikte yapar, birbirimizin açlığına ve tokluğuna şahit olurduk.

tokmak: *isim* Kapıları çalmaya yarayan ve üzerlerinde asılı duran metal parçaya denir.

Kapıların üzerinde bulunan tokmak ve çekeceklerin, bir görüntü zenginliği olmanın ötesinde işlevleri vardır

toksin: *isim* Canlı organizmalardaki zehre denir.

Su vücuttaki toksinlerin atılmasında da önemli bir etkidir.

tolga: *isim* Askerleri giyindiği başı korumak için kullanılan metal başlığa denir. Miğfer...

Ak tolgalı bir Oğuz beyi askerler arasında ileri fırladı.

tomurcuk: *isim* Bitkilerin veya ağaç dallarının üzerinde bulunan çiçek, yaprak ve en sonunda meyve verecek olan küçük filizlere denir.

Ağaçlar tomurcuklanmış, bahar yüzünü yenin yeni göstermeye başlamıştı.

ton: *isim* İnsanların veya müzik aletlerinin seslerindeki yükseklik veya alçaklık durumuna denir.

Sesinde nazik ve insanı rahatlatan bir ton vardı.

tonlama: *isim* Sözcüklerin veya hecelerin kimi diğerlerinden daha baskın okunması veya söylenmesi ile konuşmaya veya okumaya etkililik kazandırma durumuna denir.

Şive, telaffuz, vurgu ve tonlama gibi konuşma diline özgü önemli anlam belirleyici öğeler yabancı bir dille iletişimi zorlaştıran öğelerdir.

topaç: *isim* Ucu sivri, koni biçiminde etrafına ip sarılarak döndürülen oyuncağa denir.

Çocukluğumuzun en güzel oyunlarından biri de topaç çevirmektir.

topal: *sıfat* Ayaklarından birindeki sakatlık nedeniyle sendeleyerek yürüyene denir. Aksak...

Kör, topal fark etmez. Yeter ki bir yol arkadaşım olsun.

toplantı: *isim* Belirli amaçlar için birden fazla kimsenin bir başkan eşliğinde bir araya gelmesine denir.

Toplantıyı açmak istiyorum.

toplardamar: *isim* Kirli kanı kalbe ulaştırarak temizlenmesine yardımcı olan damarlara denir. Verit, vena...

Bacaklara yapılan soğuk su masajı toplardamarların büzülerek çalışmasını sağlıyor.

topluluk: *isim* Nitelik yönünden bit bütünü oluşturan insanların hepsine denir. Toplum, cemiyet...

Böyle bir topluluk ancak Emir Sultan sevgisiyle olur.

toplum: *isim* Temel menfaatleri aynı olan ve aynı toprak parçasında birlikte yaşayan insanların oluşturduğu birliğe denir. Cemiyet...

Toplumun öncüsü olarak sanatkarlar onlara öncelikle iyi örnek olmalıdır.

toplumca: *isim* Temel menfaatleri aynı olan ve aynı toprak parçasında birlikte yaşayan insanların hepsi birlikte olarak anlamında bir sözdür.

Toplumca belirli bir yaşam düzeyini kurmak, yaşatmak isteyen en çok çalışması gerekenlerdir.

toplumsal: *sıfat* Toplumu ilgilendiren, toplumun içerisinde olduğu anlamındadır.

Toplumsal olaylara müdahale etmek için kurulan bu ekip öncelikle toplum psikolojisi hakkında eğitim alacak.

topuk: *isim* Ayağın yuvarlak ve topluca kısmına denir.

Topuklarımın sızısı oturunca beynime vurdu sanki.

topuklu: *sıfat* Ayakkabısının topuk kısmında yüksekçe bir parça bulunan demektir. Ökçeli...

Nazife ablama alınan topuklu pabucun topuğu daha evde prova ederken çıkmaz mı, haydi geri götürüldü.

topyekûn: *zarf* Hep birlikte, tamamen anlamına gelir.

Millet, topyekun direnişe katıldı.

torba: *isim* Naylon, kağıt veya plastikten yapılmış öteberi koymak için kullanılan taşıma gereğine denir. Poşet...

Aldığı sebzeleri ve meyveleri büyükçe bir alışveriş torbasına koydurdu.

torpil: isim Çocukların eğlenmek için kullandıkları patlayarak ses çıkaran yanıcı maddeye denir.

Yaylaya elektrik ve televizyon girdi çünkü. Şimdiki çocuklar maytap atıyor, torpil patlatıyor.

torun: isim Kişilerin çocuğunun evlatlarına denir.

Herkes gibi torunlarını yanında koştururken görmek bu yaşlarda insanların tek muradıdır.

toynak: isim Eşek ve at gibi hayvanların tırnaklarına denir.

At toynaklarının gürültüsü mübarek bir ezgi gibi yeri göğü inletiyordu.

toz pembe: sıfat Pembesi çok açık olan demektir.

Şu örmeye bakın, şu sarı renge, şu toz pembesine...

tören: isim Bir toplulukta, üyelerin belli bir olayı, kişiyi veya değeri ayırt edip sembolleştirmesi, bunların anlam ve öneminin güçlendirilmesi amaçlarıyla düzenlenen hareketlere denir. Merasim...

Tören alanı kıpkırmızıydı. Her yer al bayraklarımızla süslendirilmişti.

törpülemek: *fil* Terbiye etmeye, yumuşatmaya denir.

Kini ve öfkesi törpülenmemiş, yandıkça alevlenmişti.

tramvay: isim Şehir içi özel raylarla döşenmiş yollarda hareket eden yolcu aracına denir.

Antalya ile havaalanı arasındaki tramvay hattı ile yaklaşık bir saatte ulaşım sağlıyorsunuz.

tren: isim Bir lokomotifin çektiği vagonlardan oluşan ve raylar üzerinde hareket eden toplu taşıma veya yük taşıma araçlarına denir.

Tren hemen her durakta duruyor ve yolcu alıyordu.

tribün: isim Stadyum veya spor salonlarında aşağıdan yukarı doğru dizilmiş ve koltuklarla sıralanmış, seyirciler için ayrılmış bölümlere denir. Sekilik....

Numaralı tribün bize göre değil.

turizm: isim Eğlenmek, dinlenmek ve gezip görmek için yapılan aktivitelerin hapsinin genel adına denir.

Türkiye'nin turizm gelirleri yıldan yıla artıyor.

turkuaz: isim Mavi ile yeşilin karışımı ama mavinin ağırlıkta olduğu renge denir. Firuze, turkuaz mavisi...

Turkuaz mavisi küçük çinilerle kaplanmış saray duvarları göz alıcıdır.

turunç: *isim* Akdeniz Bölgesi'ndeki ülkelerde yetişen ve yaprağını dökmeyen turuncu renkte meyveleri olan bir ağaçtır. Narenç...

Lübnan; portakal, turunç, hurma ve muz memleketiydi.

tuşlamak: *isim* Numaralara basarak aranacak telefon numarasını aramaya denir.

Ahizeyi kaldırıp numaraları tuşlar.

tutanak: *isim* Meclis, kurul gibi yerlerde yapılan çalışmalarda söylenenleri kayıt altına alan belgelere denir. Zabıt...

Tutanakları doldurup meclis divanına iletiler.

tutarlı: *isim* İnsanın söyledikleri ile yaptıklarının birbirine örtüşmesine denir.

İnsan biraz tutarlı olur. Dün böylesin bugün başka. Sıkıldım artık.

tutkal: *isim* Hayvansal maddeler kullanılarak elde edilen kuvvetli bir yapıştırıcıdır.

Evler sanki tutkalla yapıştırılmış gibi duruyor.

tutkun: *sıfat* Bağlı, bir şeyi çok benimsemiş, düşkün anlamına gelir.

Memleketine o kadar tutkundu ki ne zaman gelse gitmemek için bahaneler üretirdi.

tutuculuk: *isim* Mevcut düzeni, düşünceleri değiştirmekte direnen ve eskiye sıkı sıkıya bağlı olma durumuna denir.

Kurtuluş Savaşı biter bitmez bilgisizliğe, tutuculuğa, her türlü geriliğe karşı yeni bir savaş başlatmıştı.

tutulmak: 1. *fiil* Yansıtmak anlamındadır.

Hazırlanan şekiller perdeye tutulursa canlı olarak görünürler.

2. *fiil* Kendini kaptırmak, bir iş yaparken kendinden geçmek anlamına gelir.

Hatta bunların içinde meraklı bir hikayeye tutularak gözlük kullanmıyorsanız ayna karşısındaki koltuğunuza da götürürsünüz.

tutum: *isim* Davranış, tavır demektir.

Bu tarz tutumların kendine zarar verdiğini geç fark etti.

tuvalet: *isim* İnsanların dışkı ve idrarlarını boşaltmak için kullandıkları yere denir. Hacet yeri, ayak yolu, hela, kademhane, yüznumara, memiştane, abdesthane, kenef...

Kendini tuvalete zor atıyordu.

tuz: *isim* Yiyecekleri tatlandırmakta ve korumakta kullanılan kokusuz maddeye denir.

Yemekteki tuz oranının yüksek olması tansiyon hastalıklarına davetiye çıkarmak anlamına geliyor.

tuzlu: *sıfat* İçerisinde tuz bulunana denir.

Solunum yollarının en etkili ilacı sayılan tuzlu sudur.

tuzluluk: *isim* Bir maddenin tuzlu olma durumuna denir.

Denizlerdeki tuzluluk oranı tatlı su balıklarının buralarda yaşamasına izin vermez.

tüccar: *isim* Ticaretle uğraşan kimselere denir.

Her birinde Mısır hazinelerine sahip tüccarlar vardır.

tüfek: *isim* Uzun namlusu olan ateşli silaha denir.

Tüfekler sıra sıra dizilmişti.

tükenmek: *fiil* Yok olmak, bitmek anlamındadır.

Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek.

tüketmek: 1. *fiil* Kullanmak, içmek anlamındadır.

Kahve, çay ve alkolü fazla miktarda tüketen kişilerin normalden daha fazla su tüketmeleri gerekiyor.

2. *fiil* Harcamak, bitirmek anlamına gelir. Yoğaltmak...

Güzelim nasihatlere hiç kulak vermeksizin yaşayıp tüketiyoruz ömrümüzü.

tükürmek: *fiil* Ağızdaki maddeleri dışarı püskürtmeye denir.

Ağızlarındaki karpuz çekirdeklerini sağa sola tükürüyorlardı.

tül: *isim* İnce, içeriden dışarıyı gösteren sentetik veya ipek kumaşa denir.

Yüce dağ başında siyah tül vardır.

tümör: *isim* Kanserli vücut hücresine denir. Ur...

Tümör büyümüş ve kanser vücudunu tamamen sarmıştı.

tünel: *isim* Genellikle dağ ve tepelerin altı kazılarak karşı tarafa daha kestirmeden geçmeyi sağlayan yola denir.

Tünelden çıkınca keskin bir viraj karşılar sizi.

tür: *isim* Çeşit, şekil anlamına gelir. Böyle, buna benzer...

Hatta bu tür insanlarla konuşmaya gittiniz mi sohbeti bitiremezsiniz.

türbe: *isim* Ünlü ve manevi yönü yüksek insanlar için yapılmış, o kimsenin de kabrinin bulunduğu yapıya denir.

Mimar Sinan onlarca türbeyi restore etmiş ya da sıfırdan inşa etmiştir.

tütmek: *fiil* Bir bacadan buhar veya duman çıkmasına denir.

Tütmez baca, yanmaz ocak.

tütüncü: *isim* Tütün satan kimselere denir.

Elazığ'daki tütüncü dükkanında satılmaktadır bu kaliteli tütünler.

tüymek: *fiil* Kaçmak anlamındadır. Topukları yağlamak...

Bahçenin sahibi gelince hemen tüyerdik.

uçmak: *fiil* Kuşların veya kanatlı böceklerin kanat çırparak havada hareket etmesine denir.

Uçan serçeleri sapanlarla vurmak ya da yakalayıp kafeslere tıkmak çocuklar arasında revaç bulmuştu.

uçsuz bucaksız: *sıfat* Sonu görünmeyen, çok geniş ve sınırsız anlamına gelir.

Bu uçsuz bucaksız ovanın ortasında susuz ve aç bir şekilde bir ümit birilerinin onları bulmasını bekliyorlardı.

uçup gitmek: *fiil* Uzaklaşmak, kaybolup gitmek demektir.

Sanki yanımızdan bir anda uçup gitmişti.

uçurtma: *isim* Genellikle çokgen biçimindeki bir gövde ve süslü bir kuyruktan oluşan, üstü renkli kâğıtlarla kaplanmış, iple bağlanmış, rüzgâr yardımıyla uçurulan oyuncuğa denir.

Uçurtma yapımı için ilk olarak dayanıklı çitalar ve sağlam bir naylon gereklidir.

uçurum: *isim* Yüksek ve dik yamaçlara denir. Yar...

Otobüsümüz uçurumun kenarında zikzaklar çiziyor, sarsıla sarsıla yol alıyordu.

uçuşmak: *fiil* Kanatlı hayvanların birlikte uçmalarına denir.

Taşı atıverince bütün kuşlar uçuşuverdi.

ud(ut): *isim* İri karınlı, kırıklı, mızrapla çalınan bir çalgıdır.

Babadan kalma, ceviz ağacından yapılmış bir udu vardı.

ufacık: *sıfat* Çok küçük, çok ufak olana denir. Minicik, mini minnacık...

Ufacık bir böcek camdan dışarı çıkmaya çalışıyordu. Pencereyi açtım, özgürlüğüne kavuşturdum.

ufak tefek: *sıfat* Küçük, tek tük anlamındadır.

Bu ufak tefek aksiliklere karşın Abdullah hayatından memnundu.

ufaltmak: *fiil* Küçük tanecikler haline getirmeye denir.

Tarhanayı ufaltıp toz haline getirirler.

ufuk açmak: *fiil* Yeni hedefler ve hayaller belirleyip ona göre hareket etmeye denir.

Yeni şeyler öğrenmek, yeni ufuklar açmak istiyordum kendimde.

uğramak: *fiil* Girmeden, ziyaret etmeden anlamındadır.

Evine uğramadan deniz kıyısına koştu.

uğraştırmak: *fiil* Meşgul etmek demektir.

Lütfen beni bu ıvır zıvır işlerle uğraştırmayın.

uğuldamak: *fiil* Boğuk ve anlaşılmaz sözler söylemeye, sesler çıkarmaya denir.

Uğuldayarak dalgalanan yoğun bir kalabalık, telaş içerisinde iki tarafa koşturmaya başladı.

uğur: *isim* İnsana şans getirdiği düşünülen çeşitli belirti veya nesnelere denir.

Bu hilal motifli yüzük benim uğurumdu.

ulaştırmacılık: *isim* Kara, hava, deniz ev tren yolu aracılığı ile bir yerden başka bir yere ticari malların ulaştırılması durumuna denir.

Ticaret; kara, deniz ve hava ulaştırmacılığında yapılabilen şeylerin ortak sonucudur.

ulu: *sıfat* Yüce, büyük anlamındadır.

Benim ulu dergâhımda gezer, benlik eder!

ululuk: *isim* Büyük olma durumuna denir. Yücelik, büyüklük...

Ululuk yalnız Allah'a mahsustur dedi Dede Korkut.

ulus: *isim* Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı dil, gelenek, tarih ve ülküyle birbirine bağlanmış insan topluluğuna denir. Millet...

Ulusumuzun şanlı tarihini iyi bilmelidir.

ulusal: *isim* Aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı dil, gelenek, tarih ve ülküyle birbirine bağlanmış insan topluluğu ile ilgili demektir. Ulusla ilgili, milli...

Yapılan anlaşma ulusal çıkarlarımıza son derece uygundur ve lüzumludur.

uluslararası: *sıfat* Farklı milletlerin arasındaki çok yönlü ilişki ağını ifade etmek için kullanılan bir sözdür. Beynelmilel, enternasyonal...

Ülkemizi uluslararası alanda temsil edecek genç yetenekler aranıyor.

ummak: *fiil* Bir şeyin olmasını veya olmamasını arzu etmeye denir. İstemek...

Umarım bir daha böyle kötü işlere kalkışmaz.

umum: *isim* Genel, bütün, tüm demektir. Kamu...

Umum insanlar çalışmadan zengin olmak derdindedir.

umutlu: *sıfat* Gelecekte iyi beklentileri olana denir. Ümitli, ümitvar...

Hayatın her alanında başarı kazanmanın yegane çaresi umutlu ve azimli olmaktır.

umutsuz: *sıfat* Gelecekte iyi beklentileri olmayan, ümidini kesmiş olana denir. Ümitsiz, nevmit...

Bir gülene karşı bin ağlayan, bir karnı doyana karşı bin aç kalan, bir umutluya karşı bin umutsuz...

umutsuzluk: *sıfat* Gelecekte iyi beklentileri olmama, ümidini kesmiş olma durumuna denir. Ümitsizlik...

Umutsuzluk dinimizce yasaklanmıştır oğul.

un: *isim* Buğdayın öğütülmesi ile elde edilen ve hamur işleri yapmakta kullanılan besin maddesine denir.

Ekmek yapmak için torbadan unu alıp bir tekneye boşalttı.

unsur: *isim* Bir bütünü oluşturan ve ayrı düşünüldüğünde kendi başına anlam ifade eden temel parçalara denir. Öge...

Dünyada maddeleri oluşturan unsurlar dört tanedir.

unutmak: *fiil* Hatırlayamamaya denir. Akılda kalmamak...

Bir gece yarısı hiç unutmam, hastaneye gelmişti.

unutturmak: *fiil* Bir kimsenin unutmamasına neden olmaya denir.

Yarın onuna buluşacağımı bana unutturmasan iyi edersin.

unvan: *isim* İnsanların meslekleri veya toplumdaki konumlarından dolayı kendileri için kullanılan adlara denir. San, titr...

Ona verilen unvanı aslında istemiyordu ama emir büyük yerdendi.

usanmak: *fiil* Sürekli tekrar eden bir durumdan dolayı o işten veya o şeyden hoşlanmaz duruma gelmeye denir. Bıkmak...

Sizin de hemen başladığınız kitabı okumaktan usandığınız oldu mu?

ustalık: *isim* Becerikli ve maharetli olma durumuna denir. Bir işte ileri düzeyde iş yapma becerisi kazanmışlık...

Yapını kemerlerini böyle ince bir ahenkle yapabilmek büyük ustalıktı.

usulca: *zarf* Yavaşça, sessiz bir biçimde demektir.

Usulca yaklaştı, sobanın yanındaki mindere oturdu.

uşak: *isim* Hizmetçi demektir.

Şu keçe parçasını uşakla yollayıp bahçe duvarlarından içeriye attır.

utmak: *fiil* Bir oyunda karşıdakini yenmek anlamına gelir. Ütmek...

Misket oyunu sonunda utan taraf hep biz olurduk.

uyarı: *isim* Bir sorun üzerine dikkat çekmek için söylenen sözlere denir. İkaz, tembih, ihtar...

Bu son uyarımdır beyler, dedi.

uyarmak: fiil Bir sorun üzerine dikkat çekmek için söz söylemek anlamındadır. İkaz etmek...

Yengelerim birkaç kez onları uyarmak zorunda kaldılar.

uydu: isim Dünyadan fırlatılan haberleşme, görüntü alma veya uzayda incelemeler yapmak için gönderilen ve yörüngeye oturarak hareket eden araçtır.

Artık iletişim için uydu olmazsa olmaz bir duruma geldi.

uygar: isim Toplumsal düzey itibari ile çok gelişmiş olana denir. Medeni....

Türk milletinden, uygar yeteneklerini her yönüyle göstermesini istemiştir.

uygarlaşmak: fiil Fikir, sanat, edebiyat, bilim veya toplumsal kurumlaşma alanlarında gelişim göstermeye denir. Medenileşmek...

Milli kültür, bir milletin uygarlaşmasında çok özel bir yere sahiptir.

uygarlık: fiil Fikir, sanat, edebiyat, bilim veya toplumsal kurumlaşma alanlarında gelişim göstermiş olan anlamındadır. Medeniyet...

Uygarlık eserleri birleştirici yönüyle değer taşır.

uygun: sıfat Yakışacak, yaraşacak, münasip olana denir. Mutabık...

Balo için uygun bir kıyafet ayarlamam gerekiyor.

uygunsuz: sıfat Söylenmesi ve yapılması yakışsız olana denir. Yakışık almayan, münasebetsiz...

Acaba böyle bir ortama yakışmayacak uygunsuz sözler söyleyip ortamı geren tipler ne maksatla bunları yaparlar?

uykusuz: sıfat Uykusuz, uyumadan geçirileme denir

Bütün millet uykusuz gecelerden geçiyordu.

uyumlu: sıfat Bulunduğu ortama uyum sağlayan, ahenkli, uygun demektir. Mevzun...

Bu seslerin yanı sıra, doğanın daha yumuşak, daha uyumlu sesleri de var.

uyumsuz: sıfat Bulunduğu ortama uyum sağlamayan, ahenksiz demektir. İmtizaç etmeyen...

Sizin kadar uyumsuz insanlar bir daha dünyaya gelmez zannımca.

uzaklaşmak: fiil Bir yerden veya bir şeyden uzağa gitmeye denir.

Cıkcıklayarak ellerindeki boş ayran güğümleriyle uzaklaşmışlardı.

uzaklık: isim İki nokta arasındaki mesafeye denir.

Çünkü yıldızlar arasındaki uzaklıklar o kadar büyük ki bu hareketleri algılamamız çok zor.

uzamak: 1. *fîil* Boy olarak yükselmeye denir.

Gölün ortasında bir tek o ağaç uzuyordu.

2. *fîil* Zamanın artmasına, uzun sürmesine denir.

Ama o saniyeler de uzadıkça uzuyor.

uzanmak: 1. *fîil* Vücudunu toprak veya kuma büsbütün koyarak yatmaya denir.

Kumluğa uzanmış, kayalardan denize atlayanlara bakıyordu.

2. *fîil* Bir yer veya şey boyunca sıralanmaya denir.

Sahil boyunca uzanan yeşilliklerin bitiminde kayalıklar vardı.

3. *fîil* Yetişmek demektir. Ulaşmak...

Meyvelere uzanmış ama ağaçlar el atıp tutmaya dal vermemiş.

uzay: *isim* Varlıkların hepsini içine alan uçsuz bucaksız boşluğa denir. Feza...

Uzaya çıkan ilk Türk astronot ben olacağım.

uzlaşma: *isim* İki tarafın tartışmalı oldukları bir konu üzerine anlaşmalarına denir.

Mutabakat...

Taraflar arasında bir uzlaşma sağlanamadı.

uzman: *isim* Belirli iş veya konularda ileri düzeyde bilgi, beceri ve birikim sahibi kimselere denir. Mütahassıs, kompetan....

Uzman bir doktora görünmeden hastalık hakkında tam bir teşhis konulması mümkün gözüküyordu.

uzmanca: *zarf* İşini iyi bilen birinin gözüyle demektir. Ustaca...

Uzmanca baktı çeliğe.

uzun uzun: 1. *Zarf* Uzun süre demektir. Uzunca...

Ana oğul uzun uzun konuştular, birlikte yemek yediler.

2. *sıfat* Boy olarak bir şeyin çok uzun olmasına denir.

Uzun uzun sakallı adamlar ne kadar basit konulardan konuşuyorlar.

uzunca: 1. *zarf* Uzun zaman demektir.

Aradan uzunca bir zaman geçmiş

2. *sıfat* Biraz boyut olarak uzun demektir.

Şekli kareden uzuncadır.

ücret: *isim* Bir iş karşılığında verilen ya da alına paraya denir.

Sonra bir ücret mukabilinde çalışmaya başladım.

ücretsiz: *sıfat* Herhangi bir ücret almaksızın demektir. Bedava, karşılıksız...

Devletimiz çocuklara sütü ücretsiz dağıttı.

üçgen: *isim* İç açılarının toplamı 180 derece olan üç noktanın birleşmesi ile oluşan geometrik şekle denir.

Üçgen gibi üç açığıya sahip şekiller de var daire gibi yuvarlak olanlar da.

üçtaş: *isim* Üç taşla oynanan bir çocuk oyunudur.

Çocukluğumuzda taşlarla aramız iyiydi. Oynadığımız oyunların adı bile taşı ne kadar sevdiğimizi gösteriyor adeta. Üçtaş, beştaş, dokuztaş...

üfürmek: *fiil* Bir nesneyi üflemeğe denir.

Hadi, ışığı üfür de yatalım.

ülke: *isim* Devletlerin hakimiyeti altında bulunan sınırları belli toprak parçasına denir.

Ülke ülke dolaşış hakikati arayanlar da var bu dünya da. Oysa hakikat insanın kalbindedir.

ümitsizlik: *isim* Geleceğe dair herhangi olumlu bir beklentisi olamama durumuna denir.

Umutsuzluk...

Asla ümitsizlik yok, asla vazgeçmek yok!

ün: *isim* Şan, şöhret anlamına gelir.

Ünü bütün ülkeyi dolaşmıştı.

üniversite: *isim* Öğrencilerin yüksek öğrenim gördükleri okullara denir.

Üniversite öğrencilerine verilen bursta iyileştirmeye gidildi.

ünlenmek: *fiil* Yaptığı bir iş veya bir özellikten dolayı ün kazanmaya, herkes tarafından bilinir olmaya denir. Şöhret kazanmak...

Roma'ya, Şam'a kadar yayılsın, ünlensin.

ünlü: *fiil* Yaptığı bir iş veya bir özellikten dolayı ün kazanmış, herkes tarafından bilinen kimseye denir. Şanlı, şöhretli...

Ünlü kişilerin hepsi birkaç dil bilir.

üretici: *isim* Çeşitli mal ve teknoloji üretimi yapan kimselere denir. Müstahsil, yetiştirici, prodüktör...

Üretici firma bir türlü hatasını kabullenmek istemedi.

üretim: *isim* Yeni mallar ve hizmetler meydana getirmek için yapılan işlemlerin tümüne denir. Tüketim karşıtı...

Üretimin az, tüketimin fazla olduğu ülkeler gelişme gösteremezler.

ürkmek: *fiil* Bir şeyden korkarak sıçramaya denir.

Köpek birden ürktü. Bize doğru koşmaya başladı.

ürkütücü: *isim* Korkutan, insanı kendinden uzaklaştıran anlamına gelir.

Şehrin tepesine kurulmuş bu sarayın insanı ürkütücü bir yanı da var.

ürün: *isim* Hammaddenin işlenmesinden sonra ortaya çıkan şeye denir.

Ürün alırken en çok neye dikkat edersiniz?

üst üste: 1. zarf Birbirinin üzerine demektir.

Üst üste serilir kaba döşekler.

2. zarf Ardı ardına, peşi sıra demektir.

Bazı da üst üste top patlar gibi bir şeyler patlıyor.

üst: *isim* Giysi, kıyafet demektir. Elbise, libas...

Üstlerini katlayıp dolaba yerleştirdi.

üstelemek: *fiil* Söylenen bir şeyi bir kez daha söylemeye, ısrar etmeye denir.

Hadi söyle, diye üsteledi eskici.

üstelik: zarf Bundan başka, ayrıca anlamındadır.

Üstelik balkon demirlerini de satmışlar.

üstünlük: *isim* Bir şeyi diğer şeylerden değerli veya önemli kılan özelliklerin olmasına denir. Rüşhaniyet, faikiyet, avantaj...

Ötekilerin başka üstünlükleri vardır.

üşümek: *fiil* Soğuktan etkilenerek vücut ısısının düşmesine denir.

Üşüdüm Allah üşüdüm, daldan armut düşürdüm.

üvez: *isim* Orta boylu muşmulaya benzer meyveleri olan bir ağaç türüdür.

Üvez ve muşmulaların yaprakları kızarmış.

üyelik: *isim* Üye olma durumuna denir.

Üyelik tarihiniz dolduğundan yeniden üye olmanız gerekmektedir.

üzeri : 1. *isim* Bir nesnenin üst yüzeyine denir.

Koltuk, kanepa, sehpa; sehpa üzerinde telefon var.

2. *isim* Seviye olarak yukarıda olana denir.

Amacımız kendi kültürümüzü medeniyet düzeyinin üzerine çıkarmaktır.

3. *isim* Kendine, şahsına anlamına gelir.

İster misin, bu söz üzerine celallensin.

üzmek: *fiil* Bir kimseye üzüntü verici davranışta bulunmak veya söz söylemek demektir. Kırmak, incitmek...

Seni üzmemek istemeyiz, dedi buğulu bir ses tonuyla.

üzülmek: *fiil* Üzüntü duymaya denir.

Üzülmek insan doğasında vardır ve bir hayli çok yaşarız bu duyguyu.

üzüntü: *isim* İstenmeyen bir olaydan dolayı sıkıntı çekerek ruh darlığına uğramaya denir. Gam, keder, hüznü...

Nergis oya Anadolu'da üzüntü, yalnızlık ve ayrılığı simgelemek için kullanılır.

üzüntüsüz: *sıfat* Herhangi bir sıkıntı duymayan, üzüntüsü olmayana denir.

Üzüntüsüz insan mı olur a çocuğum!

vagon: *isim* Lokomotifin çektiği insan ve mal taşınmasında kullanılan rayların üzerinde gidebilecek şekilde dizayn edilmiş araca denir.

Vagonların içinde tonlarca kömür Zonguldak'ta yüklenerek işletmelere gönderilir.

vahşi: *sıfat* Evcil olmayan, yabani anlamındadır.

Doğadaki vahşi hayvanların yaşamlarında bile çok güzel bir denge ve sosyal yapı vardır.

vakarlı: *sıfat* Davranışlarında ciddi ve ağırbaşlı olan kimselere denir.

Türk insanının vakarlı hareketleri, dürüstlükleri kendisini şaşırtmaya devam ediyordu.

vaktiyle: *zarf* Zamanında, eskiden, o zamanlar anlamındadır.

Vaktiyle adada yerli kabileler yaşamış.

vapur: *isim* Su buharı kullanılarak çalıştırılan gemilere denir.

Vapur rıhtıma ağır ağır yanaştı.

varis: *isim* Toplardamarların çeşitli nedenlerle genişlemesine denir. Ordubozan...

Bacaklara yapılan soğuk su masajı toplardamarların büzülerek çalışmasını sağlıyor. Bu da varis oluşumunu önüyor.

varlık: *isim* Var olan her şeye denir.

Canlı varlıklar için su büyük öneme sahiptir.

varlıklı: *sıfat* Zengin demektir.

Bu odaların giderleri, sıra ile ya o köyde oturan varlıklı aileler tarafından ya da köy sandığından karşılanır.

varmak: *fiil* Bir yere ulaşmak anlamına gelir.

Yürüdükten sonra doğal maden sularının kaynadığı bir vadiye vardık.

vatan: *isim* Halkın üzerinde yaşadığı, yıllarca bir kültür oluşturduğu, bağımsız toprak parçasına denir. Yurt, memleket...

Vatan sevgisi bize göre imandandır.

vatandaş: *isim* Bir vatanda yaşayan ve duygu birliği olan insanların her birine denir. Yurttaş..

Her vatandaş çevresine bu kadarlık olsun renk ve düzen katmış olsaydı dünyamız çoktan cennete dönerdi.

vatansız: *sıfat* Kalacak veya yaşayacak bir vatana sahip olmayana denir.

İnsan için en acı durumlardan biri vatansız kalmaktır.

vazife: *isim* Bir iş için insanlara verilen göreve denir.

Bu vazifeyi yapacağına şüphe yoktu.

vaziyet: *isim* Durum anlamındadır.

Vaziyet gitgide kötüleşiyor, düşman Kütahya sırtlarına dayanıyordu.

vazo: *isim* Çiçek koymak için kullanılan toprak, porselen, cam vb. nesnelere yapılan derince kaba denir.

Hangimiz solmuş çiçekleri vazoda tutar.

vedalaşmak: *fil* Birbirine esenlik dileyerek ayrılmaya denir.

Anne ve babasıyla vedalaştıktan sonra hanımının yanına geldi.

vefa: *isim* İnsanların birbirlerine ne şartta olursa olsun bağlılık duymalarına denir. Sevgiyi devam ettirme...

Bir dostu diğer insanlardan ayıran şey onun bize karşı vefasıdır, sadakatidir.

vefat etmek: *fil* Ölmek demektir. Dünyadan geçmek, mevta olmak...

İstanbul'da vefat etmiştir.

velhasıl: *zarf* Sonuç olarak, kısacası demektir.

Velhasıl yedi iklim dört bucakta maalesef bir memleketin ormanları yanıyor.

veri: *isim* Bir araştırma veya çalışmanın temelini oluşturan öğelere denir. Dene, ana öge...

Elimizdeki verilere bakacak olursak şirketin mali durumu iyi gözüküyor.

verici: *isim* Herhangi bir şeyi veren demektir.

Huzur ve mutluluk verici tatlı bir rüzgar karşımdayım.

veriştirmek: *isim* Birisi yanında yokken arkasından konuşmaya denir. Gıybet etmek, dedikodu yapmak...

Geçenlerde sohbet ederken sürekli hakkımda veriştirdiğinizi duydum.

vesvese: *isim* Olmadığı halde kurulan yanlış ve yersiz düşüncelere denir. Evham, kuruntu...

Yürekleri sanki vesvese ile doldurulmuştur.

vezir: *isim* Osmanlılarda devletin bakanlık, valilik gibi yüksek görevlerinde bulunan ve paşa unvanını taşıyan kimseye denir.

Parlak tuğları ürperen vezirlere ayrı ayrı baktı.

vınlamak: *fil* “Vın” diye ses çıkarmaya denir.

Sol yanımdan geçerken çıkardığı vınlamayı işitmeseydim hiçbir şeyden haberim olmayacaktı benim.

vicdan azabı: *isim* Yapılan yanlış veya eksik bir işten dolayı duyulan iç sızıya denir.

Kedi yavrularını bu dağ başında yalnız bıraksaydım vicdan azabı yaşırdım.

vicdani: *sıfat* İnsanda iyiliği isteyen ve kötülüklerden sakındıran tarafla ilgili, vicdanla ilgili olana denir.

Millî ahlakın gerekleri, vicdani, duygusal bir nedenle yapılır.

virajlı: *sıfat* Çok fazla zikzaklı, dönemeçli olana denir.

Bizim köyün yolları virajlıdır. Ne zaman şehirden buraya yolculuk etsem midem bulanır.

virgül: *isim* Cümlelerde birbiri ardınca sıralanan kelime ve kelime gruplarını, sıralı cümleleri, alıntı cümleleri vb. birbirinden ayırmak veya vurgulamak için kullanılan; okunurken bir nebze durulması gereken noktalama işaretine denir.

Arasözleri belirtmek için virgül kullanılır.

vişneçürüğü: *isim* Koyu kırmızıya yakın renge denir.

Mutfak dolabının rengini vişneçürüğü olarak belirlediler.

vitamin: *isim* Vücutta genellikle yapılmayan, besinlerde bulunan, yağda veya suda çözünebilme özelliği olan, eksiklik veya fazlalığı türlü hastalıklara neden olan maddelere verilen ada denir.

Çözücü rolüyle vitaminleri ve mineralleri hem taşıyor, hem de vücutla çözülmesini sağlıyor.

vitrin: *isim* Mağazaların dışarısında cam bir parçanın içinde ürünlerin sergilendiği yere denir. Sergen...

Vitrindeki mankenlerin üzerinde kıyafetleri görünce hemen alma isteği uyanır.

vize: *isim* Ülkelerden giriş ve çıkışlarda yetkili makamlardan alınan izini gösterir belgeye denir.

Daha vize işlemleri hallolmadı. Nasıl iki ayda buraya gelecek?

yaban: *isim* İnsanların yaşamadığı dağ ve orman köşelerindeki ıssız yerlere denir.

Yaban hayatı üzerine yapılan araştırmalar gün geçtikçe artıyor.

yabancı: 1. *isim* Kendi kültür ve geleneklerinde olmayan başka ülkelerden alınan anlamındadır.

Doğum günü kutlamak, yabancı bir gelenek de olsa artık dünyada yaygınlaştı.

2. *sıfat* Başka dillerden bir dile girmiş olana denir.

Yabancı bir sözü, Türkçe karşılığı varken kullanmak doğru değildir.

yabani: *sıfat* Görgüsüz, kaba anlamındadır. Vahşi...

İnsanlardan kaçan yabani bir mahluk oldum.

yâd etmek: *fiil* Bir kimseyi anmak, hatırlamak, bahsetmek anlamındadır.

Eski günleri yâd ettikçe üzüliyorum, kendimi yiyip bitiriyorum.

yağış: *isim* Havadaki su buharının yoğunlaşarak kar, yağmur veya dolu şeklinde yere düşmesine denir.

Sonbahar itibariyle yağışlar istenilen düzeyde değil.

yağışlı: *sıfat* Kar, yağmur gibi yağışı olana denir.

Bulutlara baktı, havanın yağışlı olması umurunda değilmiş gibi: "Bu hava açar." dedi.

yağlı: *isim* Yağ sürülerek yapılan hamur işine denir. Gözleme, yağlama...

Yağlıları bir kenara paketleyip koyuverdi.

yağmurlu: *sıfat* Günün yağışlardan yağmur barındırmasına denir. Yağmuru olan...

Sürücülere yağmurlu havalarda dikkatli araç kullanmaları için uyarıda bulunuldu.

yahşi: *sıfat* Güçlü, kuvvetli demektir. Güzel...

Oğuz da büyüyerek yahşi bir yiğit oldu.

yakalamak: *fiil* Bir kimseyi elle tutmaya denir.

Toparlanıp kendisini kolundan yakaladım

yakmak: *fiil* Bir yeri ya da bir şeyi ateşe vermeye denir.

Sabaha kadar biz söndürdük, onlar yaktılar.

yal: *isim* Genellikle köpeklere verilmek üzere un, ekmek, süt gibi malzemeleri karıştırarak hazırlan yiyeceğe denir.

Köpeğe yal yapıp gelecekmiş.

yalan: isim Doğru olmayan sözlere denir.

Afrika çöllerinde geçen bir seyahat romanı okuyormuşum gibi çok uzak, çok korkunç fakat yarı yalan gibi görünüyor.

yalın: sıfat Sade, gösterişsiz demektir.

Ev içlerindeki kapılar ise daha yalındır.

yalıncak: sıfat Üzerinde elbisesi olmayan anlamındadır.

Aç görsen doyurayım. Senin için! Yalıncak görsem giydireyim. Senin için!

yalnızlık: isim Yalnız ve kimsesiz olma durumuna denir.

Yalnızlıklar içinde boğuşurken evimize bir güneş gibi geldi ağabeyim.

yalvarmak: fiil Birinden kendini acındıracak şekilde, ısrarla ve saygı gösterir şekilde bir şeyler istemeye denir.

Bana niçin yalvarıyorsun, Allah'a yalvar!

yan yan: sıfat Ters ve hoşnutsuzluğunu ifade eder biçimde olana denir.

Annem hatırımı kırmadı ama yan yan bakışından ayakkabılarımı pek de beğenmediğini anladım.

yanak: isim Yüz bölgesinin burun, göz ve kulak arasındaki bölümüne denir.

Yanaklarından iki damla yaşın süzüldüğünü görüyor.

yanardağ: isim Genellikle koni biçiminde, Magma tabakasının yer içinden yüzeye çıktığı veya geçmişte çıkmış olduğu, tepesinde bir püskürme ağızı bulunan dağlara denir. Volkan...

Emret, yanardağ gibi çıkalım hele meydana .

yangın: isim Maddi büyük zararlar verebilen büyük ateş kütesine denir.

Köşkte çıkan yangın herkesi çok korkutmuştu.

yanı sıra: zarf Beraberinde, yanında anlamına gelen bir sözdür.

Çok basit şekillerde olanlarının yanı sıra, küçük birer sanat eseri olarak örnekleri mevcuttur.

yanılmak: fiil Hata etmek, yanlış yapmak anlamındadır.

Yanılmıyorsam önümüzdeki yıl okulu bitirecekti.

yanmak: 1. fiil İçerisinde karbon bulunan maddelerin ışığı ve ısı vermesine denir.

Önce anneanneme gittik. Sobası cayır cayır yanıyor.

2. Sıcaklığın etkisiyle vücudun bir bölümünün hasta olmasına, acımasına denir.

Tükürdü. Boğazı yanıyordu.

3. Parlamak, ışıldamak demektir. Karanlık bir ortamın aydınlanması...

Işıklar yandığında evin içi, ilk sahnedeki gibi babaanne oturmuş.

4. Üzölmek anlamındadır.

Oturmuş öylece ölen oğluna yanıyordu. Gözleri ağlamaktan kan çanağına dönmüştü.

yansımak: *fiil* Yer etmek, aksetmek, görölmek anlamındadır.

Bu yaşayış tarzı çeşitli şekillerde şiirlerine de yansımıştır.

yansıtma: *fiil* Işık, ses ve görüntünün bir şeye çarparak başka taraflara geri gönderilmesine denir.

Deniz büyük bir ayna gibi güneş ışınlarını yansıtıyordu.

2. *fiil* Belli etmek anlamındadır. İpuçları sunma...

Kapı tokmaklarındaki ayrıntıları, ev sahibinin nereden geldiğini, mesleğini ve ekonomik durumunu yansıtır .

yapı: *isim* Barınma veya başka maksatlarla yapılan binalara denir.

Yeni yapılarda demir oranının artması dayanıklılığı da artırıyor.

yapılı: *sıfat* Güçlü, heybetli, iri yapı anlamındadır.

Gürültülü alarmlar, iri yapılı korumalar ve birkaç açılı görüntü kaydeden kameralarla korunuyoruz sanırız.

yapım: *isim* Yapma işine denir.

Caminin yapım aşaması on üç yıl sürmüş.

yapıştırmak: *fiil* Yapıştırıcı bir madde ile birbirine birleştirmeye denir.

Yemyeşil bir vadi içindeki dik yamaçlara serpiştirilmiş evler sanki tutkalla yapıştırılmış gibi duruyor.

yapıt: *isim* Herhangi bir sanat dalında verilmiş eserlere denir.

Nihayet yapıt oynanacak duruma geldikten sonra, temsillere başlanabileceği haberi geliyor.

yapraklı: *sıfat* Yapraklı olana denir.

Çam iğne yapraklı bitkiler arasında çevremizde en sık gördüğümüz ağaçtır belki de.

yaptırmak: *fiil* Bir işin yapılmasını sağlamaya denir.

Yıldırım Beyazıt Han yaptırmıştır bu eseri.

yâr: *isim* Sevgili, aşık anlamına gelir.

Yâr senin derdinden dillere düştüm.

yar: *isim* Dik yamaç, uçurum demektir.

Gide gide bir yarın eteğinde konaklarlar.

yara: isim Keskin bir aletle veya bir silahla vurularak açılan derin kesiklere denir.

Bıçağın açtığı yara zamanla kapanır; dil yarası kapanmaz ama.

yaradılış: isim İnsanların doğuştan getirdikleri özelliklerin hepsine denir.

Yaradılış bakımından insanlar zeka seviyesi olarak ortalama birbirine yakındır ama bazı insanlar kapasite olarak daha yüksek seviyede bir algı ve pratikliğe sahiptir.

yaralı: sıfat Keskin bir alet veya silahla yaralanmış olana denir.

Nerede yaralı bir hayvan görse alır, tedavi eder, iyileşinceye kadar da bırakmazdı.

yaramaz: sıfat Akıllı durmayan, söz dinlemeyen çocuklar için kullanılan bir sözdür.

Haşarı, uslu karşıtı..

Buraya gelsene biraz. Yaramaz çocuklardan korktuğum için saklandığım çalılıktan çıkamıyorum.

yararlanmak: fiil Kendine yarar sağlamak anlamına gelir. İstifade etmek, faydalanmak...

Neler yapabileceğimizi ve hangi kaynaklardan ne şekilde yararlanabileceğimizi konuştuk.

yararlı: sıfat Yarar sağlayan, faydalı olana denir.

Her şeyimle yararlıyım insanlara dünyada.

yaraşmak: fiil Yakışır demektir. Uygun düşmek...

Sana ağıt değil, destan yaraşır.

yaratılış: isim İnsanların doğuştan getirdikleri özelliklerin hepsine denir.

Ataları yaratılıştan itibaren hükümdar olan bir padişahın huzuruna çıkıyorlardı.

yaratılmak: fiil Bir Allah tarafından yok iken var edilmeye denir.

Dünya yaratıldığından beri, onun atalarından kimse kul olmamıştır.

yarımküre: isim Ekvator çizgisinin ayırdığı küre biçimindeki bir parçanın iki parçasından her birine denir.

Günümüzde Güney Yarımküre 'de yaşayanlar, Kutup Yıldızı konusunda bize göre daha şanssızlar.

yarım: 1. isim Bir bütünün yarısına denir.

Yolda yemek için getirdiğim yarım kilo ceviz vardı.

2. sıfat Eksik olan, tam olmayan, istenildiği gibi olmayan demektir.

Habersizce gelip işlerimi yarım bıraktırıyorsun.

yarışmacı: *isim* Bir yarışmaya katılan kişilerden her birine denir.

Yarışmacılar özenle ciritlerini hazırlıyorlardı.

yarış etmek: *fiil* Bir ödölü kazanmak için birbiri ile yarışmaya denir.

Bunlar şehirlerine gelen konukları ağırlamak için birbirleriyle yarış ederlerdi.

yarıyıl tatili: *isim* Eğitim öğretim yılının yarısında verilen araya denir. On beş tatili...

Yarıyıl tatili yaklaşmıştı. Tatil için memlekete gitme hazırlıkları da başladı.

yarlık: *isim* Makamca üstün olanlar tarafından gönderilen emirlere denir. Ferman...

Yarlık gönderdi Oğuz, yarlığın dinlemedi.

yas tutmak: *fiil* Ölen kimsenin arkasından belli bir müddet üzülmeye denir. Matem tutmak...

Bütün oba yas tutuyordu.

yasa: *isim* Devletin yasama organları tarafından konulan ve uyulması gereken kurallara denir. Kanun...

Bazen yasalarla sınırları belirlenmiş bir konuda bile yorum yapmak gerekebiliyor.

yasak: *isim* Yapılmaması istenen, yapılması men edilmiş şeylere denir. Memnu, haram...

El sürmek, dokunmak yasak. Bunlar antika şeylerdir çünkü.

yasaklamak: *fiil* Yapılmamasını buyurmak demektir. Men etmek...

Kâğıthane Deresi'nin havzasında orman kesimini, tarla açılmasını, hayvan otlatılmasını yasakladı.

yassı: *sıfat* Düz ve yayvan olana denir.

Alt sağımızda uzanan yassı dağın yamaçlarından beşer onar kilometre aralıkla ateşler parladı.

yastık: *isim* Başın altına konulan uyumaya veya yaslanmaya yarar için yün, pamuk ve elyaf gibi maddelerle doldurulmuş küçük mindere denir.

Pamuktan yapılmış bir yastık ve bir tane yorgan ayarladık.

yaşam: *isim* Hayat demektir.

Yaşam o kadar garip ki bazen yıldızlara sığamıyorsunuz bazen bir damlada boğuluyorsunuz.

yaşantı: *isim* İnsanların sürdürdükleri yaşama şekillerinin tümüne denir. Hayat tarzı...

Yaşantularımıza olduğu kadar deyimlerimize de yerleşmiş kapılar.

yaşlı: *sıfat* Yaşça belli bir sınırı geçmiş, yaşlanmış kimselere denir. İhtiyar...

Bu ciğerleri satın alan yaşlı bir teyze “Gel pisi pisi!” diye çağırarak mahallenin bütün kedilerini başına toplamış,

yatırmak: *fiil* Bir kişinin yatmasına yardımcı olmaya denir.

Bebeği yatırdı, ertesi gün ekmek için hamur yoğurmaya gitti.

yavaşça: *zarf* Çok yavaş bir şekilde demektir. Usulca...

Sadrazam, yavaşça dişlerini sıktı.

yaver: *isim* Yardımcı emir subayına denir.

Bu, ülke prensinin yaveri mi? Ne diyorsunuz?

yay: *isim* Oku atmaya yarar, bükümlü ve iki tarafından sağlam ; esnek bir iple tutturulmuş metal çubuğa denir.

Altından bir yay gördü.

yaya: *isim* Yürüyerek yol alan kimseye denir.

Yayalar daha çok ok atar, kılıç sallarlardı.

yaygın: *isim* Herkes tarafından bilinen ve öğrenilip kullanılan demektir.

Oyunları 'nda sergilediklerinden hiçbirinin yabancıısı değiliz bugün. Körebe yaygındır.

yayılmak: *fiil* Bir hastalığın vücudun bir yerinden zamanla başka bölgelerine de sıçramasına denir.

Yozlaşma, gitgide çoğalarak yayılan kanser hücreleri gibi toplumun bütün kesimlerini sarmakta.

yayla: *isim* Yazın insanların serinlemek ve hayvanlarını otlatmak için çıktıkları yüksek yerleşim yerlerine denir. Yaylak...

Anadolu dağları, ovaları ve boz bulanık yaylaları ile bir renk cümbüşüdür.

yaylacı: *isim* Yaylalara çıkan ve orada yazları kalan kimselere denir.

En rahat olanlar ise yaylacılardır.

yaylacılık: *isim* Sürülerin yaz aylarında yaylalara çıkarılması ve orada konaklanması durumuna denir.

Zaman içinde yaylacılık eski büyüünü, yaşamsal işlevlerini kaybetmiş.

yaylak: *isim* Hayvanların yayıldığı otlak alanlara denir

Şimdi, sana yüksek yüksek dağlarım yaylak olsun.

yazdırmak: *fiil* Bir kuruma kaydettirmeye denir.

Sağlığında Türk yapıları ile ilgili olarak ağızdan yazdırdığı bir kitap da bulunur.

Beşiktaş'ta 19'uncu ilkokula yazdırdı.

yazıhane: isim Danışmanlık ve yazı işlerinin yapıldığı iş yerine denir. Büro...

Galata'da bir yazıhanesi vardı.

yazılı: sıfat Yazılmış olana denir.

Boynunda "eski ve modern" tarih sözleri yazılı bir karton asılıdır.

yazısız: sıfat İçerisinde yazı bulunmayana denir.

Özellikle son dönemlerde yazısız karikatürün yaygınlaşmasıyla dünya çizerleri arasında karikatür, ortak bir dil hâline gelmiştir.

yedek: sıfat Lazım olduğu zaman kullanılan fazladan şeylere denir. Asılın karşıtı..

Bundan yirmi yıl önce, yedek subaylığımı yaparken Afyon'dan gelmiş.

yedinci: sıfat Altıncı sıradan sonra gelen sıra sayısına denir.

Dokuduğu kilimlerin yedincisi olduğum için adımları "Yedinci" koymuştu.

yediveren: sıfat Meyvesi veya çiçeği çok alan anlamındadır.

Yediveren güllerle rengarenk bir bahçeden içeri girersiniz.

yegâne: sıfat Tek, biricik anlamındadır.

Yegâne ülküsü "Allah'tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamak"tı

yel: isim Rüzgar demektir. Esinti...

Herkes tetikte. Bekliyoruz. tecrübeyle sabittir. Bu yel böyle eser de...

yeleli: sıfat Aslan ve at gibi hayvanların başlarının enselerine, boyunlarına kadar uzanan kıllarla kaplı olması durumuna denir.

Bir kurt ki gök yeleydi.

yem: isim Hayvanlara verilen, içerisinde farklı otlar karıştırılarak oluşan yiyeceğe denir.

Tavuklara yem vermeye gitti.

yemenili: sıfat Baş kapatmak için baş örtüsü takmış olana denir. Yemenisi olan...

Baş yemenili, saçları iki örgü, ayağı takunyalı sarışın bir köylü kızı bana sordu.

yemiş: isim Meyve demektir.

Bahçedeki yemişlerin toplanma vakti geldi de geçiyordu.

yemyeşil: sıfat Çok yeşil renkte olana denir.

Yemyeşil bir kubbesi vardır.

yeniçeri: isim Osmanlı devletinde kapıkulu teşkilatındaki yay askerlerin genel adıdır.

Yavuz Sultan Selim'in padişahlığı zamanında İstanbul'a gelip "Yeniçeri Ocağı" na girdi.

yeniden : zarf Tekrardan, yine anlamındadır.

Gözlerinin çırasıyla sönen ocaklarını yeniden yakıp bir güne bir gün muhannete avuç açmamışlar.

yenilgi: *isim* Yapılan bir yarışma veya mücadelede kaybetmeye denir. Mağlubiyet...

Yenilgi yaşanabilir ama düştüğü yerden kalkmak da büyüklük göstergesidir.

yenilmek: *isim* Yapılan bir yarışma veya mücadelede kaybetme eylemine denir.

Ordu Ankara'da büyük bir yenilgi almıştı. Herkes meyus idi.

yepyeni: *sıfat* Çok yeni, ilk kez oturulacak olan anlamındadır.

Sonunda yepyeni bir evimiz olmuştu.

yer yer: *zarf* Ara ara, zaman zaman anlamındadır.

Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü.

yer çekimi: *isim* Yer yüzünün çekme gücü ile cisimlere uygulanan kuvvete denir.

Ay'da yerçekimi Dünya'daki gibi değildir.

yerleşim: *isim* Bir yere binalar kurarak yerleşme işine denir. İskan...

Bütün yerleşim yerlerinin su ihtiyacı bu depodan karşılanıyordu.

ermek: *fiil* Bir durumu veya kişiyi olumlu- olumsuz yönlerden eleştirmek demektir.

İnsanları yermekten zevk alan bir kesim var.

yeryüzü: *isim* Dünya demektir.

Sıçramaktan güzel bir şey yoktur yeryüzünde bana dedi kangru.

yeşermek: *fil* Bitkilerin topraktan çıkarak yeşil bir biçim almasına denir.

Çimenler yeşerirken bir taraftan toprak iyice ısınmaya başlar.

yeşilli: *sıfat* İçerisinde yeşil olana denir.

Yeşilli bir örtü ile koltukların üzerini kaplattı.

yeşillik: *isim* Yeşil renkte olan bir yer anlamındadır.

Karşıda o güne kadar görmediğim bir yeşillik, mavilik gözüme çarptı.

yeşilsiz: *sıfat* Yeşili olmayan, yeşil renk barındırmayana denir.

Düşünsenize yeşilsiz ve mavisiz bir dünya ne kadar da boğucu olurdu.

yetenek: *isim* İnsanlarda doğuştan bulunan bir işi yapabilme gücü ve niteliğine denir.

Kabiliyet, istidat...

Türk milletinden, yeteneklerini her yönüyle göstermesini istemektedir.

yetmek: *isim* Başkasına ihtiyaç duymadan ihtiyaçlarını karşılamaya denir.

Biz bize yeterdik.

yeterince: *zarf* Yeter sayıda, gerektiği kadar anlamındadır. Gereğince, fazlasıyla...

Zaten başımızda yeterince sıkıntı var. Hiç sormayın.

yeterli olmak: *fiil* Bir işi yapma gücünün bulunmasına, kafi gelesine denir.

Ancak bütün anlatımlarda bu yazı dili tek başına yeterli olmamış.

yeterlilik(yeterlik): *fiil* Bir işi yapabilme gücünün bulunmasına, kafi gelesine denir.

Elektrik trafoları yeterlilik açısından ilçenin ihtiyaçlarına karşılık vermeyince yenilenme kararı alındı.

yetersiz: *sıfat* Gereği kadar olmama, yetmeme anlamındadır.

Bu kadar yetersiz malzeme ile küçük de olsa bir kulübe yapmak mümkün olmayabilir.

yetinmek: *fiil* Çoğuna gerek duymayarak elindeki ile idare etmeye denir. Kanaatkar olmak, iktifa etmek...

Hep azla yetinirdi, iktisatla yaşamayı düstur edinmişti.

yetirmek: *fiil* Elindekilerle idare etmeye denir.

Artık yetiremiyordu. Bu kadar parayla günlük olarak geçinmesi bile zordu.

yetişkin: *isim* Gençlik çağından çıkmış ve olgunluk çağına erişmiş insanlara denir.

Bu oran, örneğin yetişkin bir kadında yüzde 65 iken yeni doğan bir bebekte yüzde 75'i buluyor.

yetkili: *sıfat* Herhangi bir işte sorumluluk alan ve karar verme gücüne sahip yetkisi olan kimselere denir. Salahiyetli...

Aradık, aramaz olur muyuz? Ancak hiçbir yetkili bize dönüş yapmadı.

yetmiş beş: *isim* Yedi adet onluk ve bir beşlikten oluşan sayıya denir.

Benim yirmi beş liraya sattığım adam, tam yüz yetmiş beş lira kazandı.

yığın: *sıfat* Çok fazla, üst üste birikmiş anlamındadır.

Bir yığın sorunla uğraşırken bu üstüne tuz biber oldu.

yığınak: *isim* Askeri malzemelerin bir araya toplandığı yere denir.

Çatışmalar için yığınaklardan türlü silahlar getirildi.

yıkayıvermek: *fiil* Çabucak yıkamak demektir.

Oracıkta elimi yüzümü yıkayıverdim. Acele acele evden çıktık.

yıkım: *isim* Yok edecek kadar zarar veren büyük felakete denir.

Savaşın ne denli yıkımlara neden olduğunu çok iyi bilmekteydi.

yıkıntı: *isim* Bir patlama veya sarsıntı sonrası geriye kalan şeylerin parçasına denir.

Enkaz, kalıntı...

Yıkıntılar içinde bir küçük çocuğun cansız cesedini görünce kendinden geçti. Ağlıyordu, soluksuz ağlıyordu.

yılan: isim İnce, uzun, silindirimsi gövdeli, ayaksız ve kimi türleri zehirli sürüngen bir hayvandır. Yerdegezen...

Yılan sudan geçemeyeceğinden kızı kurtulacaktı.

yılanlı: sıfat İçerisinde yılan bulunan demektir.

Yılanlı bahçe, horoz ibiği, güneş yangını, karınca izi, yürek ağrısı, cennet çiçeği, güvercin göz bunlar arasındadır.

yılbaşı: isim Yılın ilk gününe denir. 1 Ocak...

Yine, bir arkadaşınızın yılbaşını, birkaç ay sonra kart yazarak kutlayamazsınız.

yıldırım: sıfat Çok hızlı anlamında kullanılan bir unvandır. Şimşek demektir.

Ulu Cami: Yıldırım Beyazıt Han yaptırmıştır.

yıldırımak: *fiil* Bir kimseye baskı uygulayarak yapacağı işten caydırmak, vazgeçirmek demektir.

Hiçbir güç İstanbul'u almaktan onu yıldıramayacaktı.

yıldız: isim Gökyüzünde yakın ve uzak güneşlerin hepsine denir.

Gözlerini uçsuz bucaksız yıldızlar denizine dikmiş, hayret ve hayranlıkla izliyordu.

yırtmak: 1. *fiil* Parçalamak, ortadan ikiye veya daha fazla paraya ayırmak demektir.

Artık benim sayfalarımı yırtmayacaksınız.

2. Bir durumu bozmak, değiştirmek demektir.

Fakat uzaklaştıkça ormanın sessizliğini yırtan cıyıkları yavaş yavaş gene ormanın sessizliği içinde boğulup gidiyor.

yiğit: isim Cesur, atılgan ve güçlü kimselere denir. Er kişi, erkek...

Bir yiğit çıkageldi obaya. İri yarı, siyah yelesi saçlarıyla çok görkemli idi.

yiğitlik: isim Yiğit ve delikanlı insanlara yakışır şekilde davranma durumuna denir. Mertlik, yüreklilik...

Cirit oyunları, bir eğlence, bir yiğitlik ve çeviklik gösterisi, aynı zamanda bir atlı spordur.

yine: zarf Yeniden, tekrar, bir daha demektir.

Yine mi sen, diye çıkıştı.

yirminci: sıfat On dokuzuncudan sonra gelen sıra sayıya denir.

Yirminci kubbe yeri caminin ortasında olup sarı pirinç telden bir kubbe örülmüştür.

yitmek: isim Kaybetmek veya kaybolmak anlamındadır. Bulamamak...

Yitirdim annemin hatırası olan işlemeli başörtümü.

yoğun: *sıfat* Çok sıkışık, sıkı, kalabalık anlamındadır.

Dönüş yolunda yoğun bir araç trafiği var.

yoklama: *isim* Öğrencilerin öğrenmelerini kontrol etmek için yapılan yazılı veya sözlü sınavlara denir.

Tarih öğretmenlerimiz, sözlü yoklamalarda bilgimizden hayrete düşerdi.

yoklamak: *fiil* Dokunarak varlığından emin olmaya denir.

Halam duramadı. Elini uzatmak, parmaklarıyla yoklamak istedi.

yokluk: *isim* Fakirlik, yoksulluk anlamındadır.

Yokluk ve kıtlık yılları idi.

yoksul: *sıfat* Servet ve mal bakımından yoksun olana denir. Fakir...

Pek fakir, pek acı, pek yoksul bir hayat geçirdi.

yokuş: *isim* Çıkış, yukarı doğru çıkma anlamındadır. Zorluk, sıkıntı...

Zaman tek istikametlidir. İster iniş olsun ister yokuş.

yol gösterici: *isim* Doğruya götüren kişi veya düşünce sistemine denir. Rehber, kılavuz...

Başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, dedi bize.

yolcu: *isim* Yolculuk yapan kimselere denir.

Çevre köylülerin yolculara ayran dağıttıklarına şahit olmuştu.

yoldaş: *isim* Bir yola çıkarken insanın yanında olan ve her zaman güvенеbileceği yol arkadaşına denir. Aynı yolda giden, dava arkadaşı...

Deli Dumrul, yoldaşına kıyamadı.

yollamak: *fiil* Posta yolu ile göndermeye denir. Postalamak...

Bayramlarda veya özel günlerde eskiden tebrik kardı yollardık.

yonga: *isim* Kesilip yontulan şeylerden çıkan parçalara denir.

Yere kıvrım kıvrım, pırıl pırıl demir yongalar döküyordu.

yordam: *isim* Yardımcı olan, kılavuz anlamındadır.

Çünkü kişinin mutlak varlıkla ilişkiler kurması dil yordamıdır

yorgan: *isim* Pamuk, yün ve elyaf gibi maddelerle doldurulan ve yatakta üste çekilen dikilmiş örtüye denir.

Pire için yorgan yakardı.

yorgun: *sıfat* Çalışma dolayısıyla bedenen veya zihnen yıpranmaya, yorulmaya denir. Bitap...

Bakım işçileri yorgun dolanıyor, iş uzadıkça uzuyordu.

yorgunluk: *sıfat* Çalışma dolayısıyla bedenen veya zihnen yıpranma ya da yorulma durumuna denir.

Akşam eve gelip kanepeye uzanınca bir yoğunluk, bir bitkinlik alır insanı.

yorum: *isim* Bir olayın veya durumun farklı yönleri hakkında değerlendirme yapamaya denir.

Bu konuda yorum yapmak bize düşmez.

yosun: *isim* Deniz, göl veya ırmak sularının yavaşladığı veya durgun olduğu yerlerde, ağaç ve taşların üzerindeki bitkilere denir.

Her otun, her yosunun gün ışığından gereği kadar hakkı vardır.

yozlaşma: *isim* Bozulma, sağlam bir şeyin zaman içerisinde özünü ve aslını kaybetmesine denir.

Yozlaşma, gitgide çoğalarak yayılan kanser hücreleri gibi toplumun bütün kesimlerini sarmakta.

yön: *isim* Belirli bir noktaya göre taraf olan yere denir.

Hangi yönden gideceğini kestiremedi.

yönelik: *sıfat* Bir şeye doru çevrilmiş, döndürülmüş demektir. Müteveccih...

Sorunları çözmeye yönelik hareket etmeyip sorunların parçası olmak daha mı iyi?

yönelmek: *fiil* Belirli bir yöne doğru dönmeye, yüz çevirmeye denir.

Bugün öğretmenimiz sınıfa girdiğinde duvardaki takvimimize yönelip son sayfayı kopardı.

yöntem: *isim* Bilimsel çalışmalarda sonuca ulaşmak için izlenen plana denir. Metot, yol...

Bilimsel yöntemlerle konuya yaklaşmazsanız başarılı olamazsınız.

yöre: *isim* Bir bölgenin dar kapsamlı bölümüne denir.

Bu yöre insanı biraz serttir. Belki yüksek ve kuşatılmış bir dağ köyü topluluğu olmalarındandır.

yöresel: *sıfat* Belirli bir yörede bulunan ve o yöreye ait olana denir.

Her orman gülünün yöresel ismi var.

yörük: *isim* Toroslarda yaşayan ve geçimini hayvancılıkla sağlayan genellikle göçebe Tük topluluğuna denir. Türkmen...

Yörük çadırları sağlam olur, sıcak olur.

yörünge: *isim* Gökteki cisimlerin hareketleri esnasında izledikleri yola denir.

Kepler dünyamızın yörüngesinde dolanırken bir şarkı mırıldandığını söylüyor bu arada.

yumruklamak: *fiil* Elleri yumruk haline getirip birisine veya bir şeye vurmaya denir.

Çoğu ayağa kalkmıştı. Bazıları sıraları yumrukluyordu.

yumuşacık: *sıfat* Çok yumuşak olana denir

Yumuşacık elleri ile ellerimi tutar ve konuşmaya başlardı babaannem.

yurt tutmak: *fiil* Bir yere yerleşip orada , sosyal bir düzen kurmaya denir.

Atam Ertuğrul Gazi buraları yurt tutmuş.

yurttaş: *isim* Aynı duyguyu paylaşan ve aynı vatanda yaşayan insanların her birine denir.

Vatandaş...

Malta'ya sürdüikleri yurttaşların pek çoğu kitapsızlığı yiyecek ve içecek kalmak kadar acı bulmuşlardır.

yutkunmak: *fiil* Bir şeyi söylemek isteyip söyleyememek, söyleyecekken duraksamak demektir.

Yutkundu, ne diyeceğini bilemedi. Neden sonra konuşmaya başladı.

yuva: *isim* Hayvanların barındıkları yerlere denir.

Karınca yuvası gibi kaynar içim.

yuvarlak: *isim* Top veya daire şeklinde olana denir.

Deniz kenarındaki yuvarlak ve yassı taşları topladılar.

yuvarlamak: *fiil* Bir şeyi kendi ekseni etrafında dönecek şekilde çevirmeye denir.

Sevim Teyze, oklava yuvarlamaktan yorulmuşlar.

yuvarlanmak: *fiil* Kendi ekseni etrafında dönmeye denir.

Devrik fiçılara ata biner gibi binip yuvarlanmaya da bayılır çocuklar

yüce: *sıfat* Büyük, ulu demektir. Yüksek...

Yüce dağları, engin denizleri aşıyor.

yük: 1. *isim* Araçların veya bineklerin taşıdığı eşyaların tümüne denir.

Göçebeler yolda yüklerinin bir kısmını indirdiler.

2. Üzerine alınan ağırlığı fazla göreve denir.

Bu haberi ona vermek benim için büyük bir yükü.

yüklü: *sıfat* Yük olabilecek eşyalar üstünde olana denir.

Az önce suyla bir giden karpuz yüklü motorun geçtiği yere kadar yüzdük.

yüksek öğrenim: *isim* Liseden sonraki eğitim dönemine denir. Üniversite...

Yüksek öğrenimini Fransa'da tamamladı.

yükseklik: *isim* Denizden itibaren karaların ölçülen yükseltisini anlatmak için kullanılan bir sözdür.

Sis Dağı'nın dumanla kaplı 2 bin 382 metre yüksekliğindeki Kayasis zirvesinde dolaşırken bir masal yaşadım.

yükselti: *isim* Tümsek demektir.

Kaldırım kenarından hoşlanmaz, düzgün olmasa da taş yolların yükseltili ortalarından sürerdim çemberi.

yükseltmek: *fiil* Seviyesini artırmak, geliştirmek anlamına gelir.

Türk kültürünün geliştirilmesi ve yükseltilmesi yolunda tarih konusuna özel bir önem verir.

yürekten: *zarf* İçten, samimi, içtenlikle ve temiz duygularla demektir.

Bu kadar yürekten, bu kadar içli türküler varken Batı'nın ruhsuz şarkılarında ruh arayanlar yanlış yerde arıyor aslında lezzeti.

yürüyüş: *isim* Hafif tempolu yayan geziye denir.

Ne zaman yürüyüşe çıksam ormanlarda çocukluğum düşer aklıma.

yüz yüze: *zarf* Karşı karşıya demektir. Vicahen...

Bir kişinin toplumla yüz yüze kurduğu iletişimde ulaşabileceği insan sayısı sınırlıdır.

yüzbaşı: *isim* Orduda yarbaydan küçük üsteğmenden büyük rütbedeki subaya denir.

Yüzbaşı askerleri denetliyordu.

yüzey: *isim* Bir cismin uzaydan ayrıldığı görünen, düz ve yayvan kısmına denir.

Bir kısmı, yüzey suyu olarak kalır; akararak nehirlerle, oradan denize karışır.

yüzlerce: *zarf* Çok sayıda, sayısız anlamındadır.

Yüzlerce, binlerce sığırcık kuşu aynı anda senkronize olarak uçabilir.

yüzlü: *sıfat* Yüzü , çehresi olana denir.

Zayıf, ince yüzlü bir adamdı.

yüzmek: *fiil* Denizde kulaç atarak ilerlemeye denir.

Yüzüyordu yüzmesine ama kıyıda kendi kendine çırpınıyordu aslında.

yüzükoyun: *isim* Yüzüstü demektir.

Sonra da kendisi yattı yüzükoyun.

yüzyıl: *isim* Tarihi olarak yüz senelik döneme denir. Asır...

Orta Asya'da başlatmış ve yüzyıllar boyunca bu geleneği sürdürmüşlerdir.

zafer: *isim* Bir savaşta düşmanı yenme durumunda ortaya çıkan galibiyete denir.

Zafer yakındı. Kimse mağlubiyeti aklının ucundan bile geçirmiyordu.

zahire dükkânı: *isim* Buğday, arpa, yulaf gibi tahılların alım satımının yapıldığı yere denir.

Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı.

zaman zaman: *zarf* Bazen, kimi zamanlar, ara sıra anlamına gelir.

Öyle ki, zaman zaman aç bile kaldığı olurmuş.

zararlı: *sıfat* Zarar veren, zararı dokunana denir. Yararlının zıttı...

Romatizması olanlar için de zararlıdır aşırı ağrı kesici kullanmak.

zararsız: *sıfat* Kimseye kötülük etmeyen, zararı dokunmayana denir. Faydalı....

Ben iyi, zararsız bir adamım, diyor sesin.

zaten: *zarf* Doğrusunu isterseniz, aslında, esasen, doğrusu demektir

Zaten biz de buraya seni görmeye gelmiştik.

zavallı: *sıfat* Acınacak kadar kötü duruma düşmüş olana denir.

Zavallı kadıncağız beş oğlundan dördünü İstiklal Harbi'nde şehit vermişti.

zayi etmek: *fil* İsrâf etmek anlamındadır. Yitirmek...

Ekmekleri boşu boşuna zayi etmeyelim.

zayıf: 1. *sıfat* Kilo olarak boyuna göre cılız olana denir. Kilolunun karşıtı...

Yaşlı, sakalları ağırmış, zayıf insanlardı.

2. Az kullanılan, diğerine göre güçlü olmayan demektir.

Uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan ihtiyar söz aldı.

zayi olmak: *fil* Boşa gitmek, kaybolmak anlamlarına gelir.

Sen iyilik et, o iyilik zayi olmaz.

zeki: *sıfat* Algı ve dikkati çok yüksek olan, normal insanlara göre daha pratik zekaya sahip olana kimselere denir.

Konuşmadaki noksanlarını bilen bazı zeki insanlar susarak işlerini halletmişlerdir.

zemberek: *sıfat* Son derece ağır ve sert anlamındadır.

Kimi zehir, kimi zemberek gibi.

zemin: *isim* Bir yerin tabanına denir. Döşeme, yer...

Zeminde irili ufaklı yapraklar, duvarlar kirlenmiş.

zenginlik: *isim* Mal, mülk bakımından varlıklı olma durumuna denir.

Aslı zenginlik cömertliktir.

zerzevat: isim Sebze demektir.

Filelerine doldurdukları ucuz zerzevatlarla evlerine giderler.

zevкли: sıfat Hoşa giden, hoşlanılan, lezzet veren demektir. Zevk veren...

Onları güzel şiveleriyle sahneden dinlemek pek zevкли olacak.

zeytinyağlı: sıfat İçerisine zeytinyağı katılarak yapılan demektir.

O, yapılması pek külfetli olan zeytinyağlı biber dolmasını yapmak bile ona kolay geliyordu.

zındık: isim Tanrıya inanmayan insanlar için kullanılan bir sözdür. Tanrıtanımaz...

İster misin, bu söz üzerine celallensin de "Vay bre zındıklar... Sizi gidi gafiller!" desin.

zift: isim Katran ve diğer organik maddelerin buharlaşmasından veya damıtılmasından elde edilen az ısı ile eriyen, kolay kırılan, siyah, katı, parlak maddeye denir. Karasakız...

Evin her yanını zift kaplamıştı. Ağır bir koku içine girilmez etmiş, o güzelin konaktan eser kalmamıştı.

zihin: isim Bir insanın düşüncelerini kontrol ettiği akli melekelerinin hepsine denir

Zihninden geçirdiklerini diline vursa o zaman ortalık karışırdı.

zil: isim Uyarmak, çağırarak, işaret vermek, geleni haber vermek için elektrik bir aksama bağlanarak düğmesine basıldığında ses çıkaran düzeneğe denir.

Yaklaşık bir iki saat sonra zil çaldı. Gelen eskiciydi.

zincir: isim Birbirine geçirilmiş küçük küçük halkalardan oluşan süs için kullanılan bağa denir.

Boynunda kazağından dışarı fırlamış, sağa sola sallanan altın bir zincir dikkat çekiyordu.

ziraatçı: isim Tarımla uğraşan kimselere denir.

Ülkeyi ağaçlandırma uğruna çok çaba harcayan, erozyonu önlemeye uğraşan ormancılar ve ziraatçılardı.

zirve: isim Bir yerin en yüksek noktasına denir. Doruk...

Dağın zirvesinde dolaşırken bir masal yaşadım.

ziynet: isim Süs eşyalarının tümüne verilen addır.

Arapça hat levhalara türlü şekillerle ziynet verilmişti.

zor: sıfat Kolay olmayan, yapılırken ya da yaşanırken insana ağır gelen şeylere denir.

Zor ve zahmetli olacak ki güzellik ortaya çıksın.

zorbalık: isim İnsanlara zulüm etmeyi alışkanlık haline getirme durumuna denir. İstibdat, Zorbaca davranma...

Zorbalık yapan bu merhamet yoksunu adama dur diyecek birini herkes dört gözle bekliyordu.

zorlamak: *fiil* Kapalı bir yeri açmak için ittirmek, kaba kuvvet kullanarak açmaya çalışmaya denir.

Kapıyı daha fazla zorlamanın bir anlamı yoktu. Kaya gibi sağlamdı ve açmak mümkün değildi. Başka bir yol bulmalıydı.

zorlayıcı: *sıfat* İnsanların sabır sınırlarını aşacak derecede sıkıntıya sokan anlamındadır. *Bütün şehirde ulaşımı zorlayıcı bir durum vardı. Kar artık neredeyse yarı insan boyuna ulaşmıştı.*

zurna: *isim* İki karış boyunda, davulla birlikte çalınan, ağız bölümü yayvanca ve çok keskin bir sesi olan üflemeli çalgıya denir.

Davul ve zurna köy düğünlerinin olmazsa olmazıdır. Onlar yoksa sanki düğün yokmuş ve olmamış gibi hisseder insan belli bir zaman sonra.

zümürüt: *sıfat* Yeşil renkli, parlak ve saydam, süsü için kullanılan taşın renginden olana denir.

Elindeki elbiseler içinde en dikkat çekici olan zümürüt yeşili bir yelekti.

Atasözleri

aç tavuk kendini buğday ambarında görür: *atasözü* İnsanların bulamadığı, yokluğunu çektiği şeylerin *hayalini* kurmasına denir.

İnce bir zekâ, yaramazlık ve mizah dolu. “Aç tavuk kendini buğday ambarında görür” der. **ağaç yaprağıyla gürler:** *atasözü* İnsanı güzel gösteren ve güçlü kılan çoluk çocuğu, ailesi, akrabaları veya dostlarıdır.

Yalnız ve kimsesiz kaldığı dönemlerde kendisine yüz vermeyenleri görünce ağacın yaprağıyla gürlendiğini bir kez daha anladı.

bakarsan bağ bakmazsan dağ olur: *atasözü* Bakımlı ve ilgi gösterilen şeylerden bol bol yararlanılırken; bakımsız olarak bırakılan şeyler zamanla karmakarışık ve içinden çıkılmaz bir vaziyet alır.

Oğul, bakarsan bağ olur, bakmazsan dağ demiş atalar.

bir elin nesi var, iki elin sesi var: *atasözü* Birlik ve beraberlik insanlara güç verir. Başarıya ulaşmanın en kestirme yolu birlik olmaktır, anlamındadır.

Yıllarca işlerini tek başına yapmış fakat ilk defa bu sene konu komşudan yardım almıştı. İşler o kadar kolaylaşmış, o kadar çabuklaşmıştı ki annesinin sözü kulaklarında çınladı: “Evladım eşten dosttan ayrı kalma. Bir elin nesi var iki elin sesi vardır. Birlik ol, dirlik ol.”

birlikten kuvvet doğar: atasözü Birlikte hareket edenler güç kazanır ve kolaylıkla işlerini hallederler.

Birlikten kuvvet doğduğunu anlayıp gereğini yapınca bu ülkenin önünde kimse duramayacaktır Allah'ın izniyle.

bugünün işini yarına bırakma: atasözü Yapacağı iş başak zamana ertelememeye denir. *Elinde fırsatı varken bu işi yapacaktı, bugünün işini yarına bırakmayacaktı.*

kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez: atasözü Maddi yaralar tedavi edilir ama diliyle insanları inciten insanların açtıkları yaralar kolay kolay geçmez. Belki etkisi ölünceye kadar devam eder anlamında bir sözdür.

Kılıç yarası geçerdii ama dil yarası nasıl geçsindi? Kırdığı günden beri her başını yastığa koyduğunda o kötü günü hatırlayıp gözyaşı dökerdi.

rüzgâr eken fırtına biçer: atasözü İnsan iyilik yaptığında iyilikle, kötülük yaptığında kötülükle karşılaşır.

Yıllarca insanlara zulmet sen, sonra onlardan iyilik bekle. Ne ala... Kusura bakmayasın beyim: Rüzgâr eken fırtına biçer... Daha insanlar size hiçbir şey yapmadılar.

son pişmanlık fayda vermez: atasözü Olan olduktan sonra pişmanlık duymanın anlamının olmadığına denir.

Eh be oğlum! Adamı üzdükten sonra son pişmanlık ne fayda eder.

tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır: atasözü Güzel konuşmanın herkesin inadını öfkesini dindireceği yok edeceği anlamına denir.

Tatlı dilin ne kadar önemli olduğunu anlatmak için atalarımız boşu boşuna : “Tatlı dil yılanı deliğinden çıkarır.” dememişler. Onlar büyük bir hakikati bu temsille söylemişler.

tencere yuvarlanmış kapağını bulmuş: atasözü Birbiriyle uyumlu iki insanın bir araya gelmesine denir.

Anlaşacakları kimi şeyleri bulmuş, böylece çok samimi olmuş insanların halini anlatmak için halk dilinde “Tencere yuvarlanmış, kapağını bulmuş!” diye bir söz vardır.

yaş kesen, baş keser: *atasözü* Ağaç kesmek, insan öldürmek kadar büyük bir hatadır anlamında bir sözdür.

Ellerinde onlarca sloganla yürüyorlardı. En önde küçük bir çocuk kartona: "Yaş kesen baş keser." sözünü küçük bir fidanın üstüne yapıştırmış, gülümseye gülümseye geliyordu.

Deyimler

abdest tazelemek: *deyim* Abdesti bozulmamasına rağmen abdesti yeniden almak anlamındadır.

Bütün cemaat o havuzdan abdest tazeleyip ibadet ederler.

abone olmak: *deyim* Bir şeyi belli bir süre için peşin para ile almayı önceden üstlenmeye denir.

Bilim ve teknik" adlı dergiye abone oldum.

acı vermek: *deyim* İnsanları fiziksel veya ruhsal bir şekilde yaralamaya; kötülük yapmaya denir.

Bu hadise bana büyük bir acı veriyordu.

aç kalmak: *deyim* Yiyecek bir şey bulamamak yoksulluğa düşmeye denir.

Bir gülene karşı bin ağlayan, bir karnı doyana karşı bin aç kalan, bir umutluya karşı bin umutsuz.

açık kapı bırakmak: *deyim* Tartıştığın bir konuda karşındakine bir fırsat daha göstermeye denir.

"Hiç belli olmaz, belki kararımızı değiştiririz diye "açık kapı bırakırız.

adını sanını koymak: *deyim* Bir işi resmiyete dökmeye denir.

Onu Yüreğir diye damgalayan, adını sanını koyan Türkmenler oldu.

adını vermek: *deyim* Bir insanın adını söylemeye denir.

"Komşular günü" adını vereceğimiz gün geçmişteki güzel komşuluk ilişkilerini anlatıp tatlı hatıraları yad etmekten başka ne ifade eder?

afiyetle yemek: *deyim* Zevk alarak güzel duyular içerisinde yemeye denir.

Her Allah'ın günü bir kaç balığı almış, nehir yerine ormana götürmüş, afiyetle yemiş.

ağırdan almak: *deyim* Bir işi bitirilmesi gereken bir zamanda bitirmemeye, geciktirmeye denir.

Çünkü sürekli olarak; "Nasıl olsa havalar henüz sıcak," diyerek işlerini ağırdan almış.

ağız dili tutulmak: *deyim* Beklenmedik bir durumdan dolayı konuşamamak anlamındadır.

O anda bütün kuşların ağız dili tutulmuş.

ağına sağlık: *deyim* Bir sözü yerinde söyleyen kişilere söylenen bir beğenme sözüdür.

Ağına sağlık babaanne. Harikasın sen.

ağızdan bal akmak(damlamak): *deyim* Çok güzel konuşmaya denir.

Hani bazı insanlar için “Ağızdan bal akıyor.” derler, işte bu ağızdan akan bal, tatlı dilin balıdır.

ağzının içinde gevelemek: *deyim* Bir sözü direkt olarak söylememeye denir.

“Abla, ayakkabılarımın nasıl durduğunu görmek istedimdi.” diye bir şeyler geveledim ağzımın içinde.

ah etmek: *deyim* Bir kimsenin yapılan eziyete karşılık ona söylenen içli söze denir.

Sana öyle bir ah etti ki bu söz senin ömür boyu peşini bırakmayacak.

akıl danışmak: *deyim* Bir konuda bir kimden fikir almak, görüşünü sormak

anlamındadır.

Her zaman köyün en bilge kadını olan Medine teyzeye gelir, akıl danışırlardı.

akılda yer etmek: *deyim* Bir şeyin veya durumun insan aklında kalıcı olmasına denir.

Hafızasına kazanmak...

Söylediklerim aklında yer etmiş olacak ki bir hafta geçmesine rağmen hala unutmamış.

aklı başından gitmek: *deyim* Çok sevinmekten veya korkmaktan kendini kaybetmek, ne yapacağını bilmemek demektir.

Oğuz kızı görünce akli başından gitti.

aklı ermemek: *deyim* Tam olarak hatırlayamamak demektir.

Yaşadığımız o kötü günlere aklım ermiyor.

al gülüm ver gülüm: *deyim* Bir şeyi ala bilemek için başka bir şey vermeye denir.

Kolay değildir deyimleri bir başka dile çevirmek. Mesela şu “al gülüm ver gülüm” ya da

“külahları değişmek”.

Allah’a ısmarlamak: *deyim* Emanet etmeye denir.

Ankara'ya düşerse benim gibi doğruca buraya gelip kendinize bir ziyafet çekin... Allaha ısmarladık.

Allah kabul etsin: *deyim* Yapılan işin veya davranışın doğruluğunu onaylamak ve dua etmek için kullanılan iyi diler sözüdür.

Anneanne Allah kabul etsin diye dua ederken, ben tansiyon aletini çıkarıyorum.

Allah kalbine göre vermek: *deyim* Bir kimseye iyi dilekte bulunmak için “gönlünün güzelliği gibi güzel işlerle karşılaşasın” anlamında sözlener bir sözdür.

Ne kimsenin bir tüyüne dokunur, ne de yerdeki karıncayı incitirmiş ama Allah kalbine göre vermemiş yoksa...

Allah razı olsun: *deyim* Teşekkür bildiren bir sözdür.

“Allah razı olsun.” cümlesi, Neşe ile gözlerimizi birleştiriyor.

aman vermek: *deyim* Canını bağışlamak anlamına gelir.

Azrail Deli Dumrul’a aman vermedi. Canına karşılık bir can istedi.

ana baba günü: *deyim* Bir yerin kalabalık olmasını ifade etmek için kullanılır.

Önce çarşıya indik, çarşı tam bir bayram çarşısıydı yani ana baba günü.

anlam çıkarmak: *deyim* Bir cümleden veya yazıdan yeni bir düşünce çıkarmaya denir.

Söylediklerinden hiçbir anlam çıkaramadı annem.

anlam taşımak: *deyim* Bir yazıda veya cümlede düşüncenin var olmasına denir.

Çünkü, bu ve benzeri işler (görevler) mutlaka zamanında yapılmalıdır; aksi halde, hiç bir anlam taşımazlar.

anlamını yitirmek: *deyim* Hayatın artık eskisi gibi tat vermemesine ve yaşantıdan lezzet alamamaya denir.

Her şey annemin vefatından sonra anlamını yitirmişti.

anlata anlata bitirememek: *deyim* Bir şeyi uzun uzun övmeye denir.

Türklerin gösterdikleri konukseverliği seyahatnamesinde anlata anlata bitirememiştir.

arası açılmak: *deyim* İnsanların kavga etmesine, aralarının bozulmasına denir

Derler ki, bir zamanlar birbirine komşu, aynı soydan gelen iki obanın arası açılır.

arı gibi sokmak: *deyim* İğneleyici, acı söz söylemeye denir.

Hele bir dilleri ötmeye görsün, vallahi arı gibi sokarlar insanı.

arkası çorap söküğü gibi gelmek: *deyim* Başladığı işi hızlı ve düzenli bir şekilde yapmak anlamındadır.

Bir kere başlamışsan arkası çorap söküğü gibi gelir.

arşa çıkmak: *deyim* Göğün en yüksek katına çıkmaya denir.

Bu sırada Deli Dumrul atını koşturup gelince arşa çıktı.

aşık atmak: *deyim* Yarışmak anlamındadır.

Öyle güçlü kuvvetli insandı ki kimse onunla la aşık atamıyordu.

ayak uydurmak: *deyim* Yeni bir şeye uyum sağlamaya denir.

Değişimi benimsemek, hayatın hiç durmadan değişmekte olduğunu kabul ederek bu gidişe ayak uydurmaya çalışmaktır.

aynı kapıya çıkmak: *deyim* Ne kadar uğraşılırsa uğraşılırsın sonucun aynı olmasına denir.

Ne yapsa da ne etse de ne kadar uğraşsa da sonunda aynı kapıya çıkıyordu.

ayranı kabarmak: *deyim* Sinirlemeye, öfkelenmeye denir.

Bugün yine ayranı kabarmış, sağa sola sataşmaya yer arıyor.

ayrı düşmek: *deyim* İnsanların bir birinden uzak kalmasına denir

Yıllarca beraber yaşadığı ailesinde ayrı düşmek ne kadar insanı hüzünlendirir.

az giderler uz giderler: *deyim* Kısa kısa emin bir şekilde gidene denir.

Az giderler, uz giderler, dere tepe düz giderler.

bacak bacak üstüne atmak: *deyim* İnsanların bir bacağını diğerinin üstüne atarak rahat bir tavır sergilemelerine denir.

Bacak bacak üstüne atmıştı, gururlu bir hâli vardı.

bakıcı tutmak: *deyim* Bir insanın ihtiyaçlarını gidermek için başka bir insandan para karşılığında yardım almaya denir.

En iyisi bakıcı tutmak... Huzurevini evimize götürmek... Evimizi huzurevine çevirmek...

balık kavağa çıkınca: *deyim* Hiçbir zaman anlamına denir.

Balık kavağa çıkınca baban da seni İstanbul'a o zaman gönderir.

bardaktan boşanırca: *deyim* Çok fazla, şiddetli bir şekilde meydana gelen yağışı anlatmak için kullanılır.

Bardaktan boşanırcasına yağmur mu yağıyor, kerestecinin sundurmasına sığınır aşık atardık.

baş başa vermek: *deyim* Birden fazla insanın bir araya gelip konuşmasına denir.

Baş başa verip olayı çözmeye karar verdiler.

baş göstermek: *deyim* Belirmek, ortaya çıkmaya denir.

Vücut ısısının yükseldiği ateşli hastalıklarda ya da ishal ve kusma gibi durumlarda baş gösteriyor

başı dönmek: *deyim* Bir rahatsızlıktan dolayı etrafındaki eşyalar veya insanların döndüğünü hissetmeye denir.

Yaşadığı rahatsızlıktan dolayı başının döndüğünü söylüyordu.

başı önüne düşmek: *deyim* Utanç duyulacak bir şey yaşamaya denir. Mahcup olmak...

Muhtarın başı önüne düştü.

başım üstüne: *deyim* Emredersiniz anlamında denir.

Ne dersiniz başım üstüne.

başında paralanmak: *deyim* Yaptığı yardımı sürekli söylendiğinde yardımını artık istemediğini söylemeye denir.

Aldığın bütün eşyalar başında paralansın!

başından aşkın: *deyim* İnsanın uğraşabileceği sıkıntı ve işle karşı karşıya kalmasına denir.

Hey Rıza, kederin başından aşkın. Hiç bitmiyor keder-i aşkın.

başını okşamak: *deyim* Sevgi ve şefkat göstermeye denir.

Küçük çocuğu görünce başını okşadı.

başının etini yemek: *deyim* Sürekli konuşarak bir insanı bunaltmaya denir.

Annelerimizin en fazla başımızın etini yediğini zannettiğimiz zamanları gün gelir yine isteriz ama onları bulmak mümkün değildir artık.

beraber düşüp kalkmak: *deyim* Olayları, zorlukları beraber yaşamak anlamında denir.

Her zorlukta beraber düştüler, beraber kalktılar.

bıçak kemiğe dayanmak: *deyim* Yaşadığı sıkıntıyı artık kaldıramamaya denir.

Bıçak kemiğe dayanınca mı hatırlıyorsun beni?

bitip tükenmek: *deyim* Yapılan işin zorluğundan dolayı yorgun düşmeye denir.

O kadar çok çalıştı ki yorgunluktan bitip tükendi.

boğazı düğümlenmek: *deyim* Konuşamamak anlamında denir.

Zaman zaman benim de boğazım düğümleniyor. Söylemek istediğim o kadar çok şey var ki...

bol keseden: *deyim* Bol bol üfürmek, çok çok varmış gibi esip gürmeye denir.

O kadar bol keseden vaatler veriyor ki hiç inanası gelmiyor insanın.

borç ödemek: *deyim* Alınan bir şeyin zaman içerisinde geri ödenmesine denir.

Yıllar önce bu evi alan babasının borçlarını ödemekle meşguldü.

boy boyladı soy soyladı: *deyim* Şeref verdi, anlamında kullanılan bir sözdür.

Dede Korkut geldi, boy boyladı, soy soyladı.

boyun eğmek: *deyim* Bir insanın karşısındaki güce karşı itaat etmesine, karşı koymadan kabul etmesine denir.

Boyun eğer, perişan bir şekilde ne yurt kalır ne de yer.

boyunduruğunda kalmak: *deyim* Bir insanın hükmü altında yaşamaya denir.

Boyunduruğunda kalmasına izin veremezdi.

bu ne perhiz bu ne turşu: *deyim* Yaptığı işlerle sözleri uyuşmayana denir.

Bu ne perhiz, bu ne turşu dedirtecek gibi. İyileşmek elinde olan bir hastaya acınmaz.

burnunda tütme: *deyim* Bir şeyi veya bir kişiyi özlemeye denir.

Kara gözlüm, hilal kaşım burnumda tütüyor.

buz tutmak: *deyim* Bir şeyin sıcaklığını kaybederek aniden soğumasına denir.

Bir anda yaşadığı korkudan dolayı eli ayağı buz tutmuştu.

bükemediğin eli öpmek: *deyim* Karşısındakine üstün gelemediği zaman onun üstünlüğünü kabul etmek anlamına denir.

Kaybettiği zaman dedi ki: Ben bükemediğim eli öperim.

bülbül kesilmek: *deyim* Bir anda insanın akıcı bir şekilde konuşmasına denir.

Biri bize Saint Barthelmy (Sen Bartelmi) olayını sorsa bülbül kesilirdik.

büyüklik göstermek: *deyim* Gönül ululuğuna, affedici davranmaya, alttan almaya denir.

Haklı olmamasına rağmen aralarında yaşanan kavganın bitmesi için büyüklik gösterip özür diledi.

can atmak: *deyim* Bir işi hevesli bir şekilde yapmak istemeye denir.

Yabancı kültürler karşısında silinip gitmeye can atar gibiyiz.

can havliyle: *deyim* Bütün güç ve kuvvetiyle, ölecek vaziyete gelen birinin kurtuluş endişesiyle hareket etmeye denir.

Bir orman yangınında bulunup da ağaçların canlanarak ateşin önünden can havliyle çığlık atarak kaçıştıklarına inanan bulunmaz.

can yakmak: *deyim* Bir insanı üzme, ona kötülük yapmak

Çünkü o dil ağzın içinde her dönüşünde can yakar, kalp kırar, gönül devirir.

cana yakın(olmak): *deyim* İnsanlara karşı sevecen ve çabuk iletişim kuran kimseler için kullanılır.

Söze başlarken de söylediğim gibi tatlı dil, sevimli görünmeyen hatta soğuk görünen yüzleri bile ısıtır, cana yakın kılar.

canavar kesilmek: *deyim* Hırçınlaşmaya, saldırgan olmaya denir.

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafında yerleştiği iskemlesinde.

can evinden vurmak: *deyim* En sevdiği, en çok kıymet verdiği yere zarar vermeye denir.

Artık bu durum onu can evinden vurmuştu.

canı sıkılmak: *deyim* Yalnızlık veya boş kalmaktan kaynaklı bunalmaya, sıkılmaya denir.

Bütün dostları gittiğinden dolayı canı sıkılıyordu.

canı çıkmak: *deyim* Çok yorulmak anlamındadır.

Haftanın her günü çalışmaktan benim canım çıksın; siz rahat rahat keyif çatın!

canım kurban: *deyim* Bir insanın bir uğurda kendi canını hiçe sayacak derecede fedakarlık etmesine denir.

Canım kurban şiirin gerçeğine.

canımın içi: *deyim* Çok sevdiği birine söylediğin söze denir.

Çok uzağa gitmiyorum ki canımın içi.

canına minnet: *deyim* Beklemedik bir durumda karşılaştığında duyulan memnuniyeti ifade etmeye denir.

Derede tokaçlanmak mı? Kilimin canına minnet. Suya sabuna değince solmak laf mı, bir kat daha dirileşir.

canına tak etmek: *deyim* Sabrı kalmamaya, dayanılmaz duruma gelmeye denir

Yalnızlık artık canına tak etmişti, karar verdi; evlenecekti.

canından bezmek: *deyim* Yaşadığı zorluklardan dolayı ölümü göze alacak kadar sıkıntı yaşamaya denir

O kadar çok sıkıntım var ki artık canımdan bezdim.

canını almak: *deyim* Bir canlıyı öldürmeye denir.

Azrail daha bu yiğidin canını almasın! dedi. Döndü, evine geldi.

canını kurtarmak: *deyim* Bir canlının yaşamını kurtarmaya denir.

Azrail'i benim karşıma çıkar! Savaşayım, dövüşeyim, bu güzel yiğidin canını kurtarayım.

ceza almak: *deyim* Yapılan yanlış veya yasal olmayan bir hareketten dolayı alınan kişi hürriyetini olumsuz etkileyecek cezalar verilmesine denir.

Bizce özendirici öğütler, ağır ceza tehditlerinden daha etkili ama Fatih'in hakkını Fatih'e verelim.

ceza kesilmek: *deyim* Yapılan bir suçun yargılanarak hüküm verilmesine denir.

Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi.

ciğerlerine çekmek: *deyim* Uzunca havayı ciğerlere kadar çekmeye denir.

Ormandaki bu güzelim çam kokularını ciğerine çekmeden yayladan inmezdi.

çekerim içime(içine çekmek): *deyim* Üzüntüyle derinden soluk almaya denir.

Hafif hafif iç çekmeler, tek hıçkırıklar, konser hâlinde ağlamalar...

çene çalabilmek: *deyim* Çok fazla konuşmaya, gevezelik yapmaya denir.

Mahallenin bütün kadınları bir araya gelip çene çalmaya başladı.

çirpınıp durmak: *deyim* Çaresizce kurtulmaya çalışmak anlamındadır.

Denizde biraz acemi acemi çirpındıktan sonra müthiş bir dalga ikimizi de yere vurup sahile attı.

çıt çıkmaz: *deyim* Ortamın sessizliğini anlatmak için kullanılır.

Sınıfta çıt çıkmıyordu, kimse konuşmaya cesaret edemedi.

çoluk çocuğa karışmak: *deyim* Bir insanla evlenip onunla hayat kurup çocuk sahibi olmaya denir.

Leyla, sevdiği adamla evlenip çoluk çocuğa karışmıştı..

çözüm üretmek: *deyim* Bir sorunu gidermek, halletmek anlamına denir.

O, karşılaştığı her soruna akılcı ve bilimsel çözümler üretmiş, akıl ve bilimin gösterdiği yoldan ilerlemişti.

çözüm yolu aramak: *deyim* Bir zorluğu gidermek için çeşitli yollar bulmaya çalışmak anlamındadır.

Mehmet Akif, şiirlerinde toplumun çeşitli sıkıntılarını yansıtarak çözüm yolları arama yoluna gitmiştir.

çözüm yolu bulmak: *deyim* Bir zorluğu gidermeye denir.

Kendilerini nasıl kurtaracaklarını, kara kara düşünmeye başlamışlar. Bir çözüm yolu bulamamışlar.

dananın kuyruğu kopmak: *deyim* Beklenen veya korkulan sonucun gerçekleşmesine denir.

Sonunda dananın kuyruğu kopacaktı. Bu anı izlemek için herkes pencerelelere çıkmıştı.

dedikoduya metelik dedikoducuya paye vermek: *deyim* İnsanların dedi kodu yapması için bir konu vermeye denir.

Dedikoduya metelik, dedikoducuya paye verme, demekten yorulmuştu.

değer biçmek: *deyim* Bir şeyin değerini belirlemeye denir.

Yıllar boyunca yüzlerine vuran yağmurlara, rüzgârlara ve içlerinde sakladıkları anılara, kim nasıl değer biçecek dersiniz?

değer taşımak: *deyim* Bir şeyin kıymetli olmasına denir. Önemli olmak...

Eserleri toplumu birleştirici olması yönüyle değer taşır.

değer vermek: *deyim* Bir şeyin önemli ve değerli olduğunu göstermeye denir.

Kültürümüzün ve varlığımızın devamı için bu kadar önem taşıyan dilimize acaba yeterince değer veriyor muyuz?

denizleri aşmak: *deyim* Zorluklarla baş etmemeye denir.

Yeleleri alevden al bir ata binmiş, Aşıyor yüce dağları, engin denizleri

dersler çıkarabilmek: *deyim* Yapılan bir işin sonunda ortaya çıkan sonuçtan tecrübeler edinmeye denir.

Yaptığı hatalardan birçok ders çıkarmış, hayatını bambaşka bir şekle sokmuştu.

dert ortağı olmak: *deyim* Aynı acıyı, sıkıntıyı birlikte paylaşmaya denir.

Babasının ölümünden sonra yaşadığı acılara ortak olmuştu.

dert yanmak: *deyim* Derdini bir başka insana anlatmaya denir.

Tabiidir ki böyle bir adam sizin kalpsiz, gönülsüz, kuru, tatsız bir adam olduğunuzdan şikayet edecek, samimi olmadığınızdan dert yanacaktır.

deve dikenini gibi kadın: *deyim* Pek fazla sevilmeyen ve her yerde insanların karşısına çıkan kadınlar için kullanılan bir sözdür.

Şehir toplumlarında çiçek, kadına ve hastaya gider. Hatta toplumumuzda “gül gibi kız”, “gonca gül”, “deve dikenini gibi kadın”, “Kabak çiçeği gibi açıldı.”, “Nergisler gibi kokuyorsun.” gibi deyimler hep kadınlara yakıştırılmıştır

deveye hendek atlatmak: *deyim* Birine yapılması çok zor, hemen hemen imkânsız olan işleri yaptırabilmenin zorluğunu anlatmaya denir.

Sana laf anlatmak deveye hendek atlatmaktan daha zor, diyerek söze başladı.

dış kapının mandalı: *deyim* Önemi olmayan insanlara denir.

O bir kere dış kapının dış mandalılıkten bu meseleye nasıl karışmaya cesaret ediyor?

dışarı atmak: *deyim* Vücuttaki pis ve önemsiz maddelerin içerden dışarı çıkarılmasına denir.

Bedenin temizlenmesi için toksinlerin dışarı atılması gerekiyor.

didik didik etmek: *deyim* Ayrıntılı bir şekilde incelemeye denir.

Elimizdeki coğrafya kitaplarını didik didik etmek yetmiyormuş

dikkat çekmek:(mecaz) *deyim* İnsanların ilgisini toplamaya denir.

Dil konusunun herkesi ilgilendirmesi gereken bir devlet meselesi olduğuna dikkat çekmiştir.

dikkat kesilmek: *deyim* Bir konuya yoğunlaşmaya, bütün dikkatini ona vermeye denir.

Tak taklara yaklaştıkça dikkat kesiliyorum ve iyice yavaşlıyorum.

dikkatini çekmek: *deyim* Bütün ilgi ve dikkatin belli bir noktaya odaklanmasına denir.

İlk bakışta sokaklardaki düzen ve temizlik dikkatini çekti.

dikkatle bakmak: *deyim* Etrafını dikkatli bir şekilde incelemeye denir.

Büyük kentlerimizin caddelerinde yürürken iki yana dikkatle bakın;

dikkatle durmak: *deyim* Bir konuyu veya işi dikkatli bir şekilde yapmaya denir.

Millî ahlak üzerinde de dikkatle durmuş.

dile gelmek: *deyim* Konuşma yetisi olmayan bir varlığın konuştuğunu varsaymaya denir.

Kazandan dumanı üstünde çıkan yünlerimin dili olsa her teli dile gelir:

dile getirmek: *deyim* Anlatmak, açıklamak, belirtmek anlamına gelir.

— Öğretmenim, arkadaşımızla Atatürk'ün kişiliği, Şair hayatı ve değişik konulardaki görüş ve düşüncelerini dile getiren bir program hazırlayabilir miyiz?

dili çekilmemek: *deyim* İnsanların söyledikleri sözlere katlanmamaya, sabretmemeye denir.

Evdekilerin dili çekilmiyor da nerde kaldı yabancıların dili. Hele bir dilleri ötmeye görsün, vallahi arı gibi sokarlar insanı.

dili çözülmek: *deyim* Konuşmayan birinin birdenbire konuşmaya başlamasına denir.

O hediyeye ile gelinin dili çözülür.

dinine girmek: *deyim* Bir dinden başka bir dine geçmeye denir.

İslam dinine giren insanlardaki değişim inanılmazdı.

dışinden tırnağından artırmak: *deyim* Yapılan harcamaları azaltarak para biriktirmeye denir.

Dişinden tırnağından artırdıklarıyla çocuğuna bisiklet almıştı.

diz çökmek: *deyim* İnsanın iki bacağının üzerine gelerek oturmasına denir.

Ömer Çavuş, Hamza Onbaşı, Gazi Çavuş, muhtar ve yaşlı erkekler bir araya gelip diz çöktüler.

doğru yolu göstermek: *deyim* Yapılan yanlış söyleyerek doğru olanı göstermeye denir.

Bazı insanlara ne kadar doğru yolu gösterirseniz gösterin, onlar yine bildiklerini yaparlar ve hataya düşmekten de yorulmazlar.

doymak bilmez: *deyim* Ne yerse yesin, ne alırsa alsın daha fazlasını isteyene denir.

Doymak bilmeyen merakımızı avutmak için ne çocukça çarelere başvururduk.

dört gözle beklemek: *deyim* Sabırsızlıkla, heyecanla beklemeye denir.

Zaten bayramı hepimiz dört gözle bekleriz, yılın en eğlenceli, en hareketli olayıdır.

dört nala uzaklaşmak: *deyim* Hızlı bir şekilde uzaklaşmaya denir.

Atlı birlikler dört nala uzaklaşırken köylü kadınlar askere ekme yapmaya devam ediyordu.

dut yemiş bülbüle dönmek: *deyim* Konuşma yetisini kaybetmeye, bir anda susmaya denir.

Yemekle ilgili o kadar çok deyimimiz var ki. “dut yemiş bülbüle dönmek”, “Turp gibi/turşu gibi olmak”.

dünyalar benim olmak: *deyim* Bir şeye çok fazla sevinmeye denir.

En sonunda altmış beş liraya anlaştılar. Dünyalar benim oldu!

dünyalara değişmek: *deyim* Her şeyden çok sevmeye denir.

Ailemle birlikte olmak beni çok mutlu ediyor, ailemi dünyalara değişmem.

dünyanın öbür ucuna gitmek: *deyim* Çok uzak ve gidilmesi çok zor bir yere varmaya denir.

Senin için dünyanın öbür ucuna bile giderim, diyordu.

dünyayı başına zindan etmek: *deyim* Yaşadığı yeri çekilmez hale getirmeye denir.

Adam çalışanlara dünyayı zindan ediyordu.

ezilip büzülme(k)bükülme(k): *deyim* İnsanların bir sıkıntı veya istek durumunda duygularını açığa vururken tam olarak kendisini anlatamayacak şekilde hareketlerde bulunmasına denir.

Muhsin Çelebi çekinmeden, sıkılmadan, ezilip büzülmeden, gayet doğal bir hareketle

kendisine gösterilen şilteye oturdu.

el ele vermek: *deyim* Birlikte mücadele etmeye denir.

Dostluk kara günde belli olur, Ancak el ele verirsek dostumuz kurtulur.

el etek öpmek: *deyim* Birine karşı yalvarmaya, yaltaklanmaya denir

— *Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem, dedi.*

el kapıları: *deyim* Başka insanların iş yerlerine ve kendi işi haricinde çalışma olanağı bulunan yerlere denir.

“El kapılarında” çalışır, ekmeğimizi kazanırız.

el koymak: *deyim* Kişinin rızası olmadan eşyalarını zorla olmaya denir.

Karal bütün köylülerin mallarına el koymuştu.

el öpmek: *deyim* Büyüklere saygı göstermek için onların ellerini öpmeye denir.

Anne ve baba evine el öpmeye giderken kadın, kocasından memnun olmadığını başına taktığı biber oyası ile anlatır.

el sürmek: *deyim* Bir şeye dokunmak anlamındadır.

Hanım, dedi. Bak, peşin haber vereyim. El sürmek, dokunmak yasak.

elbirliği etmek: *deyim* İnsanların birlikte iş yapmalarına, hareket etmelerine denir.

El birliği etmekle insan çok beladan kurtulur.

elçiye zeval yok: *deyim* Bir kimseden başka bir kimseye herhangi bir haber ulaştırın, bu aracılığından dolayı sorumlu tutulmama durumuna denir.

Kral gelen elçini haberini beğenmeyince kelesini vurun dedi elçi hemen orda can havliyle seslendi ey kral elçiye zeval oldu nerde görülmüş.

elde edebilmek: *deyim* Bir şeyi çabalayıp, uğraşıp kazanmaya denir.

Sonunda hakemler, en çok isabet almış tarafı yenilmiş sayarak çatışmayı durdururlar.

Yenen

taraf da istediğini elde eder.

eline sağlık: *deyim* Yapılan işin sonunda karşısındaki insana teşekkür etmek için kullanılan bir sözdür.

Firuze annesine yaptığı yemeklerden dolayı teşekkür edip “eline sağlık” derdi.

elini sıkmak: *deyim* Karşınızdaki insanın elini tutup tokalaşmaya denir.

O, bizim yanımıza geldi ve erlerini teftiş edercesine hepimizin önünde durarak ayrı ayrı ellerimizi sıktı.

el kapısına düşmek: *deyim* Başka insanlara muhtaç olmaya denir.

Öyle bir yokluk içinde kalmıştı ki el kapılarına düşmüştü.

elleri dert görmemek: *deyim* Sağlık dilemek için kullanılan söze denir.

Soğuk ayrandan içtikten sonra ellerin dert görmesin Hatun teyze, dedi

emri altına almak: *deyim* İnsanlara zorla buyruğunu kabul ettirmeye denir.

O aç gözliydi. İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek onlara hâkim olmak istiyordu.

endişe duymak: *deyim* Korkmak, kaygılanmak anlamında denir.

Ali Taha, beni babaanneme götürün diye tutturdu. Beray da o ev soğuk, tekrar hastalanır, diye endişe duyuyordu.

ensesinde boza pişirmek: *deyim* Bir insanı tedirgin etmeye, onu üzmeye denir.

"Yaşlılık kepaze şey. Şimdi çocuk evde ensemde boza pişiriyor."

eski defterleri karıştırmak: *deyim* Eskiden yaşanmış olayları tekrar gündeme getirmeye denir.

Polis yaşanan cinayeti bulmak için bütün zanlıların eski defterlerini karıştırıyordu.

eski kafalı: *deyim* Düşünceleri zamana ayak uyduramayan insanlara denir.

Eski kafalıya yeni laf anlatamazsın evladım.

eşek sudan gelinceye dek dövmek: *deyim* Uzun süre boyunca sert bir şekilde dayak atmaya denir.

Bekçi, çocuklara seslendi: Eğer bir daha burada oynarsanız sizi eşek sudan gelinceye kadar döverim.

Ezraille güreş tutmuş: *deyim* Ölüme meydan okumaya denir.

Bunlar Ezrail'le güreş tutmuş babayiğitler.

falsoya yer vermemek: *deyim* Yanlış işlere müsaade etmemeye denir.

Hele bir yıl kadar önce konuyu hiç unutmayan Muhsin, en ufak bir falsoya yer vermemek gerektiğini çok iyi bilmektedir.

film seyretmek: *deyim* Sinema veya televizyonda yayınlanan çeşitli konulardaki hikayeleştirilmiş görüntüleri izlemeye denir.

Babamızdan aldığımız gündelik, sinemaya girmeye yetmediği için sık sık film seyretmeye gitmezdik.

foyası çıkmak: *deyim* İnsanın kötü niyetinin ortaya çıkmasına denir.

Belki kısa bir zaman için aldatır ve çabucak da foyası meydana çıkar.

foyası meydana çıkmak: *deyim* Yapılan kötülüğü veya yanlış bir davranışı yapan kişinin davranışının ortaya çıkmasına denir.

Utanmazlık siyasetinin veya utanmaz siyasinin önünde sonunda foyası meydana çıkar.

fütür getirmek: *deyim* Gevşeklik, bezginlik vermeye denir

Bu hadiselerin hepsi size fütür verebilir ama siz asla vazgeçmeyin.

gaf yapmak: *deyim* Uygunsuz bir davranışta bulunmak veya insanları üzen sözler söylemeye denir.

Yaşlı amca ne zaman konuşsa gaf yapardı.

galip sayılmak: *deyim* Üstün geldiğini varsaymaya denir.

Diziler teker teker meydana çıktıktan sonra, değneğini en çok isabet ettiren taraf galip sayılır.

gayya kuyusu olmak: *deyim* Karmaşık bir hale gelmek veya çapraşık hale gelmeye denir.

Karınca yuvası gibi kaynar içim. Bir gayya kuyusu olur beynim

Geçip gitmek: *deyim* Ardına bakmadan gitmeye denir.

Bizim ada, uçakların geçtiği bir yol güzergâhı olmalı ki hep ya üstümden ya solumdan geçip gidiyorlar

Elinden gelmek: *deyim* Bir işi yapabilme, elinden iş gelme durumuna denir.

Elbette. Elimden gelecek bir işse neden olmasın?

gelip çatmak: *deyim* Bir şeyin vakti zamanının gelmesine denir.

Borçların zamanı gelip çatı.

gerdeğe girmek: *deyim* Evlendikten sonra yaşanan ilk geceye denir.

Kıza vuruldu birden, sevdi kızı gönlünden, Kızla gerdeğe girdi, aldı dilediğinden. Gebe kalmış idi kız, gün geceler dolunca

gergef işlemek: *deyim* Nakış işleyerek, el işi yaparak geçimini sağlamaya denir.

Ben çulha dokurum, sen gergef işlersin, gül gibi geçinip gideriz.

gerisinde kalmak: *deyim* Bir insanın veya işin arkasında kalmaya denir.

Bütün askerler uzaklaşmış, o ordunun gerisinde kalmıştı.

gırla gitmek: *deyim* Uzun uzun sürüp gitmeye denir.

Amerika'ya gitmek... Üstüvayı (ekvator) geçerken vapurda eğlence gırla gidermiş.

Doğru mu?

Göç eylemek: *deyim* Eşyalarını alıp bir yerden başka bir yere gitmeye denir.

Dedem dünyadan daha yeni göç eylemişti.

göçüp gitmek: *deyim* Ölerек bu dünyadan ayrılmaya denir.

Bir gün bu dünyadan göçüp gideceksin ve arkanda bıraktıkların öyle zamanlar olacak ki seni hiç hatırlamayacaklar.

gönül eğlemek: *deyim* Kısa süreliğine sevgi göstermeye, güzel vakit geçirmeye denir.

Fark etmedim benimle gönül eğlediğini.

gönlünü açmak: *deyim* Sevdiği insana duyularını söylemeye denir.

Sen tut ona gönlünü aç, evini aç; o seni arkadan hançerlesin! Olacak iş mi bu?

gönül devirmek: *deyim* Bir insanı üzmeye denir.

Bir kere gönül devirdi isen senin de gönlünü kıracak birileri unutma!

gönül vermek: *deyim* Bir insana sevgi duymaya denir.

Ben o adama gönlümü verdim.

gönül yıkmak: *deyim* Bir insana kötü sözler söyleyerek onu üzmeye denir.

Bir kere gönül yıktı isen senin de gönlünü yıkacak birileri unutma.

göresi gelmek: *deyim* Bir yere, bir kimseye veya bir şeye özlem çekmeye denir.

Memleketimi, köyümü göresim geldi.

görevine son verilmek: *deyim* Yapılan işi artık yapamayacağı bildirmeye denir.

Yapılan soruşturma sonucunda görevine son verildi.

görmemiş dönme: *deyim* Hiç bu olay başınıza gelmemiş gibi olur, anlamına gelen bir sözdür.

“İnşallah şifa bulursunuz, yakında hiç görmemiş dönersiniz

görüş bildirmek: *deyim* Bir işte veya konudaki fikir ve tecrübelerini anlatmaya denir.

Bu konuda görüş bildirenlerin birçoğu aslında konuyla alakası olmayan insanlardı.

göz atmak: *deyim* Bir şeyi kısa süreliğine incelemeye denir.

Yüzbaşı eli tabancasında, çavuşa ve birliğe göz attı.

göz kırmak: *deyim* Bir insana mesaj vermek veya söylenenin yalan olduğunu söylemek için yapılan harekete denir.

Çocukların birbirlerine göz kırptıklarını görmedi.

göz koymak: *deyim* Bir şeyi ele geçirmek istemeye denir.

Tabii ablalarımınla öbür kardeşlerimin de göz koydukları şeyler vardı.

göz önünde bulundurmak: *deyim* Değerlendirme yaparken başka etkenleri de dikkate almak anlamına gelir.

Türk dili ile ilgili olarak göz önünde bulundurulması gereken temel esasların başında, Türkçenin güzelliğine inanç yer almalıdır.

göz teması kurmak: *deyim* Karşıdaki insanla göz göze gelmeye denir.

Ara ara göz teması kuruyor, sonra yolumuza bakıyorduk.

gözden çıkarmak: *deyim* Bir İnsanı veya bir eşyayı satacak vaziyete gelmek anlamındadır.

O dükkkanı gözden çıkardık artık.

gözden kaçmak: *deyim* Dikkatsiz davranarak bir şeyi fark edememe durumuna denir. Es geçmek...

Orman ve ağaç korumanın anlamını da bu şekilde zaman zaman gözden kaçırıyoruz.

gözden kaybolmak: *deyim* Ortadan çekilmek veya yok olmaya denir.

Kalabalıkta takip ettiğim bu mendil satan küçük çocuğu bir an gözden kaybettim.

gözleri kamaşmak: *deyim* Çok beğenmek, hoşuna gitmek, hayranlık duymak anlamındadır.

Biraz dikkatli bakınca bu pembe köşke, başkalarının da gözleri kamaşır.

gözleri kararmak : *deyim* Gözlerinin önünde siyah bir perdenin çekilmesine, gözlerin görmez olmasına denir .

Deli Dumrul'un başı bunaldı, gözleri karardı.

gözleri takılmak: *deyim* Bir şeyden gözlerini alamamak, onu izleyedurmaya denir.

Benim gözlerim o güzelim göl kenarındaki eve takılmıştı.

gözleri yollarda kalmak: *deyim* Bir kimsenin gelmesini beklemeye, merak duymaya anlamına denir.

Nerde kaldınız, gözlerim yolda kaldı.

gözleriyle süzmek: *deyim* Bir insanı veya bir yeri dikkatlice seyretmeye denir.

Önce umursamadı sonra gözleriyle şöyle bir süzdükten sonra konuşmaya başladı.

gözü gönlü açılmak: *deyim* Ferahlamak, neşelenmek anlamına denir.

Böyle bir yerde kimin gözü gönlü açılmaz?

gözün arkada kalması: *deyim* Bırakılan bir emanetin tedirginliğin olmamasını ifade etmek için kullanılır.

Hiç gözünüz arkada kalmasın, onlara gözüm gibi bakarım.

gözünde canlandırmak: *deyim* Yaşanan bir olayı veya yaşanacak bir olayı düşünmeye denir.

Filimi çekmeden önce gözümde canlandırdım nasıl olacağını.

gözüne çarpmak: *deyim* Dikkatini çekmek, görünür olmaya denir.

Sonra yosunla kaplanmış, pek az kısmı su üstünde kalan bir kaya gözüne çarptı.

gözünü açmak: *deyim* Yapılan yanlış söyleyerek ona bilgi verip doğruyu göstermeye denir.

Krala etrafındakilerin nasıl kötü insanlar olduğunu göstererek gözünü açmak istiyordu.

Gözü pek: *deyim* Korku duymayan kişiye denir

Benim aklıma böyle gözü pek bir adam gelmiyor.

gül gibi geçinip gitmek: *deyim* Çok iyi ve kimseye muhtaç olmadan huzurlu bir hayat yaşamaya denir.

Allah'a çok şükür, gül gibi geçinip gidiyoruz.

gülüp eğlenmek: *deyim* Neşeyle, sevinçle eğlenmeye denir.

İnsan böyle günde kavgaya sebep olur mu? Şuraya gülüp eğlenmeye geldik..

gün doğmak: *deyim* Sabahın olmasına veya aydınlığa çıkmaya denir.

Gün, artık bizim de üstümüzde doğacak.

Güneş gibi doğmak: *deyim* Geleceğe umut olmaya, belirmeye denir.

Asla şüphem yoktur ki Türklüğün unutulmuş büyük medenî niteliği ve büyük medenî kabiliyeti, bundan sonraki gelişmesi ile geleceğin yüksek medeniyet ufkunda yeni bir güneş gibi doğacaktır.

günlük tutmak: *deyim* Yaşadığı olayları günü gününe bir deftere yazmaya denir.

Uzun süredir günlük tutmadım, hafızam çok kuvvetli olmadığından da bu kadar ayrıntıyı hatırlamam mümkün değildi..

gününü gün etmek: *deyim* Hiçbir şeyi dert edinmeyip gününü hoş geçirmek anlamındadır.

Dünya umurunda değildi tek derdi gününü gün etmektir adamın.

güreş tutmak: *deyim* Eski zamanlardan bu güne kadar insanların sırtlarını yere getirmeye çalışarak yapılan ata sporuna denir.

Bu harmanda güreş tuttuk dedemle.

haber salmak: *deyim* Mesaj yolamaya denir.

Her yere haber salmışlardı.

hal hatır sormak: *deyim* İnsanların nasıl olduklarını sormaya denir.

Uzun zamandır mahalledeki çocukların halini hatırını sormamıştı..

halsiz düşmek: *deyim* Yorulmaya ,güçsüz kalmaya denir.

Ağır işlerde çalışıp, akşama halsiz düşüp bir kenarda uyuyakalmak... Ekmek parası kazanmak kolay değil elbette.

hapisten çıkmak: *deyim* İşlediği suçun cezasını çektikten sonra dışarı çıkmaya denir.

Yıllar sonra cezası bitti, artık hapisten çıkma vakti geldi.

harekete geçirmek: *deyim* Bir işin yapılmasına sebep olmak, kımıldatmaya, canlandırmaya denir.

Artık zaman geldi, planları harekete geçirmeye başlıyoruz.

hataya düşmüş olmak: *deyim* Yanılgıya uğramaya denir.

Bir anlık düşüncesizlik beni bu hataya düşürdü.

hava almak: *deyim* Nefes almaya denir

İçerisi çok bunaltıcıydı, ben de dışarı hava almaya çıktım.

havale etmek: *deyim* Bir işi başka birinin yapmasını sağlamaya denir. Devretmek, bırakmak....

"Onları da Allah'a havale ettik.

hayal kurmak: *deyim* İnsanın gerçekleşmesini istediği şeyi düşünmesine denir.

Bunların yanında bir de göremediğimiz kapılar var. Bizi hayal ettiklerimize ulaştıracak geçitler onlar.

hayata veda etmek: *deyim* Ömrün bitmesine, yaşamın sona ermesine denir. Ölmek...

Her insan bir gün hayata veda edecek ve bazen ayrılıklar ansızın gerçekleşecektir.

hayatı zehir etmek: *deyim* Bir insana sıkıntı ve eza çektirecek şekilde davranmaya denir.

Savaş birçok insanın hayatını zehir etmişti bile çoktan.

hayran kalmak: *deyim* Bir insana veya bir eşyaya duyulan aşırı derecede sevgiye denir.

Bu koy o kadar şahane bir manzaraya sahipti ki gören hayran kalırdı.

hayranlık kazanmak: *deyim* Bir insanın yapılan işler sayesinde çok fazla sevilmesine denir.

Hayranlık kazanmak için yapılan işlerin birçoğunda riyakarlık kokusu alırsınız.

hayret vermek: *deyim* Şaşkınlık vermeye denir.

Çok ilginç bir serüveni var kar tanelerinin. Hayret verici bir yolculuk.

hayrete düşmek: *deyim* Şaşakalmaya, şaşımaya denir.

Tarih öğretmenlerimiz, sözlü yoklamalarda bildiklerimiz karşısında hayrete düşerdi

hazıra konmak: *deyim* Başkası tarafından yapılan bir işten yararlanmaya denir.

Bunun temelinde, sanırım tembellik var çünkü başkasına öykünmek, onun yaptığı yapmayı, onun kullandığını kullanmak, hazıra konmaktır.

hesap vermek: *deyim* Yapılan bir işin ayrıntılarına varıncaya kadar insanlara anlatmaya denir.

Her şey tamamdı şimdi sıra hesap vermeye gelmişti.

heyecan uyandırmak: *deyim* İnsanlarda coşkuyla karışık merak uyandırılmasına, heyecanlandırmaya denir.

Öyle güzel sözler söylüyordu ki insanlarda heyecan uyandırıyordu.

hile karıştırmak: *deyim* Yapılan bir işe aldatıcı, yanıltıcı davranışlar katmaya denir.

İşçiler binanın yapımına hile karıştırdıkları için binada yavaş yavaş çatlaklar oluşmaya başlamıştı.

horon tepmek: *deyim* Karadeniz bölgesine ait bir oyunu oynamaya denir.

İnsanlar düğünde bir anda horon tepmeye başlamışlardı.

hoş etmek: *deyim* İnsanları memnun etmeye, onların hoşuna gidecek biçimde davranmaya denir.

Bizi ağırlayan insanların gönlünü hoş etmek için her şeyi yaptılar.

hoş görmek: *deyim* Gücenilecek bir davranışı hoşgörü ile karşılamaya denir.

Çocukların söylediklerini hiç hoş germedi.

hoşnut etmek: *deyim* İnsanları memnun etmeye, onların hoşuna gidecek biçimde davranmaya denir. Memnun etmek...

Ya o köyde oturan varlıklı aileler tarafından ya da köy sandığından karşılanır. Asıl olan konuğu hoşnut etmektir

huzur duymak: *deyim* Ruhsal yönden rahatlamaya, mutlu olmaya denir.

Yaptığınız işlerden huzur duymak mı istiyorsunuz o halde en güzel şekilde yapın.

ışık dolmak: *deyim* Gözlerin parlamasına, şevkle bakmasına denir.

Aydın oldu gözleri, renklendi, ışık doldu,

îç karartmak: *deyim* İnsanların olumsuz düşüncelere kapılmasına sebep olmaya denir.

İnsanın içini karartmakta üzerine yoktur.

îç sıkılmak: *deyim* Huzursuz olacak bir durumla karşı karşıya kalmaya denir.

İçinin sıkıldığını, bu ortamdan çıkıp gitmesi gerektiğinin farkındaydı.

îçi burkulmak: *deyim* Hüzne, mutsuzluğa uğramaya denir.

Bu yapılan hareket onun içini burkmuştu.

içi cız etmek: *deyim* İnsanın içinin sızlamasına denir.

Çok uzun saatlerdir yürüyorum gideceğim yere yaklaştığımı sandım ama kendi etrafımda döndüğümü anlayınca içim cız etti.

içi Çıftı çarşısı gibi olmak: *deyim* İçinde kötü niyet besleyen insanlar için kullanılan bir sözdür.

İçi Çıftı çarşısı gibi olan kimseden uzak dur.

içi içini yemek: *deyim* İsteddiğini yapamama yüzünden üzülmeye denir

Bir an önce varalım diye içim içimi yiyor.

içine kapanık: *deyim* Etrafındaki insanlardan uzaklaşmaya ve onlarla konuşmamaya denir.

Kızım tatilden döndükten sonra içine kapandı.

içini sevinçle doldurmak: *deyim* İnsanın mutlu olmasına denir.

Aldığın hediye o kadar güzeldi ki içim sevinçle doldu taşıtı.

içten içe sevinmek: *deyim* Bir insanın kimseye belli etmeden mutlu olmasına denir.

Bir taraftan içim içime sığmıyor diğer taraftan da bu ayrılık beni tedirgin ediyordu.

iki gözü iki çeşme: *deyim* Sürekli ve çok ağlama durumudur.

Annesinin ölüm haberini alınca iki gözü iki çeşme ağlamaya başladı.

ilaç gibi gelmek: *deyim* Bir şeyin sonucunda insanın rahatlayıp huzura kavuşmasına denir.

Bunca borcun harcın arasında gelen bu para ilaç gibi geldi.

ilham vermek: *deyim* Bir insana örnek olacak ve onu cesaretlendirerek, harekete geçirecek bir şeyler yapmaya denir.

Türk tarihi zengin bir tarihtir ve genç nesillere her konuda en iyi ilham verecek.

ilikleri ısıtmak: *deyim* Sıcaklığı yoğun bir şekilde hissetmek anlamındadır.

Sevinçle dolduran ılık bir rüzgar, ilikleri ısıtan güneşi, rengarenk çiçekleri, türlü türlü kokuları özleyivereceği geliyor.

insan evladı olmak: *deyim* İyi bir insan, iyi bir kişi olmaya denir.

Yazar ol, meşhur ol, padişah ol, fark etmez. Yeter ki insan evladı ol.

iple çekmek: *deyim* Sabırsızlıkla beklemeye denir.

Okulun tatil olmasını iple çekiyorum.

istediğini elde etmek: *deyim* Kendi düşünce ve dileğini elde etmeye denir.

İstedğini elde edebilmek için herkesi çiğneyip geçme, gönül yıkma!

istikamet tutturmak: *deyim* Bir yöne doğru gitmeye denir.

Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

istilaya uğramak: *deyim* Bir ülkenin başka bir ülke tarafından zorla ele geçirilmesine denir.

Milletimiz istilaya uğramış bir ülkenin yeniden doğuşu için can veren kahraman bir millettir.

istirahate çekilmek: *deyim* Dinlemeye gitmek anlamına gelir.

Bütün gün çok çalıştım, istirahata çekiliyorum.

iş tutmak: *deyim* İnsanın çalışmasına, bir işi yapmaya başlamasına denir.

İnsan, yaşamak için çalışmak, belli bir iş tutmak zorundadır.

işaret çakmak: *deyim* Bir şeyi el kol hareketleriyle anlatmaya denir.

Etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar.

işe koyulmak: *deyim* Yapacağı işe hemen başlamaya denir.

Arkadaşlarımın bu düşüncesi beni hem çok heyecanlandırmış hem de çok mutlu etmişti. Hemen işe koyulduk.

kabak çiçeği gibi açılmak: *deyim* Utangaçlıktan hızlı bir şekilde kurtularak çok fazla serbest şekilde davranmaya denir.

Adam kabak çiçeği gibi açıldı. Suskun ve ürkek bir insan, bir anda nasıl da değişivermişti.

kabak gibi ortada: *deyim* Bir olayın veya bir nesnenin apaçık ortada görünmesine denir.

Her şey kabak gibi ortaya çıkmış, bu kadar büyük bir hırsızlığın kim tarafından yapıldığı anlaşılmıştı.

kaçanı kovalamak: *deyim* Bir kimsenin kendisinden uzak duran başka bir kimseyi takip etmesine denir.

için bir şeyler yapmaya çalıştığı öyle günlerde ben, tembelliğim, hep kaçanı kovalayan huyumla yazın, o güzel göçmenin peşine düşmüşümdür.

kafa yormak: *deyim* Bir iş veya konu hakkında düşünmeye denir.

Hangimiz kafa yormadık ki zaman üzerine.

kafayı bozmak: *deyim* Bir konu hakkında deliller gibi yoğunlaşmaya ve insanlarla iletişimi kesercesine çalışmaya denir.

Gök bilimleriyle kafayı bozmuş. Varsa yoksa bilim adamı olacaktı!

kalbinize işlemek: *deyim* Etkilemek anlamına gelir.

Tatlı dil suratınıza çarpmamış, kalbinize işlemiştir.

kalp kazanmak: *deyim* Yapılan hareket ve veya söylenen sözlerle insanların dostluklarını kazanmaya denir.

Kalp kırma, kalp kazan derdi hep babam.

kalp kırmak: *deyim* Bir insanı üzmeye denir.

Kalp kırmak çok kolaydır ama bir kalpte yer etmek o kadar zordur ki.

kalpten kalbe gitmek: *deyim* İnsanların duygularına yönelik hareket ederek onların sevgilerini kalplerine hitap ederek kazanmaya denir.

O sanatı, uygarlık savaşında en etkin, kalpten kalbe giden en sıcak, en dolaysız, en sağlıklı araç saymıştır.

kampa girmek: *deyim* Bir başarı elde edebilmek için dış dünyadan soyutlanıp yoğun bir şekilde özel bir çalışma ortamında çalışmaya denir.

Kilo vermek için çok sıkı bir kampa giriyorum.

kan ağlamak: *deyim* Çok fazla üzüntülü olamaya denir.

Sevdiği kişiyi gencecik bir yaşta kaybedince neredeyse her gün kan ağlamıştı.

kan dökmek: *deyim* İki insanın birbirine saldırması sonucu yaralamaya veya öldürmeye denir.

İki obayı ayıran sınırın tam karşısında yerlerini alırlar. Nerdeyse kan dökülecek, yiğitler birbirine girecek

kanı donmak: *deyim* Çok fazla şaşırma, korkarak hareketsiz bir biçimde kalmaya denir.

Eşimi kanlar içinde yerde görünce kanım dondu bir anda.

kansız bite dönmek: *deyim* Çok zayıflamak ve bitkin düşmeye denir.

Yaşlı adam, karşısındakine kansız bite dönmüşsün, dedi.

kapı dışarı etmek: *deyim* Bir insanı kovmaya denir. Def etmek...

Dilenciye veririm de bu adamlara yine satmam! dedi. Adamı da kapı dışarı etti.

kapı kapı gezmek: *deyim* Ev ev dolaşmaya denir.

Satıcı mallarını bitirebilmek için kapı kapı dolaşıyordu.

kapıdan kovsan bacadan düşmek: *deyim* Yüzsüz, arsız insanlar için kullanılan bir sözdür.

Adamları kapıdan kovduk bacadan girmişler. Bu ne arsızlık!

kar gibi erimek: *deyim* Hızlı bir şekilde bitmeye denir.

Masaların bir kısmını dolduran kitap yığınları, kar gibi ermişti.

kara kara düşünmek: *deyim* Üzüntülü bir şekilde düşünmeye dalmaya denir.

Kendilerini nasıl kurtaracaklardı ? Kara kara düşünmeye başladılar.

karanlık kavuşmak: *deyim* Akşamın olmasına denir. *Karanlık çökmek, basmak...*

Gün battı. Karanlık kavuştu. Derken bir telefon, bir telefon daha.

karaya çekmek: *deyim* Deniz veya göldeki bir şeyi kıyıya çekmeye denir.

Denizde biraz acemi acemi çırpındıktan sonra müthiş bir dalga ikimizi de yere vurup sahile attı. Toparlanıp kendisini kolundan yakaladım, karaya çektim.

karınca yuvası gibi kaynamak: *deyim* Çok kalabalık ve hareketli olmaya denir.

Ben takarım kafama pireyi deve yaparım. Pire için yorgan yakarım. Karınca yuvası gibi kaynar içim.

karşı gelmek: *deyim* Karşısındaki insana isyan etmeye, baş kaldırmaya denir.

Bütün halk yapılan haksızlığa karşı krala karşı geldi.

karşılık vermek: *deyim* Bir kimseye karşı cevap vermeye denir.

Bazen siz haklı olsanız da karşılık vermek istemezsiniz. Zira söyleyeceğiniz sözler etki etmeyecekse konuşmanın bir anlamı da olmayacaktır.

kat etmek: *deyim* Bir işte ilerlemeye denir.

Hasta çocuğun tedavisinde bir hayli yol kat edildi.

katıla katıla gülmek: *deyim* Çok fazla gülmeye denir.

Anlatılan fıkraya herkes katıla katıla gülüyordu.

kederlere batmak: *deyim* Ümitsizliğe kapılmaya, çok fazla üzüntü içinde bulunmaya denir.

Bu insanların yaptıkları beni kedere boğuyordu.

kedi olalı bir fare tutmak: *deyim* En sonunda bir işi başarmaya denir.

En sonunda İstanbul'da bir ev alarak kedi olalı bir fare tuttu.

kendine hayrı yok ki: *deyim* Kendine bir faydası, bir yararı olmayana denir.

Kendine hayrı yok ki sana bir hayrı dokunsun bu adamın.

kendini kaptırmak: *deyim* Kendinden geçerek bir işi yapmaya denir.

Çalışmaya öyle kendini kaptırırdı ki kimseyi gözü görmezdi.

kendisi olmak: *deyim* Kişini kendi düşünce ve fikirlerini söylemesini, başkalarını taklitten uzak olmasını ifade eder.

İnsanlar kendi olmaktan daha çok başkalarının düşünceleriyle hareket etmeye odaklı bu asırda.

kesip atmak: *deyim* Uzun uzun düşünmeden hemen karar vermeye denir.

Bütün bağları bir anda kesip atmak kolaydır ama pişman olduktan sonra sizi bu durum çok yaralayabilir.

keyfine bakmak: *deyim* Dilediği gibi yaşamak, güzel zaman geçirmeye denir.

Hiçbir garibin halini sormadan gününü gün eden, keyif eden insanlar bir gün zarar görünce anlarlar aslında ne de yanlış davrandıklarını.

keyif duymak: *deyim* Zevk almak, mutlu olmaya denir.

O yaşlarda en çok keyif duyduğumuz şeylerden biri de kızakları alıp sokakta kaymaktır.

kılıç yarası geçer dil yarası geçmez: *deyim* Söylenen sözün verdiği acı asla geçmez anlamında bir sözdür.

Kılıç yarası geçer, dil yarası geçmez evladım.

kılıçlarını çekmek: *deyim* Silahlarını çekmeye denir.

Tahtın arkasındaki cellatlar, kılıçlarını çekmişlerdi

kırıp dökmek: *deyim* Dikkatsiz ve öfkeli bir şekilde davranmaya denir.

İnsanları zorla emri altına almak, kırıp dökerek onlara hâkim olmak istiyordu.

kıvanç duymak: *deyim* Bir insanın övünmesine denir.

Aranızda bulunmak, benim için bir kıvançtır.

kıymet vermek: *deyim* Bir şeyi önemsemeye, değer vermeye denir.

Bu sözü söyleyenler inciye asıl kıymeti verenlerin, onu karanlık deniz diplerinden gün ışığına çıkaranlar olduğunu biliyor olmalıydı.

kıymete binmek: *deyim* Çok önemli duruma gelmek anlamına gelir.

Ben artık burada çalışmak istemiyorum kimse kıymetimi bilmiyor.

kız istemek: *deyim* Evlendirmek için gelin adayının aile büyükleri tarafından ailesinden istemeye denir.

Anadolu'da kız istemeye giderken ayrı bir gelenek senfonisi vardır.

kız vermek: *deyim* Damat tarafının ailecek kız isteme merasimi için gelmesi ile bu işin olumlu olduğunu kız ve oğlanın birbirine uygun olduğunu, kız ailesi olarak bu işe rızalarının olduğunu onaylamaya denir.

Yıllardır bekledikleri an gerçekleşmiş ve Elif'i ailesi hasretle beklediği sevdiğine vermişlerdi.

kol kola girmek: *deyim* Birlikte, bir arada bulunmaya denir.

Hayatıyla nerede ise kol kola girmiş bir yaşama düzeni içinde bulunduğumuz su götürmez bir gerçek

kula kul olmamak: *deyim* Bir insanın emri altında girmemeye denir.

Yegâne ülküsü Allah'tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamaktı.

kulağa küpe olmak: *deyim* Söylenen kimseye “ders olsun, aklını başına al” anlamında bir sözdür.

Bu nasihatler de kulağına küpe olsun.

kulak asmak: *deyim* Söylenenlere önem vermeye denir.

Söylediklerime kulak assan iyi edersin yoksa çok kötü bir durumla karşılaşacaksın.

kulak asmamak: *deyim* Söylenenlere önem vermemeye denir.

Ortanca gelin, kaynananın öğütlerine kulak asmadı.

kulak tıkmak: *deyim* Verilen nasihatleri ve söylenen sözleri dinlememeye denir.

Dedesinin öğütlerine kulak tıkadı.

kulak vermek: *deyim* İlgili bir şekilde dinlemeye denir.

Sanata dair sözlere kulak vermeyen bir neslin kültürel düzeyi elbette çok yüksek olmayacaktır.

kurban kesmek: *deyim* İbadet maksadıyla bir hayvanı boğazlamaya denir.

Bu bayram keseceğimiz kurban pek bir cılızdı.

kuyruğu sıkışmak: *deyim* Dara, sıkıntıya girmeye denir.

Kuyrukları sıkışan iki kafadar, hemen bir akıl düşünürler.

külahları değişmek: *deyim* Tehditkar bir şekilde bozuşmaya denir.

Eğer bir daha işini düzgün yapmazsan külahları değişiriz.

laf anlatmak: *deyim* Bir insana bir konuyu anlatmaya denir.

Sana laf anlatmak ne kadar zor, dedi.

lafa nereden girer: *deyim* Söze nereden başlayacağına karar vermeye denir.

Bu işi nasıl açar, lafa nereden girer de ne yolda sözü yürütebiliriz.

lanetler okumak: *deyim* Bir şeyin kötülüğünü istemeye denir.

Bir gün çiftçi, yine her zamanki gibi kışa lanetler okuyormuş.

lime lime olmak: *deyim* Ufak tefek parçalara ayırmaya denir.

Yazın daha parça parça, lime lime, bohça bohça eşyalarıyla gitmek için fazla telaş etmediği

adanın bu yakasında, hiçbir ev yoktur

merakta kalmak: *deyim* İnsanların bir olay karşısında kaygı ile haber beklemesine denir.

Tabi bu kadar neşeli ve sevinçli olduğuma şaşıyorsunuz değil mi? Merakta kalmayın. Anlatayım

meydan okumak: *deyim* Bir kavgaya veya yarışmaya korkusuzca, çekinmeden çağırmaya denir.

Pehlivanlar birbirlerine meydan okurken cazgır şiirlerle seyircileri coşturuyordu.

meydana çıkarmak: *deyim* Bir olayı aydınlatmaya denir.

Yaşanan bu cinayeti polisler meydana çıkardılar sonunda.

meydana çıkmak: *deyim* Yapılan bir işin ortaya çıkmasına denir

Yaptığı hırsızlık meydana çıkmıştı.

mirasa konmak: *deyim* Bir insanın öldüğünde onun bıraktığı maddi varlıkları sahiplenmeye denir.

Amcasından kalan mirasa konmak için türlü oyunlara başvurmuştu.

muhallebi çocuğu: *deyim* Korkak, sıkıntı çekmeden, nazlı büyümüş olan insanlara denir.

Bizim yakın arkadaşımızdı ama tam bir muhallebi çocuğuydu.

muradına ermek: *deyim* En sonunda sahip olmak istediği şeye kavuşmaya denir.

En sonunda muradıma ermiş, bu şirketi kurmayı başarmıştım.

nasihat almak: *deyim* Bir insandan akıl almak, onun düşüncelerini dinlemek anlamına gelir.

Babaannem uzun uzun bana nasihatler ederci eskiden.

nazını çekmek: *deyim* İstediklerini yerine getirmeye denir.

Her insanın nazı çekilir mi hayatta? Çekilmez tabii ki. Çünkü her insan aynı derecede sevilmez.

ne idüğü belirsiz: *deyim* Kim olduğu, kimlerden geldiği belli olmayana denir.

Mahallede ne idüğü belirsiz bir adam dolaşıyordu.

nefes almak: *deyim* Havayı içine çekmeye veya dinlenerek rahatlamaya denir.

Bütün borçlarımı ödedikten sonra bir nefes alabilmişim.

nöbet beklemek: *deyim* Herhangi bir şeyi veya birini korumak için gözetlemeye denir.

Mahkûmun başından bir saniye olsun nöbet beklemeyi kesmedi jandarmalar.

nurlar saçmak: *deyim* Yüzün maneviyattan ışıklı bir vaziyet almasına denir.

Öyle Allah'a yakın bir insandı ki etrafına nurlar saçardı.

oturmaya görsün: *deyim* Bir işe başlamak için şevke gelmek anlamındadır.

Anadolu kadını, tezgâhının, gergefinin başına oturmaya görsün, bir kitap dokur, bu kitabı ancak o dilden anlayan okur.

ödü kopmak: *deyim* Çok fazla korkmaya denir.

Arabanın lastiği patlayınca size bir şey olacak diye ödüm koptu.

ömür vermek: *deyim* Bir insana hayatını adamaya denir.

Sana ömrümü verdim oğlum, daha ne istersin?

öne sürmek: *deyim* Birini veya bir şeyi ileri atmaya denir.

İlk olarak atlı askerleri savaşta öne sürmüşlerdi.

özür dilemek: *deyim* Bir yanlış dolayısı ile karşıdaki insanlardan hatasını kabullenip af dilemeye denir.

Özür dilemek güzel bir erdemdir.

padişah olmak: *deyim* Bir ülkenin yöneten, hüküm veren en üst seviyedeki kimse olmaya denir.

Adam başımıza padişah oldu sanırsın.

para kazanmak: *deyim* Bir işte çalışarak bir ücret almaya denir.

Babam her gün para kazanmak için sabahtan akşama kadar çalışıyordu.

pas tutmak: *deyim* Çalışamaz duruma gelmeye denir.

Amma pas tutmuşuz, sabahtan beri dünkü odunları odunluğa yığmanın sancısını çekiyoruz.

pay almak: *deyim* Yapılan bir işten bir hisseyi, bir kısmını almaya denir.

Bu arsanın satışından ben de pay alacağım.

pılısını pırtısını toplamak: *deyim* Bütün eşyalarını toplamaya denir.

Bir gün bu dünyadan herkes pılısını pırtısını toplayıp gidecek.

pire için yorgan yakmak: *deyim* En ufak bir şeyde her şeyi yok etmeye denir.

Dur hele oğul, pire için yorgan yakmanın bir alemi yok.

pire itte bit yiğitte olur: *deyim* Eskiden pirelerin köpekte bitlerin de insanda olduğunu anlatan bir sözken şu zamanda çok fazla bir anlam ifade etmemektedir. Bunun yerine; pire itte, yürek yiğitte olur, kullanılmaktadır.

“Pire itte bit yiğitte olur” lafına ne demeli? Ya da “iyi saatte olsunlar”? Anneannemin bol keseden kullandığı deyimler vardır mesela.

rağbet kalmamak: *deyim* Eski yoğunluğun azalmasına ve insanların ilgisinin kalmamasına denir.

Pazarlara eskisi kadar rağbet kalmadı, manavlar açıldı açılalı.

renği solmak: *deyim* Rengin kaybolmasına, yüzündeki kanın çekilmesine denir.

Rengi solmuş, göz bebekleri sapsarı kesilmiş, dudakları kireç gibi bembeyaz olmuştu.

ricada bulunmak: *deyim* Kibarca istemeye denir.

Bazı insanlardan ricada bulunmak öyle ağırınıza gider ki isterken akla kararı seçersiniz.

sadaka vermek: *deyim* Bir insana Allah rızası için ibadet niyetiyle para ve benzeri şeyleri vermeye denir.

Ramazan Bayramı 'nda insanlara sadaka dağıttı.

Sağlam tutmak: *deyim* Sıkı bir şekilde tutmaya denir

Uçurumdan yuvarlana çocuğu sağlam bir şekilde tutmayı başarmıştı.

sağlıklı olmak: *deyim* Hiçbir hastalığın olmaması anlamındadır.

Sağlıklı olmak da hastalanmak da bir bakıma sizin elinizde.

sağ olun: *deyim* İnsanların kendisine yapılan bir iyilik ve hoş gidecek bir davranıştan dolayı teşekkür bildirmek amacıyla söylediği bir sözdür.

Çok teşekkür ederim müdür bey, sağ olun.

sahipsiz kalmak: *deyim* Yardım edensiz, korumasız kalmaya denir.

Babaları ölünce sahipsiz kaldılar.

sakalı bitmek: *deyim* Bir iş yapabilecek yaşa gelmeye denir.

Bak sen şu çocuğa sakalı bitmişte iş yapar olmuş.

salık vermek: *deyim* Bir kimseye herhangi bir şeyi tavsiye etmeye denir. Önermek...

Kadına doktor bol bol su içmesini salık verdi.

sarıp sarmalamak: *deyim* Vücudun her yerini sıkıca sarmaya denir.

Adam kızlarını sarıp sarmalayıp okullarına yolcu ediyordu.

sarmaş dolaş: *deyim* İnsanların el ele, kol kola, samimi bir biçimde dolaşmasına denir.

Artık sarmaş dolaştılar, bir de utanmadan yolun ortasından yürüyorlardı.

seferber etmek: *deyim* Bir iş veya bir olay için herkesi çağırma, ayağa kaldırmaya denir.

Savaştan dolayı insanları seferber etmek zorunda kaldı devlet.

semerini vurmak: *deyim* Bir binek hayvana yük yüklemeye denir.

Semerini vurmuş gidiyordu atıyla yaşlı adam.

Sen sen ol yere düşene tekme atma: *deyim* Çaresiz olana, muhtaç kalana, zora düşmüşe bir kötülük de sen etme anlamına gelir.

Hiç mi utanmadın yere düşene bir tekme de sen atmaya.

sevap kazandırmak: *deyim* Bir insanı iyiliğe yönelterek karşılığında Allah'tan iyilik beklemeye denir.

Size bir taşı yoldan kaldırmak bile bir sevap kazandırabilir.

seyirci kalmak: *deyim* Yaşanan bir olaya müdahale etmemeye, onu seyretmeye denir.

Gençlerin ettiği kavgaya insanlar seyirci kaldı..

sır olmak: *deyim* Kimsenin haberi olmadan kaybolup gitmeye, unutulmaya denir.

Tebriz sarayındaki macera, tarihin karanlık sayfalarına karıştı, sır oldu.

sızım sızım sızlamak: *deyim* Çok acı çekmeye denir.

Ayağımdaki yara sızım sızım sızlıyordu.

silip atmak: *deyim* Bir insanı hayatından çıkarmaya, onu unutmaya denir.

Son zamanlarda bir hastalık baş gösterdi. Biri hata yaptı mı bir çırpıda silip atıyoruz.

Arkamıza da bakmıyoruz.

sinekten yağ çıkarmak: *deyim* Olmayacak bir şeyden faydalanmaya denir.

O kadar maharetli bir kadındır ki sinekten yağ çıkarır da ele güne muhtaç olmaz.

soluk alıp vermek: *deyim* Nefes almaya vermeye denir.

Adam çok yorulduğundan hızlı, hızlı soluk alıp veriyordu.

sorguya çekmek: *deyim* Bir insanı bir olaydan dolayı sorgulamaya, ona soru sormaya denir.

Sorguya çeken çekene. Herkes olayı anlamaya çalışıyor.

sorumluluk taşımak: *deyim* Kendi üzerine verilen görevleri dikkatle yapmaya çalışmak anlamındadır.

Komutan askerlere sordu: Bu sorumluluğu taşımaya hazır mısınız evlatlarım?

soy soylatmak: *deyim* Bir topluluğun nesillerinin çoğalması yönünde iyi dilek bildirmek için söylenen bir sözdür.

Ey ahali soyunuz soylansın, boy boylansın hepiniz bir ömür huzur içinde yaşayın.

soyunu sürdürmek: *deyim* İnsanların evlenerek, neslini devam ettirmesine denir.

Adam, erkek çocuğu olmadığından soyunu sürdürememekten korkuyordu.

söz etmek: *deyim* Bir konu hakkında konuşmaya denir. Bahsetmek....

Öğretmenimiz eski çağlardaki insanların yaşayış tarzından söz ediyordu.

söz istemek: *deyim* Konuşmak için izin istemeye denir.

Konferansta konuşabilmek için söz istedi..

söz vermek: *deyim* Bir kişiye bir işi kesin olarak yapacağını söylemeye denir.

Babasına söz vermişti, bir daha sigara kullanmayacağına.

söz gelimi: *deyim* Bir sözün, lafin gelişine göre konuşulmasına denir.

Söz gelimi, bir doktor, hastalarıyla uğraşmasının yansira bir mektubu zamanında cevaplayabilmeli, günlük gazetelerini zamanında okuyabilmeli,

sterilize edilmek: *deyim* Tamamen bütün kirlerden, mikroplardan arınmaya denir.

Doktor ameliyata girmeden önce bütün ameliyat aletlerinin sterilize olup olmadığını sordu.

su gibi bilmek: *deyim* Hızlı ve net bir şekilde bilmeye denir.

Yarışmada kızlar grubu soruları su gibi biliyorlardı.

su götürmez bir gerçek: *deyim* İtiraz edilemeyecek kadar kesin olan durumlarda kullanılır.

Hayatıyla nerede ise kol kola girmiş bir yaşama düzeni içinde bulunduğumuz su götürmez bir gerçek olarak ortaya çıkıyor.

su serpmek: *deyim* Rahatlatmak, sakinleştirmek anlamında denir.

Anneannemin, anneannelerimizin lafları su serper yüreğime.

su testisi su yolunda kırılır: *deyim* Kötü işlerle hayatını sürdüren insanların bu işlerin içerisinde ölmesine denir.

Şarap fiçileriyle geçen bir hayat... Sürekli sağa sola içki satarak, içkili eğlenceler düzenleyerek yaşanan bu hayatın sonunda su testisi su yolunda kırılmıştı.

su yutmak: *deyim* İnsanın istemsizce vücuduna su girmesine denir.

Toparlanıp kendisini kolundan yakaladım, karaya çektim. Bir hayli su yutmuştu.

Kendini toparlayınca:

sulh olmak: *deyim* Barışmak, ateşkes yapmak anlamına gelir.

Bunca yıl sonra sulh olacağını sanmazdım bu kanlı savaşın.

sünger gibi tutmak: *deyim* Suyu bırakmamak anlamındadır.

Birkaç yıl içinde örtüsüz, korumasız kalan toprak, erozyonla dağdan aşağı akmaya başlar. Tepeye düşen yağmur suyunu sünger gibi tutacak.

sürüp gitmek: *deyim* Hiç bir değişiklik olmadan devam etmeye denir.

Bu işler böyle sürüp gitmez artık bir şeyler yapmak lazım.

şaklabanlık yapmak: *deyim* Şakalar, espriler yaparak insanları güldürmeye denir.

Yaptığı şaklabanlıklar da işe yaramamış ve annesinden sağlam bir azar işitmişti.

şeytan görsün yüzünü: *deyim* Sevilmeyen, tahammül edilemeyen birine denir.

Nice güzel insan vardır ki dilleri yüzünden sevilmezler. “Şeytan görsün yüzünü!” deyip bucak bucak kaçırdığımız insanlar hep o insanlardır.

şikayet edip durmak: *deyim* Bir kişiyi sürekli suçlamaya, onun davranışlarından veryansın etmeye denir.

Yapılan işlerden bu kadar şikâyet edip durması çekememezlikten kaynaklıydı.

tadı damağında kalmak: *deyim* Yenilen bir şeyin tadının çok sevilmesinden dolayı unutamamaya denir.

Hele kendi elimle prens hazretlerine öyle bir kahvaltı hazırladım ki senelerce tadı damağında kalacak vallahi.

tadına doyum olmamak: *deyim* Bir şeyin çok sevilmesine, onu sürekli usanmaksızın istemeye denir.

Babaannemin yaptığı köfteler o kadar güzel ki tadına doyamıyorum.

tadını almak: *deyim* Bir şeyin lezzetini duymaya denir.

Buradaki fırsatın tadını aldı bir kere, bir daha bırakmaz.

takılıp kalmak: *deyim* Bir yerde kalmaya, o yerden uzaklaşamamaya denir.

Öğrenciler bir soruda takılıp kaldılar, bir türlü çözemiyorlardı.

taklitçi olmak: *deyim* Bir insanın başka bir insanın hal ve hareketlerini yapmasına denir.

Kendi hayatını yaşayamıyordu, sürekli etrafındakileri taklit etmekle meşguldü.

taksiratını affetmek: *deyim* Yapılan günahları, hataları affetmeye denir.

Allah bu aciz kulunun taksiratını affetsin.

tamire vermek: *deyim* Bozulan bir şeyi onu yapabilecek birine vermeye denir.

Telefonunu tamire verdi fakat bir aydır ses seda yok.

tarihe mal olmak: *deyim* Herkes tarafından yıllar geçse de bilinmek ve hatırlanmak anlamına gelir.

Kılıcı karşısında herkesin titrediği roman kahramanlarıyla birlikte, tarihe mal olmuş şahsiyetlerle tanışıklık kurardık

taş kesilmek: *deyim* Yaşadığı bir olayda çok fazla şaşkınlık yaşayıp donakalmak, hiçbir şey yapamamaya denir.

Gözü önünde yaşanan kazayı görünce taş kesildi bir an.

tat vermek:(mecaz) *deyim* İnsanın hoşunda giden bir olaya sebep olmasına denir.

Okuduğu şiirler hepimizin ruhuna büyük tat verirdi.

tatile çıkmak: *deyim* İnsanların rahatlamak için huzur bulmak için yapılanları yolculuğa denir.

En sonunda babam işinden izin aldı, tatile çıkıyoruz.

tatili girmek: *deyim* Bir okulun ve ya iş yerini belli bir zamanlığına kapanmasına denir.

Okular şubatın birinde tatile girecekmiş, öyle duydum.

tencere de pişirip kapağında yemek: *deyim* Elindekileriyle hayatını sürdüren kişilere denir.

Evlatlarını geçindirebilmek için tencerede pişirip kapağında yedirdi.

tepeden aşağı kaynar sular boşalmak: *deyim* Bir olaydan dolayı yaşadığı korkuyu, şaşkınlığı belirtmeye denir.

Bu kara haberin üzerine başımızdan kaynar sular boşalmıştı. Kimse ses etmiyordu.

Tereddüde düşmek: *deyim* Karsızlığa, ne yapacağını bilememeye denir.

Kazadan sonra yardım etsem mi etmese mi diye tereddüde düşmüştü.

tir tir titremek: *deyim* Çok fazla korkmaya denir.

Köpeği görünce tir tir titremeye başladı.

tok evin aç kedisi: *deyim* İhtiyacı olmadan daha fazlasını isteyene denir.

Bazı insanlara ne alırsanız alın o her zaman tok evin aç kedisi olacaktır.

tokat atmak: *deyim* İnsanları kandırmak veya birine elinizle vurmaya denir.

Satıcı kahvedeki adamların hepsini tokatlayıp kaçmıştı.

tortop olmak: *deyim* Yuvarlak bir şekle girmeye denir.

Bir de bakarlar arkalarında kaplumbağa. Çıkışmaya kalmaz, avcı yetişir peşlerinden. Kaplumbağayı alır tortop yerden: “Sensin demek işleri çeviren güdük Molla Suçunu söyleteceğim der sana zorla.

toy toylatmak: *deyim* Bir meclisi veya topluluğu bir araya toplayarak karar vermeye denir.

Oğuz bunu duyunca ilinde soy soylattı, Toy yapılan, şölen verdi, çok büyük toy toylattı! Yarlık verdi iline.

toz almak: *deyim* Bir şeyin üstündeki tozları temizlemeye denir.

Bir şarkı mırıldanarak toz alıyormuş gibi eşyaya kuvvetli bir şekilde süpürgeyi indirmeye başlar.

toz kondurmamak: *deyim* Bir kişiyi mükemmel göstermeye, onun kusursuz olduğunu savunmaya denir.

Evlatlarına toz konduramıyordu her şeyde onlara arka çıkıyordu.

tuhaf görünmek: *deyim* Değişik, garip, acayip bir şekilde görünmeye denir.

Elbiselerimiz zamanla bize tuhaf görüldüğü hâlde eski fikirlerimiz, eski düşüncelerimiz gözümüzde çabucak tuhaflaşmaz.

turneye çıkmak: *deyim* İnsanların bir gösteri yapmak için çıktıkları yola denir.

Müziyenler bütün ülkede çapında bir turneye çıkmışlardı.

tuzu biberi: *deyim* Bir şeyin tadının, neşesinin olmasına denir.

Türkülerde tüter dağ dağ, yayla yayla /Köyümüz, köylümüz, memleketimiz. /Ah bu türküler, Köy türküleri /Dilimizin tuzu biberi. (Bedri Rahmi Eyüboğlu)

tuzu biberi olmak: *deyim* Sıkıntıyı artıran ek sorunların olduğunu anlatmak için kullanılır.

Onun bizi görmesi de işin tuzu biberi oldu.

türkü çığırma: *deyim* Türkü söylemeye denir.

Adam acılı bir şekilde türkü çağırıyordu.

uma uma dönerim muma: *deyim* Çok fazla ümit besleyip sonra hüsrana uğramaya denir.

En sevmediğim huyumdur. Üzüm üzüm üzülürüm. Uma uma dönerim muma.

umut vermek: *deyim* Bir konu hakkında insanlara olumlu şeyler söyleyerek onlara inanç aşılamaya denir.

Annemin hastalığı yeneceği konusunda umut veriyordu doktor.

uzun boylu konuşmak: *deyim* Çok fazla ve uzun süreli konuşmaya denir.

Muhsin sahne dışında kalabalık bir topluluk içinde bile uzun boylu konuşmaktan kaçınacak kadar sıkılgan bir insandır.

ümitsizliğe düşmek: *deyim* Umutsuzluğa karamsarlığa düşmeye denir.

Böyleleri en feci hadiseler karşısında kaldıkları zaman bile ümitsizliğe kapılmaz

üstünde tutulmak: *deyim* Bir işe veya bir kişiye herkesten daha çok önem vermeye denir

En başarılı öğrencisini herkesten daha üstün tutardı.

üzerinde durmak: *deyim* Bir konuyu önemsemeye, ona uzun uzun zaman ayırmaya denir.

Üzerinden duracağımız önemli konulardan biri de misafirlikte yapmamız gereken davranışlardır.

vakti olmamak: *deyim* Yapacağı işlerden dolayı zamanı olmamasına denir.

Arkadaşlar hiç vaktim yok, evde çocuklarım ve eşim beni bekliyor.

var olmak: *deyim* Doğmak, yaşamak anlamındadır.

Allah insanın yoktan var etti. Var olan insan yaratıcısına karşı isyan ediyor. Ne garip değil mi?

verilmiş sözü olmak: *deyim* Bir insana bir konu hakkında yardım edeceğini söylemeye denir.

Anne, verdiğin sözü unutma, akşam en sevdiğim yemeği yapacaksın.

viran olmak: *deyim* Yıkılmanın eşiğine gelmeye, harap olmaya denir.

Deprem etkisiyle ilçedeki evlerin neredeyse yarısından fazlası viran olmuştu.

yağma etmek: *deyim* Ele geçirilen bir şehri ve içindekileri yakıp yıkmaya, onlara zarar vermeye, değerli eşyaları ele geçirip götürmeye denir.

Haçlılar ele geçirdikleri toprakları yağma ederek, insanları öldürerek canavarca bir tutum içine girmişlerdi.

yalpa yapmak: *deyim* İstemsizce, sallana sallana gitmeye denir.

Kendinden geçmiş, yalpa yapa yapa evin önüne kadar gelmişti.

yama tutmaz olmak: *deyim* Çok fazla hasar alan bir şeyin tamir olamamasına denir.

Delinen ozon tabakası yama tutmaz oldu ve canlı türlerinin artık korumaya alınması bile etkili olmuyor.

yanıp kül olmak: *deyim* Bir şeyin yanarak yok olmasına denir.

Okul, göz açıp kapayana kadar yanıp küll olmuştu.

yanlış yola girmek: *deyim* Sonu iyi bitmeyecek ve zarar verici olan işi yapmaya başlamak anlamındadır.

Gençlik yılları insanların en çok yanlış yola girdiği, en fazla hata yapılanı yıllardır.

yatıya kalmak: *deyim* Misafir gidilen bir yerde gecelemeğe denir.

Annenlere haber verdin mi akşam bizde yatıya kalacağını?

yeller esmek: *deyim* Hafifçe, sakince rüzgar esmesine denir.

Denizden serin serin yeller esmeye başlayınca köyü tren istasyonuna bağlayan iki yanı ağaçlı yollarda dolaşmaya çıkardık, başımız yukarılarda.

yerde gökte aramak: *deyim* Her yerde birini veya bir şeyi aramaya denir.

Kadın kayıp oğlunu yerde gökte arıyordu.

yerde göğe sığdıramamak: *deyim* Bir şeyi veya birini çok fazla övmeye denir.

Dedesini torunlarını yerde göğe sığdıramıyordu

yeri göğü tutmak: *deyim* Her yeri kontrol altına almaya denir.

Polisler kaçağı bulmak için yeri göğü tutmuşlardı.

yeri yönü bulmak: *deyim* Gideceği yolu, yeri bulmaya denir.

Yerini yönünü bulabilmek için etraftaki insanlardan yardım istiyordu.

yerinde yeller esmek: *deyim* Bir şeyin daha önce bulunduğu yerde olmamasına denir.

Geldiklerinde çantanın yerinde yeller esiyordu.

yerlerin dibine geçmek: *deyim* Yapılan bir şeyden dolayı çok fazla utanmaya denir.

Yediği hıtları düşündükçe yerin dibine geçiyordu.

yılan hikâyesi: *deyim* Sürüp giden, bir türlü sonuna gelinmeyen olay veya durumlara denir.

Bunların sevdası yılan hikâyesine döndü resmen.

yoğurt çalmak: *deyim* Süte yoğurt mayası vurarak yoğurt yapamaya çalışmaya denir.

Ananem her zaman kendi yoğurdunu yapardı, yoğurt yapmak için süte yoğurt mayası çalardı.

yol göstermek: *deyim* Neyi, nasıl yapacağını göstermeye denir.

Hayat için, başarı için en gerçek yol gösterici ilimdir, fendir.

yol uzanmak: *deyim* Gidilecek yerin, yapılacak işin yolunu uzatmaya denir.

Kendi kendine yolu uzatıyordu oysa dümdüz gitse varacaktı.

yol vermek: *deyim* Bir kimsenin geçmesine izin vermeye ya da bir işi yapmasına izin vermeye denir.

Kendinden geçer gibi büküle büküle sürünen yol Hacıkırı'na geldiği zaman; hep o dayanılmaz kudretin eliyle dağın yontulduğunu, Çakıt'a yol verildiğini görürsünüz.

yola dökülmek: *deyim* Gidilecek veya çıkılacak bir yolculuk için yol almaya denir.

Analar, bacılar yola döküldü. Cephane taşıdı arkasından.

yolun açık olsun: *deyim* Gideceği yere kazasız, belasız, rahat bir şekilde varmak için kullanılan temenni cümlesidir.

Anne, yolun açık olsun.

yolunu açmak: *deyim* Bir insanın yapacağı bir işte veya yolda ona yardım etmeye, zorlukları kaldırmaya denir.

Babam sağ olsun, yolumu açmasa bu kadar başarılı olamazdım

yolunu tutmak: *deyim* Gideceği yere doğru gitmeye denir.

Alışverişini bitirenler obalarının ya da sahildeki evlerinin yolunu tutuyorlar.

yön değiştirmek: *deyim* Gideceği yönün yolunu değiştirmeye denir.

Bir anda arabacı yönünü değiştirerek tam ters istikamete gitmeye başlamıştı.

yüreği atmak: *deyim* Kalbi atmasına veya bir şeyi çok istemeye denir.

İsteddiği olunca yüreği çok hızlı bir şekilde atmaya başladı.

yüreği hoplamak: *deyim* Korkuyla karışık heyecanlanma durumunu anlatır.

Heyecandan yüreği hopluyor, bir taraftan içi içine sığmıyordu.

yüreği parçalanmak: *deyim* Bir insanın çok fazla üzüntü yaşaması anlamındadır.

Evladının yavaş yavaş öldüğünü gördükçe yüreği parçalanıyordu.

yüreğine ateş düşmek: *deyim* Kalbine korku ile karışık bir üzüntü düşmesine denir.

Şehit haberlerini her gördüğünde yüreğine bir ateş düşerdi kadıncağızın.

yüreğine su sermek: *deyim* Bir insanın yaşadığı korkulardan, kaygılardan arındırılmasına denir.

Babası kızının yüreğine su serpmek için yalanlar söylüyordu.

kaybolmaya yüz tutmak: *deyim* Yok olmak, silinmek anlamına gelir.

Üzerinde ahşap işlemeleri zamanın acımasızlığında kaybolmaya yüz tutmuş cami kapıları...

zahmet vermek: *deyim* Dert, sıkıntı vermeye denir.

Kusura bakma hocam, size de çok zahmet verdim.

zaman geçer devran döner: *deyim* Zamanın ilerlemesiyle başka bir döneme girmeye denir.

Zaman geçti, devran döndü. Sen hala aynısın.

zemin oluşturmak: *deyim* Uygun bir yer, ortam ayarlamaya denir.

Patronumuz uygun bir ortam hazırlamıştı çalışmamız için.

zengin horozu bile yumurtlar: *deyim* Zengin insanlar en olumsuz şartlarda bile kazanç elde eder anlamında bir sözdür.

Bol keseden kullandığı deyimler vardır mesela. “Zengin horozu bile yumurtlar” der.

zevk almak: *deyim* Bir şeyden hoşlanmak ondan mutluluk duymaya denir.

Oyun oynamak ona bu dünyadaki her şeyden daha çok zevk veriyordu.

zınk diye durmak: *deyim* Aniden, birdenbire durmaya denir.

Yolun tam ortasına varmıştım ki, “zınk!” diye bir kamyon durdu dibimde.

zindan etmek: *deyim* Yaşadığı hayatı zorlaştırmak, çekilmez bir hale getirmeye denir.

Hayatı size zindan eden günler bazen de dakikalar vardır. Nefes bile almak zor gelir o zamanlarda.

ziyaret etmek: *deyim* Bir kişinin yanına gitmeye denir.

Bugün dedemi huzurevinde ziyaret etmeye gideceğim.

ziyarete gelmek: *deyim* Uzak bir yerden birinin yanına gelmeye denir.

Amcam, Bursa'dan ziyaretimize gelmişti yazın.

zorluk çekmek: *deyim* Yapılan bir şeyi sıkıntı ver güçlük içinde yapmaya denir.

Çok zorluk çektim bu kitabı yazarken.

Ünlemler

alo: *ünlem* Telefon açıldığı an karşıdaki insana ilk söylenen sözdür.

Alo. Emniyet Müdürlüğü mü? Ben şu kayıp çocuğun babasıyım.

aman: isim Bir suçun affedilmesini sağlamak amacıyla pişmanlık ifade eden bir söz.

Aman dilemek...

Daha ne aman diliyorsun? Aksakallı baban sana canını vermedi, ak saçlı anan sana canını vermedi.

2. *ünlem* Bir kişiye ricada bulunmak için söylenen bir sözdür.

Aman müdür bey! Biz hemen geliyoruz. Bu kadar zor olacağını bilseydim gerçekten getirmezdim.

amin: *ünlem* Dualardan sonra veya duaların arasında onay bildiren, “Allah kabul etsin.” anlamına gelen bir sözdür.

Anası Sülün Kız'ın olmayacak duaya âmin dediğini duydu.

bacı: 1. *isim* Kız kardeş anlamındadır.

Anası, bacısı, kızı kızanı /Bizim millet gibi görülmemiştir...

2. *ünlem* Kadınlar için kullanılan bir seslenme ünlemidir.

"Bacı! Bacı!" dedim. "Bacı hele! Kocanı uyandırsana. Ormanlar tüm yanıyor. Bizim ormanlarımız bacım. Uyandırsana bacı!

baş üstüne: *ünlem* Bir isteğin veya emrin kabul edildiğini, yapılacağını bildiren “oldu, tamam” anlamında bir sözdür.

Evet komutanım! Köye sanki belimiz kırılmamış gibi gireceğiz. Başüstüne!

efendi: 1. *ünlem* Erkekler için ve seslenme anlamında kullanılan bir sözdür.

Efendim... Müsaade buyurlarsa beraberce geldiğimiz Türk hanımlarına da sahnede görev verilecek.

günaydın: *ünlem* İyi sabahlar anlamına gelen selamlama ve iyi temenni sözüdür.

“Günaydın!” ve “İyi akşamlar!”dan başka konuşacak şeyimiz neden olmuyor? diye hayıflanıyoruz şimdi.

hadi: *ünlem* “Haydi” anlamında insanları harekete geçirmek veya çağırmak için kullanılan bir ünlemdir.

Hadi oğlum elbiseyi eve bırak da “beşliği” doldur gel, dedi.

hay: *ünlem* Azarlama, şaşma, sevinme, iyi dilek bildiren bir sözdür.

Hay terbiyesiz hay! Aman Karagöz 'üm, seni validen terbiye etmedi mi?

haydi: *ünlem* İstek kazandırmak, zevklendirmek, harekete geçirmek için söylenen bir sözdür.

Haydi öyleyse... Bir cesur adam bulun, dedi.

hey hey: *ünlem* Dikkat çekmek, seslenmek amacıyla kullanılan bir sözdür.

Hey hey, yine de hey hey Salınsın türküler bir uçtan uca.

hodri meydan: *ünlem* Kendine güvenen varsa meydana çıksın, anlamında bir sözdür.

Hodri meydan! Vakit tamam, peşrev tamamdır.

hoop: *ünlem* Bir kimseyi durdurmak veya uyarmak için kullanılan bir sözdür.

Ben bir kurbağa değilim ama sıçrayabilirim. Bak istersen (Sıçrar). Hoop, hoop...

hoppala: *ünlem* Şaşırma bildiren “buda neyin nesi” anlamına gelen bir sözdür.

Bu da nesi? Hoppalaaa... Otel sahibi garsonlara hizmet ediyor

inşallah: *ünlem* Allah isterse ve dilerse, izin verirse anlamında bir sözdür.

İnşallah efendim yakında biri sebep olur görüşürüz.

keşke: *ünlem* Özlem veya pişmanlık gibi anlamları ifade etmek için cümlelerin başına getirilen bir sözdür. Bari, keşki...

Bir gün keşke dememek için bugünü değerlendirmelisin.

la havle: *ünlem* İnsanın sabrının zorlandığı veya tükendiğini bildiren bir sözdür.

Şöyle bir “lahavle” çekti. Boynunu büktü.

merhaba: *ünlem* Birbirleriyle karşılaşan insanların selamlaşmak için söyledikleri bir sözdür.

Çiçeklenmiş umutlarla yaşama “merhaba” diyordum.

mübarek olsun: *ünlem* Hayırlı olsun anlamında bir kutlama sözüdür.

Hoş geldiniz kardeşler! Gazanız mübarek olsun.

sakın: *ünlem* Asla, “olmaz” anlamına gelen bir sözdür.

Sakın kesme, her dalında bir güzel kuş ses versin!

yazık: *ünlem* Üzülerek belirtmem gerekirse anlamında acınma bildiren bir sözdür.

Yazık ki maldan anlamayan kişilerin eline düşmüş.

Bağlaçlar

ancak: 1. *zarf* Yalnızca sadece anlamına gelir.

Ortanca gelin bundan evvel dokuduğu kilimde ancak sekiz türlü nakış bilirdi.

2. *bağlaç* Ama, fakat, lakin, ancak, ne var ki anlamlarına gelen bir sözdür.

Bu miktar hastalıklarla orantılı olarak artabiliyor ancak azalması ya da hiç alınmaması hâlinde çeşitli sorunlar baş gösteriyor.

bile: *bağlaç* Bile, -de,-da, dahi anlamında bir bağlaçtır.

Bugün bile dünyanın en büyük mimarı kabuledilen Koca Sinan'ın yaptığı eserlerin sayısı bine yaklaşmaktadır.

çünkü: *bağlaç* Bundan dolayı, bu sebeple zira anlamında bir bağlaçtır.

Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem, dedi.

dahi: *bağlaç* Bile, de, da anlamına gelir

Çevrede ağaç yok, su yok, doğal denge denilen kavram unutulmuş. İnsanlar ilkel hayatın sınırlarını dahi zorlayabilecek güce sahip değiller.

eğer: *bağlaç* Şart cümlelerinde anlamı kuvvetlendirmek için kullanılan ve şayet anlamında bir sözdür.

Eğer çocuklar dikkatle beni okurlarsa çok ilgilenirler.

fakat: *bağlaç* Düşüncenin yönünü değiştiren ama, lakin, ancak, ne var ki sözcüklerinin eş anlamlısıdır.

Bu bayram ona da çoktandır istediği çizgili kravat alınmıştı fakat o bununla da yetinmemiş ceketinin üst cebine kocaman bir mendil yerleştirmişti

hâlbuki: *bağlaç* Oysa anlamındadır.

Halbuki kitap okuyan için her özlü yazarı bir değerli öğretmendir.

hem: *bağlaç* Anlamı güçlendirmek için kullanılan “özellikle, zaten, bir de” anlamında bir sözdür.

Hem de çok. Ağzına sağlık babaanne.

hem.....hem : *bağlaç* Birden fazla özne, tümleş veya fiili birlikte kabul etmek için, bunlardan önce yer alan kelimelerin başlarına getirilen tekrarlı bağlaç, ne ... ne ... karşıtıdır.

Hem aklımız onda kalmaz hem de düzenli olarak yemeğini yer, uykusunu uyur.

ise: *1. bağlaç* Genellikle karşıtlık ve aykırılık bulunan iki cümlenin “zıt olarak, aksine” anlamıyla bağlayan sözdür. Oysa...

Ev içlerindeki kapılar ise daha incedir.

ki: *bağlaç* Cümleleri birbirine bağlamak için kullanılan, “ve” sözü yerine kullanılan bir bağlaçtır.

Gel gör ki kimse yardımına koşmadı.

meğer: *bağlaç* Sonradan fark edilen, önceden bir durum öğrenildiğinde söylenen bir sözdür. Eğer, oysa, meğerse...

Meğer ne kadar aldanmışım!

ne.....ne : *bağlaç* Geldiği cümlelerde olumsuzluk eki olmadığı halde olumsuzluk anlamı katan bir sözdür.

Buradan gitti gideli bizi ne aradı ne sordu.

oysaki(oysa): *bağlaç* Düşüncenin yönünü olumludan olumsuza veya olumsuzdan olumluya çeviren” tam aksine” anlamında kullanılan bir sözdür. Halbuki, meğer, oysa...

Oysaki her gün, bu tabloya daha da yaklaşıyoruz.

ya da: *bağlaç* İki şeyden herhangi birini alternatif olarak sunan “veya” anlamında bir bağlaçtır.

Siz gelin ya da biz size geliriz.

yani: *bağlaç* Demek oluyor ki, kısacası gibi anlamalara gelen bir sözdür.

Şüphesiz her insan toplumunun kültür, yani medeniyet derecesi bir olmaz.

Edatlar

beri: 1. isim Konuşulan bir yerin bu tarafı, kendisine yakın olunan taraf anlamındadır.
Beri tarafta ise küçük bir kelebeğin gelincik çiçeklerinin birinden kalkıp bir diğerine konduğunu görüyordum.

2. edat –den bu yana anlamında bir edattır.

Dokunduğum gündən beri dahası da var, dokunmaya başlamadan önce yani yünlerim boyanalı beri soluyordum.

daha: 1. edat Henüz anlamındadır. Hâlâ...

Birçok iş olacak ama garson daha gelmedi.

2. Elde var olana ek olarak demektir.

Daha başka otlar, kökler çeşit çeşit renk verir.

denli: edat Kadar demektir.

Barış ve sevgi için sanata ne denli önem verdiğini daha yakından görmek isteyeceksiniz.

gibi: 1. edat Benzeyen demektir.

Pekâlâ, ben de suyun içindeki balık gibi ağzımı açmam.

2. edat Verilen örneklere benzer olarak anlamındadır.

Meyve ve sebze türü yiyecekler, şekersiz meyve suları, bitkisel çaylar, süt, çorba gibi içecekler günlük sıvı gereksinimini karşılıyor.

3. edat Biçimde, şekilde anlamındadır.

Kayganlık veren bir madde olması nedeniyle birçok organın oluşma aşamasında gerektiği gibi çalışmasını sağlıyor.

hayır: 1. edat “Olmaz, kabul etmiyorum, yok” gibi anlamlara gelen kabullenmeme, inkar etme bildiren bir sözdür.

Hayır, hem içinde bulunanlara, hem kenarında yaşayanlara sıcaklıktan etkilenmezler.

için: 1. Edat Amacıyla demektir. Maksudıyla...

Bayramda büyüklerinizi ziyarete giderken ya da evinize gelenlere ikram etmek için renk renk, çeşit çeşit lokumlardan ikram ederiz.

2. edat Sebebiyle anlamına gelir. Nedeniyle...

Yıldızı en parlak yıldızlardan biri olmadığı için ilk bakışta gökyüzünde bulunması zor olabilir.

3. edat Bir kimse veya şey uğruna demektir.

Kimin için bunca cefa? Kimin için bunca keder?

4. **edat** Küçük bir zaman dilimi zarfında anlamındadır.

Çevirmemizi istese bir an için afallarız.

işte: *edat* Bir şeyi işaret ederken veya gösterirken işaret edilerek söylenen bir sözdür.

Aha...

Hah, işte bu tarafa doğru geliyor. Belli etmeden anlamaya çalışayım.

karşın: *edat* Tam tersi olarak, rağmen anlamındadır.

Buna karşın hep yeniden arkadaşlıklar kurmak isteriz. Bu insan doğasının vazgeçilmezidir.

mesela: *edat* Örneğin, söz gelimi demektir.

Anneannemin bol keseden kullandığı deyimler vardır mesela.

pekala: *edat* Sizin dediğiniz gibi olsun, öyle olsun anlamında bir sözdür.

Pekala, sizin dediğiniz olsun bu sefer.

peki: *edat* Kabul bildiren ve “pekala, iyi, tamam” anlamlarında kullanılan bir sözdür.

Peki, siz daha iyi bilirsiniz baba.

rağmen: *edat* Buna karşın anlamında kullanılan bir sözdür.

Aradan geçen onca yıla rağmen o göç aklında yer etmişti.

Yabancı Kelimeler

Çalışma neticesinde metinlerde geçen ancak konuşmada çok sık şekilde kullanılmayan yabancı sözcükler farkındalık oluşması bakımından sözlüğün son bölümüne alınmıştır. Metinlerde geçen bu kelimelerin bir kısmının metinlere alınmasının ana nedeninin Türkçe sözcüklerin kullanımını konusunda öğrencileri duyarlı hale getirmek, bilinçlendirmek ve dikkatlerini çekmek amaçlı olduğu gözlemlenmiştir. Bu kelimeler aşağıdaki gibidir:

Hayy ale'sselat: *ünlem Arapça* “Haydi namaza” anlamında ezanın kelimelerinden bir tanesidir.

Ulu Cami dibinde olduğundan müezzın “Hayy ale'sselat” deyince kahvede kimse kalmaz.

anti bakteriyel: *sıfat Fransızca* Bakterilerin üreyip çoğalmasını ve vücudu sarmasını engelleyene denir.

Önce kum filtresinden süzülüyor, ardından anti bakteriyel depolarda dinlendirilmeye alınıyor.

arboretrum: *isim Latince* Çok çeşitli ağaçların ve ağaç örneklerinin olduğu ve özel olarak oluşturulmuş botanik bahçelerine denir.

ayineidevran: *isim Arapça* Dünyada yaşananların aynası anlamına gelen bir sözdür.

Neler getirir neler götürür ayineidevran bilinmez.

baytariye: *isim Veterinerlik* anlamında bir sözdür.

Burada Baytariye mektebini bitirdikten sonra kısa bir süre Ankara'da bulunur.

birthday: *isim İngilizce* Doğum günü anlamına gelen bir sözdür.

Hep birlikte doğum günü kutlaması sırasında “Happy birthday to you!..” diye çılgınlar gibi bağıryorlardı.

blöf yapmak: *fiil* Karşısındaki insanı aldatıcı bir tavırla yanıltarak ona üstünlük kurmaya çalışmak anlamındadır.

Blöf yaptığını hepimiz biliyorduk ama yine de yalnız bırakmanın doğru olmayacağından beraber gittik.

cafe: *isim İngilizce* Yemek yenen yer, lokanta anlamındadır.

Lokand-tanın yerini “cafe” aldı. Hatta Türkçeleştirelim diye “kafeler sokağı” gibi yeni isimler türetildi.

cdplayer: isim İngilizce Müzik veya video izlemek amacıyla CD’leri çalıştırmaya yarayan elektronik mekanizmaya denir.

“Cdplayer”lerin bile artık bir hükmü kalamadı. Akıllı telefon neredeyse gündelik hayattaki birçok teknolojik aletin pabucunu dama attı.

change: isim İngilizce Değişim, değiş tokuş anlamındadır.

Döviz bürolarının yanında birkaç dakika dursanız yeni bir kelime grubu ile karşılaşsınız: Change etmek.

chicken: isim İngilizce Tavuk demektir.

Tavuk döner bile “Chicken Döner” olmuşsa vay bizim halimize!

darulkurra: isim Arapça Kur’an öğretilen ve hâfiz yetiştirilen mekteplerin, kıraat talimi yapılan medrese veya bölümlerin genel adıdır.

Darulkurra’da kıraat talimi yaptıktan sonra Diyanet İşleri Başkanlığında baş bir göreve atandı.

delight: isim İngilizce Lokum demektir.

Herkes “Turkish delight” diyordu Almanya’da lokuma. Artık lokum bizim memleketimizi temsil eden önemli yiyeceklerden biri olarak nam salmış da bizim haberimiz yokmuş meğer.

disco: isim İngilizce Gece eğlencesi için dizayn edilmiş, genellikle içkili mekanlara denir. Disko...

Discodan çıkıp eve gelirken elim bir trafik kazası geçerseniz insanlar hakkınızda ne düşünür?

dreamland: isim İngilizce Hayaller ülkesi anlamında bir kelimedir.

Ankara’da, kente yukardan bakan bir kuledeki eğlence yerine Dreamland (Dirimlend) adını vermek...

evapotranspirasyon: isim İngilizce Bitkilerde terleme anlamında kullanılan bir sözcüktür.

Bitkilerin atmosfere yavaş yavaş su salıvermesine, buharlaşma yoluyla su kaybı, teknik adıyla “evapotranspirasyon” ya da “terleme” diyoruz.

filtrasyon: isim Fransızca Sıvı maddelerdeki veya gazlardaki zararlı ve kirli kısımları süzme işlemine dner.

Filtrelerden süzülüyor ve kademeli filtrasyon ünitelerine gönderiliyor.

firstlady: isim İngilizce Devlet başkanlarının eşlerine denilir.

Türkiye Cumhurbaşkanı'nın eşinden First Lady diye söz etmeler....

flamingo: isim İngilizce Turna kuşuna denir.

Göletlerin kurumasıyla birlikte artık göç bölgelerinin üzerinde olmasına rağmen flamingolar da uğramıyor buralara.

florya: isim Rumca ağaçlık ve fundalıklarda yaşayan, tüyleri yeşilimsi, , güzel ötüşlü bir kuş, türüdür. Yelve...

İsketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

forwardlemek: fiil İngilizce Bilgisayar kurulumlarında veya programlarında “ileri git” komutuna basmak.

Artık ben de oğlum gibi ne zaman program kursam hep “forward”lıyorum.

fünun: isim Arapça Fenler, bilim dallarına verilen addır.

Bütün İslami fünuna malik idi.

gps: isim İngilizce Dünyadaki veya evrendeki konumu belirlemeye yarayan sisteme denir. Küresel Konumlandırma Sistemi....

Hatta yeryüzündeki konumumuzu çok duyarlı bir şekilde gösteren GPS (Küresel Konumlandırma Sistemi) alıcıları var.

gureba: isim Arapça Garipler demektir.

Garip gurebaya yardım etmeyenlerin yardım edebiyatı yaptığı bir dünya ikiyüzlülükler sofrasıdır.

happy: sıfat İngilizce Mutlu, güzel, iyi demektir.

“Happy new year!” sözleri uçuşalı daha birkaç dakika olmuştu. Artın bir yaş daha yaşlandığını yeni yeni anlıyordu insanlar. Sahi bu sevinilecek bir durum muydu?

hiper: sıfat İngilizce Çok çok büyük anlamında kullanılan bir sözdür.

Bu hiper marketler çıktı mertlik bozuldu. Bizim canım bakkallarımız kepenk indirmeye başladı.

house: isim İngilizce Ev demektir.

Bakıyorum ev demeye de utanır olduk. Neymiş kırmızı ev değil de “red house” diyecekmişiz.

hüdavendigâr: sıfat Farsça Hükümdar, sâhip, efendi anlamına gelir.

Fatih'e gelinceye kadar padişahların sarayı bu idi. Fakat Hüdavendigâr Gazi bazen

Edirne Sarayı'nda otururdu.

inç: isim İngilizce Uzunluğu 2,54 santimetre olan İngiliz uzunluk ölçü birimidir.

110 inçlik bir televizyon neyine yetmiyor?

kondisyon: isim İngilizce Fiziki ve ruhsal açıdan sporcuların veya insanların genel durumuna denir.

Fiziki kondisyonun artırılması konusunda son derece olumlu etkileri olan yüzme sporu sırasında neredeyse vücudun tüm kasları çalışıyor.

lady: isim İngilizce Hanım, kadın anlamına gelir.

Buyurunuz "Lady'im" diyerek balo salonundaki yerine aldı.

levanten: isim Fransızca Büyük liman kentlerinde ticaretle uğraşan ve yoğun olarak Tanziman Dönemi'nden sonra ülkemize yerleşen Hristiyanlara denir.

Uğuldayarak dalgalanan yoğun bir kalabalık, telaş içerisinde iki tarafa koşturmaya çalışan Levantenlerdi.

lofça: isim Bulgarca Bulgaristan'ın kuzeybatısında eski bir şehir adıdır.

Lofça'ya yaklaşan ordu dinlenmek için mola vermişti.

lüks: sıfat Fransızca Giyimde, yemede, içmede çok aşırı gösterişli ve pahalı şeyleri kullanmaya denir. Lüks, şatafatlı...

Lüks kelimesinin aslı İngilizce "lüks" sözcüğünden geliyorken artık dilimize ne kadar yerleşmişse hemencecik kullanıveririz.

maestro: isim İtalyanca Aslında bir şeyi yöneten şef anlamında iken kuzeyden esen soğuk bir rüzgara ad olmuştur.

Kış, adanın her bir tarafında yerleşebilmek için rüzgârlarını poyraz, yıldız - poyraz, maystro, dramudana, gündoğusu gibi rüzgarlar eser.

nickname: isim İngilizce Göbek ad, takma ad anlamına gelen yabancı bir sözcüktür.

Artık herkes internette çakma ad diyebileceğimiz "nickname" ile dolaşiyor. Gerçeklikten uzaklaştıkça uzaklaşıyor, sanal alemin sanal insanları olma yolunda emin adımlarla ilerliyoruz.

ok: ünlem İngilizce Tamam anlamındadır. "Okey" in kısaltılmış hali....

Kime sorsam "Okey" ya da "ok" karşılığını alıyorum. Ben ne yaptım da bunlar bana ok atıyor diye düşünmeden de edemiyorum!

office: isim İngilizce İşyeri anlamındadır. Ofis...

Ucube kelimelerden biri de “Office”den türeyen ofis kelimesi. Desene kardeşim şuna “iş yeri” diye Türkçe kelime kullanınca ölüyor musun?

pasha: isim İngilizce Paşa demektir.

Bu iş yerlerinde en gıcık olduğumuz yerlerden bile Türkçemizin güzel kelimelerinden “paşa”nın “pasha” diye yazılmasıdır belki de.

polaris: isim Kutup Yıldızı’nın diğer adıdır.

Çoğumuzun bu soruya vereceği yanıt Kutup Yıldızı ya da bir başka adıyla Polaris olacaktır.

rahat ül-hulküm (boğaz rahatlatan): isim Arapça Lokumun Osmanlı Türkçesindeki adıdır.

resepsiyonist: isim Fransızca Otellerde müşterilerin giriş, çıkış, rezervasyon gibi işlemlerini yapan kişilere denir.

İlanda bir tane resepsiyonist aradıkları yazıyordu.

rönesans: isim Fransızca 15 yüzyılda Hümanizm akımının etkisi ile Özellikle İtalya ve Fransa gibi ülkelerde gelişen bilim ve sanat alanındaki yeniliklere denir.

Hepimiz bir karış boyumuzla, Rönesans Devri adamlarının oburluğu ile sağdan soldan boyuna bilgi edinmeye çalışırdık.

saksafon: isim Fransızca Genellikle pirinçten yapılmış, metal tuşlara basılarak çalınan, çoğunlukla bandolarda ve caz topluluklarında kullanılan bir tür üflemeli çalgıya denir.

Orkestradaki saksafon çalan kişi sarı ve dağınık sakalları ile çalarken sanki kıpkırmızı bir domates gibi kızardıkça kızarıyordu.

save etmek: fiil İngilizce Kaydetmek demektir.

Son dönemdeki ucube fiillerden biri de “save etmek” galiba. Bir türlü kaydet diyemiyor yeni nesil.

send etmek: fiil İngilizce Göndermek demektir.

Neymiş efendim e-postaları send etmişmiş!

showroom: isim İngilizce Mağazalardaki gösterim alanlarına denir. Mağaza...

Mağazanın adını “showroom”, yatak odasının adını “badroom” diye söyler olduk.

sıklet: isim Arapça Ağırılık demektir. Yük..

Bu kadar sıkletin altında o küçük beden nasıl dayanacaktı?

siluet: isim Fransızca Karartı, gölge anlamındadır.

Bu ağaların silueti sanki bir canavar gibi bizim yatak odasının camına vururdu.

turkish delight: isim İngilizce Türk lokumu demektir.

Satıcılar turistlere anladıkları dilden konuşmaya çalışıyordu. Öyle ki kahverengi kartonların üzerinde “turkish delight” yazıları hemen bütün dükkanları sarmıştı.

izolatör: isim Fransızca Isı ve ışığı yalıtın maddelere denir. Yalıtkan...

İzolatörler elektrik akımına karşı büyük direnç gösterirler.

Kısaltmalar

Metinlerde kısaltma sayısı sözlüğe alınan kısaltmalardan çok daha fazladır fakat 5. ve 6. sınıf ders kitaplarındaki kısaltmaların hemen hemen büyük çoğunluğu 7. sınıf Türkçe ders kitaplarında da kullanıldığı için tekrar bu bölüme alınma gereği görülmemiştir. Bu sebepten metin içerisinde geçen kısaltma sayısı sınırlıdır.

lt: isim Bir desimetreküp karşılığında bir değere sahip olan sıvıların ölümünde kullanılan ölçü birimine denir. Litrenin kısaltması...

Bir insanın günde en az 2,5 lt su alması gerekiyor

ml: isim Bin desimetreküp karşılığında bir değere sahip olan sıvıların ölçümünde kullanılan ölçü birimine denir. Mililitre...

Yetişkin bir insan soluk alıp veriş ile 300 ml su kaybediyor.

ph: kısaltma İngilizce Sıvıların asitlik veya bazlık derecesini gösteren değerdir.

Su içindeki ph, suyun asitlik, bazik ya da nötr karakterlerde olduğunu gösterir.

gps: isim İngilizce Dünyadaki veya evrendeki konumu belirlemeye yarayan sisteme denir. Küresel Konumlandırma Sistemi....

Hatta yeryüzündeki konumumuzu çok duyarlı bir şekilde gösteren GPS (Küresel Konumlandırma Sistemi) alıcıları var.

BÖLÜM V

TARTIŞMA

Sözlükler eski zamanlardan beri insanların dille ilgili karşılaştıkları sorunlara çözüm bulmak için kullandıkları kaynaklardır. Sözlükler, önceleri dil öğretiminde birincil kaynak olarak kullanılırken son yüzyılda yardımcı kaynak olarak kullanılmaya başlanmıştır. Ancak dil becerilerinin kazandırılması açısından önemini hala korumaktadır. Günümüzde araştırmacılar sözlüklerin kullanıcı ile ilişkisini inceleyerek iki ana soruna eğilmişlerdir :

Bu sorunlardan biri kullanıcı ihtiyaçlarını tespit ederek bu ihtiyaçlara yönelik kullanıcı dostu sözlükler hazırlamak ; diğeri ise sözlükleri nitelik bakımından inceleyerek kullanıcıları en doğru sözlüklere yönlendirmek.

Ortaokul öğrencileri üzerinde sözlük kullanım alışkanlıklarına yönelik yapılan araştırmada bu kademedeki öğrencilerin anlamını bilmediği bir sözcükle karşılaştığında metnin bağlamından hareketle sözcüklerin anlamlarını tespit etmeye çalışmaktadır. Anlamını çıkaramadığı veya tahmin ettiği anlamı doğrulamak için sözlüklere başvurmaktadır. Sözlükte de bulamadığı anlamlar için öğretmenine, arkadaşlarına, ailesine sormak veya internetten araştırmak gibi yöntemlere yöneliyor (Melanlıoğlu, 2013).

Yine İlköğretim ikinci kademe öğrencilerinin-yani ortaokul- sözlük kullanım eğilimleri ile ilgili yapılan araştırmada şu sonuçlara ulaşılmıştır: Öğrencilerden %81'i(330 öğrenci) kendine mahsus bir sözlüklerinin olduğunu, anlamını bilmediği sözcükleri sözlükten bakan öğrencilerinin %56 (227 öğrenci), araştırmaya katılan öğrencilerin %72'sinin (291 öğrenci) anlamı bilinmeyen bir sözcüğün anlamını öğrenmek için ilk olarak sözlüğe baktığı, öğrencilerin %63'ünün sözlükte sözcük bulmakta zorluk çektiği, sözlük kullanmayı sevmediği ve %16'sının aradığı sözcüğün anlamını bulamadığı sonuçlarına ulaşılmıştır (Yaman, 2010). Bu araştırmalardan yola çıkılarak yapılacak olan değerlendirmede:

- Ortaokulda her on öğrencinin sekizi kendine ait bir sözlüğe sahiptir,
- Ortaokul öğrencileri çok sık bir şekilde anlamını bilmedikleri kelimeler için okul sözlüklerine başvurmaktadır.

Bu kadar yüksek oranda sözlük kullanım oranına sahip olan öğrencilerin %63 gibi önemli bir kısmının sözlükte anlamına ulaşmak istediği sözlüğe ulaşamaması düşündürücüdür. Bu sorun her ne kadar öğrencilerin sözlük kullanma alışkanlık ve yetilerinin azlığı ile izah edilse de sözlüklerin işlevsel olmamasından da kaynaklanmaktadır. Yine Yaman (2010)'ın araştırmasında öğrencilerinin %63'ünün aradığı sözcüğü sözlükte bulmakta zorlanması ve %16'sının aradığı sözcüğün anlamını bulamaması bu sözlüklerin öğrenci ihtiyaçlarını yeteri kadar karşılamadığını göstermektedir. O halde bu sözlüklerin öğrenci ihtiyaçlarına uygun ve nitelikli hazırlanması gerekmektedir.

Yapılan araştırmalar Türkiye'de ortaokul öğrencilerinin kullandıkları okul sözlüklerin onların ihtiyaçlarına göre hazırlanmadığı, nitelik bakımından kaliteli olmadığı ve dil öğretimi konusunda yetersiz kaldıklarını göstermektedir. Sözlüklerin ihtiyaçları karşılamaması ile ilgili:

Güzel ve Karadağ (2010) Milli Eğitim Bakanlığınca hazırlanmış ders kitaplarından sözlük kullanmayı gerektirecek 50 kelimelik bir liste oluşturup beş okul sözlüğünde bu sözcüklerin anlamları araştırılmış fakat bu sözlükten yalnızca birinin ihtiyacı karşılayacak düzeyde olduğunu belirlemişlerdir. Demirbaş(2010)'a göre ilköğretim ya da ortaokul ibareli sözlüleri incelemiş ve bu okul sözlüklerinin sadece adlarının okul sözlüğü olduğunu, hedef kitleyi ve kullanıcının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurmadan hazırladıklarını belirtmiştir.

Yine Okur (2011) bu sözlüklerin genel sözlüklerelerken kısaltılarak hazırlandığını, sözcüklere yönelik tanım ve örneklemelerin öğrenci seviyesine uygun olmadığını, genel sözlükteki tanımların alınarak birebir okul sözlüklerine aktarıldığı, kapaklarının ve yayınevlerinin farklı olmakla birlikte neredeyse içerik olarak birbirinin aynısı olduğunu belirtmiş ve öğrenci odaklı olmadığı için ihtiyaçları karşılamadığını belirtmiştir.

Baskın (2017), 5. sınıf öğrencilerinin sözlük ihtiyaçlarına yönelik yaptığı araştırmada okul sözlüklerinin öğrenci ihtiyaçlarının dikkate alınmadan hazırlandığı sonucuna ulaşmıştır. Bu anlamda sınıf düzeyine uygun olarak seviye temelli ve ders kitaplarının taranarak somut veriler yoluyla ortaokul sözlüklerinin hazırlanması önerisinde bulunmuştur.

Sözlülerin öğrenci ihtiyaçlarını karşılayamamasındaki en büyük etken hazırlanmasındaki yöntemlerle ve hazırlanış amacıyla ilgilidir. Sözlüklerin kullanıcıya hizmet etmemesindeki nedenlerden biri yayınevi ve sözlük hazırlayıcıların ticari ve ekonomik amaçlı düşünerek sözlükleri hazırlamalarıdır. Çakır (2016)'a göre; okul sözlüklerinin ekonomik kaygılar düşünülerek hazırlanmakta olup, Türkçe öğretimi programındaki kazanımların veya ders kitaplarında yer alan etkinliklerden yola çıkarak 5,6,7 ve 8. sınıflara yönelik sözlükler hazırlanmalıdır.

Peki burada akla gelen soru şudur: Öğrencilerin okuldaki öğrenmelerine katkıda bulunacak sözlükler nasıl hazırlanmalıdır ve nitelikleri ne olmalıdır. Bu sorunun ilk ve en önemli cevabı bu sözlükler öğrenci ihtiyaçlarını göz önünde bulundurularak hazırlanması olmalıdır. Bu ihtiyacı tam olarak belirlemenin en kestirme yolu da ortaokul öğrencilerin hedef söz varlığını bilmekten geçer. Milli Eğitim Bakanlığı tarafından ortaokul öğrencilerinin sınıf düzeyinde veya tüm ortaokul kademesinin hedef söz varlığına yönelik bir liste yayımlanmadığından bu söz varlıklarının bilimsel yöntemlerle, verilere dayanarak ortaya çıkarılması gerekmektedir.

Göçer (2001)'e göre sözlüklerin hazırlanmasında en önemli husus şudur: Öğrenciler için hazırlanmış ve Talim Terbiye Kurulu tarafından kullanım izni verilmiş ders kitapları taranmalı, hedef söz varlığı çıkarılmalı ve her sınıf düzeyine uygun birer sözlük hazırlanmalıdır.

Sözlükler hazırlarken en önemli noktalardan biri öğrencilerin dil eğitiminde kullandıkları kaynaklardan yola çıkılmasıdır. Bir öğrencinin eğitim gördüğü düzeydeki söz varlığını ortaya çıkarmanın en kolay yolu derslerde okuduğu kitaplardaki metinleri incelemektir. Sözlük hazırlarken hedef kitlenin okuduğu uygun kaynaklar- ders kitapları, dergiler, okuma kitapları vb. iyice taranarak hedef söz varlığı ortaya

çıkarılmalıdır (Çotuksöken, 1999).

Nitelikli bir sözlük ortaya çıkarabilmek için de sözlükler hazırlanırken öncelikle ihtiyaç analizinin yapılması, hedef söz varlığının belirlenmesi ve öğrenci seviyesine uygun bir yaklaşım gereklidir ama Türkiye’de öğrenciler için hazırlanan okul sözlükleri yazarın öngörülerini, sezgileri ve kişisel sözlük hazırlama inisiyatifine göre hazırlanmaktadır (Baskın, 2017).

Sonuç olarak birçok araştırmacı öğrencilere yönelik sözlükler hazırlanırken sözlük yazarlarının öngörülerini ve sezgisel yaklaşımları değil bilimsel veriler kullanılarak hazırlanmasının gereğini belirtmiştir (Baskın 2007). Okul sözlükleri öğrencilerin okul öğrenmelerine yardımcı olan ve sınırlandırılmış sözlükler olduğundan hedef söz varlığı MEB tarafından onaylanmış ve ülkede okutulan ders kitaplarındaki söz varlığından yola çıkılarak yapılmalıdır. Veriler analiz edildikten sonra sözlük biliminin yöntemleri kullanılarak kullanıcı odaklı ve ihtiyaca yönelik nitelikli sözlükler hazırlanmalıdır. Bu öğrenciye ve öğrencinin kullandığı kaynağa yakınlık ilkesinin gereğidir.

Okul sözlüklerinin hazırlanması noktasında iki farklı düşünce vardır: Bir grup araştırmacı kademe/düzyem temelli sözlükler hazırlanması gerektiğini; diğer grupsa sınıf temelli sözlükler hazırlanmalıdır görüşünü savunmaktadır. Bu araştırmalarda Karadağ (2011), Okur (2011) ve Süt (2015) kademe temelli yani ilkököl ve ortaoköl seviyelerine uygun kademe temelli sözlükler hazırlanmasının gerekliliğini şöyle ifade etmişlerdir:

- İlköğretim öğrencilerinin seviyeleri birbirinden farklıdır o taktirde hepsinin aynı sözlüğü kullanılması doğru değildir. Türkiye şartlarında her sınıfa özel sözlük edinmek mümkün olmadığı için ilköğretim birinci kademeye özgü ve ikinci kademeye özgü sözlükler hazırlanmalıdır.
- Sözlükler öğrenci düzeylerine göre hazırlanmalıdır. İlk, orta ve ileri düzey olarak bir sınıflandırma yoluna gidilerek sözlükler hazırlanmalıdır. (Okur (2011) sınıf temelli hazırlanabileceğini de belirtmiştir.)
- İlköğretimlerde ilkököl sözlüğü ve ortaoköl sözlüğü şeklinde ayrı ayrı sözlüklerin hazırlanması gerektiği görüşleri öne sürülmüştür.

Fakat bahsi geçen araştırmacılar öğrencilerin her yaş grubunda bilişsel ve duyuşsal düzeylerinin farklı olduğunu ve her sınıf düzeyinin söz varlığının değişkenlik gösterdiğini de belirtmekten geri durmamışlardır.

Okul sözlükleri ile ilgili diğer araştırmacı grubu ise sözlük çalışmalarının sınıf sınıf ele alınması gerektiğini belirterek, hedef söz varlıklarının sınıf bazlı belirlenip bu değerlendirmeden yola çıkılarak her sınıfa özel sözlükler hazırlanması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Elbir ve Bağcı (2013), öğrencilerin sözlüğe olan ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla her sınıf seviyesi dikkate alınarak bir ihtiyaç analizi yapılmalı ve “farklı seviyelerdeki öğrencilere göre değişik sözlükler hazırlanmalıdır” düşüncesini savunarak sınıf temelli sözlüklerin hazırlanmasının gerekliliğini ifade etmiştir.

Okur (2011) ise sözlüklerin hazırlanmasında istatistiksel verilerden yola çıkılması gerektiğini (5,6,7 ve 8. sınıf söz varlıklarının bilinmesi) ve MEB tarafından yayımlanan ders kitaplarının incelenerek söz varlıklarının tespitinin yapılmasının ve sınıf temelli sözlük oluşturmanın gerekliliği üzerinde durmuştur.

Baskın (2017) 5. sınıf öğrencilerinin sözlük kullanım eğilimleri incelediği araştırmasında: “İnceleme neticesinde 5. sınıf öğrencilerinin bütüncül yapıda alfabetik ve eş seslileri ayrı maddeler halinde düzenleyen; parçacıl yapıda kelimenin anlamını, türünü, eş ve zıt anlamlısını, birden çok anlamı varsa yan, mecaz ve terim anlamlarını, çağrıştırdığı diğer kelimeleri ve örnek kullanımını gösteren tanımlamaları içeren bir sözlüğe ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır. Ancak hâlihazırda onların kullanımına sunulan ortaokul sözlükleri, bu sözlüksel unsurların çoğunu içermemektedir. Bu yüzden okul sözlükleri öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Dersin müfredatı, kazanımları ve hedef söz varlığı dikkate alınarak sınıf temelli sözlükler hazırlanmalıdır.” görüşünü ifade etmektedir. Yine Baskın (2017), kademe odaklı hazırlanan düzey sözcüklerinin öğrenci ihtiyaçlarını tam olarak karşılamakta yetersiz kalacağını, 5. sınıf öğrencilerine yönelik hazırlanan ders kitapları ile 7. sınıf öğrencileri için hazırlanan ders kitaplarında bulunan edebi metinler ve söz varlıklarının birbirinden çok farklı olduğunu bu sebepten iki sınıf öğrencilerinin aynı sözlüğü kullanmasının doğru olmadığını ifade

etmiştir. Çünkü okul sözlükleri kullanıcı gereksinimlerine göre sınırlandırılmış sözlükler olmalıdır. Okul sözlükleri ne çok fazla bilgi içerip sözcüklere ulaşımı zorlaştırmamalı ne ihtiyaç duyulan sözcükleri barındırmamalıdır. Bu durum 5,6,7 ve 8. sınıflara özel sözlüklerin yazılmasının ve hedef kitleye yönelik olmasının gerekliliğini ortaya koyar.

Türkiye’de ortaokul düzeyinde seviye temelli sınıf sözlükleriyle ilgili yeteri kadar çalışmanın yapılmadığı görülmektedir.. Araştırmalar, genellikle Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ile ilgili söz varlığı çalışmaları ve Türkçe öğretimi alanında etken ve edilgen söz varlığı listelerinin belirlendiği sıklık ve yaygınlık çalışmaları ile sınırlıdır (Çolak 2019).

Sınıf temelli sözlük çalışmaları Türkiye’de daha yeni yeni gündemde olduğundan ilkokul ve lise düzeyinde herhangi bir sözlük çalışması yoktur. Ortaokul kademesinde 5 ve 6. sınıf öğrencilerine yönelik; 2018 yılında Erdem Aksoy tarafından 5. Sınıf Öğrencilerin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü ve 2019 yılında Halit Çolak tarafından 6. Sınıf Öğrencilerin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü adlı yüksek lisans tezleri ile sınıf temelli sözlük oluşturma çalışmaları yapılmış; 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı belirlenerek birer sözlük oluşturulmuştur.

Aksoy (2018) tarafından son üç yıla ait 5. sınıf Türkçe ders ve öğrenci çalışma kitapları tespit edilmiştir. Daha sonra metinler Ceval Kaya tarafından geliştirilen Cibakaya2.0a programına yüklenip ve alfabetik sıralı olarak listelenmiştir. Bu kelimeler, kök veya gövde hâline getirilmiş; böylece 5. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarının söz varlığı elde edilmiştir. Aynı işlemler aynı nitelikteki 4. sınıf ders ve çalışma kitaplarına da uygulanmış ve 4. sınıf ve 5. sınıfa ait söz varlığı listeleri karşılaştırılıp ortak olan kelimeler tespit edilerek 4. sınıfa ait olup 5. sınıf ders kitaplarında da bulunan söz varlıkları listeden çıkarılmıştır. Kalan sözcükler, 5. sınıf söz varlığı kabul edilip bu kelimeler madde başı kabul edilerek sınıf temelli bir sözlük oluşturulmuştur. Sözlükte madde başı olan sözcüklerin anlamları tanımlanmış ve ders kitaplarındaki örnek cümlelerle tanımlama yoluna gidilmiştir. Sözlüğe madde başı olarak deyimler, atasözleri, ünlemler, yabancı dilden dilimize girmiş ve kullanım sıklığı düşük sözcükler ve kısaltmalar alınmamış; sınıflandırılmış bir şekilde sözlüğün son kısmına eklenmiştir. 5

sınıf öğrencilerinin bu sınıf düzeyinde karşılaştıkları toplam söz varlığı 3760 olarak belirlenmiştir. Bu söz varlığından 3402 tanesi madde başı olarak sözlüğe alınmıştır. Araştırma sonucunda ortaokul sözlüğü, öğrenci sözlüğü gibi genel ifadeler ve sözlükler yerine gerçek bilimsel verilerden yola çıkılarak sınıf düzeyli sözlükler oluşturulması gerektiği, bunun için hedef söz varlığının belirlenmesi gerektiği, bu sayede öğrenci ihtiyaçlarına hizmet edecek sözlükler hazırlanabileceği belirtilmiştir. 5. sınıf öğrencilerine yönelik de bir sözlük hazırlanmıştır.

Çolak (2018) ise 2015-2016,2016-2017, 2017-2018 yılları arasında MEB izni ile Türkiye’de okutulan Türkçe ders ve çalışma kitaplarından 8 tanesini incelemiştir. Daha sonra ise metinler Ceval Kaya tarafından geliştirilen Cibakaya2.0a programına yüklenip ve alfabetik sıralı olarak listelenmiştir. Bu kelimeler, kök veya gövde hâline getirilmiş; Böylece 6. sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarının söz varlığı elde edilmiştir. Aksoy(2010)’un 5. Sınıf Öğrencilerin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü adlı tezinde ulaştığı 5. sınıf hedef söz varlığı listesi ile 6. sınıfa ait söz varlığı listelerini karşılaştırıp ortak olan kelimeler tespit edilerek 6. sınıf listesinden çıkarılmıştır. Kalan diğer sözcükler ise 6. sınıf söz varlığı kabul edilip bu kelimelerden alfabetik sınıf temelli bir sözlük oluşturulmuştur. Sözlükte madde başı olan sözcüklerin anlamları -TDK Güncel Sözlük birincil kaynak olmak üzere- tanımlanmış ve ders kitaplarındaki örnek cümlelerle tanımlama yoluna gidilmiştir. Sözlüğe madde başı olarak deyimler, atasözleri, ünlemler, yabancı dilden dilimize girmiş ve kullanım sıklığı düşük sözcükler ve kısaltmalar alınmamış; sınıflandırılmış bir şekilde sözlüğünün sonuna eklenmiştir. Aksoy’un çalışmasından farklı olarak “Takvim Bildiren İfadeler” bölümü eklenmiştir. 6 sınıf öğrencilerinin bu sınıf düzeyinde karşılaştıkları toplam söz varlığı 4769 olarak belirlenmiştir. Bu söz varlığından 3789 tanesi madde başı olarak sözlüğe alınmıştır. Araştırma sonucunda

Mevcut ortaokul sözlüklerinin öğrenci ihtiyaç ve beklentilerine uygun olmadığı; ortaokul sözlüğü, öğrenci sözlüğü gibi genel ifadeler ve sözlükler yerine bilimsel verilerden yola çıkılarak sınıf düzeyli sözlükler oluşturulması gerektiği, bunun için hedef söz varlığının belirlenmesi gerektiği, bu sayede öğrenci ihtiyaçlarına hizmet edecek sözlükler hazırlanabileceği belirtilmiştir. Bu yöntemle de 6. sınıf öğrencilerine yönelik de

bir sözlük hazırlanmıştır. Ayrıca her sınıf seviyesinde öğrencilerin bilişsel düzeyleri farklı olduğu için 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerine yönelik sınıf temelli sözlüklerin oluşturulmasının gerektiğini ifade etmiş ve bu çalışmaların öğrencilerin eğitsel başarılarına ve dilsel gelişimlerine olumlu katkı sunacağını belirtmiştir.

Bu çalışma ise Aksoy(2018) ve Çolak(2019)'ın çalışmalarında belirledikleri söz varlıklarından hareketle 7. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığının ortaya konulması ve sınıf temelli bir sözlük hazırlaması açısından önem arz etmektedir. Çalışmada 2015-2016, 2016-2017, 2017-2018 yılları arasında MEB izni ile Türkiye çapında okutulan bütün Türkçe ders ve çalışma kitapları taranmış; 7. sınıf öğrencilerinin karşılaştıkları söz varlığı tümüyle belirlenmiştir. Aksoy(2018) ve Çolak(2019)'ın çalışmalarında belirledikleri söz varlığı çalışmalarında yinelenen madde başları çıkarılarak 7. sınıf öğrencilerinin sadece bu sınıf düzeyinde karşılaştıkları söz varlığı ortaya çıkarılmıştır. Oluşturulan sözlükte de bu söz varlığı dikkate alınmıştır.

Çalışma sonucunda ders kitaplarında 11.385 söz varlığı tespit edilmiş, 5 ve 6. sınıfta kullanılan hedef söz varlığı unsurları çıkarıldıktan sonra öğrencilerin 7. sınıfta ilk kez karşılaştıkları toplam 4040 hedef söz varlığı unsuruna ulaşılmıştır. Bu söz varlığı unsurlarından 3462 dilsel öge, oluşturulan seviye temelli sözlüğe madde başı olarak alınmıştır. Sözcük türleri isimler, sıfatlar, zarflar, fiiller, zamirler madde başı olarak kabul edilmiş diğer iki çalışmadan farklı olarak edatlar ve bağlaçlar sözlükte madde başı olarak alınmamış, sözlüğün son kısmına ayrıca eklenmiştir Yine diğer iki çalışmada olduğu gibi sözlüğe madde başı olarak deyimler, atasözleri, ünlemler, bağlaçlar, edatlar yabancı dilden dilimize girmiş ve kullanım sıklığı düşük sözcükler ve kısaltmalar alınmamış; sınıflandırılmış bir şekilde sözlüğün hemen ardına eklenmiştir.

Bu çalışma ile beraber Aksoy (2018) ve Çolak (2019) tarafından 5 ve 6. sınıflara yönelik hedef söz varlığı ve sınıf temelli Türkçe sözlüklerdeki dilsel ögeler toplanarak ortaokul 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerinin ders kitaplarındaki söz varlıklarının genel bir haritası çıkarılmış ve “Tablo 1” de ortaya konulmuştur.

Tablo 1. 5. 6. ve 7. Sınıf Öğrencilerinin Türkçe Ders Kitaplarında Kullanılan Hedef Söz Varlığı Listesi (2015-2018)

	Sözcük Türü	5. Sınıf	6. Sınıf	7. Sınıf
Hazırlanan Seviye Temelli Sözlüğe Alınan Madde Başlı Hedef Söz Varlığı Öğeleri ve Sayıları	İsim	1927	2081	2105
	Sıfat	503	641	604
	Zamir	7	4	8
	Fiil	625	626	540
	Zarf	270	436	210
	Toplam	3332	3789	3462
Hazırlanan Seviye Temelli Sözlüğün Sonuna Eklenen Hedef Söz Varlığı Öğeleri ve Sayıları	Bağlaç	8	2	16
	Ünlem	43	36	23
	Edat	7	11	19
	Atasözü	95	17	12
	Deyim	292	811	451
	Yabancı Sözcük	26	63	53
	Kısaltma	14	41	4
	Toplam	485	980	578
Genel Toplam	3760	4769	4040	

Tablo 1 dikkate alındığında şunlar söylenebilir:

- Üç sınıf düzeyinde oluşturulan seviye temelli bu sözlüklerde yeni karşılaşılan kelime ve hedef söz varlığı açısından 5. sınıf öğrenciler 3332, 6. sınıfta 3789, 7. sınıf öğrencileri 3462 sözcükle karşılaşmaktadır. Bu da 6. sınıfta hedef söz varlığında bir yoğunlaşma olduğunu gösteriyor.
- Toplamda son üç yılda okutulan ders kitaplarında 5, 6 ve 7. sınıf öğrencilerine yönelik bir sözlük hazırlanmak istense 10.583 madde başlı olan bir sözlük oluşturmak gerekecektir.

- 5. sınıf ders kitaplarında atasözü kullanımı 95 iken, 6 ve 7. sınıf kitaplarında toplamda bu sayı 29'dur. Bu durum öğrencilerin atasözleriyle 5. sınıftan sonra çok fazla karşılaşmadıklarını gösteriyor.
- 6. sınıfta öğrencilerin zarflar, deyimler, kısaltmalar ve yabancı sözcüklerle diğer sınıflara göre daha fazla karşılaştıkları ortaya çıkmaktadır.
- Üç sınıf düzeyinde yeni karşılaşılan isim, sıfat, zamir ve fiil türünde sözcüklerin hemen hemen yakın bir dağılıma sahip olduğu görülüyor.

Bu çalışma 5 ve 6. öğrencilerinin hedef söz varlığının tespit edilmesinden sonra iki sınıf düzeyindeki söz varlıklarını tarayıp müstakil bir 7. sınıf hedef söz varlığı oluşturmasından dolayı önemlidir. Ayrıca hedef söz varlığı oluşturmakla yetinmeyip alfabetik sıralama yoluyla bütüncül; madde başlarının anlam özellikleri(gerçek, mecaz, eş, zıt, yakın anlam vb.), tür gibi özelliklerini verip, örneklerle tanıklama yapması yönüyle parçacıl yapıya sahip 7. sınıf öğrencilerine yönelik sınıf temelli ilk sözlük olması açısından önem arz etmektedir.

Bu çalışmayı tamamlayıcı nitelikte 8. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı belirlenmeli ve onlara özgü sınıf temelli bir sözlük oluşturulmalıdır. Ders kitapları taranarak bütün ortaokul sınıflarının hedef söz varlığının çıkarılması yönünde veri odaklı ve öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılayacak sözlüklerin oluşturulmasının ise okuldaki öğrenmelere önemli oranda katkı sunacağı düşünülmektedir.

BÖLÜM VI

SONUÇLAR VE ÖNERİLER

Araştırmalara göre ortaokul öğrencileri önemli oranda sözlük kullanmaktadır. Türkçe derslerinde anlamlarını bilmedikleri sözcükler için önce bağlamdan yararlanarak anlamı bulmaya çalışmakta fakat bulamadıklarında ilk ve en önemli başvuru kaynağı olarak sözlükleri görmektedirler. Genellikle öğrenciler kendi okul kademeleri için hazırlanmış sözlükleri kullanmaktadırlar. İlkokul, ortaokul veya lise öğrencileri için hazırlanmış sözlüklerin bu anlamda öğrenci ihtiyaçlarına uygun hazırlanması gerekmektedir. Ancak piyasada halihazırda yayında ve kullanımda olan birçok sözlük öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamaktan uzaktır. Buradaki en büyük neden sözlük hazırlayıcıların madde başı olacak sözcükleri eski yöntemleri kullanarak, yani sezgisel bir yolla hazırlamaları; öğrencilerin kullandıkları kaynaklardan, ders kitaplarından yola çıkmadan, verileri analiz etmeden sözlük hazırlamalarından kaynaklanmaktadır(Baskın, 2017). Okur (2011) yaptığı çalışmada öğrencilerin okudukları kitapların taranarak buradan elde edilen söz varlığı ile sınıf bazlı sözlükler hazırlanmasının gerekliliğini ifade etmiştir.

Ortaokul öğrencilerinin bilişsel düzeyleri farklı olduğundan ve okudukları metinlerde karşılarına çıkan söz varlığı birbirinden farklı olduğundan kullanacakları sözlükler de haliyle aynı olmayacaktır. Bu açıdan 5, 6, 7 ve 8. sınıf öğrencilerinin seviyesine uygun sınıf temelli okul sözlükleri oluşturulmalıdır. Bu sözlükler öğrencilerin derslerde kelimelerin gerçek, eş, mecaz, terim anlamları; tür, sesletim özellikleri, kökenleri gibi özellikleriyle ilgili karşılaştıkları sorunları çözücü olmalıdır.

Ortaokul öğrencilerine yönelik sınıf temelli sözlüklerin hazırlanması ile ilgili 2018 yılında Erdem Aksoy tarafından 5. Sınıf Öğrencilerin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü ve 2019 yılında Halit Çolak tarafından 6. Sınıf Öğrencilerin Hedef Söz Varlığı ve Türkçe Sözlüğü adlı sınıf temelli sözlük oluşturma çalışmaları yapılmış; 5 ve 6. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı belirlenerek birer sözlük oluşturulmuştur. Bu çalışma bahsi geçen iki çalışmanın tamamlayıcısı mahiyetindedir.

Bu araştırma : “7. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı içerisinde neler bulunmaktadır, sınıf temelli bir sözlük oluşturulabilir mi; oluşturulursa nasıl bir yöntem uygulanmalıdır.” sorularına cevap aranmıştır. Çalışmada, 2015-2016,2016-2017, 2017-2018 yılları arasında MEB izni ile Türkiye çapında okutulan bütün Türkçe ders ve çalışma kitapları taranmış; 7. sınıf öğrencilerinin karşılaştıkları söz varlığı tümüyle belirlenmiştir. Aksoy(2018) ve Çolak(2019)’ın çalışmalarında belirledikleri 5 ve 6. sınıf söz varlığı olarak tespit edilen ve 7. sınıf ders kitaplarında yinelenen madde başları çıkarılarak 7. sınıf öğrencilerinin sadece bu sınıf düzeyinde karşılaştıkları hedef söz varlığı ortaya çıkarılmıştır. Oluşturulan sözlük bu söz varlığı dikkate alınarak ortaya çıkmıştır.

Çalışma sonucunda son üç yılın Türkçe ders kitaplarında yinelenen sözcükler tek bir sözcük kabul edildikten sonra 11.385 söz varlığı tespit edilmiştir. 5 ve 6. sınıfta kullanılan hedef söz varlığı unsurları çıkarıldıktan sonra öğrencilerin 7. sınıfta ilk kez karşılaştıkları toplam 4040 söz varlığı unsuruna ulaşılmıştır. Söz varlığı unsurları içerisine ulaşılan 451 deyim, 16 bağlaç, 23, ünlem, 19 edat, 12 atasözü, 53 yabancı sözcük ve 4 kısaltma dahildir. Bu dilsel birimlerin toplamı 578’dir. Fakat çalışmamızda madde başı olarak ele aldığımız ve ana sözlüğümüzü oluşturan söz varlığı sayısı 3462 olarak tespit edilmiştir. Madde başı olarak alınmayan söz varlığı unsurları sözlüğün sonunda anlamları ve tanımlama cümleleri ile birlikte ilave edilmiştir. Oluşturulan sözlüğün kullanıcı dostu olmasına özen gösterilmiştir.

Tanımlamalar ve örneklendirmeler yapılırken 7. sınıf öğrencilerinin ders kitaplarında geçen metinlerdeki cümleler anlamları dikkate alınmıştır. Madde başı olarak alınan sözcüklere ait açıklamaların daha iyi anlaşılması için her birine birer örnek cümle yazılmıştır. Bu cümleler genellikle öğrenci ders kitaplarında yer alan metinlere ait cümlelerdir. Uzun cümleler kısaltılmış; bu sınıf düzeyine uygun olmadığı düşünülen cümleler çıkarılarak kelime anlamını öğrenmede kullanıcıya kolaylık sağlayacak yeni cümleler türetilmiştir. Çünkü Lew (2015)’e göre sözlükler, kullanıcı dostu olmalıdır. İçerisinde fazladan madde eklemek veya tanımlamaları uzatmak gibi aranılan bilgiyi bulmayı zorlaştırıcı alakasız materyaller bulundurmamalıdır ; kullanıcının ihtiyacı ne ise ona göre hazırlanmalıdır.

Sözlük kullanımında hedef kitlenin ihtiyaçları göz önünde bulundurularak dil gelişimlerine katkı sağlayacak, kullanıcı dostu ve işlevsel bir sözlük meydana getirilmeye çalışılmıştır. Sözlük oluşturulurken şu uygulama prensipleri takip edilmiştir:

- Sözlükteki madde başları alfabetik sıralamaya göre sıralanmıştır.
- Madde başları kalın punto ile gösterilmiş, açıklamalar normal ve madde başlarına ait örneklemeler italik yazı türü ile gösterilmiştir. Ör:
 - ✓ Madde başı: “**kavram:**”
 - ✓ Tanımlamalar: “Düşüncelerin ve nesnelerin insan zihninde oluşturduğu soyut tasarımlarına denir. Mefhum, fehva, nosyon...”
 - ✓ Örnekler: “*Bu derin kavramları herkes anlayamazdı*” vb.
- Madde başı olan sözcükten hemen sonra hangi türe ait olduğu (*isim, sıfat, zarf, bağlaç, edat, ünlem* vb.) italik yazı ile yazılmıştır.
- Madde başlarının cümle için geçen anlamına göre tanımı yapılmıştır.
- Tanımlama yapılırken madde başlarının anlamı verildikten hemen sonra varsa eş, yakın veya zıt anlamalıları verilmiştir. (Ör: kent: *isim* Belli bir nüfus oranı üzerinde, vali tarafından yönetilen ilçeden büyük yerleşim yerlerine denir. Şehir, il... çirkin: *isim* Göze, kulağa, akla hoş gelmeyen şeylere denir. Güzelin karşıt anlamlısı... vb.)
- Madde başı olan sözcük ya da sözcük grubunun birden fazla anlamı varsa numaralandırma işlemi yapılarak önce gerçek anlam sonra mecaz, terim gibi anlamları verilmiştir.

Ör: çay: 1. *isim* Çay yaprağının işlenerek kaynatılmasından elde edilen içeceğe denir.

Neşe, Zübeyde Nine'nin katmerlerini getirdi, çayını tazeledi.

2. *isim* Dereden büyük, ırmaktan küçük akarsuya denir.

O çay ağır akar, yorgun mu bilmem?/Mehtabı hasta mı, solgun mu bilmem?
- Madde başlarına ait örnek cümlelerde edebi eserlerden alıntı yapılmışsa şair veya yazarların ismi yazılmıştır.

asilzade: *sıfat* Soylu insanlara; nesli bilinmiş, tanınmış, atalarından beri değer görmüş insanlardan olanlara denir.

Dokunur hatıra kendisin bilmez.

Asilzadelerden hiç kemlik gelmez.

Sen eyilik et de o zayi olmaz.

Darılıp da başa kakıcı olma. (Karac' oğlan)

- Seviye temelli sözlüğe madde başı olarak fiil, isim, sıfat, zart, zamir, birleşik isim, birleşik fiiller alınmış ve madde başlarının türleri hemen kelimedden sonra italik olarak belirtilmiştir.

(Ör: gözcü: *isim*, akıllı: *sıfat*, onlar: *zamir*, teşekkür etmek: *fiil*, yavaş yavaş: *zarf*, tan vakti: *isim*...)

- Madde başlarının hangi kelime türüne ait olduğu “Güncel Türkçe Sözlük” te belirtilen şekilde ele alınmakla birlikte kelimelerin cümle içinde hangi görevde kullanıldığına dikkat edilerek sınıflama yapılmıştır.
- Özel isimler sözlüğe madde başı olarak alınmamıştır.
- Atasözleri, deyimler, bağlaçlar, ünlemler, edatlar, yabancı sözcükler, kısaltmalar sözlüğün son kısmına eklenmiştir. Madde başı olarak alınmamıştır.
- Yabancı sözcüklerden tamamen yabancı kelime olarak metinlerde geçen veya kullanım sıklığı çok az olanlar sözlüğe dahil edilmeyip ana sözlükten sonraya konulmuştur.

Sonuç olarak halihazırdaki okul sözlüklerinin öğrencilerin ihtiyaçlarını karşılamakta yetersiz kaldığı aşikardır. İlkokul, ortaokul, lise öğrencilerine yönelik hazırlanacak sözlükler ders kitaplarından yola çıkılıp söz varlıkları tespit edildikten sonra hazırlanmalıdır. Genelleyici okul sözlükleri yerine sınıf temelli ve öğrencilerin ihtiyaçlarına cevap verebilecek sözlük bilimin prensiplerini kullanarak yazılan sınırlandırılmış sözlükler hazırlanmalıdır. Okul sözlükleri öğrenciye görelilik ve öğrenciye yakınlık ilkelerini benimsemelidir.

Yapılan çalışma ile 7. sınıf öğrencilerin hedef söz varlığı ders kitaplarından yola çıkılarak, bilimsel veri toplama tekniğiyle belirlenmiştir. Bu söz varlığından yola çıkılarak da 7. sınıflar için sınıf temelli bir sözlük oluşturulmuştur. 7. sınıf söz varlığını oluşturan toplam 4036 dilsel birime ulaşılmıştır. Madde başı olarak 3462 sözcük içeren sınıf temelli bir sözlük meydana getirilmiştir. Madde başı olarak sözlük içerisinde

açıklanan ve örnek cümlelerle tanımlanan 2105 isim, 604 sıfat, 540 fiil, 210 zarf ve 8 bağlaç bulunmaktadır. Geriye kalan 578 söz varlığı ise ayrıca deyimler, atasözleri, edatlar, bağlaçlar ve kısaltmalar olarak sözlüğün son kısmına eklenmiştir. Söz varlığı unsurları içerisinde ulaşılan ve madde başı olarak alınmayanlar içinde 451 deyim, 16 bağlaç, 23, ünlem, 19 edat, 12, atasözü, 53 yabancı sözcük ve 4 kısaltma belirlenmiştir.

Her yaş grubunun ve her eğitim kademesindeki sınıfların bilişsel düzeyi ve ihtiyaç duyduğu söz varlığı farklı olduğundan sınıf sözlüklerinin ihtiyacı karşılamada en faydalı sözlükler olduğu görülmektedir.

Sözlüklerde madde başı olan kelimeler açıklanırken bilinmeyeni bilinmeyenle açıklamak yerine anlaşılır, seviyeye uygun, net ve öğrencinin anlayabileceği tanımlar yapılmalıdır. Sınıf sözlüklerinde anlamı tanımlanan sözcükler edebi zevki okşayacak biçimde olmalıdır. Bu sözlükler gereksiz sözcüklerden arındırılmış, anlamı tanıklamaya yarayan örneklerle desteklenmelidir.

Sözlüklerdeki madde başlarının sadece anlamları değil cümle içerisinde hangi görevde kullanıldığı; gerçek, mecaz, eş, zıt anlamları gibi parçacıl yapılarının da hazırlanan sözlüklerde yer alması gereklidir.

6 ve 7. sınıf öğrencilerinin son üç yıl içerisinde okudukları kitaplar tarandıktan sonra ortaya çıkan hedef söz varlıkları içerisinde atasözlerinin sayısının azlığı göze çarpmaktadır. Bu sayı 5. sınıfta 96 gibi bir sayıya tekabül ederken; 6. sınıfta 17 ve 7. sınıfta 12 olarak tespit edilmiştir. Atasözü gibi mecaz anlam taşıyan ve soyut düşünmeyi gerektiren söz varlıklarının üst sınıflarda daha fazla olması gerekirken 5. sınıfa oranla çok az sayıda atasözü kullanımı düşündürücüdür. Her ne kadar ders kitaplarında metinlerin ana düşüncesine uygun atasözü buldurmaya yönelik etkinlikler olsa da metinlerin içerisinde anlam zenginliğini ve bu zengin kültürel öğelerin yeni nesillere aktarımını sağlamak için atasözlerine daha fazla yer verilebilir.

Nasıl ortaokul kademesinde sözlüklerin sınıf temelli hazırlanması gerekliyse -yine ders kitaplarının taranması yöntemiyle- ilkökul ve lise öğrencilerine yönelik sınıf temelli sözlükler oluşturulabilir.

Ortaokul öğrencilerinin söz varlığının tespiti ve sözlük ihtiyaçlarının giderilmesine yönelik seviye temelli sözlük çalışmaları devam etmektedir. Bu çalışma ile 7. sınıf öğrencilerine yönelik hedef söz varlığı belirlenmiş ve sınıf temelli bir sözlük hazırlanmıştır. Çalışma 7. sınıflara yönelik ilk kez bir sınıf sözlüğü oluşturması ve hedef söz varlığının belirlenmesi yönlerinden ilk örnek olması açısından önemlidir. Daha önce 5 ve 6. sınıflara yönelik çalışmaların Erdem (2018) ve Çolak (2019) tarafından yapıldığı göz önünde bulundurulduğunda 8. sınıflara yönelik bir araştırma yapılarak ortaokulda tüm sınıflar genelinde Türkçe derslerinde kullanılan hedef söz varlığı belirlenebilir ve geniş ölçekli, bilimsel verilerle desteklenmiş bir Ortaokul Türkçe sözlük yazılabilir. Bu çalışmalar, okul ders kitabı yazar yayınevleri ve yazarların önüne bilimsel veriler sunduğundan daha nitelikli kitapların yazımına kaynaklık edebilir.

KAYNAKÇA

- Aksoy, E. (2018). *6. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı ve Türkçe sözlüğü*. Tokat: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Antoloji.com. (2019). Al al ne demek?
<https://www.antoloji.com/bir-kahraman-bekliyoruz-2-siiri/adresinden> alınmıştır.
- Atkins, B.T.S., Rundell, M. (2008). *The oxford guide to practical lexicography*. Oxford University Pres, New York.
- Akalın, Ş. H. (2010). Sözlüğün Tarihi. *Türk Dili ve Edebiyat Dergisi*, 699, 268-279.
- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Sözvarlığı*. Ankara: Engin Yayınevi
- Baskın, S. (2014). Türkiye ve dünyada sözlük bilimi: tanımı, kapsamı ve diğer bilimlerle ilişkisi. *International Journal of Language Academy*, 2 (4), 445-457.
- Baskın, S. (2017). 5. sınıf öğrencilerinin sözlük ihtiyacı ve ortaokul sözlükleri. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3, 765-789.
- Baskın, S. (2018). Ortaokul sözlüklerinin Türkçe eğitimindeki hedef söz varlığı. *Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 1, 622-637. DOI: 10.17679/inuefd.336691
- Baskın S.(2018). Dil bilgisi öğretirken neden sözlüklere başvurmalıyız. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*, 21 (1), 30-40.
- Beycan Sözlük. (2019). Ah u zar ne demek?
<http://sozluk.beycan.net/94/ah-u-zar-ne-demek.html> adresinden alınmıştır.
- Boz, E. (2011). *Sözlük bilimi yazıları I*. Ankara: Gazi Kitabevi Yayınları.
- Böler, T. (2006). Türkçe Sözlük (TDK) ile Örnekleriyle Türkçe Sözlük'ü (MEB) karşılaştırma denemesi, *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1, 101-118.

- Çakır, M. (2016). *Ortaokul öğrencilerinin sözlük ihtiyaçları ve ortaokul Türkçe sözlükleri*. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Tokat.
- Çolak, H. (2019). *6. sınıf öğrencilerinin hedef söz varlığı ve Türkçe sözlüğü*. Tokat: Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Ersoy, M. A. (2011). *Safahat*. İstanbul: İnkılap Yayınevi.
- Elbir, B. ve Bağcı, C. (2013). Türkçe öğretiminde sözlük kullanımı ve sözlükçülük. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi Türkçenin Eğitimi Öğretimi Özel Sayısı*, 6 (11), 249-268.
- Elektrik Rehberiniz. (2019). İzolator ne demek?
<https://www.elektrikrehberiniz.com/izolator/izolator-nedir-1548/> adresinden alınmıştır.
- Göçer, A. (2001). Türk dili ile ilgili sözlüklere genel bir bakış ve günümüz ilköğretim sözlükleri. *Türk Dili*, 598, 388-403.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2015). *İlköğretim Türkçe 7. Sınıf Ders ve Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Milli Eğitim Bakanlığı. (2016). *İlköğretim Türkçe 7. Sınıf Ders ve Çalışma Kitabı*. Ankara: MEB Yayınları.
- Gündelik Sözlük. (2019). Resepsiyonist ne demek?
<http://gundeliksozluk.speakdictionary.com/25103/resepsiyonist/> adresinden alınmıştır.
- İslam Ansiklopedisi. (2019). Darulkurra ne demek?
<https://islamansiklopedisi.org.tr/darulkurra> adresinden alınmıştır.

İslam Ansiklopedisi. (2019). Lofça ne demek?

<https://islamansiklopedisi.org.tr/lofca> adresinden alınmıştır.

Jackson, H. (2002). *Lexicography: An Introduction*. London and New York: Taylor & Francis Routledge.

Karasar, N. (1984). *Bilimsel araştırma metodu*. Ankara: Hacettepe Taş Kitapçılık.

Kaya, N. (2007). *Okul sözlüklerinin değerlendirilmesi*. Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Kocaman, A. (1998). Dilbilim, Sözlük, Sözlükçülük. *Kebikeç*, Sayı 6, 111-113.

Karadağ, Ö. (2011). İlköğretim Türkçe sözlükleri hazırlanmasında temel ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları Dergisi*, 30, 193-207.

Karadüz, A. (2009). Sözlük, sözcük anlamı ve öğrenme üzerine. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 4(4), 636–649.

Komisyon (2011). *Türkçe Sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Korkmaz, Z. (2003). *Grammer terimleri sözlüğü 2. bs*. Ankara: TDK Yayınları.

Lew, R (2015). Dictionaries and their users. *International Handbook of Modern Lexis and Lexicography*, 1, 1-9.

Lügatim. (2019). Hayyealessalat ne demek?

<http://www.lugatim.com/s/hayyealessalatnedir> adresinden alınmıştır.

Lügatim. (2019). Hudavendigar ne demek?

<http://www.lugatim.com/s/hudavendigar> adresinden alınmıştır.

Lügatim. (2019). Hükümdar ne demek?

<http://www.lugatim.com/s/hukumdar> nedir adresinden alınmıştır.

Lügatim. (2019). Levanten ne demek?

[http://www.lugatim.com/s/levanten nedir](http://www.lugatim.com/s/levanten-nedir) adresinden alınmıştır.

Melanlıoğlu, D. (2013). Ortaokul öğrencilerinin sözlük kullanma alışkanlıkları: nitel bir araştırma. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, 2 (2), 266-284.

Nielsen, S. ve Fuertes-Olivera (2013). Development in lexicography: from polyfunctional to monofunctional accounting dictionaries. *Lexikos*, 23(1), 323-347.

Okur, A. (2011). İlköğretim Türkçe sözlükleri üzerine. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6(1), 1512-1529.

Sarbay, A. (2015). *İlköğretim Türkçe 7. sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitabı*. İstanbul: Meram Yayınları.

Sesli Sözlük. (2019). Cafe ne demek?

<https://www.seslisozluk.net/cafe-nedir-ne-demek/> adresinden alınmıştır.

Sorularla İslamiyet. (2019). Din ne demek?

<https://sorularlaislamiyet.com/kaynak/din-nedir> adresinden alınmıştır.

Sterkenburg, P. van (2003). The Dictionary: Definition and History. Piet van Sterkenburg (Ed.), *A Practical Guide to Lexicography* içinde (s.55-70). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Süt, M. (2015). *Ortaokul Türkçe dersinde öğretmen ve öğrencilerin Türkçe sözlük kullanma tutumları*. Fırat Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.

Türk Dil Kurumu Sözlükleri. (2018).

<http://sozluk.gov.tr/> adresinden alınmıştır.

Türk Dil Kurumu Yayınları. (2011). *Türkçe sözlük*. Ankara: TDK Yayınları.

Vardar, B. (2002). *Açıklamalı dilbilim terimleri sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Yıldırım R. (2017). *Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Çalışma Kitabı*. Ankara: Ez-de Yayıncılık

Yıldırım R. (2017). *Ortaokul Türkçe 7. Sınıf Ders Kitabı*. Ankara: Ez-de Yayıncılık.

EKLER

Ek 1: Özgeçmiş

Adı Soyadı	Bedrettin KOCA
Kişisel Bilgiler	Uyruğu: T.C. Doğum Tarihi ve Yeri: 09.06.1984 / Sivas
İletişim Bilgileri	Tel: 0 543 800 92 80 E-posta: maahaza@gmail.com
Öğrenim Bilgileri	Lise: 1998–2001 Sivas Lisesi Lisans: 2001–2005 Ondokuz Mayıs Üniversitesi Amasya Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği, 2014-2016 Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Ön Lisans İlahiyat 2016-2018 Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Yüksek Lisans: Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Türkçe ve Sosyal Bilimler Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Programı
İş Deneyimi	2005–2012: Milli Eğitim Bakanlığı Amasya İl Milli Eğitim Müdürlüğü Ziyaret İlköğretim Okulu Türkçe Öğretmeni 2012-2019: Milli Eğitim Bakanlığı Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü Vali Aydın Güçlü Ortaokulu Türkçe Öğretmeni 2019-halen: Milli Eğitim Bakanlığı Sivas İl Milli Eğitim Müdürlüğü Şehit Cüneyt Erkan Ortaokulu Türkçe Öğretmeni